

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE
TAŞIMA İŞLERİ KOMİSYONCUSUNUN
SORUMLULUĞU

Bengisu DEMİR
2501192051

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Fatih AYDOĞAN

İSTANBUL
2023

ÖZ

TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE TAŞIMA İŞLERİ KOMİSYONCUSUNUN SORUMLULUĞU

BENGİSU DEMİR

“Türk Ticaret Kanunu’na Göre Taşıma İşleri Komisyoncusunun Sorumluluğu” başlıklı bu çalışmada mevzuatta taşıma işleri komisyoncusu ve taşıma işleri organizatörü kavramları ile düzenlenen ve uygulamada sıklıkla karşılaşılan taşıma araçlarının, sözleşme ile üstlendiği edimler doğrultusunda tabi olacağı hükümler ve sorumluluk rejimi ve TTK m. 917-930 hükümleri arasında düzenlenen taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi, 6102 sayılı TTK’nın sistematigi esas alınarak taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin hükümleri ve sorumluluk ana başlıkları altında taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin tanımı, unsurları, tarafları, şekli, hukuki niteliği, sona ermesi; taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi uyarınca tarafların hak ve yükümlülükleri; taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğunu doğuran haller, sorumluluktan kurtulma sebepleri, sorumluluğun sınırları ve sorumluluk davası konuları gerek ilgili hukuki düzenlemeler gerek doktrindeki tartışmalar ve Yargıtay kararları ışığında inceleme ve aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Taşıma işleri komisyoncusu, taşıma işleri organizatörü, sınırlı sorumluluk ilkesi, sorumluluğun kapsamı, tazminatın belirlenmesi.

ABSTRACT

LIABILITY OF THE FREIGHT FORWARDER ACCORDING TO TURKISH COMMERCIAL CODE

BENGİSU DEMİR

In this study, titled "The Liability of the Freight Forwarder According to the Turkish Commercial Code", the provisions and the liability regime of the freight forwarders, which are regulated in the legislation with the concepts of freight forwarder as agent and freight forwarder as principal, and which are frequently encountered in practice, in accordance with the acts undertaken by the contract and articles of TCC, the definition, elements, parties, form, legal nature, termination of the forwarding agreement under the main headings of the forwarding agreement and the provisions of the forwarding agreement based on the systematic of the TCC numbered 6102; the rights and obligations of the parties pursuant to the forwarding contract have been tried to examine and illuminate the situations that cause the responsibility of the forwarder, the reasons for avoiding responsibility, the limits of responsibility and the liability case in the light of both the relevant legal regulations, the debates in the doctrine and the decisions of the high court of appeal.

Key Words: Freight forwarder as agent, freight forwarder as principal, limited liability principle, scope of liability, determination of compensation.

ÖNSÖZ

“Türk Ticaret Kanunu’na Göre Taşıma İşleri Komisyoncusunun Sorumluluğu” başlıklı bu yüksek lisans tezinde mevzuatta taşıma işleri komisyoncusu ve taşıma işleri organizatörü kavramları ile düzenlenen ve uygulamada sıklıkla karşılaşılan taşıma aktörlerinin, kanunen ve sözleşme ile üstlendiği edimler doğrultusunda tabi olacağı hükümler ve sorumluluk rejimi aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkış süreci ve öncesinde üzerimde emeği olan ailem, hocalarım, avukat üstatlarıma ve bu çalışmada faydalandığım bütün eserlerin sahiplerine teşekkürü borç bilir, yürekten minnetlerimi sunarım.

Av. Bengisu DEMİR
İstanbul 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

TAŞIMA İŞLERİ KOMİSYONCULUĞU SÖZLEŞMESİ

A. Tanımı.....	4
B. UNSURLARI.....	5
1. Eşyanın Taşıtlmasının Üstlenilmesi	5
a. Eşyanın Taşıtlması.....	5
b. Taşıtlmanın Konusunun Eşya Olması.....	5
2. Komisyon Ücreti.....	7
a. Komisyon Ücretinin Muaccelliyeti.....	8
b. Kesin Ücret.....	9
3. 6762 Sayılı TTK’da Öngörölmüş Olmasına Rağmen 6102 Sayılı TTK’da Öngörölmemiş UNSURLAR.....	10
a. Kendi Namına Gönderen Hesabına Hareket Etme.....	10
b. Taşıtlma İşinin Meslek Edinilmiş Olması.....	11
C. Tarafları.....	12
1. Gönderen.....	12
2. Taşıtlma İşleri Komisyoncusu.....	14
a. Genel Olarak.....	14
b. Asıl Taşıtlma İşleri Komisyoncusu.....	24
c. Alt Taşıtlma İşleri Komisyoncusu.....	24
d. Müteakip Taşıtlma İşleri Komisyoncusu.....	25
3. Diğer Taşıtlma Aktörleri ve İlgilileri.....	26

a. Taşıyıcı.....	27
(1). Asıl Taşıyıcı.....	27
(2). Alt Taşıyıcı.....	28
(3). Fiili Taşıyıcı.....	29
b. Gönderilen.....	29
D. Kurulması ve Şekli.....	30
E. Hukuki Niteliği.....	31
F. Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesine Uygulanacak Hükümler.....	32
1. Genel Olarak.....	32
2. Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesine Acentelik Sözleşmesi Hükümlerinin Uygulanması.....	35
G. Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesinin Sona Ermesi.....	36
1. Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesinin Genel Sebeplerle Sona Ermesi.....	36
2. Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesinin Vekalet Sözleşmesine Özgü Sebeplerle Sona Ermesi.....	38
a. Tek Taraflı Sona Erdirme (Azil ve İstifa).....	38
b. Ölüm, Ehliyetin Kaybedilmesi ve İflas.....	40
H. Taşıma İşleri Komisyoncusu Tarafından Düzenlenen Belgeler.....	40

II. BÖLÜM

TAŞIMA İŞLERİ KOMİSYONCULUĞU SÖZLEŞMESİ HÜKÜMLERİ

A. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Yükümlülükleri.....	43
1. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Kanundan Doğan Yükümlülükleri.....	43
a. Taşıma İşinin Örgütlenmesi.....	44
(1). Taşıma Aracı ve Yolunun Belirlenmesi.....	44
(2). Taşıma İşini Gerçekleştirecek Kişileri Seçme ve Eşyanın Taşıtılması için Gerekli Sözleşmeleri Akdetme.....	46
(3). Taşıyıcı ve Taşıyıcılara Gerekli Bilgi ve Talimatları Verme.....	49

b. Gönderenin Menfaatlerini Gözetme ve Talimatlarına Uyma.....	50
(1). Özen ve Sadakat.....	51
(2). Bildirim ve Hesap Verme.....	53
(3). Talimata Uygun İfa.....	54
(4). Gönderenin Belirlediği Bedele Uyma.....	57
(5). Gönderenin Tazminat Haklarını Teminat Altına Alma.....	57
2. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Sözleşmeden Doğan Yükümlülükleri.....	60
a. Eşyanın Sigortalanması, Ambalajlanması, İşaretlenmesi, Gümrüklenmesi.....	61
b. Eşyayı Teslim Alma ve Teslim Etme.....	63
c. Eşyanın Yüklenmesi ve Boşaltılması.....	63
d. İşlem Yaptığı Kişilerin İfasını Garanti Etme.....	65
e. Eşyanın Bedelini Tahsil Etme.....	65
3. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Yönetmelikten Doğan Yükümlülükleri.....	66
a. Tehlikeli Madde Taşımacılığına İlişkin Kontrol Yükümlülüğü.....	67
b. Sigorta Yaptırma Yükümlülüğü.....	67
B. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıyıcının Hak ve Yükümlülüklerine Tabi Olması.....	68
1. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini Üzerine Alması.....	68
2. Kesin Ücret.....	73
3. Toplama Yük.....	74
C. Gönderenin Yükümlülükleri.....	75
1. Ücret ve Masrafları Ödeme.....	75
2. Taşıma İşleri Komisyoncusunu Yüklendiği Borçlardan Kurtarma.....	78
3. Eşyayı Teslim Etme.....	79
4. Eşyayı Ambalajlama ve İşaretleme.....	80
5. Gerekli Bilgi ve Belgeleri Sağlama.....	81
a. Genel Olarak.....	81
b. Refakat Belgeleri.....	81
c. Tehlikeli Yük.....	83
6. Hapis Hakkının Kullanılmasına Katlanma.....	84

7. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Uğradığı Zararları Giderme.....	87
a. Genel Olarak.....	87
b. Gönderenin Kusursuz Sorumluluğu.....	87

III. BÖLÜM

TAŞIMA İŞLERİ KOMİSYONCUSUNUN SORUMLULUĞU

A. Sorumluluk Halleri.....	92
1. Genel Olarak.....	92
2. Zıya ve Hasardan Doğan Sorumluluk.....	97
a. Genel Olarak.....	97
b. Zıya ve Hasardan Doğan Sorumluluğun Şartları.....	98
(1). Eşyanın Zayi Olması veya Hasara Uğraması.....	99
i. Eşyanın Zayi Olması.....	99
ii. Eşyanın Hasara Uğraması.....	102
(2). Zıya veya Hasarın Eşya Taşıma İşleri Komisyoncusunun Zilyetliğinde İken Meydana Gelmesi.....	103
(3). Sorumluluktan Kurtulma Sebeplerine Dayanamama.....	105
c. Zıya ve Hasardan Doğan Sorumluluğun Hukuki Niteliği.....	105
3. Sözleşmenin Hiç veya Gereği Gibi İfa Edilmemesinden Doğan Sorumluluk.....	108
a. Genel Olarak.....	108
b. Sözleşmenin Hiç veya Gereği Gibi İfa Edilmemesinden Doğan Sorumluluğun Şartları.....	109
(1). Zarar.....	109
i. Genel Olarak.....	109
ii. Gecikme ve Gecikme Zararları.....	110
(2). Yükümlülüğün İhlali.....	112
(3). İlliyet Bağı.....	112
c. Sözleşmenin Hiç veya Gereği Gibi İfa Edilmemesinden Doğan Sorumluluğun Hukuki Niteliği.....	113

4. Yardımcı Kişilerin Fiil ve İhmalinden Sorumluluk.....	113
a. Yardımcı Kişi Kavramı.....	113
(1). Taşıma İşleri Komisyoncusunun Adamları.....	115
(2). Taşıtmanın Yerine Getirilmesi İçin Hizmetinden Yararlanılan Kişiler.....	116
b. Yardımcı Kişilerden Sorumluluğun Şartları ve Hükümleri.....	119
c. Yardımcı Kişilerden Sorumluluğun Hukuki Niteliği.....	122
5. Sözleşme Dışı Sorumluluk.....	122
B. Sorumluluğun Sınırı ve Sorumluluktan Kurtulma.....	124
1. Sorumluluğun Kanuni Sınırı ve Sorumluluk Sınırının Genişletilmesi.....	124
a. Sorumluluğun Kanuni Sınırı.....	124
(1). Genel Olarak.....	124
(2). Sınırlı Sorumluluğun Kapsamı.....	126
b. Sorumluluk Sınırının Genişletilmesi.....	128
2. Sorumluluktan Kurtulma Sebepleri.....	129
a. Eşyanın Zıya veya Hasarından Doğan Zarardan Kaynaklanan Sorumluluktan Kurtulma.....	131
(1). Genel Sebepler.....	131
(2). Özel Sebepler.....	134
i. Eşyanın Üstü Açık Bir Araçla veya Güvertede Taşınması.....	136
ii. Eşyanın Doğal Niteliği.....	138
iii. Canlı Hayvan Taşınması.....	140
iv. Gönderen Tarafından Yapılan Yetersiz Ambalajlama ve Etiketleme.....	141
v. Eşyanın Gönderen Tarafından İşleme Tabi Tutulması, Yüklenmesi veya Boşaltılması.....	143
vi. Diğer Kanun ve Düzenlemelerde Yer Alan Sebepler.....	144
b. Sözleşmenin Hiç veya Gereği Gibi İfa Edilmemesinden Doğan Zarardan Kaynaklanan Sorumluluktan Kurtulma.....	145
c. Gönderenin Davranışı ve Eşyanın Özel Ayıbı.....	148
(1). Gönderenin Davranışı.....	148

(2). Eşyanın Özel Ayıbı.....	149
3. Sorumluluğu Sınırlama ve Sorumluluktan Kurtulma Hakkının Kaybı.....	150
a. Genel Olarak.....	150
b. Kast.....	153
c. Pervasızca Hareket.....	153
4. Sorumluluğun Sınırlandırılması ve Kaldırılmasına İlişkin Hükümlerin Geçersizliği.....	156
C. Sorumluluk Davası.....	160
1. Tazminatın Belirlenmesi.....	160
a. Eşyanın Zıya ve Hasara Uğraması Halinde Tazminat.....	162
(1). Zıya Halinde.....	162
(2). Hasar Halinde.....	166
(3). Zararı Saptama Giderleri.....	169
(4). Diğer Zararların Tazmini.....	170
(5). Faiz.....	171
i. Genel Olarak.....	171
ii. Hukuki Niteliği.....	171
iii. Oranı.....	172
iv. İşlemeye Başladığı Tarih.....	173
b. Sözleşmenin Hiç veya Gereği Gibi İfa Edilmemesi Halinde Tazminat...174	
2. Dava.....	176
a. Taraflar.....	176
(1). Davacı.....	176
(2). Davalı.....	177
b. İspat Yükü.....	178
c. Görevli ve Yetkili Mahkeme ve Yargılama Usulü.....	180
d. Zamanaşımı.....	183
e. Rücu Hakkı ve Halefiyet.....	186
(1). Genel Olarak.....	186
(2). Rücu İlişkisinin Tarafları ve Sebepleri.....	187
i. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Rücu Hakkı.....	187

ii. Taşıma İşleri Komisyoncusuna Rücu Hakkı.....	187
(3). Rücu Hakkının Kapsamı.....	190
(4). Rücu Alacağı Hakkında Zamanaşımı.....	191
i. Halefiyete Dayanmayan Rücu Alacağı Hakkında Zamanaşımı....	191
ii. Halefiyete Dayanan Rücu Alacağı Hakkında Zamanaşımı.....	193
SONUÇ.....	194
KAYNAKÇA.....	202



KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
ATK	: Alman Ticaret Kanunu
B.	: Baskı
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CIM	: Convention Internationale Concernant le Transport des Marchandises par chemin de fer
CMR	: Convention Marchandise Routier Convention Relative Contract au Contract de Transport International de Marchandises par Route
COTIF	:Convention relative aux Transports Internationaux Ferroviaires
E.	: Esas
e.t.	: Erişim Tarihi
eBK	: Eski Borçlar Kanunu (818 sayılı Borçlar Kanunu)
FIATA	: International Federation of Freight Forwarders Associations (Uluslararası Taşıma İşleri Organizatörleri Dernekleri Federasyonu)
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	:Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUAK	: Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu
IMF	: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
INCOTERMS	: International Commercial Terms (Uluslararası Ticari Terimler)
ISO	: International Standardization Organization (Uluslararası Standardizasyon Kuruluşu)
K.	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname

KTK	: Karayolu Taşıma Kanunu
m.	: Madde
ÖÇH	: Özel Çekme Hakkı
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SDR	: Special Drawing Right (Özel Çekme Hakkı)
sk.	: Sayılı Kanun
T.	: Tarih
TBK	: Türk Borçlar Kanunu (6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu)
TCC	: Turkish Commercial Code (6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu)
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TİÖY	: Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliği
TMK	: Türk Medeni Kanunu (4721 sayılı Türk Medeni Kanunu)
TTK	: Türk Ticaret Kanunu (6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu)
UTİKAD	: Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Hizmet Üretenleri Derneği
vb.	: Ve Benzeri
vd.	: Ve Diğerleri
Y.	: Yargıtay

GİRİŞ

Ticari hayatın gerektirdiği sürat ve güven belirli sektör ve alanlarda uzmanlaşmayı beraberinde getirmiştir. Bu anlamda ticari işletmelerin yönetim, pazarlama, satın alma-tedarik, üretim, ar-ge, finans gibi departmanlara ayrıldığı gözlemlenmektedir. İşte bu gibi departmanların bir kısmının fonksiyon alanına giren lojistik iletişim, malzeme elleçleme, sipariş süreci yönetimi, paketleme, etiketleme, ambalajlama, tesis ve depo yer seçimi, taşıma işini gerçekleştirme ve/veya gerçekleştirecek kişileri seçme, depolama, stok yönetimi, sigortalama ve gümrükleme gibi işletme faaliyetleri¹ bugün özellikle bu alanlarda uzman bağımsız kişi ve/veya işletmeler tarafından yerine getirilebilmektedir. Bu ve benzeri işletme faaliyetlerinin yerine getirilmesine yardımcı olan, bu konularda danışmanlık ve aracılık hizmeti veren ticaret aktörleri, Türk hukukunda taşıma işleri komisyoncusu² ve taşıma işleri organizatörü³ olarak tanımlanmıştır⁴.

Bugün yürürlükteki 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Taşıma İşleri kitabının altıncı kısmında 917-930. madde hükümlerinde düzenlenen taşıma işleri komisyoncusu, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda Kıymetli Evrak kitabının altıncı faslı emtia senetlerinin dördüncü ayrımında 808-815. maddeleri arasında düzenlenmişti. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun taşıma işleri komisyonculuğuna ilişkin hükümlerinde ise 25.06.1998 tarihli Alman Taşıma Hukuku Reform Kanunu

¹ Bu ve benzeri işletme faaliyetleri için ayrıca bkz: Sinan, MİSİLİ, "Yeni Türk Ticaret Kanunu ve 1998 Alman Taşıma Hukuku Reformu Işığında Forvarder Sözleşmesinin Hukuki Niteliği, Özellikleri ve Forvarder Teriminin Karşılığı", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 73 / 2, Kasım 2016, s. 270 vd.; Nil, KULA, **Türk Eşya Taşıma Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 119.

² 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu'ndaki ifadesi ile.

³ 30295 sayılı Karayolu Taşıma Yönetmeliği ve 30470 sayılı Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliği'ndeki ifadesi ile.

⁴ Taşıma işleri organizatörü, eşyanın taşınması işini de üstlenen ancak taşıma işini kendi ad ve hesabına taşıma sözleşmesi yaptığı fiili taşıyıcılar aracılığı ile gerçekleştiren taşıma işleri komisyoncusudur. Hüseyin, ÜLGİN, Mehmet, HELVACI, Arslan, KAYA, N. Füsün, NÖMER ERTAN, **Ticari İşletme Hukuku**, B. 6, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 820.

uyarınca değiştirilen Alman Ticaret Kanunu hükümleri mehz alınmıřtır⁵. ATK'nın 25 Haziran 1998'de kanunlaşan Alman Taşıma Hukuku Reform Kanunu ile revize edilen hükümlerinde ise Karayoluyla Uluslararası Eşya Taşımaya İlişkin Konvansiyon (CMR) hükümleri esas alınmıştır, bu anlamda 6102 sayılı TTK hükümlerinin de kaynağı CMR Konvansiyonudur⁶.

6102 sayılı TTK'da taşıma işleri komisyoncusu başlıklı dördüncü kitap altıncı kısım, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi, hükümleri ve sorumluluk olmak üzere üç ana başlıkta düzenlenmiştir. 6102 sayılı TTK m. 917/3'e göre mezkur kanunun taşıma işleri komisyonculuğuna ilişkin hükümleri saklı kalmak üzere komisyonculuk sözleşmesi ve eşya taşınmasına ait konularda taşıma sözleşmesine ilişkin hükümler taşıma işleri komisyonculuğuna da uygulanacaktır. Görüldüğü üzere kanun, taşıma işleri komisyonculuğuna ilişkin hükümleri saklı kalmak üzere 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun komisyon sözleşmesine ilişkin 532- 546. madde hükümlerinin ve yine eşyanın taşınmasına ilişkin konularla sınırlı olmak üzere 6102 sayılı TTK'nın taşıma sözleşmesine ilişkin hükümlerinin taşıma işleri komisyonculuğuna uygulanacağını öngörmüştür. Yine 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 532. madde hükmüne göre mezkur kanunun komisyonculuğa ilişkin hükümleri saklı kalmak üzere komisyon sözleşmelerine vekalet hükümleri uygulanacaktır. Bu anlamda TBK'nın vekalet sözleşmesine ilişkin hükümleri, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine uygulanacak genel hükümler mahiyetindedir.

Taşıma işleri komisyonculuğuna ilişkin diğer hükümler 6 Temmuz 2018 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 30470 sayılı Taşıma İşleri Organizatörlüğü Ynetmelięi⁷ ile 1

⁵ TBMM, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, Genel Gerekçe, Madde Gerekçeleri**, s. 271. Erişim İçin: <https://www.muglabarosu.org.tr/Upload/files/pdf/TTK%20Madde%20Gerek%C3%A7eleri.pdf> (e.t.: 03.01.2022)

⁶ Burak, ADIGÜZEL, "Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Eşya Taşıma Hukuku Alanında Getirilen Yenilikler", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi** 18 / 2, 2012, 770.

⁷Tařıma işleri komisyonculuğu faaliyetine ilişkin çeşitli yükümlülükler ngren TOY düzenlemelerinin Ulaştırma, Denizcilik ve Habercilik Bakanlığı'na ilişkin bir KHK'ya değil TTK'na dayanılarak hazırlanması gerektiği ve yönetmeliğin yalnızca kendi ad ve hesabına faaliyet gösteren

Temmuz 2019 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 30470 sayılı TİÖY m. 2'ye göre mezkur yönetmelik 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre kurulmuş ulusal ve uluslararası taşımacılık alanında taşıma işleri organizatörü olarak faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişileri kapsar ve m. 1'e göre yönetmeliğin amacı taşıma işleri organizatörlerinin hizmet esasları ve koşullarının belirlenmesi, organizatörlük faaliyetinde bulunanların, alıcı ve gönderenlerin hak, yükümlülük ve sorumluluklarının tespit edilmesi ve bunların denetiminin sağlanmasıdır. 27 Ağustos 2022 tarihli 31936 sayılı Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliği ile 30470 sayılı Yönetmelikte birtakım değişiklikler yapılmıştır ve mezkur yönetmeliğin 28. Maddesine göre 6/7/2018 tarihli ve 30470 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak çalışmamızda birtakım kavramların daha iyi anlaşılmasını sağlamak için iki yönetmeliği karşılaştırmalı olarak incelemeyi uygun gördük. 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu ve 30295 sayılı Karayolu Taşıma Yönetmeliği taşıma işleri komisyonculuğuna ilişkin hükümler ihtiva eden diğer düzenlemelerdir.

Belirttiğimiz üzere taşıma işleri komisyonculuğuna ilişkin hükümler mevzuatta farklı düzenlemelerde yer almaktadır. Biz ise çalışmamızda anılan düzenlemelerde 6102 sayılı TTK'nın sistematüğını esas alarak taşıma işleri komisyonculuğı sözleşmesi, hükümleri ve sorumluluk ana başlıkları altında taşıma işleri komisyonculuğı sözleşmesinin tanımı, unsurları, tarafları, şekli, hukuki niteliğı, sona ermesi; taşıma işleri komisyonculuğı sözleşmesi uyarınca tarafların hak ve yükümlölükleri; taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğünü doğuran haller, sorumluluktan kurtulma sebepleri, sorumluluğın sınırları ve sorumluluk davası konularını gerek ilgili hukuki düzenlemeler gerek doktrindeki tartışmalar ve Yargıtay kararları ışığında inceleme ve aydınlatmaya çalışacağız.

taşıma işleri komisyoncularını kapsamasının hatalı olduğı yönünde bkz: Umut, AKDENİZ, "Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliğı Hakkında Bir Değıerlendirme", **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, 5 / 2, Aralık 2019, s. 154.

I. BÖLÜM

TAŞIMA İŞLERİ KOMİSYONCULUĞU SÖZLEŞMESİ

A. Tanımı

Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi TTK⁸'da tanımlanmış değildir. Kanun koyucu TTK m. 917'de taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi ile komisyoncu eşya taşıtmayı, gönderen ise kararlaştırılan ücreti ödeme borcu altına girer demek suretiyle sözleşmenin taraflarının asli edim yükümlülüklerini⁹ belirlemiştir. TTK m. 918/1'e göre ise *“Eşyanın taşınması borcu, taşıma işinin örgütlenmesini ve özellikle ... yükümlülüklerini kapsar.”* TTK anlamında taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi ücret karşılığında eşyanın taşınmasının üstlenildiği sözleşme olarak tanımlanabilir¹⁰.

TTK'nın taşıma işleri komisyonculuğuna ilişkin hükümleri belirli bir taşıma moduna hasredilmemekle¹¹ birlikte 31936 sayılı TİÖY¹² m. 1'de yönetmeliğin karayolu, demiryolu, denizyolu veya havayolu taşımacılığında ve/veya kombine taşımacılık alanında faaliyet gösterecek taşıma işleri organizatörlerine uygulanacağı açıkça öngörülmüştür.

⁸ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 14.2.2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁹ Asli edim yükümlülükleri sözleşmenin tipini belirleyen, tarafların asıl yükümlülükleridir. Fikret, EREN, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, B. 24, Yetkin Basımevi, Ankara, 2019, s. 31-32.; Ahmet M., KILIÇOĞLU, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, B. 24, Turhan Kitapevi, Ankara, 2020, s. 42-43.

¹⁰ Umut, AKDENİZ, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s. 9.

¹¹ Burak, ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku (Deniz Ticareti Hariç)**, B. 4, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 306.

¹² 27.08.2022 tarihli ve 31936 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliği.

B. Unsurları

1. Eşya Taşıtlmasının Üstlenilmesi

a. Eşyanın Taşıtlması

Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi ile komisyoncunun üstlendiği asli edim eşyanın taşıtlması borcudur. Taşıma taahhüdü yerine taşıtmanın üstlenilmesi taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine vücut verir¹³. TTK m. 918/1'e göre eşyanın taşıtlması taşıma işinin örgütlenmesi demektir. Taşıma işleri komisyoncusu gerek taşıma araçları ve taşıma yolunu belirleyerek gerek taşıma işini fiilen gerçekleştirecek taşıyıcıları seçerek eşyanın yer değıştirmesini¹⁴ sağlar. Komisyoncunun taşıtma işini üstlenmesi taşımanın tamamı için olabileceğı gibi yalnızca belirli bir kısmı için de olabilir¹⁵.

b. Taşıtmanın Konusunun Eşya Olması

Taşıma işleri komisyoncusu ancak eşyanın taşıtlmasını üstlenebilir¹⁶. KTK¹⁷ m. 10/3'te yolcu taşımacılığında komisyonculuk yapılamayacağı açıkça öngörölmüştür¹⁸.

¹³ Sinan, MİSİLİ, "Karayoluyla Yapılan Eşya Taşımlarında Taşımanın Üstlenilmesi ve Eşya Kavramı", **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, 5 / 1, Haziran 2019, s. 71-72.; Olena, BOKAREVA, **Uniformity of Transport Law through International Regimes**, B. 1, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, 2019, s. 51.

¹⁴ Sabih, ARKAN, **Ticari İşletme Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2019, s. 256.

¹⁵ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 10.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 305.; KULA, **Türk Eşya Taşıma Hukuku**, s. 116.; Özden, SAYGI, "Karayolu İle Eşya Taşımacılığında TTK m. 879 Kapsamında Taşıyıcının Sorumlu Olduğı Kişiler", **Gaziantep University Journal of Social Sciences**, 18 (4), 2019, s. 1227-1228. KULA DEĞİRMENCİ, **Taşıyanın Sorumluluğı**, s. 73.

¹⁶ ÜLGİN, HELVACI, KAYA, NOMER ERTAN, **Ticari İşletme Hukuku**, s. 819.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 305.; KULA DEĞİRMENCİ, **Taşıyanın Sorumluluğı**, s. 72.

¹⁷ 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu 8.01.2018 tarihli ve 30295 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

¹⁸ Aksi yönde Yargıtay kararları için bkz: Y. 11. HD. 17.04.2001- E. 1237/ K. 3298; Y. 13. HD. 11.03.2003- E. 2003/88, K. 2003/2634, ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 305-306.

Yolcu taşımacılığına yapılan aracılık faaliyeti haricinde her türlü eşyanın¹⁹ taşınmasına aracılık etmek taşıma işleri komisyonculuğu olarak nitelendirilebilir.

Eşya kavramı doktrinde maddi bir varlığı olan ve bir yerden başka bir yere taşınabilen²⁰ canlı ve cansız nesneler olarak tanımlanmıştır²¹. Eşyanın mutlaka ekonomik bir değerinin olması gerekmez²². Canlı hayvan²³, ceset²⁴ ve sıvı veya gazlar²⁵ da eşya kavramına girer. Yine atık²⁶- çöpler²⁷ sözleşmenin konusunu oluşturabilir. Eşya kavramına ambalajı²⁸ ve gönderen tarafından tedarik olunduğu

¹⁹ Eşya kavramı yerine “yük” kavramının kullanılması gerektiği yönünde bkz: MİSİLİ, **Eşya Kavramı**, s. 74. Aksi yönde, eşyanın ancak taşıta yüklendikten sonra yük ve ticarete konu edildikten sonra mal halini aldığı yönünde bkz: Hakan, KARAN, Özgenur, KARA, İzel, VARAN, **Karayolunda Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesi Hakkında Konvansiyon CMR Şerhi**, B. 2, Yetkin Basımevi, Ankara, 2020, s. 30.

²⁰ CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s.61.; Ahmet Batuhan, OYAL, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, B. 1, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2023, s. 118.

²¹ KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 30.; “elle tutulabilir” ve “kabili nakil” deyimleri için: Reşat, ATABEK, **Eşya Taşıma Hukuku (Deniz Hukuku Hariç)**, B. 1, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1960, s. 26.; İsmail, DOĞANAY, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, C.2, B.4, Beta Yayıncılık, 2004, s. 2214.; Engin, ERDİL, **Karayolu ile Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku**, B. 3, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 39. Mustafa, ERDOĞAN, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve CMR Konvansiyonu Kapsamında Karayolu İle Uluslararası Eşya Taşımacılığında Taşıyıcının Eşyanın Hasarından Doğan Sorumluluğu**, İstanbul Ticaret Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul, 2019, s. 29.

²² Arslan, KAYA, "Kara Yolu ile Eşya Taşınmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (CMR) Uygulanma Şartları ve Öngörülen Sorumluluğun Esasları (I)", **Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan**, Beta Yayıncılık, İstanbul, Mart 1998, s. 318.; Ecehan, YEŞİLOVA, **Taşıyıcının CMR Hükümlerine Göre Yardımcı Şahıslarının ve Müteakip Taşıyıcıların Eylemlerinden Doğan Sorumluluğu**, Yetkin Basımevi, Ankara, 2004, s. 24.; ERDİL, **a.g.e.**, s. 39.

²³ Sabih, ARKAN, **Karada Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu**, Ankara, 1982, s. 11.; OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 118.

²⁴ Ernst, HIRSCH, **Ticaret Hukuku**, Ankara, 1948, s. 748 (AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 12 naklen).

²⁵ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 12.; Hakan, KARAN, **Karayolunda Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesi Hakkında Konvansiyon CMR Şerhi**, B. 1, Turhan Kitapevi, Ankara, 2011, s. 24.

²⁶ MİSİLİ, **Eşya Kavramı**, s. 75.

²⁷ KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 31.; Arslan, KAYA, "Kara Yolu ile Eşya Taşınmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (CMR) Uygulanma Şartları ve Öngörülen Sorumluluğun Esasları (I)", **Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan**, Beta Yayıncılık, İstanbul, Mart 1998, s. 318.; YEŞİLOVA, **a.g.e.**, s. 24.

²⁸ KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 32.; “Eşyanın muhafazasında kullanılan paket maddesi, koruma maddesi ile paletler” deyimini için bkz: KAYA, Arslan, **a.g.m.**, s. 318.; YEŞİLOVA, **a.g.e.**, s. 24-25.

sürece konteyner da dahildir²⁹. Sözleşme konusu taşıtılacak eşya ferden tayin edilebileceği gibi misliyle de kararlaştırılabilir³⁰.

2. Komisyon Ücreti

TTK m. 917/1 ikinci cümlesine göre taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi ile gönderen kararlaştırılan ücreti ödeme borcu altına girer. Hüküm fıkrasından anlaşılacağı üzere sözleşmenin karşı tarafı olan gönderenin asli edim yükümünü komisyon ücretini ödeme borcu oluşturur. Ücret karşılığı olmaksızın yapılan taşıma işleri komisyonculuğu faaliyetine TBK³¹'nin vekalet sözleşmesine ilişkin hükümlerin uygulanacağı kabul edilmektedir³².

Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde ücret, para veya başkaca maddi bir menfaat olarak kararlaştırılabilir³³. Yine ücretin nakit yerine çek, bono, sair kıymetli evrakla da ödenmesi mümkündür³⁴.

Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin kurulması, hüküm ve sonuç doğurması için komisyon ücretinin ödenmesi şart olmayıp, gönderen tarafından ödeneceğinin taahhüt edilmesi yeterlidir. Nitekim kanun hükmünün lafzından da sözleşme ile gönderenin borçlandırıcı bir işlem yaptığı anlaşılmaktadır.

²⁹ KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 33.; CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s.63.; YEŞİLOVA, **a.g.e.**, s. 25.; YÜRÜK YENİOCAK, **Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması**, s. 68.; Murat, USLU, **Karayoluyla Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesine İlişkin Antlaşma (CMR) Hükümleri Çerçevesinde Taşıyıcının Gecikmeden Doğan Sorumluluğu**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2009, s. 36.; OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 120.

³⁰ KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 31.

³¹ 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu 4.02.2011 tarihli ve 27836 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³² İMREGÜN, **Kara Ticareti Hukuku Dersleri**, s. 147.; ARKAN, **Ticari İşletme**, s. 257.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 306.; AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 12.; Rıza, AYHAN, Mehmet, ÖZDAMAR, Hayrettin, ÇAĞLAR, **Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar**, B. 12, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 512.; OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 120-121.

³³ Taşıma sözleşmesi bakımından aynı yönde bkz: ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 31.

³⁴ Taşıma sözleşmesi bakımından aynı yönde bkz: H. Cem, CONGAR, **Karayolu Taşımacılığında Taşıyıcının Sorumluluğu ve Sınırlandırıcı Haller**, B. 2, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 33.

Kural olarak taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde ücret taraflarca serbestçe kararlaştırılabilir. 30470 sayılı TİÖY³⁵ m. 7/1, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı'nın TİÖY kapsamındaki taşıma işleri komisyonculuğu faaliyetleri ile ilgili piyasadaki ücretlerin ülke ekonomisi ve/veya kamu yararı aleyhine sonuç vermesi ve/veya aşırı ücret uygulaması ve/veya rekabet ortamının bozulması hallerinde ve gerektiğinde söz konusu faaliyetler için sınırlı taban ve/veya tavan ücret tarifesi uygulaması getirebileceğini düzenlemiştir. Mezkur maddenin ikinci fıkrasına göre Bakanlık TİÖY'e tabi olan taşıma işleri komisyoncularının sunduğu hizmetlerin türünü ve tavan ücretlerini yayınlayacağı bir tebliğ ile belirleyecektir. Ancak 31936 sayılı Yönetmelik³⁶ ücret tarifesine yönelik bu yönde bir düzenleme ihtiva etmemektedir.

Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde herhangi bir ücret belirlenmediği takdirde genel işlem koşulları, ticari teamüller ve ticari hayatta kullanılan tarifeler taşıma işleri komisyonculuğu ücretinin belirlenmesinde esas alınacaktır. Taşıma işleri komisyonculuğu ücretinin belirlenmesinde uyuşmazlık söz konusu olduğu hallerde ücret, görevli ve yetkili mahkemece taşıma konusu eşyanın niteliği, ağırlığı, taşıma mesafesi ve sair etkenler göz önünde bulundurularak takdir edilecektir³⁷.

a. Komisyon Ücretinin Muaccelliyeti

TTK m. 920'ye göre ücret ödeme borcu eşyanın taşıyıcıya veya taşıyana teslimi üzerine muaccel hale gelir³⁸. Taşımanın birden fazla taşıyıcı ile gerçekleştirilmesi

³⁵ 6.07.2018 tarihli ve 30470 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³⁶ 27.08.2022 tarihli ve 31936 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliği.

³⁷ Taşıma sözleşmesi bakımından aynı yönde bkz: Hüseyin, ÜLGEN, **Uluslararası Taşımacılık ve Hukuki Sorunları**, İstanbul, 1988.

³⁸ 6762 sayılı Kanun'da ücrete ilişkin düzenleme "*Komisyoncunun deruhte ettiği iş kendi namına bir taşıyıcı seçerek taşıma mukavelesi yapmaktan ibaret olduğu taraflar arasındaki akitten açıkça anlaşıldığı takdirde eşyayı taşıyıcıya teslim ettikten sonra ücretini istemeye hak kazanır. Diğer hallerde ücretin muaccel oluşu taşıma aktindeki hükümlere tabidir*" şeklinde idi. Bu anlamda mezkur kanun ücretin muaccelliyeti hakkında seçenekler öngörmekte idi. 6102 sayılı Kanun'daki düzenlemede ise 25/06/1998 tarihli Alman Taşıma Hukuku Reform Kanunu mehzaz alınmış ve ücretin muaccelliyetine

durumunda komisyon ücreti taşıma konusu eşyanın ilk taşıyıcıya teslimi ile muaccel olacaktır. Komisyoncu ayrıca eşyayı taşımayı üstlenmiş ve taşıyıcı sıfatını da kazanmış ise ücret, TTK m. 870 hükmü gereğince eşyanın taşıma işleri komisyoncusuna tesliminde ödenecektir³⁹.

Gönderenin ücret ödeme borcunun doğumundan söz edilebilmesi için eşyanın taşıyıcıya tam ve eksiksiz olarak teslim edilmesi gerekir. Taşıyıcı eşyaya doğrudan zilyet olabileceği gibi ifa yardımcıları aracılığıyla dolaylı olarak zilyet de olmuş olabilir. Bu halde taşıma işleri komisyonculuğu ücretinin muacceliyet anı eşyanın taşıyıcının ifa yardımcısına teslim edildiği an olacaktır.

b. Kesin Ücret

Komisyon ücreti, komisyonculuk faaliyeti/ faaliyetlerine karşılık kalem kalem belirlenebileceği gibi TTK m. 921 hükmüne göre ücret olarak taşıma giderlerini de içeren tek bir bedel -götürü ücret- olarak da kararlaştırılabilir⁴⁰. Bu halde komisyoncu, taşımaya ilişkin olarak, taşıyıcının veya taşıyanın hak ve yükümlülüklerine sahip olur. Taşıma işleri komisyoncusunun taşıyıcının hak ve yükümlülüklerine sahip olması konusu çalışmanın devamında incelenecektir.

ilişkin ikilik giderilmiştir (6102 sayılı TTK Madde Gereççeleri). Gönen, ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, B. 1, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 1069.

³⁹ Komisyoncu ayrıca eşyayı taşımayı üstlenmiş ve taşıyıcı sıfatını da kazanmış ise ücretin, eşyanın gönderilene teslimi ile muaccel olacağı yönünde ayrıca bkz: İMREGÜN, **a.g.e.**, s. 148.

⁴⁰ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 87.

3. 6762 Sayılı TTK'da Öngörölmüş Olmasına Rağmen 6102 Sayılı TTK'da Öngörölmemiş Unsurlar

a. Kendi Namına Gönderen Hesabına Hareket Etme

6762 sayılı TTK⁴¹, 6102 sayılı TTK'dan farklı olarak, 808. maddesinde taşıma işleri komisyoncusunu tanımlamıştı. Mezkur maddeye göre taşıma işleri komisyoncusu *ücret mukabilinde kendi namına ve bir müvekkil hesabına eşya taşıtmayı sanat ittihaz etmiş olan kimse* idi. Taşıma işleri komisyoncusunun kanuni tanımında müvekkili dolaylı olarak temsil ederek, eşya taşıtma işini kendi namına ancak müvekkili hesabına yapacağı⁴² açıkça öngörölmüşü. 6102 sayılı TTK taşıma işleri komisyoncusunun kendi adına ancak gönderen hesabına hareket etmesi gerektiğini açıkça öngörmediği gibi m. 918/3'te taşıma işleri komisyoncusunun ayrıca yetki almış olması şartıyla gönderen adına hareket edebileceğini de düzenlemiştir.

Taşıma işleri komisyoncusunun gönderen adı ve hesabına hareket edebilecek olması kararlaştırılmış olsa da gönderen adı ve hesabına hareketin ayrıca bir yetkiye bağlanmış olması ve TTK m. 917/3'ün TBK m. 532 vd. komisyonculuk sözleşmesine açıkça gönderme yapmış olması karşısında, mevcut düzenlemede halen taşıma işleri komisyoncusunun kural olarak kendi adına ancak gönderen hesabına hareket ettiğinin kabulü gerekir⁴³. 6102 sayılı TTK Madde Gereççeleri'ne göre de taşıma işleri komisyoncusu, m. 918/3'e göre kural olarak sözleşmeleri kendi adına yapacaktır. Bu sözleşmelerden gönderen lehine doğan hakların dış ilişkide gönderen tarafından ileri

⁴¹ 6762 sayılı Ticaret Kanunu, 14.07.1956 tarihli ve 9353 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁴² ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 313.; İsmail, KAYAR, **Ticari İşletme Hukuku**, B. 11, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 397.; YEŞİLOVA, **a.g.e.**, s. 140.

⁴³ 6102 sayılı TTK'ya göre taşıma işleri komisyoncusunun kendi adına gönderen hesabına hareket ettiği yönünde: ARKAN, **Ticari İşletme**, s. 255.; ÜLGEN, HELVACI, KAYA, NOMER ERTAN, **Ticari İşletme Hukuku**, s. 818.; Ali, BOZER, Celal, GÖLE, **Ticari İşletme Hukuku**, B. 7, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2021, s. 156.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 306; Mertol, CAN, **Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları**, C.1, B. 1, İmaj Yayınevi, Ankara, 2017 s. 139, 142; AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 14.; ERDİL, **a.g.e.**, s. 93.

sürülebilmesi için iç ilişkide öncelikle bu hakların taşıma işleri komisyoncusu tarafından gönderene temlik edilmesi gerekir⁴⁴.

b. Taşıma İşinin Meslek Edinilmiş Olması

6762 sayılı TTK m. 808'e göre taşıma işleri komisyoncusunu tanımlayan bir diğer unsur *eşya taşıtmayı sanat ittihaz etmiş olan kimse* olması idi. Bu anlamda hukuki ilişki tasnif edilirken taşıma işleri komisyonculuğunun meslek edinilmiş olması⁴⁵ ve devamlılık⁴⁶ unsuru aranıyordu⁴⁷.

6102 sayılı TTK taşıma işleri komisyonculuğu için meslek edinilmiş olmayı aramamakla birlikte m. 917/2'de taşıma işleri komisyonculuğunun bir ticari işletme faaliyeti olduğu açıkça öngörülmüştür. Doktrinde bir görüş bu hüküm dolayısı ile⁴⁸ taşıma işleri komisyonculuğu faaliyetinin halen meslek edinilmiş olması gerektiği⁴⁹ yönünde olmakla birlikte bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre taşıma işleri komisyonculuğu faaliyeti bir defaya mahsus olarak da yapılabilir⁵⁰ ve arızı olarak

⁴⁴ ERİŞ, *Taşıma Hukuku*, s. 1064.

⁴⁵ HIRSCH, *a.g.e.*, s. 748 (AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 16 naklen)

⁴⁶ ARKAN, *Taşıma İşleri Komisyoncusu*, s. 314. 6102 sayılı TTK bakımından taşıma işleri komisyoncusu için halen devamlılık unsurunun var olduğu yönünde bkz.: BOZER, GÖLE, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 157.; ARKAN'a göre devamlılık unsuru, taşıma işleri komisyonculuğunun bir ticari işletme faaliyeti olduğunu öngören TTK m. 917/2 hükmünün bir sonucudur ARKAN, *Ticari İşletme*, s. 256.

⁴⁷ “*Taşıma fişlerinde davalının “nakliyat” adı altında ve “yurdun her tarafına garantili nakliyat yapılır” ibaresiyle faaliyette bulunan kişi, taşıma işini kendisine sanat ittihaz ettiğinden, taşıma işleri komisyoncusu olduğunun kabulü gerekir*”: Y. 11. HD. 09.06.2008- E. 5940/ K. 7616, ERİŞ, *Taşıma Hukuku*, s. 1057-1058. “*Taşıma adıyla faaliyet gösteren firmadan, emtianın taşınması için kendisine bir kamyon bulması istenmiş ve kamyon bulunması sonucu bu emtia kamyonu yüklenmiş ise, adı geçen firma taşıma komisyoncusu sayılır*.” Y. 11. HD. 20.03.2006- E. 3173/ K. 2869, ERİŞ, *Taşıma Hukuku*, s. 1062-1063.

⁴⁸ 6762 sayılı TTK'ya denk bir yaklaşımın benimsendiği yönünde bkz: KULA, *Türk Eşya Taşıma Hukuku*, s. 117.

⁴⁹ ÜLGİN, HELVACI, KAYA, NÖMER ERTAN, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 818.; AYHAN, ÖZDAMAR, ÇAĞLAR, *Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar*, s. 512.; Erkut, ONURSAL, *Mevzuat ve Teknik Yönleri ile Uluslararası Ticarete Kullanılan Belgeler*, B. 1, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 174.

⁵⁰ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 17.; ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 306.

yerine getirildiğinde TTK'nın taşıma işleri komisyonculuğuna ilişkin hükümleri kıyas yoluyla uygulanmalıdır⁵¹.

C. Tarafları

1. Gönderen

Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde ücret karşılığı eşya taşıttıran kişi kanunda “gönderen” olarak ifade edilmiştir. Gönderenin taşıma konusu eşyanın maliki olması şart değildir⁵². Gönderen gerçek kişi yahut tüzel kişi olabilir⁵³.

TTK m. 917/1'in açıkça ifade ettiği üzere taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi ile kararlaştırılan ücreti ödeme borcu “gönderene” aittir. Bu anlamda gönderen, ücret karşılığında eşyayı taşıttıran kişidir. Ancak taşıma işleri komisyoncusu ile sözleşmeyi akdeden kişi her zaman eşyayı teslim eden ve aslında kanunen taşıma sözleşmesinin tarafı olan “gönderen” olmak zorunda değildir. Nitekim gönderen (satıcı) ve gönderilen (alıcı) arasında akdedilen sözleşmede EXW⁵⁴, FCA⁵⁵, FAS⁵⁶, FOB⁵⁷ gibi INCOTERMS kullanılması durumunda taşıma ve sigorta sözleşmeleri esasen gönderen (satıcı) tarafından değil, gönderilen (alıcı) tarafından akdedilir⁵⁸. Bu

⁵¹ ARKAN, *Ticari İşletme*, s. 256.; ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 307.; ERİŞ, *Taşıma Hukuku*, s. 1057.; Onur Kanat, ATAÇ, *Taşıyıcının ve Taşıma İşleri Komisyoncusunun Hapis Hakkı*, Çankaya Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022, s. 71.; Mehaz Alman Ticaret Kanunu'nun taşıma işleri komisyonculuğu faaliyetini arızı olarak yapan kişilere de uygulanacağı yönünde bkz: AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 17. Arızı olarak yapılan taşıma işleri komisyonculuğuna TBK hükümlerinin uygulanacağı yönünde: BOZER, GÖLE, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 157.; Şaban, KAYIHAN, *Ticaret Hukuku (Business Law)*, B. 1, Sakarya Kitabevi, Sakarya, 2003, s. 137.; Turkey, ÖZDEMİR, Ramazan, DURGUT, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'ndaki Taşıma İşleri Yüklenicisine İlişkin Hükümlere Eleştirel Bir Bakış”, *HPD*, S. 9, Y. 2006, s. 190.

⁵² Taşıma sözleşmesi bakımından aynı yönde bkz: ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 40., CONGAR, *Taşıyıcının Sorumluluğu*, s. 46.

⁵³ Taşıma sözleşmesi bakımından aynı yönde bkz: ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 40.

⁵⁴ Ex Works: İşyerinde Teslim; ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz: Ercüment, ERDEM, *Milletlerarası Ticaret Hukuku*, B. 2, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 83.

⁵⁵ Free Carrier: Taşıyıcıya Masrafsız, ERDEM, *a.g.e.*, s. 89.

⁵⁶ Free Alongside Ship: Gemi Doğrultusunda Masrafsız, ERDEM, *a.g.e.*, s. 127.

⁵⁷ Free on Board: Gemide Masrafsız, ERDEM, *a.g.e.*, s. 134.

⁵⁸ KULA, *Türk Eşya Taşıma Hukuku*, s. 119-120.; ERDEM, *a.g.e.*, s. 77.

anlamda taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin tarafı olarak “gönderen” ifadesinin kullanılması yerinde olmamıştır⁵⁹. Bizim de katıldığımız AKDENİZ’in görüşüne göre “gönderen” yerine “taşıttıran” ifadesi, sözleşmenin karşı tarafını daha iyi karşılayacak niteliktedir⁶⁰.

Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde ücret ödeme borcunun gönderilen tarafından yerine getirilip getirilemeyeceği tartışılabilir. Taşıma sözleşmesinde sözleşme ilgilisi olarak karşımıza çıkan gönderilen, kanunda belirli hak ve yükümlülüklerle donatılmıştır. Ancak taşıma sözleşmesinin üçüncü kişi yararına sözleşme niteliğinin⁶¹ aksine taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin üçüncü kişi yararına sözleşme niteliği yoktur⁶². Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi ile gönderilen ile taşıma işleri komisyoncusu arasında bir hukuki ilişki de meydana gelmez⁶³. Bu anlamda gönderilen bakımından kural olarak böyle bir yükümlülüğün olmadığı ancak sözleşme serbestisi ilkesi gereğince taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin gönderilen yararına akdedilebilmesinin mümkün olması⁶⁴ dolayısıyla kanaatimizce taşıma sözleşmesinde olduğu gibi, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde de ücret ödeme borcunun gönderilen tarafından ifa edileceği kararlaştırılabilir⁶⁵. Gönderilenin taşıma işleri komisyonculuğu ücretini ödemeyi

⁵⁹ Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin karşı tarafını ifade etmek için FIATA Model Rules’da “customer”, UTİKAD Kuralları’nda “müşteri” ifadesi kullanılmıştır.

⁶⁰ AKDENİZ’in önerdiği bir diğer ifade ise “gönderten”dir. AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 19. Gönderen yerine “işveren” ifadesinin daha uygun olacağı yönünde ayrıca bkz: KARAN, Hakan, “TBMM Adalet Komisyonu’nun Taşıma Hukukuna Katmayı Başardığı İki Temel Sorun: Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesi ile Ulusal Demiryolu Taşıma Sözleşmesine Uygulanacak Hukuk”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XXVI**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 14 Aralık 2012, s. 159. “Müvekkil” ifadesi için bkz: ONURSAL, **Uluslararası Ticarete Kullanılan Belgeler**, s. 173.

⁶¹ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 65.; Özlem, TÜZÜNER, “Karayoluyla Eşya Taşıma Sözleşmesinin Hukuki Niteliği ve İş Görme Amacı Güden Sözleşmelerle İlişkisi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 101, 2012, s. 181.

⁶² AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 47.; MİSİLİ, **Forvarder Sözleşmesi**, s. 274.; ATAÇ, **a.g.e.**, s. 69.

⁶³ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 47.

⁶⁴ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 48.

⁶⁵ Aynı yönde bkz: ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 1070.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 313.

taahhüt etmesi borçlar hukuku anlamında bir borca katılma sözleşmesi olacak, ücret borcunun ifası için gönderen ve gönderilen müteselsilen sorumlu olacaklardır⁶⁶.

2. Taşıma İşleri Komisyoncusu

a. Genel Olarak

6102 sayılı TTK m. 917/1'e göre ücret karşılığında eşyanın taşınmasını üstlenen kişi taşıma işleri komisyoncusudur⁶⁷. Taşıma işleri komisyoncunun tanımı 6762 sayılı TTK'nın aksine 6102 sayılı TTK'da açıkça yapılmamıştır. Ancak bugün yürürlükte olan 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu taşıma işleri komisyoncusunun, 30295 sayılı Karayolu Taşıma Yönetmeliği⁶⁸ ve 31936 sayılı Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliği ise taşıma işleri organizatörünün tanımını yapmıştır. Görüldüğü üzere mevzuatta taşıma işleri komisyonculuğu ile ilgili hükümlerde terim birliği bulunmamaktadır⁶⁹.

Yargıtay kararlarında da uluslararası konvansiyonlar bakımından taşıma işleri komisyoncusunu karşılamak üzere "üst taşıyıcı", "forwarder" ve "anlaşmalı taşıyıcı" kavramlarının kullanıldığı görülmüştür⁷⁰.

Taşıma işleri komisyoncusu kavramı yerine kullanılan bir diğer kavram 6102 sayılı TTK'ya ilişkin tasarının ilk halinde kullanılan "taşıma işleri yüklenicisi" kavramıdır⁷¹.

⁶⁶ Taşıma sözleşmesinde gönderilenin taşıma ücretini ödeme borcu altına girmesi durumunda aynı yönde bkz: ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 90.

⁶⁷ SAYGI, **a.g.m.**, s. 1227.

⁶⁸ 8.01.2018 tarihli ve 30295 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁶⁹ TİÖY'deki "taşıma işleri organizatörü" ifadesinin "taşıma işleri komisyoncusu" olarak değiştirilmesi gerektiği yönünde bkz: Umut, AKDENİZ, "Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliği" Hakkında Bir Değerlendirme", **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, 5 / 2, Aralık 2019, s. 144.

⁷⁰ Y. 11. HD. 11.03.2014- E. 11415/ K. 18460, Çevrimiçi Kaynak: <https://karararama.yargitay.gov.tr> (e.t.: 10.07.2022) Esasen bu kavramların çalışmanın devamında da bahsettiğimiz üzere bugün TİÖY'de taşıma işleri organizatörü olarak tanımlanan, TTK m. 926 hükmü gereğince ayrıca eşyanın taşınmasını da üstlenen taşıma işleri komisyoncularını ifade etmek üzere kullanıldığı kanaatindeyiz.

⁷¹ "Taşıma işleri yüklenicisi" kavramının kullanımı için ayrıca bkz: Samim, ÜNAN, "Karayolu Taşıma Kanunu'ndaki Eşya Taşınmasına, Taşıma Acentesine, Taşıma İşleri Yüklenicisine ve Zorunlu Sigortaya İlişkin Bazı Yanlış Düzenlemeler", **Doç. Dr. Mehmet Somer'in Anısına Armağan**, Beta Yayıncılık,

Doktrinde taşıma işleri komisyoncusu yerine “taşıma işleri aracısı” kavramının da kullanıldığı görülmüştür⁷². “Yük sevkiyatçılığı” kavramı, taşıma işleri komisyonculuğunu karşılamak üzere kullanılan bir diğer ifadedir⁷³.

KARAN’a göre “taşıma işleri organizatörü” (*organizer of transport -freight forwarder-*), ücret karşılığında, asıl hesabına, eşyanın taşınmasını organize etme ve düzenleme borcunu üstlenen üçüncü kişi aracısı ifade eder⁷⁴. Yazar yine bir diğer eserinde TTK m. 917 vd maddelerinde düzenlenen taşıma işleri komisyoncusunun uygulamada taşıma işleri organizatörlerini ifade ettiğini belirtmiştir⁷⁵.

ESKİŞEHİRLİ’ye göre *forwarding agent/ forwarders kavramı yükün gemiye-taşınacak araca ön yükleme işlemlerinde, satıcı, alıcı ve taşıyanları arasında aracılık görevini yerine getiren kişidir*⁷⁶. YEŞİLOVA’ya göre taşıma komisyoncusu (*freight forwarder/ Spediteur*) gönderenin (*shipper/ Absender*) yükün taşınması faaliyetinin organize edilmesini bıraktığı, yükü istenilen yere nakletme hususunda bu faaliyeti gerçekleştirecek kişileri bulma yükümlülüğünü üstlenen kişidir⁷⁷. ONURSAL’a göre

İstanbul, 2006, s. 383. Mezkur kavram doktrinde yüklenici kavramının daha geniş ve üst bir kavram olduğu ancak komisyoncunun daha dar ve sınırlı bir kavram olduğu şeklinde eleştirilmiştir: ÖZDEMİR, DURGUT, a.g.m., s. 189.

⁷² Hacı, KARA, “Deniz Taşımacılığında Freight Forwarder” **Legal Hukuk Dergisi**, S. 37, 2006 Ocak, s. 86.

⁷³ ÖZEN’e göre “Yük sevkiyatçılığı, gönderici adına lojistik faaliyetleri organize eden, teslim aldığı eşyayı en kısa sürede, istenilen noktaya en güvenli biçimde ulaştıran kurumdur.” ÖZEN, **Yük Sevkiyatçılığı**, s. 10.

⁷⁴ Hakan, KARAN, **Law on International Carriage of Goods**, Turhan Kitapevi, B. 3, Ankara, 2013, s. 61. Yazarın kullandığı bir diğer ifade “taşıma işleri yüklenicisi”dir. Yazara göre taşıma işleri yüklenicisinin kendisine ödenmesi taahhüt olunan ücret karşılığında eşya taşıtmayı üstlendiği sözleşmeye, “taşıma işleri yüklenme sözleşmesi (eşya gönderme sözleşmesi) denir. Hakan, KARAN, **Karayolunda Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesi Hakkında Konvansiyon CMR Şerhi**, B. 1, Turhan Kitapevi, Ankara, 2011 s. 23. EROL’a göre freight forwarder, ücret karşılığında eşyanın taşıtılmasını üstlenen bağımsız tacir yardımcısıdır. Melih Uğraş, EROL, **Introduction to Turkish Commercial Law**, B. 4, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 111.

⁷⁵ KARAN, **CMR Şerhi**, s. 299.; Aynı yönde, TİOY’de ifade olunan taşıma işleri organizatörü kavramının TTK’da düzenlenen taşıma işleri komisyoncularını ifade ettiği yönünde bkz: KULA DEĞİRMENCİ, **Taşıyanın Sorumluluğu**, s. 109-110.

⁷⁶ Sertaç Malik, ESKİŞEHİRLİ, **Nakliyat ve Lojistik Sigortaları & Konvansiyonel (Uluslararası) Taşımalar**, B. 2, Bilge Yayınevi, Ankara, 2020, s. 48.

⁷⁷ YEŞİLOVA, **a.g.e.**, s. 139.

taşıma işleri komisyoncuları, *taşıma aracına sahip olmayan ve diğer taşıyıcı firmaların araçlarını kullanarak, uluslararası alanda taşıma organizasyonunu taahhüt eden ve üstlenen kuruluşlardır*⁷⁸. HEPGÜLERLER'e göre forwarder, *taşıtanın nam ve hesabına taşıma işleri organizasyonunu üstlenen kişi veya firmalardır*⁷⁹. OYAL'a göre taşıma işleri komisyoncusu, *ücret karşılığı eşyanın taşınmasını örgütlemeyi sürekli olarak üstlenen kişidir*⁸⁰. Doktrinde taşıma işleri organizatörü - freight forwarder- işletmeleri, anahtar teslim lojistik hizmeti üreten ve aktif işletme ağına sahip olan kuruluşlar olarak da tanımlanmıştır⁸¹.

KTK'na göre taşıma işleri komisyoncusu *ücret karşılığında kendi namına ve bir müvekkil hesabına eşya taşıtmayı meslek edinmiş kişiyi*⁸², 30470 sayılı TİÖY'e göre taşıma işleri organizatörü *yük taşımacılığı alanında ilgili mevzuat uyarınca yetki belgesi ve faaliyet izni almış gerçek veya tüzel kişilerin imkan, kabiliyet ve kapasitelerini kullanarak kendi nam ve hesabına yük taşınması yaptırarak taşıma faturası/ sözleşmesi düzenleyen, taşıma ile ilişkili depolama, paketleme, etiketleme, ambalajlama, sipariş yönetimi, gümrük, sigorta, dağıtım vb. lojistik işlemleri gerçekleştiren bir veya birden fazla taşıma türü kullanarak taşımacılık ve lojistik hizmetlerini sunmayı meslek edinen ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığınca yetki belgesi verilen gerçek ve tüzel kişileri*⁸³ ifade eder. 31936 sayılı TİÖY'de ise taşıma işleri organizatörü kavramı *mezkur yönetmelik ve ilgili diğer mevzuatın taşımacılık sıfatı ile faaliyet gösterenlere getirdikleri yükümlülük ve sorumluluklar çerçevesinde taşımacı kabul edilerek ilgili mevzuatlara göre eşya ve*

⁷⁸ ONURSAL, **Uluslararası Ticarete Kullanılan Belgeler**, s. 271.

⁷⁹ Ezgi, HEPGÜLERLER, **Deniz Yolu ile Gerçekleştirilen Konteyner Taşımacılığının Yükleme, İstif, Boşaltma ve Teslim Aşamalarında Görev Alanların Hukuki Sorumlulukları**, Akdeniz Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2010, s. 162.

⁸⁰ OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 141. Ayrıca bkz: Yazara göre 6102 sayılı TTK hükümlerinde düzenlenen taşıma işleri komisyonculuğunun uygulamada freight forwarder olarak nitelendirilen kişi olduğunu kabul etmek doğru değildir. OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 165.

⁸¹ KENAR, **Freight Forwarder**, s. 84., ONURSAL, **Mevzuat ve Teknik Yönleri ile Dış Ticaret**, s. 493.

⁸² KTK m. 3: Tanımlar.

⁸³ 30470 sayılı TİÖY m. 4/1-l: Tanımlar.

kargo taşımacılığı alanında yetki belgesi almış gerçek ve tüzel kişiler ile uluslararası anlaşmalara uygun olmak şartıyla, eşya taşımacılığı alanında faaliyet gösteren yabancı plakalı taşıtların imkan, kabiliyet ve kapasiteleri ile gerektiğinde diğer taşıma türlerinden de yararlanarak veya bunları kullanarak kombine taşımacılık dahil kendi nam ve hesabına eşya ve kargo taşıması yaptırarak taşıma faturası düzenleyen gerçek ve tüzel kişiler⁸⁴ olarak tanımlanmıştır.

Her ne kadar 31936 sayılı TİÖY'deki tanımda taşıma işleri organizatörünün 30470 sayılı TİÖY'de olduğu gibi organizatörlük ve lojistik faaliyetlerine atıf yapılmamışsa da, Türk hukukunda gerek taşıma işleri komisyoncusu gerek taşıma işleri organizatörü kavramlarının taşıma işinin örgütlenmesi bununla beraber ayrıca sözleşme ile yükümlenmişse eşyanın ambalajlama ve işaretleme, yükleme ve boşaltma, gümrükleme ve sigortalanması gibi lojistik faaliyetleri üstlenen gerçek ve tüzel kişileri ifade ettiği açıktır. 31936 sayılı TİÖY'ün m. 4/1-1'de "taşımacı" kavramını *kendi nam ve hesabına taşımayı bir ücret karşılığı üstlenen gerçek veya tüzel kişi* olarak ayrıca tanımlamasından da "taşıma işleri organizatörü" kavramı ile esasen uygulamada akdi taşıyıcı (contracting carrier) sıfatıyla hareket eden ve eşyanın taşınması ve birtakım lojistik faaliyetleri üstlenen kişileri, "taşımacı" kavramı ile ise uygulamada fiili taşıyıcı (performing carrier) sıfatıyla hareket eden kişileri kastettiği çıkarılmalıdır.

Taşıma işleri komisyoncusu (forwarder as agent) ile taşıma işleri organizatörü (forwarder as principal) kavramlarının ayrımı ise bu kişinin ayrıca eşyanın taşınmasını da üstlenip üstlenmemesi durumunda ortaya çıkacaktır. Nitekim 31936 sayılı TİÖY'de öngörülen yetki belgesi ve mesleki eğitim şartları ve eşyanın sigortalanması gibi ek yükümlülöklere tabi olacak kişiler mezkur yönetmeliğin 4/1-i. maddesinde *kendi nam ve hesabına eşya ve kargo taşıması yaptırarak taşıma faturası düzenleyen gerçek ve tüzel kişiler* olarak tanımlanmıştır.

⁸⁴ 31936 sayılı TİÖY m. 4/1-i: Tanımlar.

Doktrinde de taşıma işleri organizatörü kavramı eşyanın taşınması işini de üstlenen ancak taşıma işini kendi ad ve hesabına taşıma sözleşmesi yaptığı fiili taşıyıcılar aracılığı ile gerçekleştiren taşıma işleri komisyoncusu olarak ifade edilmiştir⁸⁵. Bu anlamda bugün yürürlükte olan mevzuat bakımından taşıma işleri organizatörü kavramının TTK m. 926 hükmü gereğince ayrıca eşyanın taşınmasını da üstlenen taşıma işleri komisyoncusu olarak anlamakta sakınca bulunmamaktadır. Mevcut düzenlemede taşımada “temsilci” sıfatıyla hareket ederek “gönderen ad ve hesabına hareket eden” taşıma işleri komisyoncularının TİÖY hükümlerine tabi olmaması, fakat taşımada “asil” sıfatıyla hareket eden taşıma işleri komisyoncularının TİÖY hükümlerine ve yükümlülüklerine tabi olması gerektiği sonucu çıkarılmalıdır⁸⁶.

Mezkur kavramların yabancı doktrin ve hukukta nasıl ifade edildiğine de bakılması gerekir. Freight forwarder kavramı FERNANDEZ’e göre *kendi konişmentosunu keşide etmediği sürece taşıyıcı gibi sorumlu olmayan, eşyanın deniz yoluyla taşınmasını üstlenen aracıyı* ifade eder⁸⁷. SCHRAMM’a göre freight forwarder, tıpkı komisyoncu gibi kendi adına gönderen hesabına hareket eden⁸⁸ ve yalnızca üstlendiği edimlerin ifası için gerekli sözleşmelerde aracılık etmekle yükümlü olan kişidir⁸⁹.

Uygulamada çok modlu (multimodal) taşımalarda benzer edimleri yükümlenen kişileri ifade etmek için kullanılan “multimodal taşıma operatörü” (MTO) kavramı ise PEJOVIĆ’e göre eşyanın taşınması yahut varış yerine eşyanın taşınmasını organize etmeyi üstlenen kişidir⁹⁰ ve multimodal taşıma operatörü, eşyanın taşınmasını fiili taşıyıcılarla alt taşıma sözleşmesi yaparak gerçekleştirir⁹¹.

⁸⁵ ÜLGEN, HELVACI, KAYA, NOMER ERTAN, **Ticari İşletme Hukuku**, s. 820.

⁸⁶ KULA DEĞİRMENCİ, **Taşıyanın Sorumluluğu**, s. 111.

⁸⁷ Jonatan Echebarria, FERNANDEZ, **Jurisdiction and Arbitration Agreements in Contracts for the Carriage of Goods by Sea**, B. 1, Informa Law/ Routledge, New York, 2021, s. 4.

⁸⁸ Hans-Joachim, SCHRAMM, **Freight Forwarder’s Intermediary Role in Multimodal Transport Chain**, B. 1, Physica-Verlag Springer/ Heidelberg, New York, 2012, s. 16.

⁸⁹ SCHRAMM, **a.g.e.**, s. 18.

⁹⁰ Aynı yönde bkz: Olena, BOKAREVA, **Uniformity of Transport Law through International Regimes**, B. 1, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, 2019, s. 51.

⁹¹ Caslav, PEJOVIĆ, **Transport Documents in Carriage of Goods by Sea**, B. 1, Informa Law/ Routledge, New York, 2020, s. 201.

Yabancı hukukta da taşıma işleri komisyoncusunun ayrıca taşıma işini de üstlenmesi halinde farklı bir hukuki statü kazanacağı kabul edilmiş; eşyanın taşınmasında yalnızca temsilci/ aracı sıfatıyla hareket eden taşıma işleri komisyoncusu Alman ve Avusturya hukukunda “spediteur”, Fransız hukukunda “transitaire”, İskandinav ülkelerinde “ekspeditör” ve İngiliz- Amerikan hukukunda “forwarder as agent / forwarding agent / freight forwarder” kavramlarıyla⁹², ancak ayrıca eşyanın taşınmasını da üstlenen ve bu halde ayrıca taşıyıcının hak ve yükümlülüklerine de tabi olacak taşıma işleri organizatörü Alman ve Avusturya hukukunda “spediteur im Selbsttritt”, İskandinav ülkelerinde “speditör” ve İngiliz hukukunda “forwarder as principal” olarak ifade edilmiştir⁹³.

Taşıma işleri organizatörü (forwarder as principal) tıpkı fiili taşıyıcı (performing carrier) gibi eşyanın taşınması ve tıpkı taşıma işleri komisyoncusu (forwarder as agent) gibi taşıma işinin örgütlenmesini, bu anlamda eşyanın taşınması yükümlülüğünün yanında ambalajlama ve işaretleme, yükleme ve boşaltma, gümrükleme ve sigortalanması gibi çeşitli lojistik ve organizatörlük faaliyetlerini de yüklenen kişidir⁹⁴. Taşıma işleri organizatörü eşyanın taşınması işini bizzat görebileceği gibi ayrıca sözleşme akdettiği fiili taşıyıcılar (performing carrier) aracılığıyla da gerçekleştirebilir⁹⁵. İkinci halde taşıma işleri organizatörü akdi taşıyıcı/ asıl taşıyan

⁹² BOKAREVA, **a.g.e.**, s. 51; SCHRAMM, **a.g.e.**, s. 22.

⁹³ SCHRAMM, **a.g.e.**, s. 22.

⁹⁴ Nil, KULA DEĞİRMENCİ, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu 5. Kitap Hükümleri Uyarınca Taşıyanın Sorumluluğu ve Akdedeceği Sorumsuzluk Anlaşmaları**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 70.

⁹⁵ KULA DEĞİRMENCİ, **Taşıyanın Sorumluluğu**, s. 102.

(contracting carrier) sıfatını kazanacak⁹⁶, TTK m. 888 hükmü gereğince fiili taşıyıcı ile birlikte müteselsilen sorumluluğu söz konusu olacaktır⁹⁷.

Taşıma işleri komisyoncusu ve taşıma işleri organizatörü kavramlarının doğru tanımlanması taşıma işleri komisyonculuğu ve taşıma işleri organizatörlüğü sözleşmelerine uygulanacak hukuk kurallarının belirlenebilmesi açısından önem arz eder. “Eşyanın taşınması” ve “taşıma işinin örgütlenmesi” edimlerinin üstlenildiği taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi, TTK’nın 917-930. madde hükümlerine tabidir. Kanun ayrıca taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğindeki eşyanın zıya ve hasarından sorumluluğu bakımından sınırlı sayıda olmak üzere taşıma sözleşmesine ilişkin hükümlere atıf yapmıştır. “Eşyanın taşınması” ve “taşıma işinin örgütlenmesi” edimlerinin üstlenildiği taşıma işleri organizatörlüğü sözleşmesi ise “taşıma işinin örgütlenmesi” edimi bakımından TTK m. 917-930 taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi hükümlerine, “eşya taşıma” edimi bakımından ise taşıma sözleşmesinin tabi olduğu taşıma hukuku kurallarına tabi olacaktır.

Nihayet Türk hukuku bakımından taşıma işleri komisyoncusu ve taşıma işleri organizatörü ayrımının yapılması bu kişilerin tabi olacağı sorumluluk hükümlerinin tayininde de belirleyici olacaktır. Eşyanın taşınması ve taşıma işinin örgütlenmesi edimlerini üstlenen taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu TTK’nın 928. madde

⁹⁶ KULA DEĞİRMENCİ, **Taşıyanın Sorumluluğu**, s. 100. “Mahkemece, toplanan kanıtlar ve bilirkişi raporuna göre, davacı şirket sigortalısının taşıma anlaşmasını davalı ile yaptığı, davalının ana taşıyıcı olduğu, davaya konu emtiadaki hasarın Türkiye-Fransa-USAGuetamala sevk rotası içinde Miami (USA) bölgesinde karayolu taşıması sırasında meydana geldiği, Miami’nin rotanın son noktası olmadığı ve emtianın bu aşamada henüz alıcısına teslim edilmemiş olduğu, davacı şirketin emtiada meydana gelen hasar tutarını davalı şirketten rücu talep edebileceği, ruloların naylon ambalajından çıkıp, sarımları kısmen açılıp ve aşırı kirlenmiş halde oldukları, emtianın darbelere hassas nitelikte ham ürün olması nedeniyle hasara maruz kaldığı için alıcı firma tarafından kabul edilmeyeceği, davalı şirketin Freight Forwarder olup yapılan işlemin Forward olarak tanımlandığı, hasarın taşıyıcının sorumluluğunda bulunduğu sürede meydana geldiği, dava konusu uyuşmazlıkta davalının taşıyan sıfatını haiz olduğu gerekçesiyle davanın kabulüne karar verilmiştir.” Y. 11. HD. 07.05.2013 – E. 2012/16139, K. 2013/9239. www.corpus.com.tr

⁹⁷ KULA’ya göre bu halde taşıma işleri komisyoncusunun fiili taşıyıcının ihmali ve fiillerinden doğan sorumluluğu TTK m. 929’da düzenlenen ifa yardımcılarının fiil ve ihmallerinden sorumluluk hükmüne dayanır: KULA DEĞİRMENCİ, **Taşıyanın Sorumluluğu**, s. 102.

hükmüne tabi olacak ve mezkur hükmün 1. fıkrası gereğince taşıma işleri komisyoncusu eşyanın yalnızca kendi hakimiyet alanında iken meydana gelen zıya veya hasarından sorumlu olacaktır⁹⁸. Taşıma sözleşmesi bakımından yalnızca aracı sıfatıyla hareket eden taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın taşıyıcının hakimiyet alanında ve taşınması sırasında meydana gelen zıya veya hasarından sorumluluğu söz konusu olmayacaktır⁹⁹. Taşıma işleri komisyoncusunun sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan sorumluluğu ise TTK m. 928/2'ye tabi olacaktır.

Eşyanın taşınması ve ayrıca taşıma işinin örgütlenmesi edimlerini üstlenen, bu anlamda TTK m. 926 hükmü gereğince ayrıca eşyanın taşınmasını da üstlenen taşıma işleri komisyoncusu sıfatıyla hareket eden taşıma işleri organizatörünün sorumluluğu muhtelif hükümlere tabi olacaktır. Bu halde sorumluluğun eşyanın taşınmasına ilişkin bir yükümlülüğün ihlalden mi yahut taşıma işinin örgütlenmesine ilişkin bir yükümlülüğün ihlalden mi kaynaklandığının belirlenmesi gerekir. Eşyanın taşınmasını bizzat üstlenen taşıma işleri organizatörü TTK m. 926 hükmü gereğince taşımadan doğan hak ve yükümlülükler bakımından taşıyıcı/ taşıyan sayılacak, bu halde taşıma işleri organizatörünün eşyanın zıya veya hasarından doğan sorumluluğu taşıma sözleşmesinin tabi olduğu ulusal ve uluslararası mevzuat hükümlerince tayin olunacaktır. Taşıma işleri organizatörünün eşyanın taşınmasını ayrıca sözleşme akdettiği fiili taşıyıcılar aracılığıyla gerçekleştirdiği halde taşıma işleri organizatörü akdi taşıyıcı/ asıl taşıyan (contracting carrier) sıfatını kazanacak, TTK m. 888 hükmü gereğince fiili taşıyıcı ile birlikte müteselsilen sorumluluğu söz konusu olacaktır. Taşıma işleri organizatörünün taşıma işinin örgütlenmesi edimine ilişkin bir yükümlülüğün ihlalden doğan sorumluluğu ise TTK m. 928/2'ye tabi olacak, taşıma işleri organizatörü bu halde yalnızca TTK m. 918 hükmü gereğince kendisine düşen bir yükümlülüğü ihlal etmesi halinde sorumlu olacaktır.

⁹⁸ KULA DEĞİRMENCİ, *Taşıyanın Sorumluluğu*, s. 103-104.

⁹⁹ KULA DEĞİRMENCİ, *Taşıyanın Sorumluluğu*, s. 105-106.

Taşıma işleri komisyoncusunun tacir olup olmadığı hususu tartışmalıdır. Bir görüşe göre taşıma işleri komisyoncusu kural olarak tacirdir¹⁰⁰. Bizim de katıldığımız aksi yöndeki görüşe göre ise sadece ticari işletmenin varlığı için gerekli diğer şartların mevcut olması halinde taşıma işleri komisyoncusu tacir sayılmalıdır¹⁰¹, bu anlamda taşıma işleri komisyoncusu esnaf da olabilir¹⁰².

KTK m. 5 ve 31936 sayılı TİÖY m. 5'e göre taşıma işleri organizatörlüğü faaliyetinde bulunulabilmesi için Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı'ndan yetki belgesi alınması zorunludur. Esasen yetki belgesine ilişkin hükümler TİÖY'da düzenlenmiştir. 31936 sayılı TİÖY m. 10'a göre TİÖY kapsamında verilen ve yenilenen yetki belgelerinin süresi 5 yıldır.

Taşıma işleri organizatörünün yetki belgesi alabilmesinin şartları ise 31936 sayılı TİÖY m. 7'de gerçek kişi komisyoncular için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma, tüzel kişi komisyoncular için Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre kurulmuş ve ticaret siciline tescil edilmiş olma; gerçek kişilerde sahip ve/veya varsa temsil ve ilzama yetkili kişi/kişilerin, anonim şirket statüsündeki tüzel kişilerde yönetim kurulu başkan ve üyeleri, genel müdür ile temsil ve ilzama yetkili yöneticilerin, diğer şirket statüsündeki tüzel kişilerde tüm ortakların ve bu tüzel kişiliği temsil ve ilzama yetkili yöneticilerin mesleki saygınlığa sahip olmaları; en az 150.000 Türk Lirası sermaye veya işletme sermayesine sahip olması; merkez adresine sahip olması ve taşıma işleri organizatörü yetki belgesi ücretinin ödenmiş olması şeklinde düzenlenmiştir. Aynı şartlar yetki belgesinin yenilenmesi durumunda da aranmıştır.

¹⁰⁰ ARKAN, *Ticari İşletme*, s. 257.; AYHAN, ÖZDAMAR, ÇAĞLAR, *Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar*, s. 513.; Hande Deniz, ÇAKMAKLI, *Alım veya Satım Konusunda Komisyon Sözleşmesi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 78.; Şaban, KAYIHAN, *Ticari İşletme Hukuku*, B. 7, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 287.; KULA DEĞİRMENCİ, *Taşıyanın Sorumluluğu*, s. 64.

¹⁰¹ CAN, *Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları*, s. 139; AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 18.; ATAÇ, *a.g.e.*, s. 71.; OYAL, *Taşıma İşleri Komisyonculuğu*, s. 132.

¹⁰² CAN, *a.g.e.*, s. 139. Aksi yönde, esnaf işletmelerinin taşıma işleri komisyonculuğu faaliyetinde bulunamayacağı yönünde ayrıca bkz: KAYIHAN, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 287.

Görüldüğü üzere TİÖY, taşıma işleri organizatörlüğü faaliyetinde bulunulabilmesi için,

- Tabiiyet¹⁰³,
- İmzaya yetkili kişiler bakımından mesleki saygınlık¹⁰⁴,
- Asgari sermaye¹⁰⁵,
- Merkez/ şube bildirimi ve
- Yetki belgesi ücreti¹⁰⁶ şartları getirmiştir.

Ayrıca 31936 sayılı TİÖY m. 16' e göre taşıma işleri organizatörlüğü faaliyetinde bulunan yetki belgesine sahip gerçek ve tüzel kişilerin Karayolu Taşımacılık Faaliyetleri Mesleki Yeterlilik Eğitimi Yönetmeliğinde tanımlanan en az bir adet ÜDY3 türü mesleki yeterlilik belgesine sahip olmaları veya bu niteliklere haiz kişileri istihdam etmeleri zorunludur.

¹⁰³ Mezkur düzenlenmeden tabiiyet şartını taşımayan yabancıların Türkiye'de kendi nam ve hesabına taşıma işleri komisyonculuğu yapamayacağı çıkarılır. Kanaatimizce sektöre ilişkin Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetinde olmak gibi çalışma özgürlüğünü sınırlandıran bir şartın yönetmelik yerine kanunda öngörülmesi gerekirdi. Anayasal bir hak olan çalışma özgürlüğüne müdahalenin mutlaka kanunla gerçekleştirilmesi ve bu yönde kamu yararının mevcut olması gerektiği yönünde ayrıca bkz: ÜNAN, **a.g.m.**, s. 384.

¹⁰⁴ TİÖY, imzaya yetkili kişiler bakımından aradığı mesleki saygınlık kriterini ise *genel olarak ticari alanda ve mesleğin icrası ile ilgili konularda kötü şöhret sahibi olmamayı, taşıma işleri komisyonculuğu faaliyetlerinin icrası ile ilgili kurallara uygun davranmayı ve faaliyet göstermeyi; kişisel olarak ise kaçakçılık, dolandırıcılık, hileli iflas, sahtecilik, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti, hırsızlık, rüşvet suçları ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ile 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlardan dolayı hürriyeti bağlayıcı ceza ile hükümlü olmamak* olarak tanımlamıştır (TİÖY m. 4/1-ğ) Benzer yönde düzenlenme içeren 30295 sayılı Karayolu Taşıma Yönetmeliği hükümlerinin, yönetmelik ile değil kanun ile düzenlenmesi gerektiği yönünde ayrıca bkz: ÜNAN, **a.g.m.**, s. 385.

¹⁰⁵ Anılan gerekçelerle taşıma işleri komisyonculuğu faaliyeti için öngörülen asgari sermaye şartının kanunda öngörülmesi daha yerinde bir düzenleme olurdu.

¹⁰⁶ TİÖY m. 23'te öngörülen 273.244 (ikiyüzyetmişüçbinikiyüzkırkdört) Türk Lirası taşıma işleri komisyonculuğu yetki belgesi ücreti AKDENİZ'e göre taşıma işleri komisyonculuğu faaliyeti için yüksektir ve bedelin yüksekliği ve yönetmelikle belirlenmiş olması çalışma ve sözleşme hürriyeti bakımından Anayasa'ya aykırılık teşkil etmektedir. Umut, AKDENİZ, "Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliği" Hakkında Bir Değerlendirme", **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, 5/2, Aralık 2019, s. 154. Fahiş yetki belgesi ücreti düzenlemesine karşı bir diğer eleştiri olarak ayrıca bkz: ÜNAN, **a.g.m.**, s. 385.

b. Asıl Taşıma İşleri Komisyoncusu

Asıl taşıma işleri komisyoncusu gönderen ile yaptığı taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi ile eşyanın taşınmasını üstlenen kişidir. Bu anlamda gönderen ile yapılan sözleşmenin tarafı asıl taşıma işleri komisyoncusudur. Sözleşmeyi ifa ile yükümlü olan¹⁰⁷ asıl taşıma işleri komisyoncusu, bazı hallerde taşıma işinin örgütlenmesini bir veya birden çok taşıma işleri komisyoncusuna bırakabilir.

ARKAN'a göre taşıma işleri komisyoncusu, üstlendiği borçların yerine getirilmesi için müvekkilinin açık veya zımnen rıza gösterdiği veya örf ve adetin buna izin verdiği ya da durumun gereklerine göre mecbur kaldığı hallerde bir başkasını tevkile yetkilidir¹⁰⁸. Gönderen ile yapılan sözleşmenin tarafı olup olmama durumuna göre, asıl taşıma işleri komisyoncusunun taşıma işinin örgütlenmesini kendisine bıraktığı kişiler alt taşıma işleri komisyoncusu ya da müteakip taşıma işleri komisyoncusu sıfatını kazanır.

c. Alt Taşıma İşleri Komisyoncusu

Alt taşıma işleri komisyoncusu, asıl taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın taşınması işini kendisine bıraktığı kişidir. Alt taşıma işleri komisyoncusu ile gönderen arasında kural olarak bir hukuki ilişki bulunmaz. Sözleşme ilişkisi asıl taşıma işleri komisyoncusu ve alt taşıma işleri komisyoncusu arasında kurulur¹⁰⁹. Alt taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde gönderen sıfatını asıl taşıma işleri komisyoncusu haizdir¹¹⁰.

¹⁰⁷ Kanaatimizce taşıma işleri komisyoncusunun sözleşmeyi bizzat ifa etme borcu yoktur. Aynı yönde bkz: OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 278. Aksi yönde, taşıma işleri komisyoncusunun kural olarak üstlendiği işi *bizzat ifa* etmekle yükümlü olduğu yönünde bkz: ARKAN, **Ticari İşletme**, s. 258.

¹⁰⁸ ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 317.

¹⁰⁹ Mezkur sözleşmenin alt sözleşme niteliğinde olduğu yönünde ayrıca bkz: AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 26- 27.

¹¹⁰ CAN, **Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları**, s. 147-148.; ATAÇ, **a.g.e.**, s. 83.; OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 142.

Alt taşıma işleri komisyoncusu, TTK m. 929 anlamında asıl taşıma işleri komisyoncusunun taşımanın yerine getirilmesi için yararlandığı kişilerdendir¹¹¹. Asıl taşıma işleri komisyoncusunun alt taşıma işleri komisyoncusunun fiil ve ihmallerinden sorumluluğu çalışmanın devamında yardımcı kişilerden sorumluluk başlığında incelenecektir.

d. Müteakip Taşıma İşleri Komisyoncusu

TTK m. 918'e göre asıl taşıma işleri komisyoncusunun yükümlülüklerinden biri de eşyanın taşınması için gereken taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmelerini yapmaktır. Bu anlamda asıl taşıma işleri komisyoncusu -kural olarak kendi adına, gönderen hesabına ancak ayrıca yetki verilmişse gönderen ad ve hesabına- eşyanın taşınması için gereken diğer taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmelerini yapabilir. İşte asıl taşıma işleri komisyoncusunun sözleşme akdettiği bu kişiler müteakip taşıma işleri komisyoncusu olarak adlandırılır¹¹².

Doktrinde müteakip taşıma işleri komisyoncusunun birbiri ardına yapılan¹¹³ taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmelerinde taşımanın belli bir kısmına hasredilen¹¹⁴ sonraki komisyoncuyu ifade ettiği kabul edilmektedir.

Müteakip taşıma işleri komisyoncusu ile asıl taşıma işleri komisyoncusu arasında taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi kurulur, bu sözleşmede asıl taşıma işleri komisyoncusu gönderen sıfatını haizdir¹¹⁵. Müteakip taşıma işleri komisyoncusu ile

¹¹¹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 27.; OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 142.

¹¹² Ara taşıma işleri komisyoncusu deyiimi için ayrıca bkz: OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 143.

¹¹³ "...işlerin birden ziyade taşıma işleri komisyoncusuna aktarmalı olarak devrini sağlayan bir dizi taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi..." ifadesi için ayrıca bkz: CAN, **Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları**, s. 147.

¹¹⁴ Müteakip taşıma işleri komisyoncusunun taşımanın belli bir kısmı için görevlendirildiği yönünde ayrıca bkz: AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 27.

¹¹⁵ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 27.

asıl taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesindeki gönderen arasında ise kural olarak herhangi bir sözleşme ilişkisi doğmayacaktır¹¹⁶.

3. Diğer Taşıma Aktörleri ve İlgilileri

Taşıma konusu eşyanın taşınması ve taşıtılması amaçlarıyla akdedilen taşıma işleri komisyonculuğu ve taşıma sözleşmeleri, tarafları ve ilgilileri arasında sözleşmeden ve kanundan doğan birtakım hukuki ilişkilerin doğmasına neden olur. Bunlardan taşıma işleri komisyoncusu ve taşıyıcı arasında akdedilen taşıma sözleşmesi yahut taşıma işleri komisyoncusu ve gönderen arasında akdedilen taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi, sözleşmesel / sözleşmeden doğan hukuki ilişkiye örnek verilebilirken gönderen ile fiili taşıyıcı arasındaki hukuki ilişki kanuni / kanundan doğan hukuki ilişkiye örnek verilebilir. Yine her ne kadar aralarında sözleşme ilişkisi bulunmasa da taşıma sözleşmesinde gönderilen, taşıma ilgilisi olarak karşımıza çıkar ve kanundan doğan birtakım hak ve yükümlülüklerle donatılmıştır.

Taşıma işleri komisyonculuğu faaliyeti ile komisyoncu ve gönderen arasında taşıma işleri komisyonculuğu, taşıma işleri komisyoncusu ve taşıyıcı arasında ise taşıma sözleşmesi olmak üzere iki farklı hukuki ilişki meydana gelir. Gönderen ile taşıyıcı arasında komisyonculuk faaliyetini yürüten taşıma işleri komisyoncusunun ayrıca gönderen ad ve hesabına sözleşme akdetmeye yetkili olduğu ve göndereni doğrudan temsil ettiği hallerde gönderen ve taşıyıcı arasında hukuki ilişki olarak taşıma sözleşmesi meydana gelecektir. Bu halde doğrudan temsil ilişkisi sebebiyle taşıma sözleşmesinden doğan haklar ve borçlar doğrudan gönderenin hukuki sorumluluk alanında meydana gelir. Taşıma işleri komisyoncusunun göndereni doğrudan temsil ederek, gönderen adına hareket etmeye yetkili olduğu ve bu yetki ile taşıma sözleşmesini gönderen adına akdettiği halde taşıma işleri komisyoncusu ile taşıyıcı arasında herhangi bir hukuki ilişki meydana gelmeyecektir¹¹⁷.

¹¹⁶ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 27.; OYAL, *Taşıma İşleri Komisyonculuğu*, s. 143.

¹¹⁷ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 41.

Taşıma işleri komisyoncusunun göndereni dolaylı temsil yoluyla temsil ederek kendi adına gönderen hesabına hareket ettiği durumda taşıma işleri komisyoncusu ve taşıyıcı arasındaki taşıma sözleşmesinde gönderen sıfatını taşıma işleri komisyoncusu haiz olacaktır. Bu halde TTK m. 922 hükmü gereğince gönderen, komisyoncusunun kendi adına ve gönderen hesabına yaptığı sözleşmelerden doğan alacaklarını ancak bu alacaklar komisyoncu tarafından kendisine devredildikten sonra ileri sürebilecektir.

Taşıma konusu eşyanın taşınması ve taşıtılması amaçlarıyla akdedilen taşıma işleri komisyonculuğu ve taşıma sözleşmelerinin, tarafları ve ilgilileri arasında sözleşmeden ve kanundan doğan birtakım hukuki ilişkilerin daha iyi anlaşılması amacıyla aşağıdaki taşıma aktörleri ve ilgililerin tanımlanması ve açıklanmasında yarar vardır.

a. Taşıyıcı

(1). Asıl Taşıyıcı

TTK m. 850/1'e göre taşıyıcı, ücret karşılığında eşya veya yolcu taşımayı yahut ikisini birlikte üstlenen kişidir. Asıl taşıyıcı ise doktrinde gönderenle sözleşme akdederek taşımanın tamamını üstlenen kişi olarak tanımlanmıştır¹¹⁸. Taşıyıcı kural olarak gönderen ile akdettiği taşıma sözleşmesini şahsen ifa ile yükümlü değildir. Bu anlamda taşıyıcının yeni bir taşıma sözleşmesi akdederek eşyayı üçüncü bir kişiye taşıması mümkündür¹¹⁹.

Asıl taşıyıcı taşımanın tamamı yahut bir kısmını kendi adına alt taşıma sözleşmesi akdettiği üçüncü kişi taşıyıcılara devredebilir. Asıl taşıyıcının taşımanın belirli bir kısmı yahut tamamını alt taşıyıcılara devretmiş olması asıl taşıma sözleşmesi bakımından taşıyıcı sıfatını¹²⁰ ve buna ilişkin hak ve yükümlülüklerini ortadan kaldırmayacaktır. Nitekim TTK m. 888/3'te asıl taşıyıcı ve fiili taşıyıcının müteselsilen sorumlu oldukları öngörülmüştür.

¹¹⁸ ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 33.

¹¹⁹ ÖZDEMİR, *Taşıyıcının Sorumluluğu*, s. 234.

¹²⁰ ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 35.

Önceki başlıkta da ifade ettiğimiz üzere taşıma işleri organizatörü kavramı ise doktrinde, eşyanın taşınması işini de üstlenen ancak taşıma işini kendi ad ve hesabına taşıma sözleşmesi yaptığı fiili taşıyıcılar aracılığı ile gerçekleştiren taşıma işleri komisyoncusu olarak ifade edilmiştir¹²¹. Somut olayda gönderen ile akdedilen eşya taşıma sözleşmesinde taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 926 hükmü gereğince ayrıca eşyanın taşınmasını da üstlenen taşıma işleri komisyoncusu yani taşıma işleri organizatörü olduğu hallerde, taşıma işleri organizatörü akdi taşıyıcı/ asıl taşıyan (contracting carrier) sıfatını kazanacak, TTK m. 888/3 hükmü gereğince fiili taşıyıcı ile birlikte müteselsilen sorumluluğu söz konusu olacaktır.

(2). Alt Taşıyıcı

Alt taşıyıcı, asıl taşıyıcının taşımanın tamamı yahut bir bölümünü kendisine devrettiği kişidir¹²². Eşyanın taşınması tek bir alt taşıyıcıya devredilmiş olabileceği gibi birden çok alt taşıyıcı da söz konusu olabilir¹²³.

Alt taşıyıcı, gönderen ile asıl taşıma sözleşmesini akdeden asıl/ akdi taşıyıcının ifa yardımcısıdır¹²⁴. TTK m. 879 hükmü gereğince asıl taşıyıcı, alt taşıyıcının fiil ve ihmallerinden kendi fiil ve ihmali gibi sorumludur. Alt taşıma sözleşmesinin, asıl taşıyıcı ve alt taşıyıcı arasında akdedilmesi sebebiyle gönderen ile alt taşıyıcı arasında sözleşme ilişkisi doğmamaktadır. Bu durumda alt taşıyıcının asıl taşıma sözleşmesindeki gönderene karşı sorumluluğu kanun ve uluslararası konvansiyon hükümlerinden doğar¹²⁵.

¹²¹ ÜLGEN, HELVACI, KAYA, NOMER ERTAN, **Ticari İşletme Hukuku**, s. 820.

¹²² ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 36.

¹²³ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 36.

¹²⁴ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 37. Uluslararası konvansiyonlar bakımından aynı yönde bkz: ÖZDEMİR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 235.

¹²⁵ Gönderen, TTK m. 888/3, CMR m. 3, CIM m. 27 hükümleri gereğince alt taşıyıcının sorumluluğuna başvurabilir. ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 37.

(3). Fiili Taşıyıcı

İlk kez uluslararası hava taşımalarına ilişkin 1961 tarihli Guadalajara Ek Konvansiyonunda düzenlenen fiili taşıyıcı kavramı, Türk hukukuna TTK'nın 888 ve 1248/2 madde hükümleri ile girmiştir. TTK m. 1248/2 hükmüne göre fiili taşıyan, taşıyandan farklı bir kişi olup, bir geminin maliki, kiracısı veya işleteni olarak taşımanın tamamını veya bir kısmını fiilen gerçekleştiren kişidir.

Aktüel taşıyıcı (actual carrier) olarak da adlandırılan fiili taşıyıcı kavramının ortaya çıkabilmesi için alt taşıma yahut müteakip taşımanın söz konusu olması gerekir¹²⁶. Asıl taşıyıcının taşımanın tamamı yahut belirli bir kısmını kendisine devrettiği fiili taşıyıcı, taşıma konusu eşyada kendisi tarafından yapılan taşıma sırasında meydana gelen zıya veya hasardan yahut gecikmeden asıl taşıyıcı ile birlikte müteselsilen sorumludur.

b. Gönderilen

Taşıma sözleşmesinde gönderilen, lehine taşıma sözleşmesi akdedilerek taşıma konusu eşyanın varma yerinde eşyayı teslim almakla yetkili gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlanabilir¹²⁷. Gönderilen hamili olduğu senedi taşıyıcıya ibraz ederek eşyanın teslimini isteyebilir¹²⁸, eşyanın gönderildiği yere ulaştığı andan itibaren sözleşmeden doğan haklarını kullanabilir¹²⁹.

Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin ise taşıma sözleşmesinin aksine üçüncü kişi yararına sözleşme niteliği yoktur¹³⁰. Kural olarak taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi ile gönderilen ve taşıma işleri komisyoncusu arasında bir hukuki ilişki

¹²⁶ ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 36.

¹²⁷ ARKAN, *Sorumluluk*, s. 25.; ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 41.

¹²⁸ ARKAN, *Sorumluluk*, s. 25.

¹²⁹ ARKAN, *Sorumluluk*, s. 27.; ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 42.

¹³⁰ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 47.

meydana gelmediğinden gönderilen taşıma işleri komisyoncusuna karşı taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinden doğan talep hakkına da sahip değildir¹³¹. Ancak taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin gönderilen yararına akdedilebilmesi ve gönderilenin sözleşmeden doğan talepleri ileri sürebilmesi mümkündür¹³².

TTK'da öngörülen ve taşıma işleri komisyoncusunun taşıyıcının hak ve yükümlülüklerine tabi olacağı hallerden olan kesin ücret (TTK m. 921), komisyoncunun taşıma işini üzerine alması (TTK m. 926) ve toplama yük (TTK m. 927) hallerinde ise gönderilen tıpkı taşıma sözleşmesinde olduğu gibi eşyanın gönderildiği yere ulaştığı andan itibaren sözleşmeden doğan haklarını kullanabilecektir¹³³.

D. Kurulması ve Şekli

Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin geçerliliği herhangi bir şekle bağlanmış değildir¹³⁴. Bir rızai¹³⁵ sözleşme olarak taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi, TBK m. 1/1 uyarınca tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla kurulur¹³⁶. Sözleşmenin kurulması için eşyanın teslimine gerek yoktur¹³⁷.

¹³¹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 47.

¹³² AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 48.

¹³³ Aksi yönde mezkur hallerin taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin gönderilen yararına akdedildiği şeklinde yorumlanamayacağı yönünde bkz: AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 47.

¹³⁴ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 28.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 308.; KULA, **Türk Eşya Taşıma Hukuku**, s. 122.; CAN, **Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları**, s. 140.; AYHAN, ÖZDAMAR, ÇAĞLAR, **Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar**, s. 512.; MİSİLİ, **Forvarder Sözleşmesi**, s. 281.; OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 115.

¹³⁵ Sözleşmenin kurulması ve hüküm ve sonuç doğurabilmesi için tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının yeterli olduğu sözleşmeler rızai sözleşmelerdir. EREN, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 253.; OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 174.

¹³⁶ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 28.; KULA, **Türk Eşya Taşıma Hukuku**, s. 122.; CAN, **Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları**, s. 140.

¹³⁷ ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 314.

E. Hukuki Niteliği

Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi kanunda ve yönetmelikte düzenlenmiş, unsurları, tarafların hak ve yükümlülükleri belirlenmiş bir sözleşme olarak tipik-isimli¹³⁸ bir sözleşmedir¹³⁹. TTK m. 917/1' e göre taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi ile komisyoncu eşya taşıtmayı, gönderen ise kararlaştırılan ücreti ödeme borcu altına girer. Bu anlamda taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen¹⁴⁰, ivazlı¹⁴¹ bir sözleşmedir¹⁴².

Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde taşıma işleri komisyoncusunun asli edim yükümünü eşyanın taşınması borcu oluşturur. Eşyanın taşınması borcu ise genel anlamda taşıma işinin örgütlenmesidir. Bununla birlikte kanunun ve yönetmeliğin muhtelif hükümlerinde taşıma işinin örgütlenmesi bakımından, sınırlı sayıda olmamak üzere çeşitli yan yükümlülükler öngörülmüştür. Taşıma işleri komisyoncusu sözleşme ile taşıma işinin örgütlenmesi anlamında farklı edimleri gönderene karşı borçlanabilir.

Daha önce de bahsettiğimiz üzere taşıma sözleşmesinin aksine taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin üçüncü kişi yararına¹⁴³ sözleşme niteliği yoktur¹⁴⁴. Bu anlamda gönderilen ile taşıma işleri komisyoncusu arasında kural olarak sözleşmesel bir hukuki ilişki bulunmaz, gönderilenin taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinden hak ve yükümlülüğü doğmaz. Ancak taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi

¹³⁸ Kanunda hüküm ve sonuçlarıyla düzenlenmiş bulunan sözleşmeler isimli sözleşmelerdir. Fikret, EREN, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, B. 7, Yetkin Basımevi, Ankara, 2019, s. 17.

¹³⁹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 31.; MİSİLİ, **Forvarder Sözleşmesi**, s. 287.

¹⁴⁰ Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde taraflardan her biri diğerine karşı asli edim borcu yüklenir. EREN, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 223. OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 114.

¹⁴¹ Tarafların belirli bir karşılık elde etmek suretiyle akdettikleri sözleşmeler ivazlı sözleşmelerdir. EREN, **a.g.e.**, s. 256.

¹⁴² AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 31.; MİSİLİ, **Forvarder Sözleşmesi**, s. 287.

¹⁴³ Üçüncü kişi yararına sözleşme, sözleşmenin tarafı olmayan üçüncü bir kişinin lehine sonuç doğurur. Tam üçüncü kişi yararına sözleşmelerde üçüncü kişi edimin ifasını doğrudan talep edebilir. EREN, **a.g.e.**, s. 226.

¹⁴⁴ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 36.

gönderilen yararına sözleşme olarak akdedilebilir. Sözleşme ile gönderilen çeşitli haklar ile donatılabilir.

Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi bir iş görme¹⁴⁵ sözleşmesidir¹⁴⁶. Taşıma işleri komisyoncusunun iş görme edimi ise taşıma işinin örgütlenmesidir. Her ne kadar taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi taşıma işinin örgütlenmesi amacı ile birden fazla sözleşmeye aracılık etmek ve bununla beraber çeşitli yan edim yükümlülükleri ve yan yükümlülükleri içerse de aracılık edilen her bir işlem kendi içinde hüküm ve sonuçlarını doğurur ve taşıma işleri komisyonculuğu kapsamında yürütülen faaliyetler sonucunda komisyoncu ile gönderen arasında sürekli bir ilişki doğmaz¹⁴⁷. Bu anlamda genel bir vekalet ilişkisinin aksine taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi ani edimli bir sözleşmedir¹⁴⁸. İş görme sözleşmelerinden vekalet ve eser sözleşmelerine benzer ve farklı yönler taşımakla birlikte taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi kendine özgü yükümlülükler ve nitelikler ihtiva eden, kanunda ve yönetmelikte ayrıntılı hükümlerle düzenlenmiş bir sözleşmedir¹⁴⁹.

F. Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesine Uygulanacak Hükümler

1. Genel Olarak

TTK m. 917/2'e göre taşıma işleri komisyonculuğu bir ticari işletme faaliyetidir ve TTK m. 3'e göre TTK'da düzenlenen hususlar ile bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller ticari işe vücut verir. Bir ticari iş olarak taşıma işleri komisyonculuğu

¹⁴⁵ Taraflardan birinin diğerine bağımlı veya bağımsız olarak bir iş görme edimini yüklediği sözleşmeler iş görme sözleşmeleridir. EREN, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, s. 21.

¹⁴⁶ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 31.; MİSİLİ, **Forvarder Sözleşmesi**, s. 288.

¹⁴⁷ ÖZDEMİR, **Lojistik ve Taşıma Hukuku**, s. 358.

¹⁴⁸ OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 524.

¹⁴⁹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 34. Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin, vekaletin bir türü olduğu yönünde ayrıca bkz: Haluk, TANDOĞAN, **Borçlar Hukuku Özel İlişkiler**, C. II, Ankara, 1987, s. 382.; ÖZDEMİR, **Lojistik ve Taşıma Hukuku**, s. 353.; komisyon sözleşmesinin bir türü olduğu yönünde ayrıca bkz: AYHAN, ÖZDAMAR, ÇAĞLAR, **Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar**, s. 511.; OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 111.

faaliyetine ise ticari hükümler, ticari örf ve adet ve genel hükümlerin belirli bir sıra ile uygulanması gerekir. Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine sırasıyla sözleşme serbestisi prensibi gereğince¹⁵⁰ ve emredici hükümlere aykırı olmamak üzere sözleşme hükümleri, ardından tamamlayıcı ve yorumlayıcı ticari hükümler, ticari örf ve adet ve nihayet genel hükümler uygulanacaktır.

Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine ilişkin hükümler daha önce de bahsettiğimiz üzere mevzuatta dağınık olarak yer almaktadır. Taşıma işleri komisyonculuğuna için temel düzenleme 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 917-930 hükümleridir. Mezkur kanun, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde tarafların hak ve yükümlülüklerini, sorumluluğunu ve zamanaşımını düzenlemiştir. Bununla birlikte TTK m. 917/3'e göre taşıma işleri komisyonculuğuna ilişkin TTK m. 917-930 hükümleri saklı kalmak üzere Türk Borçlar Kanununun komisyonculuk sözleşmesi hükümleri ve eşyanın taşınmasına ait konularda taşıma sözleşmesine ilişkin hükümler taşıma işleri komisyonculuğuna uygulanacaktır. TBK m. 532/2'e göre ise mezkur kanunun komisyonculuğa ilişkin hükümleri saklı kalmak üzere komisyon sözleşmelerine vekalet hükümleri uygulanır. Bu anlamda TBK'nın komisyonculuk ve vekalet sözleşmesine ilişkin hükümleri taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine uygulanacak genel hükümler niteliğindedir.

Taşıma işleri komisyonculuğuna ilişkin diğer düzenleme 1 Temmuz 2019 tarihinde 30470 sayılı Resmi Gazete ile yürürlüğe giren Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliğidir¹⁵¹. Mezkur yönetmelik taşıma işleri komisyoncusunun yetki belgesi alma zorunluluğu, şartları, süresi, ücreti, denetim, idari para cezaları ve yetki belgesinin iptaline ilişkin hükümler ihtiva eder. Yönetmelik 1. maddesine göre sözleşmenin tarafları taşıma işleri komisyoncusu ve gönderenin hak, sorumluluk ve yükümlülüklerini tespit etmek amacıyla öngörülen 15, 16, 17, 18. madde hükümleri

¹⁵⁰ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 36.

¹⁵¹ Aksi yönde, taşıma işleri organizatörü kavramı ile taşıma işleri komisyoncusunun ifade edilmediği yönünde bkz: OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 223.

ise TTK'nın taşıma işleri komisyonculuğu hükümlerinin tekrarından ibarettir¹⁵². 27 Ağustos 2022 tarihli 31936 sayılı Resmi Gazete ile yürürlüğe giren Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliği ile 30470 sayılı Resmi Gazete ile yürürlüğe giren Yönetmelikte birtakım değişiklikler yapılmıştır ve mezkur yönetmeliğin 28. Maddesine göre 6/7/2018 tarihli ve 30470 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak daha önce de bahsettiğimiz üzere çalışmamızda birtakım kavramların daha iyi anlaşılmasını sağlamak için iki yönetmeliği karşılaştırmalı olarak incelemeyi uygun gördük.

Taşıma işleri komisyonculuğuna ilişkin diğer düzenlemeler tarafların yazılı yahut sözlü olarak atıf yapmak suretiyle sözleşme kapsamına dahil edebilecekleri FIATA¹⁵³ Model Kuralları ve UTIKAD¹⁵⁴ Kurallarıdır. Uluslararası Taşıma İşleri Organizatörleri Dernekleri Federasyonu (FIATA), 1926 yılında Avusturya – Viyana'da kurulan 150 ülkede taşıma işleri komisyoncusu ve lojistik şirketlerini temsil eden bir sivil toplum örgütüdür¹⁵⁵. FIATA tarafından hazırlanan Freight Forwarding İşletmeleri Model Kuralları (FIATA Model Kuralları) da, tarafların yazılı veya sözlü bir biçimde atıf yapması veya herhangi bir şekilde sözleşme kapsamına dahil edilmiş olmaları koşuluyla taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine uygulanacak hükümlerdendir. Yine FIATA'nın Türkiye temsilcisi Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Hizmet Üretenleri Derneği (UTIKAD), “Taşıma ve Lojistik Hizmetlerine İlişkin UTIKAD Kuralları”nı taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmelerine uygulanması amacıyla yayımlamıştır. Mezkur düzenlemenin ilk maddesine göre UTIKAD Kuralları, tarafların herhangi bir şekilde bu kurallara atıf yapması durumunda taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine uygulanacaktır.

¹⁵² Aynı yönde bkz: Umut, AKDENİZ, “Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliği” Hakkında Bir Değerlendirme”, **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, 5 / 2, Aralık 2019, s. 151-153.

¹⁵³ Uluslararası Taşıma İşleri Organizatörleri Dernekleri Federasyonu.

¹⁵⁴ Uluslararası Taşımacılık ve Lojistik Hizmet Üretenleri Derneği.

¹⁵⁵ Sertaç Malik, ESKİŞEHİRLİ, **Nakliyat ve Lojistik Sigortaları & Konvansiyonel (Uluslararası) Taşımalar**, B. 2, Bilge Yayınevi, Ankara, 2020, s. 25.; YEŞİLOVA, **a.g.e.**, s. 123.

2. Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesine Acentelik Sözleşmesi Hükümlerinin Uygulanması

Doktrinde tartışılan bir diğer husus, taşıma işleri komisyonculuğu faaliyetine acentelik hükümlerinin uygulanmasıdır. Bu görüşe göre taşıma işleri komisyoncusu ile gönderen arasındaki ilişkinin süreklilik arz etmesi durumunda aradaki ilişkiye acentelik hükümlerinin uygulanması gerekir¹⁵⁶. Kanaatimizce bu görüşe katılmak mümkün değildir. Öncelikle acentelik sözleşmesinde acentenin, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde komisyoncunun sözleşmeye vücut veren asli edim yükümlülükleri birbirinden farklıdır. Her ikisi de müvekkili ad ve hesabına sözleşmeler akdetmeye yetkili kılınmış olsalar dahi acente ve komisyoncunun aracılık ettiği sözleşmelerin muhteviyatı birbirinden farklıdır.

Acente işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, belli bir yer veya bölge içinde sürekli olarak bir ticari işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık ederken, taşıma işleri komisyoncusunun aracılık ettiği sözleşmeler taşıma işinin örgütlenmesini sağlamaya yönelik ve bunlarla sınırlıdır. Bu anlamda acente müvekkili adına müvekkilinin işletme konusu olan sözleşmeleri akdetmekle, tacirin ürettiği mal ve hizmetlerin satımı hususunda görevlendirilmekte ve üretilen mal ve hizmetlerin işletme merkezi dışında daha kolay ve ucuz şekilde pazarlanması hususunda faaliyet göstermektedir¹⁵⁷. Oysa taşıma işleri komisyoncusunun akdettiği sözleşmeler doğrudan bir mal veya hizmetin pazarlanmasına değil, bir eşya veya satım konusu ticari emtianın taşınması işinin örgütlenmesine yöneliktir.

¹⁵⁶ MİSİLİ, *Forwarder Sözleşmesi*, s. 290.; OYAL, *Taşıma İşleri Komisyonculuğu*, s. 215. Taşıma işleri komisyoncusunun acente sayılabilmesi için acentenin asli unsurlarından olan sürekliliğin bulunması gerektiği, ancak 6102 sayılı TTK m. 103/1-b kapmasındaki haller için süreklilik şartı dahi aranmaksızın hukuki ilişkiye acentelik hükümlerinin uygulanabileceği yönünde ayrıca bkz: Hüseyin, AYDIN, *Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesine Acentelik Hükümlerinin Uygulanması*, İstanbul Altınbaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Ticaret Hukuku Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019, s. 96-97.; OYAL, *Taşıma İşleri Komisyonculuğu*, s. 216.

¹⁵⁷ ARKAN, *Ticari İşletme*, s. 216.

Acente ve taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmelerini birbirinden ayıran diğer hususlar da taşıma işleri komisyoncusunun faaliyet alanının acentenin aksine belirli bir yer veya bölge ile sınırlı olmaması¹⁵⁸ ve taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde komisyoncunun lehine bir tekel hakkının doğmamasıdır. Oysa acentelik sözleşmesinde TTK m. 104 gereğince kural, tarafların rekabet yasağına tabi olmasıdır. Yine acentelik sözleşmesinde müvekkilin tacir olması şartına karşılık taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde gönderenin tacir olması gerekli değildir¹⁵⁹.

Bizim de katıldığımız KAYA'nın görüşüne göre güven ilişkisi dolayısıyla gönderen ile taşıma işleri komisyoncusu arasında birden çok kez taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin akdedilmiş olması aralarındaki hukuki ilişkinin sürekliliği sonucunu doğurmaz, böyle bir durumda dahi tarafların iradesi ilişkinin geçici olduğu yönündedir¹⁶⁰. Anılan gerekçelerle taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine acentelik hükümlerinin uygulanması, üstelik yalnızca “süreklilik” unsurunun sağlanması durumunda taşıma işleri komisyonculuğu ilişkisinin hukuki muhteviyatı çok daha farklı olan acentelik ilişkisi sayılması kanaatimizce mümkün değildir¹⁶¹.

G. Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesinin Sona Ermesi

1. Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesinin Genel Sebeplerle Sona Ermesi

6102 sayılı TTK taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin, 6098 sayılı TBK ise komisyonculuk sözleşmesinin sona ermesine ilişkin hükümler ihtiva etmemektedir.

¹⁵⁸ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 55.

¹⁵⁹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 55.

¹⁶⁰ Mustafa İsmail, KAYA, **Acentelik Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 55.

¹⁶¹ Acente ve taşıma işleri komisyoncusunun hukuki niteliklerinin farklı olduğu yönünde: Y. 11. HD.13.4.2006- E. 1625/ K. 3988, ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 1060-1062.; KULA DEĞİRMENCİ, **Taşıyanın Sorumluluğu**, s. 104.

Ancak daha önce de ifade ettiğimiz gibi TBK'nın vekalet sözleşmesine ilişkin hükümleri taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine uygulanacak genel hükümler niteliğindedir. Bu anlamda vekalet sözleşmesini sona erdirecek özel sebepler olarak tek taraflı sona erdirmeye, ölüm, ehliyetin kaybedilmesi ve iflas halleri taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesini de sona erdirecek olan sebeplerdir. Bununla birlikte bir borç ilişkisi olarak taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi, TBK'nın genel hükümler niteliğindeki borcu sona erdiren sebeplerle de sona erebilir. Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinden doğan borçlar ifa, ibra, yenileme, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi, ifa imkansızlığı, takas ve zamanaşımı hallerinde sona erer.

Sözleşmeden doğan bir borç ilişkisi, ikale (bozma sözleşmesi), dönme, fesih, iptal ve geri alma hallerinde de sona erer¹⁶². Ani edimli bir sözleşme olduğundan taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmenin sona erdirilmesi fesih değil, dönme niteliği taşır.

Taraflar aralarındaki hukuki ilişkiyi herhangi bir şekle bağlı olmaksızın, mevcut borç ilişkisini tümüyle ortadan kaldırmak üzere yapacakları bir ikale anlaşması ile sona erdirebilir¹⁶³.

İfa, bir borç ilişkisinden doğan borcun tam¹⁶⁴ ve gereği gibi¹⁶⁵ yerine getirilerek borcun sona erdirilmesidir. İfanın sonuç doğurabilmesi için edimin taahhüt edilen yer ve zamanda yerine getirilmesi gerekir¹⁶⁶.

¹⁶² Mehmet, AYAN, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, B. 11, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 409.

¹⁶³ AYAN, **a.g.e.**, s. 410.

¹⁶⁴ Fatih, BİLGİLİ, Ertan, DEMİRKAPI, **Borçlar Hukuku**, B. 12, Dora Yayıncılık, Bursa, 2018, s. 137. AYAN, **a.g.e.**, s. 359.; Şaban, KAYIHAN, Mustafa, ÜNLÜTEPE, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, B. 6, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 330.

¹⁶⁵ Turgut, AKINTÜRK, Derya, ATEŞ, **Borçlar Hukuku**, B. 27., Beta Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 124.; EREN, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 1020.

¹⁶⁶ AKINTÜRK, ATEŞ, **a.g.e.**, s. 112.

Asıl borcun sona ermesi, kural olarak asıl borca bağı fer'i borçları da sona erdirir¹⁶⁷. Fer'i bir borç asli nitelik kazandığı takdirde asıl borç sona ermiş olsa dahi fer'i borç varlığını sürdürür¹⁶⁸. Taraflar bir yan edim yükümlülüğünü sözleşmenin esaslı unsuru haline getirebilirler ve taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinden doğan borcun ifa edilmiş sayılması için asıl borcun yanında fer'ilerinin de yerine getirilmiş olması gerekir. İfanın gereği gibi yerine getirilmemesi ise borca aykırılık hali teşkil eder¹⁶⁹. Çalışmanın devamında da göreceğimiz üzere taşıma işleri komisyoncusu sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden TTK m. 928/2 gereğince sorumlu olacaktır.

2. Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesinin Vekalet Sözleşmesine Özgü Sebeplerle Sona Ermesi

a. Tek Taraflı Sona Erdirme (Azil ve İstifa)

Taşıma işleri komisyonculuğuna için temel düzenleme 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 917- 930 hükümleridir. Mezkur kanun, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde tarafların hak ve yükümlülüklerini, sorumluluğunu ve zamanaşımını düzenlemiştir. Bununla birlikte TTK m. 917/3'e göre taşıma işleri komisyonculuğuna ilişkin TTK m. 917-930 hükümleri saklı kalmak üzere Türk Borçlar Kanununun komisyonculuk sözleşmesi hükümleri ve eşyanın taşınmasına ait konularda taşıma sözleşmesine ilişkin hükümler taşıma işleri komisyonculuğuna uygulanacaktır. TBK m. 532/2'e göre ise mezkur kanunun komisyonculuğa ilişkin hükümleri saklı kalmak üzere komisyon sözleşmelerine vekalet hükümleri uygulanır. Bu anlamda TBK'nın komisyonculuk ve vekalet sözleşmesine ilişkin hükümleri taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine uygulanacak genel hükümler niteliğindedir. Vekalet sözleşmesinin sona ermesine neden olan sebepler niteliğine uygun düştüğü ölçüde taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine de uygulanacaktır.

¹⁶⁷ AYAN, **a.g.e.**, s. 409.; AKINTÜRK, ATEŞ, **a.g.e.**, s. 170.

¹⁶⁸ AKINTÜRK, ATEŞ, **a.g.e.**, s. 171.

¹⁶⁹ AKINTÜRK, ATEŞ, **a.g.e.**, s. 124.

TBK m. 512'ye göre vekalet veren ve vekil, her zaman sözleşmeyi tek taraflı olarak sona erdirebilir. Vekalet verenin vekalet sözleşmesini tek taraflı irade beyanıyla sona erdirmesine azil, vekilin vekalet sözleşmesini tek taraflı irade beyanıyla sona erdirmesine istifa denmektedir¹⁷⁰. Azil ve istifa beyanları tek taraflı ve bozucu yenilik doğuran hak niteliğindedir¹⁷¹. Vekalet verenin azil, vekilin istifa beyanında bulunurken ayrıca haklı sebep göstermeleri gerekmez¹⁷².

Ancak sözleşmeyi sona erdirmeye yetkisi tarafların dilediği zamanda sözleşmeyi sona erdirmelerinin sonuçlarından sorumlu olmayacakları anlamına gelmeyecektir. Mezkur maddenin devamı tarafların uygun olmayan zamanda sözleşmeyi sona erdiren tarafın, diğerinin bundan doğan zararını gidermekle yükümlü olduğu şeklindedir. Vekalet sözleşmesinin uygun olmayan zamanda sona erdirilmesi doktrinde dürüstlük ilkesine aykırı olarak¹⁷³ sona erdirmeye ve haklı bir sebep olmaksızın¹⁷⁴ sona erdirmeye kavramları ile ilişkilendirilmiştir. Bu anlamda sözleşmeyi dürüstlük kuralına aykırı olarak ve haklı bir sebep olmaksızın sona erdiren taraf, karşı tarafın bundan doğan zararını tazminle yükümlü olacaktır. TBK m. 512 anlamında tazmini gereken zarar menfi zarardır¹⁷⁵. Vekilin, vekaletin sona ermesine kadar yapmış olduğu işlemler için ücret talep edebileceğinin de kabulü gerekir¹⁷⁶.

¹⁷⁰ Ahmet M., KILIÇOĞLU, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, B. 3, Turhan Kitapevi, Ankara, 2021, s. 555.; AKINTÜRK, ATEŞ, **a.g.e.**, s. 316-317.; Mehmet, REMZİ, Sezer, AYDIN, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, B. 9, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 309.

¹⁷¹ KILIÇOĞLU, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, s. 555.; Eraslan, ÖZKAYA, **Vekalet Sözleşmesi ve Kötüye Kullanılması**, B. 4, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2016, s. 845.; REMZİ, AYDIN, **a.g.e.**, s. 309; Fahrettin, ARAL, Hasan, AYRANCI, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, B. 12, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 461; AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 151.

¹⁷² ÖZKAYA, **Vekalet Sözleşmesi ve Kötüye Kullanılması**, s. 840.; ARAL, AYRANCI, **a.g.e.**, s. 461; REMZİ, AYDIN, **a.g.e.**, s. 309; AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 151.

¹⁷³ Ömer, ERGÜN, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 250; AKINTÜRK, ATEŞ, **a.g.e.**, s. 316-317.

¹⁷⁴ EREN, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, s. 726.; KILIÇOĞLU, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, s. 558.; ARAL, AYRANCI, **a.g.e.**, s. 462.; ÖZKAYA, **Vekalet Sözleşmesi ve Kötüye Kullanılması**, s. 847.

¹⁷⁵ EREN, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, s. 726.; ARAL, AYRANCI, **a.g.e.**, s. 462.; ÖZKAYA, **Vekalet Sözleşmesi ve Kötüye Kullanılması**, s. 849.

¹⁷⁶ ARAL, AYRANCI, **a.g.e.**, s. 463; AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 152.

b. Ölüm, Ehliyetin Kaybedilmesi ve İflas

TBK m. 513'e göre sözleşmeden veya işin niteliğinden aksi anlaşılmadıkça sözleşme, vekilin veya vekalet verenin ölümü, ehliyetini kaybetmesi ya da iflası ile kendiliğinden sona ermiş olur. Mezkur hüküm taraflardan birinin tüzel kişi olması durumunda, bu tüzel kişiliğin sona ermesinde de uygulanır. Vekalet verenin ölümü halinde mirasçıları da vekili azletme yetkisine sahiptir¹⁷⁷.

Taraflardan birinin ölümü, ehliyetini kaybetmesi ve iflası hallerinde vekaletin sona ermesi, vekalet sözleşmesinin tarafların karşılıklı güven ilişkisine dayanmasından ileri gelir¹⁷⁸. Ancak TBK m. 513 hükmü emredici mahiyette değildir ve taraflarca bu hükmün aksi kararlaştırılabilir¹⁷⁹. Yine somut olayın özellikleri¹⁸⁰ ve işin mahiyetinden¹⁸¹ ölüm, ehliyetin kaybedilmesi ve iflas hallerinde vekaletin sona ermeyeceği çıkarılabilir.

TBK m. 513/2'ye göre vekaletin sona ermeyeceği bir diğer hal de sona ermenin vekalet verenin menfaatlerini tehlikeye düşürmesi durumudur. Mezkur maddeye göre vekaletin sona ermesi vekalet verenin menfaatlerini tehlikeye düşürüyorsa, vekalet veren veya mirasçısı ya da temsilcisi, işleri kendi başına görebilecek duruma gelinceye kadar, vekil veya mirasçı ya da temsilci, vekaleti ifaya devam etmekle yükümlüdür.

H. Taşıma İşleri Komisyoncusu Tarafından Düzenlenen Belgeler

Taşıma işleri komisyonculuğu sürecinde taşıma işleri komisyoncusu tarafından birtakım belgeler tanzim edilir. Bu belgeler taşıma konusu emtianın taşınmak üzere

¹⁷⁷ AKINTÜRK, ATEŞ, **a.g.e.**, s. 317.

¹⁷⁸ REMZİ, AYDIN, **a.g.e.**, s. 310.

¹⁷⁹ REMZİ, AYDIN, **a.g.e.**, s. 310-311.

¹⁸⁰ AKINTÜRK, ATEŞ, **a.g.e.**, s. 317.

¹⁸¹ KILIÇOĞLU, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, s. 561.; REMZİ, AYDIN, **a.g.e.**, s. 311.

komisyoncu tarafından teslim alındığını yahut taşıyıcıya teslim edildiğini tevsik eder. Taşıma işleri komisyoncusu tarafından tanzim edilen bu belgelerin Türkiye’de basım ve dağıtım lisans hakkı FIATA’nın Türkiye temsilcisi olan UTİKAD’a aittir.

- Tesellüm Makbuzu (Forwarders Certificate of Receipt)¹⁸² FIATA – FCR: Eşyanın taşınmak üzere taşıma işleri komisyoncusu tarafından teslim alındığını gösteren taşıma işleri komisyoncusu tarafından nama yazılı tanzim edilerek gönderene verilen belgedir¹⁸³. Eşyanın görünüş itibarıyla iyi durumda teslim alındığını ve taşınmaya hazır bulunduğunu gösterir. Kıymetli evrak niteliğini haiz değildir ve ciro edilemez¹⁸⁴.
- Nakliyecî Taşıma Makbuzu (Forwarders Certificate of Transport)¹⁸⁵ FIATA – FCT: Eşyanın taşınmak üzere taşıyıcıya teslim edildiğini gösteren gönderilenin emrine tanzim edilen ve ciro edilebilir evraktır¹⁸⁶. Varma yerinde taşıyıcıya ibrazı karşılığında taşıma konusu emtia gönderilene teslim edilir¹⁸⁷. Taşıyıcının sorumluluğu mallar FCT belgesinin ibrazı üzerine gönderilene teslim edilinceye kadar devam eder¹⁸⁸. Kıymetli evrak niteliğini haiz değildir¹⁸⁹.
- Çok Modlu Taşıma Konişmentosu (Multimodal Transport Bill of Lading)¹⁹⁰ FIATA – FBL: Ayrıca eşyanın taşınmasını da üstlenen taşıma işleri komisyoncusu olan, taşıma işleri organizatörü tarafından tanzim edilen çok

¹⁸² ONURSAL, *Uluslararası Ticarete Kullanılan Belgeler*, s. 273.

¹⁸³ ONURSAL, *Uluslararası Ticarete Kullanılan Belgeler*, s. 273.; AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 29.

¹⁸⁴ ONURSAL, *Uluslararası Ticarete Kullanılan Belgeler*, s. 273.; AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 29.

¹⁸⁵ ONURSAL, *Uluslararası Ticarete Kullanılan Belgeler*, s. 273.

¹⁸⁶ ONURSAL, *Uluslararası Ticarete Kullanılan Belgeler*, s. 273.

¹⁸⁷ ONURSAL, *Uluslararası Ticarete Kullanılan Belgeler*, s. 273.; AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 30.

¹⁸⁸ ONURSAL, *Uluslararası Ticarete Kullanılan Belgeler*, s. 273.

¹⁸⁹ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 30.

¹⁹⁰ ONURSAL, *Uluslararası Ticarete Kullanılan Belgeler*, s. 274.

modlu taşımalarda taşıma konusu emtiayı temsil eden kıymetli evrak niteliğini haiz evraktır. Deniz konişmentosu ile aynı hukuki niteliği haizdir¹⁹¹. Ciro ile devri mümkündür¹⁹².



¹⁹¹ ONURSAL, **Uluslararası Ticarete Kullanılan Belgeler**, s. 274.

¹⁹² ONURSAL, **Uluslararası Ticarete Kullanılan Belgeler**, s. 274.

II. BÖLÜM

TAŞIMA İŞLERİ KOMİSYONCULUĞU SÖZLEŞMESİ

HÜKÜMLERİ

A. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Yükümlülükleri

1. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Kanundan Doğan Yükümlülükleri

6762 sayılı TTK, taşıma işleri komisyoncusunun yükümlülüklerine ilişkin kapsamlı bir düzenleme ihtiva etmemekte idi. Mezkur kanunun taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin hükümlerini düzenleyen “İhtimam” başlıklı 809. maddesinin birinci fıkrası, *“Komüsyoncu taşıma mukavelesi hükümlerini yerine getirmekte ve bilhassa taşıyıcıları ve ara komüsyoncuları seçmekte, tedbirli bir tacir gibi hareket etmeye ve müvekkilinin menfaatlerini korumaya ve talimatlarını uymaya mecburdur”* şeklinde idi. İlgili hüküm 6102 sayılı TTK 918. madde hükmünün aksine taşıma işleri komisyoncusunun yürüttüğü faaliyetlerin içeriğine ilişkin değil, faaliyetlerini ne şekilde ve nasıl yürüteceğine ilişkin bir düzenleme idi. Ancak yürürlükte olan 6102 sayılı TTK 918. maddesi taşıma işleri komisyoncusunun faaliyetlerine ilişkin düzenlemeler öngören bir hükümdür.

TTK 918. maddesine göre taşıma işleri komisyoncusu eşyanın taşınması ve taşıma işinin örgütlenmesi ile edimlerini yerine getirirken gönderenin menfaatlerini gözetmek ve onun talimatlarına uymakla yükümlüdür. Mezkur maddede taşıma işinin örgütlenmesi kavramı sınırlı sayıda olmamak üzere ve örnek mahiyetinde düzenlemelerle somutlaştırılmıştır¹⁹³.

TTK m. 918/1’e göre taşıma işinin örgütlenmesi özellikle taşıma araçları ve taşıma yolunu belirlemek, taşıma işini fiilen gerçekleştirecek taşıyıcıyı ve taşıyıcıları seçmek,

¹⁹³ ERİŞ, *Taşıma Hukuku*, s. 1064.

eşyanın taşınması için gereken taşıma, ardiye ve taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmelerini yapmak, taşıyıcı ve taşıyıcılara gerekli bilgi ve talimatları vermek yükümlülüklerini kapsar. Madde hükmünde öngörülen bu yükümlülükler taşıma işleri komisyonculuğu faaliyetine vücut veren asgari yükümlülüklerdir¹⁹⁴. Somut olayın özelliklerine göre taşıma işinin örgütlenmesi borcuna başka edimler de dahil olabilecektir¹⁹⁵.

Mezkur hükmün 4. Fıkrasında düzenlenen gönderenin menfaatlerini gözetmek ve talimatlarına uyma yükümlülüğü ise taşıma işinin örgütlenmesi edimine bağlı bir yan yükümlülüktür¹⁹⁶. TTK m. 918/4'te öngörülen bu yan yükümlülüğe TBK'nın komisyon ve vekalet sözleşmesine ilişkin hükümleri uygun düştüğü ölçüde uygulanacaktır.

Kanundaki sistematige sadık kalarak çalışmamızda taşıma işleri komisyoncusunun kanundan doğan yükümlülüklerini taşıma işinin örgütlenmesi ve gönderenin menfaatlerini gözetme ve talimatlarına uyma başlıkları altında inceleyeceğiz.

a. Taşıma İşinin Örgütlenmesi

(1). Taşıma Aracı ve Yolunun Belirlenmesi

Taşıma işleri komisyoncuları eşyanın taşınması ve taşıma işinin örgütlenmesi konusunda uzman kişilerdir. Bu anlamda taşınacak eşyaya uygun araç ve yolu seçmek taşıma işleri komisyoncusunun ilk görevidir¹⁹⁷. Taşıma işleri komisyoncusu bu

¹⁹⁴ CAN, **Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları**, s. 141.; KULA, **Türk Eşya Taşıma Hukuku**, s. 122.

¹⁹⁵ ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 1064.

¹⁹⁶ Asli edim yükümlülüklerine bağımlı bir nitelik taşıyan ve bu anlamda bağımsız bir varlığa sahip olmayan yan yükümlülükler, bağımsız bir ifa davasına konu olmamakla birlikte ihlalleri halinde bundan doğan zararın tazmini dava edilebilir. EREN, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 37-38.

¹⁹⁷ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 67.

yükümlülüğü yerine getirirken tedbirli bir tacir gibi hareket etmeli¹⁹⁸, gönderenin menfaatlerini gözetmelidir¹⁹⁹.

Taşıma işleri komisyoncusu taşıtılacak eşyanın niteliğine, gönderme ve varma yeri ve güzergahına ve taşıma güvenliğine²⁰⁰ uygun olarak eşyayı taşıttıracağı aracı ve taşıma yolunu seçmelidir²⁰¹. Komisyoncu eşyanın taşınacağı güzergaha ve taşıma yolunda karşılaşılabilecek engel ve tehlikelere karşı da bilgi sahibi olmalıdır.

Taşıma işleri komisyoncusu kural olarak eşyayı en kısa yoldan ve en seri ulaşım aracıyla taşımakla yükümlüdür²⁰² ancak taşınacak eşyanın niteliğine göre daha uzun süren fakat daha ucuz olan yolun seçilmesi de gerekebilir²⁰³. Karayolu taşımacılığı olumsuz hava koşullarına elverişli olmaması, güvenlik bakımından zayıf, uzun zaman alan ve maliyetli bir yol olması nedeniyle her zaman eşya taşıma için elverişli bir yol olmayabilir. Özellikle endüstriyel makine, sanayi hammaddesi gibi büyük miktardaki yüklerin taşımacılığında, maliyetin düşük olması ve zayıtının minimum düzeyde olması nedeniyle denizyolu taşımacılığını tercih etmelidir. Yine ağır yük taşımalarında demiryolu taşımacılığı maliyeti bakımından gönderenin menfaatine daha uygun bir alternatif olacaktır. Buna karşın taşımada süratin ön planda olduğu, bozulabilir nitelikteki gıda, tıbbi malzeme, ilaç ve benzeri eşya taşımalarında ve düşük ağırlıktaki mal taşımalarında daha maliyetli olmasına rağmen havayolu taşımacılığı tercih edilebilir.

¹⁹⁸ ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 314. “*Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi ile üstlenilen borç ve yükümlülüklerin üstlenildiği türden bir faaliyette bulunan kişiler, Kanun’da taşıma işleri komisyoncusunun işlerini görürken sarf etmesi gereken özen yükümü düzeyinde olmasının arandığı hükümlerin kendileri hakkında uygulanmasından, tacir olmadıkları veya tacir sayılmayacaklarından bahisle; yani bu mahiyette bir özen yükümünün kendilerinden beklenmesinin uygun düşmeyeceği savunması ile kurtulamamalıdır.*” CAN, **Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları**, s. 140.

¹⁹⁹ CAN, **Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları**, s. 141.

²⁰⁰ YARKIN, **Freight Forwarder**, s. 32.

²⁰¹ ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 314.

²⁰² ÖZDEMİR, **Lojistik ve Taşıma Hukuku**, s. 354.

²⁰³ ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 315.; AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 68.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 309.; ÖZDEMİR, **Lojistik ve Taşıma Hukuku**, s. 354.

Taşıma işleri komisyoncusu eşyanın taşınması için uygun olmayan bir araç ve yol seçmesinden doğan zarardan TTK m. 928/2 gereğince sorumludur²⁰⁴. Mezkur maddeye göre taşıma işleri komisyoncusunun taşıma aracı ve yolunun seçiminden doğan bir zarardan sorumlu tutulabilmesi için kendisine düşen bir yükümlülüğü ihlal etmesi gerekir. Taşıma işleri komisyoncusunun göstermesi gereken bu yükümlülük, taşıma aracı ve yolunun seçimindeki özen yükümlülüğüdür; taşıma işleri komisyoncusu taşıma aracı ve yolunun seçimindeki ihmalinden kaynaklanan zarardan sorumludur²⁰⁵.

TTK m. 928/2 fıkrası ikinci cümlesine göre tedbirli bir tacirin göstereceği özene rağmen zarar önlenemeyecek ise komisyoncu sorumluluktan kurtulacaktır²⁰⁶. Zararı ve zararın taşıma işleri komisyoncusunun yanlış araç veya yol seçiminden kaynaklandığını ispat yükü gönderende iken, taşıma işleri komisyoncusunun ise tedbirli bir tacirin göstermesi gereken özeni gösterdiğini buna rağmen zararın meydana geldiğini ispatlaması gerekir.

(2). Taşıma İşini Gerçekleştirecek Kişileri Seçme ve Eşyanın Taşınması için Gerekli Sözleşmeleri Akdetme

TTK m. 918/1-b'ye göre taşıma işleri komisyoncusunun bir diğer yükümlülüğü taşıma işinin örgütlenmesi kapsamında taşıma işini fiilen gerçekleştirecek taşıyıcı ve taşıyıcıları seçmek ve eşyanın taşınması için gereken taşıma, ardiye ve taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmelerini akdetmektir.

²⁰⁴ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 68.

²⁰⁵ Borka, TUSEVSKA, "Liability of Freight Forwarders According to National and International Law", **Research Gate**, 2015, s. 2.

²⁰⁶ TUSEVSKA'ya göre taşıma işleri komisyoncusunun taşıma aracı ve yolunun seçiminden doğan sorumluluğu yumuşatılmış, kolaylaştırılmış bir sebep sorumluluğudur. TUSEVSKA, **Liability of Freight Forwarders**, s. 2.

Taşıma işleri komisyoncusu üçüncü kişilerle kural olarak kendi adına, gönderen hesabına sözleşme akdeder²⁰⁷. Taşıma işleri komisyoncusu ile gönderen arasındaki ilişki dolaylı temsil ilişkisidir²⁰⁸. Sözleşmeden doğan hak ve borçlar ancak gönderene ayrıca devredilmesi ile gönderen bakımından hüküm ve sonuç doğurur²⁰⁹. TTK m. 922'ye göre gönderen, komisyoncunun kendi adına onun hesabına yaptığı sözleşmelerden doğan alacaklarını ancak bu alacaklar komisyoncu tarafından kendisine devredildikten sonra ileri sürebilir. Dolaylı temsil ilişkisinin söz konusu olduğu durumda sözleşmenin tarafı olarak taşıma işleri komisyoncusu, sözleşme akdettiği taşıyıcı, ardiyeci veya diğer bir taşıma işleri komisyoncusuna karşı şahsen sorumlu olacaktır. Bu durumda taşıyıcı ile taşıma işleri komisyoncusu arasında akdedilen taşıma sözleşmesinde gönderen sıfatını taşıma işleri komisyoncusu haizdir²¹⁰. Taşıma sözleşmesinden doğan gönderenin hakları da, taşıma işleri komisyoncusu tarafından taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin tarafı olan gönderenin menfaatine en uygun şekilde kullanılacaktır²¹¹.

TTK m. 918/3 uyarınca taşıma işleri komisyoncusu gerekli sözleşmeleri yetki almış olması şartıyla gönderen adına da akdedebilir. Bu durumda gönderen ile taşıma işleri komisyoncusu arasında doğrudan temsil ilişkisi söz konusu olur²¹². TBK m. 46 gereğince taşıma işleri komisyoncusu yetki almamış olsa bile gönderenin doğrudan temsil ilişkisine sonradan açıkça veya zımnen onay vermesi ile taşıma işleri komisyoncusunun yaptığı işlemler baştan itibaren geçerli hale gelir²¹³. Taşıma işleri

²⁰⁷ Erkut, ONURSAL, **Mevzuat ve Teknik Yönleri ile Dış Ticaret**, B. 3, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 402.

²⁰⁸ MİSİLİ, **Forvarder Sözleşmesi**, s. 284.; CAN, **Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları**, s.142.; KARAN, **CMR Şerhi**, s. 299.; Özden, SAYGI, **Karayolu Taşımacılığında Taşıyıcının Yardımcılarının Eylemlerinden Doğan Sorumluluğu**, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ocak, 2020, s. 48.; Dolaylı temsil ilişkisinin taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin zorunlu bir unsurunu oluşturmadığı yönünde bkz: OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 127.

²⁰⁹ Fatma, HIZIR, "Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Alım ve Satım Komisyoncusunun Temsil Yetkisi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 65, 2016, s. 2871.

²¹⁰ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 41.; KARAN, **CMR Şerhi**, s. 299.

²¹¹ CAN, **Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları**, s.141.

²¹² MİSİLİ, **Forvarder Sözleşmesi**, s. 284.; CAN, **Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları**, s.142.

²¹³ MİSİLİ, **Forvarder Sözleşmesi**, s. 297.

komisyoncusuna tanınacak temsil yetkisi kural olarak şekle tabi değildir, ancak bir belge, yazı, ilan ya da sirküler aracılığıyla temsil yetkisinin verilmesi mümkündür²¹⁴.

Taşıma işleri komisyoncusu gönderen hesabına, ayrıca yetkilendirilmişse gönderen adına, akdedeceği sözleşmelerin karşı tarafını seçerken kendisinden beklenebilecek en yüksek özeni göstermekle yükümlüdür²¹⁵. TBK m. 537 uyarınca taşıma işleri komisyoncusu ayrıca garanti vermemişse sözleşme akdettiği bu kişilerin borçlarını ifa etmemelerinden sorumlu olmaz. Ancak taşıma işleri komisyoncusu bu kişileri seçerken basiretli bir tacir gibi hareket etmeli, gönderenin her türlü menfaatinin göz önünde bulundurulmalıdır²¹⁶. Bu anlamda taşıma işleri komisyoncusu taşıma, depolama, ve diğer gerekli lojistik faaliyetleri olabildiğince az maliyetle, en ucuza²¹⁷ gördürmekle yükümlüdür. Bununla birlikte taşıma işleri komisyoncusu sözleşme akdedeceği kişilerin güvenilirlikleri²¹⁸, mesleki²¹⁹ ve mali yeterliliklerini²²⁰ de göz önünde bulundurulmalıdır.

Taşıma işleri komisyoncusu sözleşme akdedeceği kişilerin seçiminde göstermesi gerektiği özen ölçüsünde, TTK m. 928/2'ye göre sorumludur. TTK m. 928/2 fıkrası ikinci cümlesine göre tedbirli bir tacirin göstereceği özene rağmen zarar önlenemeyecek ise komisyoncu sorumluluktan kurtulacaktır. Taşıma işleri komisyoncusunun taşıma aracı ve yolunu seçimindeki sorumluluğunda olduğu gibi taşıma işini gerçekleştirecek kişileri seçimindeki özen yükümünü ihlalinden kaynaklanan zarar ve illiyet bağına da gönderenin ispat etmesi gerekir. Taşıma işleri

²¹⁴ MİSİLİ, *Forvarder Sözleşmesi*, s. 297.

²¹⁵ 6762 sayılı TTK döneminde taşıma işleri komisyoncusunun tedbirli bir tacir gibi taşıyıcıları seçmekle yükümlü olduğu aksi halde bu taşıyıcıların fiillerinden sorumlu olduğu yönünde: Y. 11. HD. 04.12.2006- E. 12655/ K. 12712, ERİŞ, *Taşıma Hukuku*, s. 1059.; Y. 11. HD. 28.06.2004- E. 13108/ K. 7127, ERİŞ, *Taşıma Hukuku*, s. 1078.; Y. 11. HD. 13.02.2006- E. 1343/ K. 1368, ERİŞ, *Taşıma Hukuku*, s. 1086.

²¹⁶ İMREGÜN'e göre komisyoncu üçüncü kişi ile yaptığı sözleşmenin uygulanmasını sağlamakla da yükümlüdür. İMREGÜN, *Kara Ticareti Hukuku Dersleri*, s. 142.

²¹⁷ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 69.

²¹⁸ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 69.

²¹⁹ TUSEVSKA, *Liability of Freight Forwarders*, s. 10.

²²⁰ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 69-70.

komisyoncusu ise bu kişilerin seçiminde tedbirli bir tacirin göstermesi gereken özeni gösterdiğini ispatlamalıdır.

(3). Taşıyıcı ve Taşıyıcılara Gerekli Bilgi ve Talimatları Verme

Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 918/1'den kaynaklanan bir diğer yükümlülüğü, taşıyıcıya ve taşıyıcılara gerekli bilgi ve talimatları vermek yükümlülüğüdür. Esasen taşıma işleri komisyoncusu taşıma işinin örgütlenmesi kapsamında yürüttüğü faaliyetler ve akdettiği tüm sözleşmelerde bir aracıdır. Bu anlamda komisyoncunun bilgilendirme ve talimat verme yükümlülüğü yalnızca gönderen hesabına akdettiği taşıma sözleşmesi ile sınırlı değil aracılık faaliyetinde bulunduğu tüm sözleşmelere ilişkindir²²¹. Ayrıca gerekli bilgi ve talimatları verme yükümlülüğü yalnızca sözleşmelerin kurulması sırasında değil eşyanın taşındığı, depolandığı komisyoncu tarafından ayrıca üstlenilmişse yükleme ve boşaltıldığı, ambalajlandığı, gümrüklendiği, sigortalandığı vb. tüm safhalarda söz konusu olur. Taşıma işleri komisyoncusu eşyanın taşınması sürecini basiretli bir tacir gibi takip etmek ve yönetmekle ve bunu yaparken gönderenin menfaatini gözetmekle yükümlüdür²²².

Taşıma işleri komisyoncusunun sözleşme akdettiği kişilere vermesi gereken bilgiler öncelikle taşınacak eşyanın niteliğine ilişkin bilgilerdir. Eşyanın cinsi, boyutları, ağırlığı, tehlikeli madde olup olmadığı, paket numaraları gibi bilgiler²²³ bu tür bilgilerdendir. Bununla birlikte gönderen ve gönderilenin kimliği, adresleri²²⁴, taşımanın yürütülmesine ilişkin gönderenin bağlayıcı nitelikteki talimatları taşıma işleri komisyoncusu tarafından iletilmesi gereken diğer bilgilerdir.

²²¹ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 71.

²²² OYAL, *Taşıma İşleri Komisyonculuğu*, s. 246.

²²³ ARKAN, *Taşıma İşleri Komisyoncusu*, s. 316.

²²⁴ ARKAN, *Taşıma İşleri Komisyoncusu*, s. 316.

Taşıma işleri komisyoncusunun bilgilendirme yükümlülüğü aynı zamanda eşyanın taşınması için gerekli olan belgelerin sağlanması²²⁵ ve ilgililerine teslimini de kapsar. Özellikle refakat bilgi ve belgelerinin sağlanması ve tesliminden ayrıca bu belgelerdeki gerçeğe aykırılıklar ile yanlışlık ve eksikliklerden taşıma işleri komisyoncusu, TTK m. 860 ve 864 uyarınca gönderen sıfatıyla taşıyıcıya karşı sorumludur²²⁶.

Eşyanın taşınmasına ilişkin gerekli bilgilerin gönderen tarafından sağlanmaması veya eksik bilgi verilmesi durumunda taşıma işleri komisyoncusu bunların tamamlanmasını gönderenden istemelidir²²⁷.

b. Gönderenin Menfaatlerini Gözetme ve Talimatlarına Uyma

Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 918/4'ten doğan bir diğer yükümlülüğü gönderenin menfaatlerini gözetme ve onun talimatlarına uyma yükümlülüğüdür.

Taşıma işleri komisyoncusunun gönderenin menfaatlerini gözetme yükümlülüğü kanundan doğar, bu yükümlülüğün kaldırılması veya başka bir kişiye devredilmesi mümkün değildir²²⁸. Taşıma işleri komisyoncusu kendi menfaati ile gönderenin menfaatinin çatıştığı durumda gönderenin menfaatini gözetmelidir²²⁹.

Esasen gönderenin menfaatlerini gözetme ve talimatlarına uyma yükümlülüğü asli edime bağlı bir yan yükümlülüktür. Bu anlamda yükümlülüğün ihlali ayrıca bir eda davasına konu olmayacağı gibi sözleşmenin gereği gibi ifa edilmemesi dolayısıyla

²²⁵ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 71.

²²⁶ ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 316.; AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 71.

²²⁷ ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 316.

²²⁸ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 308. Gönderenin menfaatlerini gözetme ve talimatlarına uyma yükümlülüğünün aksinin kararlaştırılamayacağı yönünde ayrıca bkz: AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 64.

²²⁹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 64.

tazminat davasına konu olabilir²³⁰. Taşıma işleri komisyoncusu, gönderenin menfaatlerini gözetme ve talimatlarına uyma yükümlülüğünün ihlalinin kaynaklanan bir zarardan TTK m. 928/2 gereğince sorumludur. Gerçekten de TTK'nın 928. maddesinin gerekçesine göre taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/2'de öngörülen sorumluluğu, TTK m. 918'de öngörülen edimlerin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi halinde doğan zarardan sorumluluktur. Mezkur maddede taşıma işleri komisyoncusunun tedbirli bir tacirin göstereceği özen ölçüsünde sorumluluktan kurtulacağı öngörülmüştür.

Gönderenin menfaatlerini gözetme ifadesi, vekalet ve komisyonculuk sözleşmelerinden doğan özen ve sadakat, bildirim ve hesap verme, talimata uygun ifa, gönderenin belirlediği bedele uyma yükümlülükleri ve nihayet TTK m. 918/1-d' de düzenlenmiş bulunan gönderenin tazminat haklarını teminat altına alma yükümlülüğü ile somutlaştırılabilir.

(1). Özen ve Sadakat

TBK m. 506 ikinci fıkrası, “*Vekil üstlendiği iş ve hizmetleri, vekalet verenin haklı menfaatlerini gözeterek, sadakat ve özenle yürütmekle yükümlüdür*” şeklindedir. Mezkur maddenin üçüncü fıkrasına göre “*Vekilin özen borcundan doğan sorumluluğun belirlenmesinde, benzer alanda iş ve hizmetleri üstlenen basiretli bir vekilin göstermesi gereken davranış esas alınır*”. TBK’da özen borcu basiretli bir vekilin davranışları ile özdeşleştirilmişken, 6762 sayılı TTK 809. madde hükmünde taşıma işleri komisyoncusunun faaliyetlerini yürütürken *tedbirli bir tacir gibi hareket etmesi* aranmıştır²³¹. Gerçekten de taşıma işleri komisyoncusu, yükümlülüklerini

²³⁰ EREN, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 37-38.; OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 261.

²³¹ Taşıma işleri komisyoncusunun tedbirli bir tacir gibi taşıyıcıları seçmekle yükümlü olduğu aksi halde bu taşıyıcıların fiillerinden sorumlu olduğu yönünde: Y. 11. HD. 04.12.2006- E. 12655/ K. 12712, ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 1059.; Y. 11. HD. 28.06.2004- E. 13108/ K. 7127, ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 1078.; Y. 11. HD. 13.02.2006- E. 1343/ K. 1368, ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 1086.; Y. 11. HD. 04.10.2012- E. 2013/4742, K. 2014/10798, <https://karararama.yargitay.gov.tr> (e.t.: 10.07.2022).

yerine getirirken tedbirli bir komisyoncu gibi hareket etmeli²³² ve kendinden beklenen objektif özeni göstermelidir²³³. FIATA Model Rules m. 6/1-1 ve UTIKAD Kuralları m. 11/1’de de taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu özen yükümlülüğünün ihlali ile özdeşleştirilmiştir.

KILIÇOĞLU’na göre özenle ifa kavramına vekilin iş ve hizmetleri görürken gereken azami duyarlılığı göstermesi, işin önem ve kapsamına göre acele kararlar vermek yerine, her türlü ihtimali inceleme ve araştırma yolunu tercih etmesi halleri girer²³⁴. ARAL/AYRANCI’ya göre özen borcunun konusunu edim sonucunun başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için hayat tecrübelerine ve işlerin normal akışına göre gerekli davranışlarda bulunmak oluşturur²³⁵. Taşıma işleri komisyoncusunun özen yükümlülüğü gereğince alanındaki gelişmeleri ve yenilikleri bilmesi gerekir²³⁶. Yine özen yükümlülüğü çerçevesinde taşıma işleri komisyoncusu, taşıma güzergahı üzerinde olumsuz etkilere neden olabilecek devlet kısıtlamaları hakkında göndereni bilgilendirmek ve tavsiyede bulunmakla yükümlüdür²³⁷.

Özen borcunu tamamlayan bir diğer yükümlülük ise sadakat borcudur. EREN’e göre vekilin üstlendiği işi vekalet verenin yararını en kapsamlı ve en üst düzeyde koruyarak görme faaliyetine sadakat borcu denir²³⁸. TANDOĞAN’a göre sadakat borcu, vekalet verenin yararına olacak davranışlarda bulunmak ve ona zarar verecek davranışlardan kaçınmak yükümlülüğüdür²³⁹.

²³² ARKAN, *Taşıma İşleri Komisyoncusu*, s. 314. CAN’a göre taşıma işleri komisyoncusu tacir olmasa da basiretli davranmakla yükümlüdür. CAN, *Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları*, s.140.

²³³ EREN, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, s. 742.

²³⁴ KILIÇOĞLU, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, s. 551.

²³⁵ ARAL, AYRANCI, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, s. 448.

²³⁶ ARAL, AYRANCI, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, s. 449.

²³⁷ TUSEKVSKA, *Liability of Freight Forwarders*, s. 2.

²³⁸ EREN, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, s. 744.

²³⁹ TANDOĞAN, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, C. II, s. 407.

Özen ve sadakat yükümlülükleri asli edime bağlı birer yan yükümlülüktür²⁴⁰ ve sözleşmenin tam ve gereği gibi ifasına hizmet eder²⁴¹. Özen borcu ve sadakat yükümüne aykırılıkta tazminata konu zarar, müspet zarar olup fiili zarar ve yoksun kalınan kar kalemlerinden oluşur²⁴².

Taşıma işleri komisyoncusunun özen ve sadakat borcundan doğan sorumluluğu TTK m. 928/2'ye dayanır. Bu anlamda taşıma işleri komisyoncusu doğan zararlardan ancak kendisine düşen özen yükümlülüğünü ihlal etmesi halinde sorumludur. Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/2'den doğan sorumluluğu kusur sorumluluğudur²⁴³. Zarar görenin özen ve sadakat borcunun ihlali, zarar ve uygun illiyet bağıını ispat etmesi gerekirken kusursuz olduğunu ispat yükü taşıma işleri komisyoncusuna aittir²⁴⁴.

(2). Bildirim ve Hesap Verme

TBK m. 533'e göre komisyoncu yaptığı iş hakkında vekalet vereni bilgilendirmekle yükümlüdür. Bilgi verme borcu, özen ve sadakat yükümlülüğünün gereğidir²⁴⁵. Bilgi verme yükümlülüğü yalnızca sözleşmelerin kurulması ve işin tamamlanması aşamasında değil, aracılık faaliyetinin her safhasında taşıma işleri komisyoncusunun yerine getirmesi gereken bir yükümlülüktür²⁴⁶. Yine taşıma işleri komisyoncusu, yalnızca olumlu durumları değil, piyasa koşullarındaki değişiklikler, talimatlar yerine getirilmemişse bunların nedenleri gibi olumsuz durumları da gönderene bildirmelidir²⁴⁷. Taşıma işleri komisyoncusu taşıtma sırasında karşılaşılan ve taşıtma

²⁴⁰ ÇAKMAKLI, Alım veya Satım Konusunda Komisyon Sözleşmesi, s. 142, 147.

²⁴¹ ÇAKMAKLI, a.g.e., s. 147.

²⁴² EREN, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, s. 742.

²⁴³ Aksi yönde bkz: TUSEVSKA'ya göre taşıma işleri komisyoncusunun özen yükümlülüğünün ihlalden doğan sorumluluğu yumuşatılmış, kolaylaştırılmış bir sebep sorumluluğudur. TUSEVSKA, Liability of Freight Forwarders, s. 2.

TUSEVSKA, Liability of Freight Forwarders, s. 2.

²⁴⁴ EREN, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, s. 743.

²⁴⁵ ARAL, AYRANCI, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, s. 455.

²⁴⁶ AYHAN, ÖZDAMAR, ÇAĞLAR, Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, s. 512

²⁴⁷ ÜLGEN, HELVACI, KAYA, NOMER ERTAN, Ticari İşletme Hukuku, s. 811.

işinin aksamasına yol açan herhangi bir durumu gönderene bildirmeli ve gerektiğinde gönderenden talimat almalıdır²⁴⁸.

TBK m. 508'e göre ise vekil, vekalet verenin istemi üzerine yürüttüğü işin hesabını vermek ve vekaletle ilgili olarak aldıklarını vekalet verene vermekle yükümlüdür. Taşıma işleri komisyoncusu mezkur hüküm gereğince yürüttüğü faaliyetlerle ilgili mali konularda hesap vermek ve buna ilişkin belgeleri gönderene ibraz etmekle yükümlüdür²⁴⁹.

KILIÇOĞLU'na göre hesap vermeden maksat yalnızca para hesabı değil, yürütülen işlerin gidişatı, sonuçları, bunların aldığı zaman ve karşılaşılan güçlükleri de kapsar²⁵⁰. EREN'e göre ise hesap vermenin kapsamına iş hakkında hem bilgi verme hem de maliyeti, özellikle giderler yönünden hesap verme girer²⁵¹. Taşıma işleri komisyoncusu gönderen adına tahsil ettiği para, kıymetli evrak, taşınır eşya ya da ödeme makbuzu, teslimat belgeleri almış ise bunları TBK 508. maddesinin ikinci cümlesi kapsamında gönderene teslim etmekle yükümlüdür²⁵². Yine muhasebe yönünden gerekli hesap defterlerini tutmalı, yapılan işlem ve giderleri belgelendirmeli ve özellikle fatura olarak bunları gönderene vermelidir²⁵³.

(3). Talimata Uygun İfa

Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 918/4'ten doğan bir diğer yükümlülüğü gönderenin talimatlarına uyma yükümlülüğüdür. Talimat, gönderenin taşıma işinin

²⁴⁸ ARKAN, *Taşıma İşleri Komisyoncusu*, s. 317.; AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 77.; ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 311.

²⁴⁹ ARAL, AYRANCI, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, s. 455.

²⁵⁰ KILIÇOĞLU, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, s. 552.

²⁵¹ EREN, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, s. 746.

²⁵² KILIÇOĞLU, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, s. 552.

²⁵³ EREN, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, s. 747.

örgütlenmesine yönelik işin görülme ve yürütülme biçimini somutlaştıran²⁵⁴, tek taraflı ve varması gerekli irade beyanıdır²⁵⁵.

Talimata uygun hareket etme yükümlülüğü taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin bir iş görme sözleşmesi olmasından ileri gelir²⁵⁶. Her ne kadar kanunda talimat verme yetkisi gönderene hasredilmiş gibi gözükse de somut olayın özelliklerine göre gönderilen ve temsilcisi veya yararına sözleşme akdedilen bir üçüncü kişi talimat vermekle yetkili olabilir²⁵⁷.

Değiştirilebilir mahiyeti nedeniyle talimat, yenilik doğuran hak niteliğinde değildir²⁵⁸. Talimat hukuka, ahlaka ve dürüstlük kuralına aykırı olmamalıdır zira taşıma işleri komisyoncusu, bu nitelikteki talimatlara uymakla yükümlü değildir²⁵⁹.

Taşıma işleri komisyoncusu sözleşmenin amacına uygun olmayan bir talimatı ifadan da kaçınabilir²⁶⁰. Yine taşıma işleri komisyoncusu, gönderenin menfaatini zarara uğratacak bir talimatı yerine getiremez²⁶¹. Sözleşmenin konusuna dahil olmayan hususlarda gönderenin talimatını, yeni bir sözleşmenin kurulmasına ilişkin icap olarak görmek gerekir²⁶². Taşıma işleri komisyoncusu duruma uygun olmayan, amaca veya gönderenin menfaatine aykırı ya da ifası mümkün olmayan talimatları gerekçeleri ile birlikte gönderene açıklamalı, bu konuda aydınlatıp görüşünü almalıdır²⁶³. Yanlış veya

²⁵⁴ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 65.

²⁵⁵ EREN, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, s. 740.; ARAL, AYRANCI, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, s. 453.; ÇAKMAKLI, *Alım veya Satım Konusunda Komisyon Sözleşmesi*, s. 126.; ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 133.

²⁵⁶ ARAL, AYRANCI, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, s. 453.

²⁵⁷ ÖZKAYA, *Vekalet Sözleşmesi ve Kötüye Kullanılması*, s. 439.

²⁵⁸ EREN, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, s. 740.; ARAL, AYRANCI, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, s. 453.

²⁵⁹ EREN, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, s. 740.; ARAL, AYRANCI, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, s. 453.; ÖZKAYA, *Vekalet Sözleşmesi ve Kötüye Kullanılması*, s. 439.; AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 66.

²⁶⁰ ÖZKAYA, *Vekalet Sözleşmesi ve Kötüye Kullanılması*, s. 444.

²⁶¹ ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 308-309.

²⁶² ARAL, AYRANCI, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, s. 454.

²⁶³ ARKAN, *Taşıma İşleri Komisyoncusu*, s. 315.; EREN, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, s. 741.; AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 66.

sakıncalı bir talimatın uygulanmasında ısrar ise taşıma işleri komisyoncusu tarafından sözleşmenin sona erdirilmesi sonucunu doğurabilir²⁶⁴.

Taşıma işleri komisyoncusu bazı hallerde talimattan ayrılabilir. TBK m. 501/1 gereğince taşıma işleri komisyoncusu gönderenden izin alma imkanının olmaması veya gönderenden izin alınabilseydi onun da izin vereceğinin açık olması durumunda talimat almaksızın hareket edebilir²⁶⁵.

Taşıma işleri komisyoncusu taşıma işinin örgütlenmesi faaliyetlerinde uzman olduğundan esasen gönderen çoğu zaman emredici talimat verme olanağına sahip değildir²⁶⁶. Ancak gönderenin eşya üzerindeki tasarruf yetkisine dayanan talimatları emredici ve bağlayıcı niteliği haizdir. Tıpkı taşıma sözleşmesinde olduğu gibi, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde de gönderen eşya üzerinde mutlak tasarruf hakkını haizdir. Dilediğinde eşyanın kısmen taşınmasını isteyebilir, varma yerini, gönderileni değiştirebilir. Taşıma işleri komisyoncunun gönderenin talimatları dolayısıyla yaptığı masrafları isteme hakkı saklıdır.

Açık ve bağlayıcı bir talimata uymamanın sonucu gönderenin bundan doğan zararının tazminidir²⁶⁷. TBK m. 505/2'ye gereğince taşıma işleri komisyoncusu, talimattan ayrılırsa, bundan doğan zararı karşılamadıkça işi görmüş olsa bile borcunu ifa etmiş olmaz. Böyle bir durumda borç gereği gibi ifa edilmiş olmaz ve gönderenin müspet zararının tazmini gerekir²⁶⁸.

²⁶⁴ EREN, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, s. 741.; ÖZKAYA, **Vekalet Sözleşmesi ve Kötüye Kullanılması**, s. 441.; ÇAKMAKLI, **Alım veya Satım Konusunda Komisyon Sözleşmesi**, s. 126.

²⁶⁵ KILIÇOĞLU, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, s. 549.

²⁶⁶ ÖZKAYA, **Vekalet Sözleşmesi ve Kötüye Kullanılması**, s. 439.; ÇAKMAKLI, **Alım veya Satım Konusunda Komisyon Sözleşmesi**, s. 128.

²⁶⁷ ARAL, AYRANCI, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, s. 454.

²⁶⁸ EREN, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, s. 741.

(4). Gönderenin Belirlediği Bedele Uyma

TBK m. 535'e göre alım satım komisyoncusu, vekalet veren hesabına sözleşme akdederken vekalet verenin belirlediği bedele uymakla yükümlüdür. Mezkur hükme göre vekalet verenin belirlediği bedelin altında mal satan komisyoncu, malı satmasaydı vekalet verenin daha fazla zarar göreceğini ve durumun yeniden talimat almaya elverişli bulunmadığını ispat etmedikçe, belirlenen bedel ile satış bedeli arasındaki farklı gidermekle yükümlüdür.

Bunun dışında komisyoncu, kusuru varsa, talimatına aykırı davranmasından dolayı vekalet verenin uğradığı diğer zararlardan da sorumludur. TBK m. 535 hükmü, niteliğine uygun düştüğü ölçüde taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine de uygulanacaktır. Zira gönderenin bedele ilişkin talimatı, emredici ve bağlayıcı talimat niteliğindedir.

Taşıma işleri komisyoncusu, gönderenin belirlediği bedele uymakla yükümlü olup bu bedelden fazla bir ücretle gönderen hesabına sözleşme akdetmemelidir. Aksine hareket taşıma işleri komisyoncusunun gönderenin menfaatlerine uygun hareket etme ve talimatlarına uyma yükümlülüğünün ihlali sonucunu doğurur.

(5).Gönderenin Tazminat Haklarını Teminat Altına Alma

Taşıma işleri komisyoncusu sözleşme akdettiği kişilere karşı gönderenin menfaatini gözetmeli, sözleşmeden doğan herhangi bir isteme ilişkin gerekli ihtirazi kayıt ve beyanları ileri sürmeli, herhangi bir zararın söz konusu olduğu durumda gerekli tedbirleri almalıdır. Taşıma işleri komisyoncusu teslim edilen eşyanın zarara uğrayıp uğramadığını denetlemeli²⁶⁹ ve eşyanın durumundan göndereni haberdar etmelidir²⁷⁰.

²⁶⁹ ARKAN, *Taşıma İşleri Komisyoncusu*, s. 316.; AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 72.

²⁷⁰ ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 310.

Eşya hasar veya zıya uğramışsa taşıma işleri komisyoncusu, eşyayı ihtirazi kayıtla kabul ederek gönderenin dava açma hakkının düşmesini önlemelidir²⁷¹. Taşıma işleri komisyoncusu taşıtmak üzere teslim aldığı eşyayı görünürdeki eksiklik ve ayıpları fark edebileceği şekilde araştırmalı, eşyanın dışarıdan anlaşılabilen eksik ve ayıpları varsa gerekli ihtirazi kayıtları taşıma senedi veya ayrı bir kağıda yazarak eşyayı teslim almalıdır²⁷². Gönderenin tazminat haklarının korunması için yapılacak bu tespit ve bildirim, taşıyıcı veya ifa yardımcıları eşyayı henüz teslim etmişken onlara karşı, fiili taşıyıcı yahut adamları (uygulamada çoğunlukla eşyayı teslim eden şoför) ile birlikte bir tutanak tutulması şeklinde olabilir²⁷³. Bu anlamda yalnızca akdi taşıyıcıya değil, fiili taşıyıcıya yapılan bildirim yahut eşyanın tesliminde ileri sürülen çekince de geçerli bir bildirim olacaktır²⁷⁴. Şayet zıya veya hasar taşıyıcı yahut adamları ile müştereken kontrol edilerek tutanağa bağlanmışsa taşıyıcıya gerekli bildirim yapılmış olacak, ayrıca zıya veya hasara ilişkin ihbara gerek kalmayacaktır²⁷⁵.

Taşıma işleri komisyoncusu tarafından eşyanın tesliminde ileri sürülecek ihtirazi kayıt açık ve gerekçeli olmalı, kaydın hangi sebeple ve neye ilişkin konulduğu açıklanmalıdır. Ancak taşıma işleri komisyoncusunun ihbarında teslim aldığı eşyadaki zıya veya hasarı genel olarak ortaya koyan çekinceleri ileri sürmesi yeterli olacak, zıya veya hasarı ayrıntılı olarak somutlaştırması yahut zarar miktarını açıklaması gerekmemeyecektir²⁷⁶. Buna karşın komisyoncu tarafından konulan “ihtirazi kayıt altında”²⁷⁷, “çekincelidir”, “her türlü zıya veya hasardan dolayı tazminat hakkımız saklıdır”²⁷⁸ şeklindeki genel ifadeler hasar yahut zıyanın sebebini açıkça içermemeleri

²⁷¹ ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 316.

²⁷² Taşıma sözleşmesinde taşıyıcı bakımından aynı yönde: ARKAN, **Sorumluluk**, s. 114.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 166.

²⁷³ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 229. “Varma yerinde düzenlenen tutanakta hasar olasılığının sürücünün katılımı ile belirlenmiş bulunması nedeniyle ayrıca ihbara gerek yoktur.” Y. 11. HD. 25.04.2012 – E. 2011/497, K. 2012/6822. ERDİL, **a.g.e.**, s. 582.

²⁷⁴ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 229.; Dursun, AL, **Eşya Taşıma Hukukunda Bildirim ve Dava Süreleri**, Altınbaş Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019, s. 29.

²⁷⁵ KARAN, **CMR Şerhi**, s. 778.; ERDİL, **a.g.e.**, s. 568.

²⁷⁶ KARAN, **CMR Şerhi**, s. 779.

²⁷⁷ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 113.

²⁷⁸ KARAN, **CMR Şerhi**, s. 779.

nedeniyle komisyoncunun sorumluluktan kurtulma sebeplerine dayanmasında yeterli olmayacaktır. Doktrinde eşyanın kötü halde teslim alındığını gösteren veya somut zıya ve hasara vurgu yaparak tazminat hakkını saklı tutan çekinceler ise yeterli kayıtlar olarak ifade edilmiştir²⁷⁹. Yine taşıyıcının zıya ve hasarı ikrar ettiği hallerde ayrıca ihbara gerek olmayacaktır²⁸⁰.

Taşımanın tabi olduğu ulusal ve uluslararası düzenlemeler yahut taraflar arasında akdedilen sözleşme hükümleri gereğince, ihbar ve ihtarın emredici mahiyette²⁸¹ çeşitli süre ve şekil şartlarına tabi kılındığı taşıma türlerinde taşıma işleri komisyoncusu, gönderenin tazminat haklarını teminat altına almak adına öngörülen ihbar ve ihtarın süre ve şekil şartlarına itibar etmelidir. Söz gelimi somut olayda taşıma CMR Konvansiyonu hükümlerine tabi ise taşıma işleri komisyoncusu, CMR m. 30'da öngörülen yasal bildirim sürelerini gözeterek taşıyıcıya gerekli bildirimi 7 günlük bildirim süresi içinde yazılı olarak yapmalıdır. Somut olayda ilgili taşımanın tabi olduğu konvansiyon hükümlerince zıya ve hasara ilişkin bildirimin yapılacağı süre hak düşürücü süre olarak öngörülmüş veyahut dava ve takip haklarının korunması açısından dava şartı niteliğinde düzenlenmiş olabilir. Bu gibi hallerde taşıma işleri komisyoncusu basiretli davranmalı, gönderenin ve eşya ilgililerinin menfaatleri doğrultusunda gerekli hakkı koruyan ihbar ve ihtarları yerine getirmelidir.

Taşıma işleri komisyoncusu zararın ispatı bakımından gerekli tedbirleri almalı ve varsa sigortacıya haber vermelidir²⁸². ARKAN'a göre aksi halde taşıma işleri

²⁷⁹ KARAN, **CMR Şerhi**, s. 779.

²⁸⁰ KARAN, **CMR Şerhi**, s. 782.

²⁸¹ Yükün zıya ve hasarı durumunda yapılması gereken bildirim ve ihtarlar ilişkin hükümlerin taşıyıcı/taşıyanın yükün zıya, hasar ve gecikmesinden doğan sorumluluğuna ilişkin hükümler olması nedeniyle emredici mahiyette olduğu ve mezkur hükümlerin taşıyıcı/ taşıyanın lehine olarak değiştirilemeyeceği yönünde bkz: Elif, KARAYAZI, **Uluslararası Kara, Hava ve Deniz Yoluyla Eşya Taşımalarında Bildirim Yükümlülüğü**, İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018, s. 81.; Zıya, hasar ve gecikmeden doğan sorumluluğa ilişkin uluslararası konvansiyon hükümlerinin emredici mahiyette olduğu yönünde bkz: ÖZDEMİR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 115.

²⁸² AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 72.

komisyoncusu, eşyanın taşıyıcının elindeyken uğramış olduğu zarardan da sorumlu olur²⁸³.

2. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Sözleşmeden Doğan Yükümlülükleri

TTK m. 918/2 hükmü “*Komisyoncunun yükümlülüklerinin kapsamına ayrıca, taşımaya ilişkin olarak kararlaştırılmış olan eşyanın sigortalanması, ambalajlanması, işaretlenmesi ve gümrüklenmesi gibi başkaca edimlerin yerine getirilmesi de girer. Aksi öngörülmedikçe, komisyoncu sadece bu edimlerin yerine getirilmesi için gereken sözleşmeleri yapmakla yükümlüdür.*” şeklindedir. Mezkur hükümde taşıma işleri komisyoncusunun sözleşme ile üstlenebileceği borçlar örnek mahiyetinde düzenlenmiştir²⁸⁴.

Doktrinde bir görüşe göre bu yükümlülükler ayrıca kararlaştırılmasa da sözleşme kurulurken tarafların iradesinin bu türden yükümlülüklerin de yerine getirilmesi beklentisinde olduğunun yorum yoluyla çıkarılabildiği durumlarda, bunların da taşıma işleri komisyoncusunun yükümlülükleri arasında olduğu kabul edilmelidir²⁸⁵. Ancak doktrinde ağırlıklı görüş bu edimlerin tipik komisyonculuk faaliyetlerinden olmaması dolayısıyla²⁸⁶ taşıma işleri komisyoncusunun ancak sözleşmede ayrıca kararlaştırılmışsa bu tür edimlerle yükümlü olduğu yönündedir²⁸⁷. Benzer şekilde ayrıca eşyanın taşınmasını değil, yalnızca TTK m. 918/2 fıkrasındaki edimlerin ifasının üstlenildiği sözleşmeler de taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine vücut vermeyecektir²⁸⁸.

²⁸³ ARKAN, *Taşıma İşleri Komisyoncusu*, s. 316.

²⁸⁴ OYAL, *Taşıma İşleri Komisyonculuğu*, s. 289.

²⁸⁵ CAN, *Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları*, s.149. ; OYAL, *Taşıma İşleri Komisyonculuğu*, s. 292.

²⁸⁶ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 81-82.

²⁸⁷ ARKAN, *Ticari İşletme*, s. 257.; ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 311.; KULA, *Türk Eşya Taşıma Hukuku*, s. 123.; AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 81-82.

²⁸⁸ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 83.

a. Eşyanın Sigortalanması, Ambalajlanması, İşaretlenmesi, Gümrüklenmesi

TTK m. 918/2'ye göre taşıma işleri komisyoncusunun yükümlülüklerinin kapsamına ayrıca, taşımaya ilişkin olarak kararlaştırılmış olan eşyanın sigortalanması, ambalajlanması, işaretlenmesi ve gümrüklenmesi gibi başkaca edimlerin yerine getirilmesi de girer. Aksi öngörülmedikçe komisyoncu, sadece bu edimlerin yerine getirilmesi için gereken sözleşmeleri yapmakla yükümlü olacaktır.

Görüldüğü üzere taşıma işleri komisyoncusu ancak ayrıca üstlenmişse eşyanın sigortalanmasından sorumlu olacaktır. Benzer şekilde FIATA Model Kuralları m. 3 ve UTIKAD Kuralları m. 3'te de açıkça ve yazılı şekilde talep olmadıkça taşıma işleri komisyoncusu tarafından sigorta yaptırılmayacağı öngörülmüştür. Ancak doktrinde taşıma işleri komisyoncusunun sözleşmede ayrıca öngörülmemiş olsa dahi sigorta yaptırmakla yükümlü olduğunu savunan görüşler mevcuttur²⁸⁹.

Taşıma işleri komisyoncusu eşyanın ambalajlama ve işaretlenmesini ayrıca üstlenmiş olmasa da ambalajlama ve işaretlemenin uygunluğunu denetlemek ve bunlara ilişkin eksiklikleri gönderene bildirmekle yükümlüdür²⁹⁰. Eşyanın gerektiğinde yeniden ambalajlanması, işaretlenmesi dolayısıyla eşyanın zamanında teslim edilememesinden doğan zarardan taşıma işleri komisyoncusu sorumlu olmaz²⁹¹.

²⁸⁹ İMREGÜN, **Kara Ticareti Hukuku Dersleri**, s. 147.; CAN, **Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları**, s. 149. ; TUSEVSKA, **Liability of Freight Forwarders**, s. 8.; TBK m. 533'e göre komisyoncu, vekalet verenin talimatı olmadıkça sözleşmenin konusunu oluşturan şeyleri sigorta ettirmekle yükümlü değildir. Ancak KAYA'ya göre "*Komisyoncu, talimat olmasa bile teamül ve dürüstlük kuralının gerekli kıldığı durumlarda sözleşme konusu malları sigorta ettirmekle yükümlüdür.*" ÜLGİN, HELVACI, KAYA, NÖMER ERTAN, **Ticari İşletme Hukuku**, s. 812.; BOZER/ GÖLE'ye göre "*Komisyoncunun tacir sayıldığı durumlarda, basiretli bir iş insanı gibi hareket etme yükümlülüğü sözleşmenin konusu olan malların sigortalanmasını gerektiriyorsa, komisyoncu, vekalet verenden talimat almaya çalışmalı ve talimat alamıyorsa malı sigorta ettirmelidir.*" BOZER, GÖLE, **Ticari İşletme Hukuku**, s. 153.

²⁹⁰ ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 316.; TUSEVSKA, **Liability of Freight Forwarders**, s. 3.

²⁹¹ TUSEVSKA, **Liability of Freight Forwarders**, s. 3.

Kanaatimizce “Ambalaj ve İşaret” başlıklı taşıma sözleşmesi TTK m. 862 hükmü, ayrıca ambalajlama ve işaretlemeyi üstlenen taşıma işleri komisyoncusunun yükümlülüğü bakımından da sözleşmeye uygulanabilir. Taşıma işleri komisyoncusu, eşyanın niteliği ve kararlaştırılan taşıma şeklini dikkate alarak eşyayı zıya ve hasardan koruyacak ve taşıyıcıya zarar vermeyecek şekilde ambalajlamakla yükümlüdür.

Taşıma işleri komisyoncusu, eşyanın sözleşme hükümlerine uygun şekilde işleme tabi tutulabilmesi için işaretlenmesi gerekiyorsa, bu işaretleri de koymakla yükümlüdür. Ambalajlama ve işaretlemeyi ayrıca üstlenen taşıma işleri komisyoncusunun bunu Uluslararası Standardizasyon Kuruluşu (ISO) standartlarında yerine getirmesi gerekir²⁹². Taşıma işleri komisyoncusu ambalajlama ve işaretlemede ihmalinden doğan zarardan TTK m. 928/2 gereğince sorumlu olacaktır²⁹³.

Eşyanın gümrüklenmesini üstlenmesi²⁹⁴ durumunda taşıma işleri komisyoncusu, farklı ülkelerde ithalat ve ihracat prosedürlerinin yerine getirilmesinden sorumlu olacaktır. Taşıma işleri komisyoncusu, eşyanın gümrüklenmesi işlemlerine ilişkin göndereni bilgilendirmeli, gerekli bilgi ve belgeleri temin etmelidir. Taşıma işleri komisyoncusu özen yükümlülüğü gereğince göndereni ayrıca eşyanın taşınmasını olumsuz etkileyebilecek devlet sınırlamaları hakkında bilgilendirilmelidir²⁹⁵.

Her ne kadar taşıma işleri komisyoncusu *eşyanın yanlış tanımlanması, değerinin hesaplanmasındaki hatalar, yanlış gümrük tarifesine tabi kılınması* gibi gümrük idaresi ihmalinden kaynaklanan zarardan sorumlu olmasa da, gümrük prosedüründen kaynaklanan zararlar dolayısıyla gönderenin menfaatine uygun olarak hakkı koruyucu beyanları ve gerekli şikayetleri yapmalıdır²⁹⁶.

²⁹² TUSEVSKA, **Liability of Freight Forwarders**, s. 3.

²⁹³ TUSEVSKA, **Liability of Freight Forwarders**, s. 3.

²⁹⁴ Benzer şekilde gümrük müşavirleri ile yapılan sözleşme ve gümrük müşavirlerine verilen vekalet belgelerinde bu kişilerin eşyayı sevk ve nakle yetkili oldukları da kararlaştırılmışsa, taşıma işleri komisyoncusu sıfatını da haiz oldukları kabul edilecektir. Y. HGK. 28.11.2012- E. 2012/11530, K. 2012/903, AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 61.

²⁹⁵ TUSEVSKA, **Liability of Freight Forwarders**, s. 3.

²⁹⁶ TUSEVSKA, **Liability of Freight Forwarders**, s. 3.

b. Eşyayı Teslim Alma ve Teslim Etme

Taşıma işleri komisyoncusu esasen eşyanın taşınmasını, ona zilyet olmaksızın da gerçekleştirebilir²⁹⁷. Ancak eşyanın ayrıca gönderenden teslim alınmasını ve gönderilene teslim edilmesini de üstlenen taşıma işleri komisyoncusu, tıpkı taşıma sözleşmesinde taşıyıcının olduğu gibi, eşyanın gözetimi ve korunmasıyla yükümlüdür. Bu durumda eşyanın gözetimi ve korunması yükümlülüğü, asli edime bağlı bir yan yükümlülük olarak ortaya çıkar²⁹⁸.

Eşyaya özen gösterme borcunun ihlali, eşyanın zıya veya hasara uğraması anlamına gelmektedir²⁹⁹. Kanun koyucu TTK m. 928/1'de taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğinde bulunan eşyanın zıya ve hasarından sorumlu olacağını öngörmüştür. Taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğinde bulunan eşyanın zıya ve hasarından sorumluluğu ise, TTK'nın taşıma sözleşmesinde taşıyıcının zıya ve hasardan sorumluluğu hükümlerine tabidir. Bu konu çalışmanın devamında taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu başlığı altında ayrıntılı olarak incelenecektir.

c. Eşyanın Yüklenmesi ve Boşaltılması

Taşıma sözleşmesinde taşıtılacak eşyanın taşıma aracına yükleme ve boşaltılması esasen TTK m. 863 hükmü gereğince gönderenin yükümlülüğüdür³⁰⁰. TTK m. 863'e

²⁹⁷ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 85.

²⁹⁸ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 48.

²⁹⁹ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 48.

³⁰⁰ “Yükleme” kavramı eşyanın taşınmanın yapılacağı aracın üstüne veya içine konulmasını, “istifleme” kavramı yükleme tamamlandıktan sonra yükün ve aracın güvenli ve dengeli hareketini sağlamak amacıyla eşyaların bir araya getirilmesini ve sabitleştirilmesini, “boşaltma” kavramı, taşınan yükün araçtan alınıp başka bir araca veya yere boşaltılmasını ifade etmektedir.” ERDİL, **a.g.e.**, s. 244.; “...Emtianın gemi bordosuna kadar götürülmesi yükümlülüğünün yükletende olduğu ve yükleten (sigortalı) tarafından bu işin davalıya yaptırıldığı ispat edilemediğinden, DDY'nın bu durumda davalı adına değil doğrudan yükletenin (satıcı sigortalı)'nın yardımcı şahsı olarak kabul edilebileceği açık olduğundan, davalının hasarın meydana geldiği taşıma işlemini yapan olduğu ispat edilemediği gerekçesiyle, davanın pasif husumet nedeniyle reddine karar verilmiştir.” Y. 11. HD. 24.02.2014 – E. 2013/15026, K. 2014/3356. www.corpus.com.tr

göre “Sözleşmeden, durumun gereğinden veya ticari teamülden aksi anlaşılmadıkça gönderen, eşyayı taşıma güvenliğine uygun biçimde araca koyarak, istifleyerek, bağlayarak, sabitleyerek yüklemek ve aynı şekilde boşaltmak zorundadır”.

Mezkur hükümden de anlaşılacağı üzere yükleme ve boşaltma yükümlülüğünün taşıyıcı veya üçüncü bir kişide olduğu kararlaştırılabilir. Taşıma işleri komisyoncusu ise sözleşme ile ayrıca yükleme ve boşaltmayı da üstlenebilir. Kanaatimizce TTK m. 917/3 hükmü gereğince TTK m. 863 düzenlemesi niteliğine uygun düştüğü ölçüde taşıma işleri komisyoncusunun yükleme ve boşaltma yükümlülüğüne de uygulanacaktır. Bu anlamda taşıma işleri komisyoncusu eşyayı taşıma aracı ve taşıma güvenliğine uygun bir şekilde araca koymak, istiflemek, gerektiğinde bağlamak ve sabitlemekle ve aynı şekilde eşyayı boşaltmakla yükümlü olacaktır. Taşıma işleri komisyoncusu yükleme ve boşaltmayı ayrıca üstlenmişse, yükleme ve boşaltmadaki ihmalinden kaynaklanan zarardan da sorumlu olacaktır.

Göz önünde bulundurulması gereken bir diğer husus, taşıyıcı ile yapılan taşıma sözleşmesinde gönderen sıfatını taşıma işleri komisyoncusunun haiz olmasıdır. Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi gereğince taşıma sözleşmesinin taşıma işleri komisyoncusu adına gönderen hesabına yapılması durumunda taşıma sözleşmesinde yükleme ve boşaltma yükümlülüğü, gönderen sıfatıyla taşıma işleri komisyoncusunda olacaktır³⁰¹.

Yükleme ve boşaltma yükümlülüğünün kime ait olacağının belirlenmesinde taşıma işleri komisyoncusunun eşyayı zilyet olarak mı yoksa zilyet olmaksızın mı taşıttığına ilişkin ikili bir ayırım yapılabilir. Taşıma işleri komisyoncusunun eşyayı zilyet olmaksızın taşıttığı durumda, yükleme ve boşaltmayı yapan gönderen, taşıma işleri komisyoncusunun ifa yardımcısı konumundadır³⁰².

³⁰¹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 86.

³⁰² AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 86.

Taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğinde olan bir eşyanın taşınması durumunda ise yükleme ve boşaltma yükümlülüğü gönderen sıfatıyla taşıma işleri komisyoncusunun üzerindedir. Taşıma işleri komisyoncusu yükleme ve boşaltmayı kendisi yapabileceği gibi ifa yardımcılarında faydalanabilir. Bu durumda TTK m. 929 gereğince taşıma işleri komisyoncusu, ifa yardımcılarının görevlerini yapmaları sırasındaki fiil ve ihmallerinden kendi fiil ve ihmali gibi sorumlu olacaktır.

d. İşlem Yaptığı Kişilerin İfasını Garanti Etme

Kural olarak taşıma işleri komisyoncusunun gönderen hesabına sözleşme akdettiği kişiler kendisinin ifa yardımcısı değildir ve taşıma işleri komisyoncusu bu kişileri seçmede göstermesi gereken özen yükümlülüğü dışında bu kişilerin borçlarını gereği gibi ifa etmemelerinden sorumlu olmayacaktır³⁰³.

TBK m. 537'ye göre ise komisyoncu ancak açıkça garanti vermişse veya bulunduğu yerdeki ticari teamül gerektiriyorsa işlem yaptığı kişilerin borçlarını ifa etmemelerinden sorumlu olacaktır. Komisyoncu aracılık ettiği sözleşmenin ifasını ayrıca garanti ettiği takdirde ise “*dükruvar komisyoncu*” sıfatını alacak ve bunun için ayrıca ek ücrete hak kazanacaktır³⁰⁴.

e. Eşyanın Bedelini Tahsil Etme

Taşıma işleri komisyoncusu TTK m. 918/2 gereğince ayrıca eşyanın bedelini tahsil etmeyi üstlenebilir. Bu durumda kanaatimizce TTK m. 917/3 hükmü gereğince taşıma sözleşmesine ilişkin “Ödemeli Teslim” başlıklı TTK m. 872 hükmü, niteliğine uygun düştüğü ölçüde taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi için de uygulama alanı bulacaktır. Mezkur hüküm gereğince taşıma işleri komisyoncusu, eşyayı bedelini tahsil etmeden gönderilene teslim ederse bundan doğan zarardan kusuru bulunmasa

³⁰³ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 86.; OYAL, *Taşıma İşleri Komisyonculuğu*, s. 315.

³⁰⁴ İMREGÜN, *Kara Ticareti Hukuku Dersleri*, s. 143.

bile gönderene karşı eşyanın tesliminde ödenmesi gereken tutarla sınırlı olarak sorumlu olacaktır.

3. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Yönetmelikten Doğan Yükümlülükleri

Taşıma işleri komisyonculuğuna ilişkin diğer düzenleme 06.07.2018 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan ve 01.07.2019 tarihinde yürürlüğe giren 30470 sayılı Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliği’dir. 27 Ağustos 2022 tarihli 31936 sayılı Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliği ile 30470 sayılı Yönetmelikte birtakım değişiklikler yapılmıştır. TİOY m. 2’ye göre yönetmelik 6102 sayılı TTK’na göre kurulmuş ulusal ve uluslararası taşımacılık alanında taşıma işleri organizatörü olarak faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişileri kapsayacaktır.

Taşıma işleri organizatörü ifadesi doktrinde eşyanın taşınması işini de üstlenen ancak taşıma işini kendi ad ve hesabına taşıma sözleşmesi yaptığı fiili taşıyıcılar aracılığı ile gerçekleştiren taşıma işleri komisyoncusu olarak tanımlanmıştır³⁰⁵. Bu anlamda TİOY’e ve TİOY’de öngörülen yükümlülüklerle tabi olacak olan taşıma işleri organizatörü, TTK m. 926’ya göre ayrıca eşyanın taşınmasını da üstlenmiş olan taşıma işleri komisyoncusudur.

Çalışmanın başında da değindiğimiz üzere TİOY, taşıma işleri organizatörlüğü faaliyetinde bulunulabilmesi için birtakım şartlar getirmiştir. TİOY m. 5’e göre taşıma işleri organizatörlüğü faaliyetinde bulunulabilmesi için yetki belgesi alınması zorunludur. Yetki belgesi alabilmenin şartları ise TİOY m. 8’de düzenlenmiştir.

TİOY’un öngördüğü tabiiyet, imzaya yetkili kişiler bakımından mesleki saygınlık, asgari sermaye, merkez/ şube bildirimi, yetki belgesi ücreti, mesleki eğitim şartlarının yanında birtakım yükümlülükler de öngörülmüştür. Bu başlıkta yalnızca TTK’dan

³⁰⁵ ÜLGEN, HELVACI, KAYA, NOMER ERTAN, **Ticari İşletme Hukuku**, s. 820.

farklı olarak TİÖY’de öngörülen taşıma işleri organizatörünün yükümlülüklerine değineceğiz.

a. Tehlikeli Madde Taşımacılığına İlişkin Kontrol Yükümlülüğü

30470 sayılı TİÖY’de taşıma işleri organizatörü bakımından öngörülen yükümlülüklerden biri tehlikeli madde taşımacılığına ilişkin kontrol yükümlülüğüdür. TİÖY m. 16/10’a göre yetki belgesi sahipleri, tehlikeli madde taşımacılığıyla ilgili hizmet sunanların ilgili ulusal mevzuat uyarınca Tehlikeli Madde Faaliyet Belgesine (TMFB) sahip olduğunu ve Tehlikeli Madde Güvenlik Danışmanı (TMGD) bulundurduğunu kontrol etmekle yükümlüdür. Bu şartları yerine getirmeyen hizmet sağlayıcıları ile taşıma işleri organizatörü sözleşme akdedemez.

b. Sigorta Yaptırma Yükümlülüğü

30470 ve 31936 sayılı TİÖY’de TTK’dan farklı olarak taşıma işleri organizatörü için öngörülen bir diğer yükümlülük taşıyıcı sorumluluk sigortası yaptırma yükümlülüğüdür. TİÖY m. 19’a göre taşıma işleri organizatörü, organize ve taahhüt ettiği taşımadan doğan sorumluluklar için taşıma işleri organizatörü sorumluluk sigortası yaptırmak zorundadır.

Taşıyıcı sorumluluk sigortaları, eşya taşımacılığı yapan gerçek ve tüzel kişilerin eşyanın taşınması sırasında sigorta kapsamındaki bir rizikonun gerçekleşmesi sonucunda doğan sorumluluğun, sigorta poliçesinde belirlenmiş şartlar ve sınırlar dahilinde teminat altına alındığı bir malvarlığı sigortası türüdür³⁰⁶. TİÖY’un ilgili

³⁰⁶ “Malvarlığı sigortaları sigortalının malvarlığını, belli bazı tehlikelerin mali sonuçlarına karşı korumakta, malvarlığı fazla harcama ve gelir kayıplarına karşı temin edilmektedir. Malvarlığı sigortasının bu özelliği, mal sigortaları ve malvarlığı sigortalarını birbirinden ayırmakta mal sigortasında hasara uğrayan şeyin sadece maddi değeri (hasara uğrayan bir aracın ikame değeri) karşılanırken malvarlığı sigortasında bundan öte zararlar (tamir masrafları, tamirhaneye çekilme

hükmüne göre ayrıca eşyanın taşınmasını da üstlenen taşıma işleri komisyoncusu taşıyıcı sorumluluk sigortası yaptırmakla yükümlü olacaktır.

B. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıyıcının Hak ve Yükümlülüklerine Tabi Olması

6102 sayılı TTK, bazı durumlarda taşıma işleri komisyoncusunun taşıyıcının hak ve yükümlülüklerine sahip olacağını öngörmüştür. Gerçekten de “Kesin Ücret” başlıklı TTK m. 921 ve “Toplama Yük” başlıklı TTK m. 927 hükümlerine göre, ücret olarak taşıma giderlerini de içeren tek bedel kararlaştırılmışsa ve taşıma işleri komisyoncusunun kendi hesabına yapılmış bir taşıma sözleşmesine dayanarak eşyayı başka bir gönderenin eşyasıyla birlikte taşıması durumlarında taşıma işleri komisyoncusu taşıyıcı veya taşıyanın hak ve yükümlülüklerine sahip olacaktır.

TTK m. 926 hükmüne göre ise taşıma işleri komisyoncusu, eşyanın taşınmasını bizzat üstlenebilir. Taşıma işleri komisyoncusu bu hakkını kullanırsa taşımadan doğan hak ve yükümlülükler yönünden taşıyıcı veya taşıyan sayılacaktır. Çalışmamızda öncelikle taşıma işleri komisyoncusunun taşıma işini üzerine almasını ardından kesin ücret ve toplama yük kavramlarını inceleyeceğiz.

1. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini Üzerine Alması

TTK m. 926 hükmü gereğince taşıma işleri komisyoncusu, eşyanın taşınmasını bizzat üstlenebilir. Taşıma işleri komisyoncusu bu hakkını kullanırsa, taşımadan doğan hak ve yükümlülükler yönünden taşıyıcı veya taşıyan sayılacaktır³⁰⁷. Bu durumda taşıyıcı

*masrafları vs.) da güvence altına alınmaktadır.” Rıza, AYHAN, Hayrettin, ÇAĞLAR, Mehmet, ÖZDAMAR, **Sigorta Hukuku**, B. 3, Yetkin Basımevi, Ankara, 2020, s. 312.*

³⁰⁷ Davalı taşıma işleri komisyoncusunun davaya konu taşımanın tüm aşamalarını üstlenmiş olması hasarın bu taşıma sırasında oluşmuş ve davalı tarafından sorumluluğunu ortadan kaldıran hallerin ispat edilememiş olması sebebiyle taşıma işleri komisyoncusunun taşınma sırasında meydana gelen zarardan sorumlu olduğu yönünde bkz: Y. 11. HD. 25.01.2017 – E. 2015/12309, K. 2017/486, www.corpus.com.tr

ve komisyoncu sıfatları aynı kişide birleşecektir³⁰⁸. Taşıma işleri komisyoncusu ayrıca taşımanın da yerine getirilmesinden sorumlu olduğundan, komisyoncunun taşımaya ilişkin olarak sorumluluğu TTK m. 928 hükmüne değil, taşıyıcının taşıma sözleşmesinden doğan sorumluluğu hükümlerine tabi olacaktır³⁰⁹.

Önceki başlıklarda da değindiğimiz üzere taşıma işleri komisyoncusu (forwarder as agent) ile taşıma işleri organizatörü (forwarder as principal) kavramlarının ayrımı taşıma işleri komisyoncusunun ayrıca eşyanın taşınmasını da üstlenip üstlenmemesi durumunda ortaya çıkacaktır.

Bugün yürürlükte olan mevzuat bakımından TTK m. 926 hükmü gereğince ayrıca eşyanın taşınmasını da üstlenen taşıma işleri komisyoncusu, taşıma işleri organizatörü olarak adlandırılmıştır. Taşıma işleri organizatörleri eşyanın taşınması işini de üstlenen ancak taşıma işini kendi ad ve hesabına taşıma sözleşmesi yaptığı fiili taşıyıcılar aracılığı ile gerçekleştiren gerçek veya tüzel kişilerdir³¹⁰. Taşıma işleri organizatörleri eşyanın taşınmasını fiili taşıyıcılarla alt taşıma sözleşmesi yaparak gerçekleştirir.

Taşıma işleri organizatörü (forwarder as principal) tıpkı fiili taşıyıcı (performing carrier) gibi eşyanın taşınması ve tıpkı taşıma işleri komisyoncusu (forwarder as agent) gibi taşıma işinin örgütlenmesini faaliyetlerini yüklenen kişidir. Taşıma işleri organizatörü (forwarder as principal), eşyanın taşınmasını kendi adına sözleşme akdettiği fiili taşıyıcılara bırakarak gönderen ile ilişkisinde akdi taşıyıcı sıfatını kazanır. TTK m. 888 hükmü gereğince taşıma işleri organizatörü fiili taşıyıcı ile birlikte müteselsilen sorumludur.

³⁰⁸ SAYGI, **a.g.m.**, s. 1228.

³⁰⁹ Umut, AKDENİZ, "Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini Üzerine Alınması ve Bunun Hukuki Sonuçları", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** 4 / 2, Temmuz 2016, s. 181.

³¹⁰ ÜLGEN, HELVACI, KAYA, NOMER ERTAN, **Ticari İşletme Hukuku**, s. 820.

Mezkur hükme göre taşıma işleri komisyoncusu ayrıca eşyanın taşınmasını da üstlenmesi durumunda komisyonculuk faaliyeti için isteyeceği ücretin yanı sıra olağan taşıma ücretini de isteyebilir. Bu aşamada ayrıca TTK m. 926 uyarınca eşyanın taşınmasını da üstlenen taşıma işleri komisyoncusunun Türk hukukunda taşıma işleri organizatörü olarak adlandırıldığı ve taşıma işleri organizatörünün TTK'nın taşıma sözleşmesi ve taşıma işleri komisyonculuğuna yönelik hükümlerinden başka TİÖY'e de tabi olacağı unutulmamalıdır.

6762 sayılı TTK'nın "Komisyoncunun Taşıma İşini Üzerine Alması" başlıklı 814. madde hükmü, *"Aksine mukavele olmadığı takdirde komisyoncu eşyayı kendi vasıta ve adamları ile taşıyabileceği gibi kendi yerine geçen taşıyıcılara da taşıtabilir. Bu halde komisyoncu taşıyıcı sayılır"* şeklinde idi. Mezkur kanun döneminde ayrıca taşıma işini de üstlenen komisyoncu tamamen taşıma hukukuna tabi oluyor³¹¹ ve bu durum taşıma işleri komisyoncusunun, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülüklerinden kurtulması sonucunu doğuruyordu³¹².

Önceki kanundan farklı olarak 6102 sayılı TTK m. 926'ya göre ise gönderen ile taşıma işleri komisyoncusu arasındaki hukuki ilişkide komisyonculuk sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülüklerin ihlali bakımından taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi hükümleri, taşımaya ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmesi bakımından

³¹¹ Davalının, taşıma komisyoncusu sıfatı ile taşıma sırasında meydana gelen hırsızlık olayından kaynaklanan zarardan sorumlu bulunduğu yönünde bkz: Y. 11. HD. 07.11.2014 – E. 2014/12357, K. 2014/17138; 6762 sayılı TTK'nın 809'ncü maddesi uyarınca taşıma komisyoncusu tedbirli bir tacir gibi taşıyıcıları seçmeye, müvekkilinin menfaatlerini korumaya mecbur olduğu öngörülmüştür. Aksi halde, TTK'nın 814'ncü maddesine göre, eşyayı taşıttığı kimselerin fiil ve kusurundan kendi kusuru gibi sorumlu tutulacağı kabul edilmektedir. Mezkur hüküm sebebiyle taşıma işleri komisyoncusu eşyanın taşınması sırasında meydana gelen zarardan sorumlu tutulmuştur: Y. 11. HD. 27.11.2001 – E. 2001/6526, K. 2001/9401; Y. 11. HD. 07.05.2013 – E. 2012/16139, K. 2013/9239 www.corpus.com.tr.

³¹² AKDENİZ, **Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini Üzerine Alması**, s. 192.; Y. 11. HD. 04.07.2005 – E. 2004/7706, K. 2005/7124; Y. 11. HD. 30.05.2018 – E. 2016/10995, K. 2018/4114; Y. 11. HD. 20.03.2013 – E. 2012/4296, K. 2013/5449; Y. 11. HD. 08.05.2013 – E. 2012/9203, K. 2013/9408 www.corpus.com.tr. Mezkur kanun döneminde eşyanın taşınmasını da üstlenen taşıma işleri komisyoncusu eTKm. 814/1'in yazılış şekli dolayısıyla yalnızca taşıyıcı kabul ediliyordu. ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 313.; Yargıtay kararları için ayrıca bkz: Y. 11. HD. 2020/583 E., 2020/4657 K.; Y. 11. HD. 2016/10995 E., 2018/4114 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr> (e.t.: 10.07.2022); Y. 11. HD. 08.05.2013- E. 9203/ K. 9408, ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 1077.

ise taşıma hukukuna ilişkin TTK m. 876 ila 878'inci, 880 ve 881'inci maddeler ile, 882'nci maddenin birinci, ikinci ve dördüncü fıkraları ve 883'üncü, 885 ila 887'nci maddeler, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine kıyas yoluyla uygulanacaktır. Gerçekten de ilgili maddenin gerekçesine göre bu durumda taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi ile taşıma sözleşmesi yan yana yürürlüktedir.

“Eşyanın taşınması” ve “taşıma işinin örgütlenmesi” edimlerinin üstlenildiği taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi, TTK'nın 917-930. madde hükümlerine tabidir. Kanun ayrıca taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğindeki eşyanın zıya ve hasarından sorumluluğu bakımından sınırlı sayıda olmak üzere taşıma sözleşmesine ilişkin hükümlere atıf yapmıştır. “Eşyanın taşınması” ve “taşıma işinin örgütlenmesi” edimlerinin üstlenildiği taşıma işleri organizatörlüğü sözleşmesi ise “taşıma işinin örgütlenmesi” edimi bakımından TTK m. 917-930 taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi hükümlerine, “eşya taşıma” edimi bakımından ise taşıma sözleşmesinin tabi olduğu taşıma hukuku kurallarına tabi olacaktır.

AKDENİZ'e göre taşıma işleri komisyoncusunun ayrıca taşıma işini üstlenmesi gönderen ile arasındaki ilişkinin komisyonculuk ilişkisi olarak sayılmasına halel getirmediği, komisyonculuk ilişkisi aynen varlığını sürdürdüğü için komisyoncunun taşıma işini üzerine alması değiştirici değil, kurucu yenilik doğuran bir hakkın kullanılması niteliğindedir³¹³. Taşıma işleri komisyoncusunun taşıma işini üzerine alması, bir hak olduğu gibi ayrıca bir yükümlülük değildir³¹⁴. Gönderen taşıma işleri komisyoncusuna ayrıca taşımayı da üstlenmesi hususunda talimat veremez³¹⁵. Benzer şekilde bu hakkın gönderen tarafından talimat yoluyla yasaklanması da mümkün değildir³¹⁶. Ancak taraflar bu hakkın taşıma işleri komisyoncusu tarafından kullanılmayacağını ayrıca sözleşme ile kararlaştırabilirler.

³¹³ AKDENİZ, *Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini Üzerine Alması*, s. 185-186.

³¹⁴ AKDENİZ, *Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini Üzerine Alması*, s. 186.; ATAÇ, a.g.e., s. 77.

³¹⁵ AKDENİZ, *Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini Üzerine Alması*, s. 186.

³¹⁶ AKDENİZ, *Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini Üzerine Alması*, s. 186.

Taşıma işleri komisyoncusunun taşıma işini üzerine alma hakkını gönderenin menfaatlerini gözetererek ve özen yükümlülüğüne uygun olarak kullanması gerekir. Bununla birlikte taşıma işleri komisyoncusunun bu hakkı kullanarak taşıma işini üstlenmesi durumunda bunu gönderene ayrıca bildirmekle yükümlü olup olmadığı hususu doktrinde tartışmalıdır. ARKAN'a göre taşıma işleri komisyoncusunun taşıma işinin kendisi tarafından yerine getirileceğini gönderene bildirmesi gerekir³¹⁷. Ancak AKDENİZ'e göre taşıma işleri komisyoncusu taşıma sözleşmesinin kurulduğunu bilgi verme yükümlülüğünün gereği olarak gönderene bildirmekle yükümlü olduğu halde, taşıyıcının kimliğine veya taşımayı bizzat üstlendiğine dair göndereni ayrıca bilgilendirmekle yükümlü değildir³¹⁸.

Maddenin gerekçesinde ise taşıma işleri komisyoncusunun her halde eşyanın taşınmasını üstlenme hakkına sahip olduğu ve bu hakkın kullanılacağını gönderene bildirerek taşıyıcı veya taşıyan sıfatını kazanacağı öngörülmüştür. Kanaatimizce taşıma işleri komisyoncusunun ayrıca eşyanın taşınmasını da üstleneceğini gönderene bildirmesi gerekir.

Taşıma işleri komisyoncusu taşımanın tamamını üstlenebileceği gibi, belirli bir kısmının yerine getirilmesini de üstlenebilir³¹⁹.

Taşıma işini üstlenen taşıma işleri komisyoncusunun ifa yardımcılarında sorumluluğu TTK 879. madde hükmüne tabi olacaktır. Yargıtay da bir kararında dava dışı araç sürücüsünün kazaya sebebiyet veren dikkatsizliği, tedbirsizliği, kurallara aykırı hareketi nedeniyle eşyanın hasara uğramasında davalı taşıma işleri komisyoncusunun doğan hasardan sorumlu olduğu yönündeki ilk derece mahkemesinin kararının onanmasına hükmetmiştir³²⁰.

³¹⁷ ARKAN, *Taşıma İşleri Komisyoncusu*, s. 313.; Aynı yönde bkz: SAYGI, *a.g.m.*, s. 1228.

³¹⁸ AKDENİZ, *Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini Üzerine Alması*, s. 191.

³¹⁹ AKDENİZ, *Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini Üzerine Alması*, s. 191.; OYAL, *Taşıma İşleri Komisyonculuğu*, s. 486.

³²⁰ Y. 11. HD. 2013/7018 E., 2013/23265 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr> (e.t.: 10.07.2022)

2. Kesin Ücret

TTK'ya göre taşıma işleri komisyoncusunun taşıyıcının hak ve yükümlülüklerine sahip olacağı bir diğer hal, taşıma işleri komisyonculuğu ücretinin kesin ücret -tek bedel- olarak belirlenmesi durumudur. Bu durumda ücret, taşıma işleri komisyonculuğu faaliyeti/ faaliyetlerine ilişkin ayrı ayrı değil tek bir bedel olarak belirlenecek ve taşıma ücreti de buna dahil olacaktır³²¹. Taşıma işleri komisyoncusunun ücretinin kesin ücret olarak belirlendiği durumda kural olarak ayrıca masraf talep etmesi mümkün değildir³²². Bu durumda taşıma işleri komisyoncusu gönderenden yalnızca olağanüstü masrafların ödenmesini talep edebilir³²³.

6762 sayılı Kanunda kesin ücret kavramı, 814. maddede “...kendisiyle müvekkili arasında taşıma ücreti ve bütün masraflara karşılık olarak kesin bir para tayin edilmiş ise komisyoncu taşıyıcı sayılır” şeklinde öngörülmüş idi. 6102 sayılı TTK bakımından bu düzenleme terk edilmiş, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi hükümlerinin uygulanması ile beraber ayrıca taşımaya ilişkin olarak komisyoncunun taşıyıcının hak ve yükümlülüklerine sahip olacağı öngörülmüştür.

ERİŞ'e göre TTK m. 921 hükmü emredici bir nitelik taşımamaktadır, taraflar komisyonculuk ücreti ile diğer masrafların ödenip ödenmeyeceği hususunu ayrıca sözleşmede kararlaştırabilir³²⁴.

Kesin ücretin kararlaştırıldığı hallerde ücret TTK m. 920'nin aksine eşyanın taşıyıcıya teslimi ile muaccel olmaz, ücretin muaccelliyeti taşıma türüne ilişkin hükümlere göre

³²¹ ÖZDEMİR, DURGUT, **a.g.m.**, s. 191.

³²² AYHAN, ÖZDAMAR, ÇAĞLAR, **Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar**, s. 514.

³²³ CAN, **Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları**, s. 152.; KULA, **Türk Eşya Taşıma Hukuku**, s. 125.

³²⁴ ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 1071.

tayin olunur³²⁵. Kesin ücret anlaşmasının yapıldığı durumda, taşıma işleri komisyoncusunun sözleşme akdettiği diğer taşıma işleri komisyoncuları alt taşıma işleri komisyoncusu sıfatını kazanır³²⁶. Bu halde TTK m. 929 gereğince asıl taşıma işleri komisyoncusu alt taşıma işleri komisyoncusunun fiil ve ihmallerinden kendi fiil ve ihmali gibi sorumlu olacaktır.

3. Toplama Yük

TTK m. 927'ye göre taşıma işleri komisyoncusu kendi hesabına yapılmış bir taşıma sözleşmesine dayanarak, eşyayı başka bir gönderenin eşyasıyla birlikte taşıma hakkına sahiptir. TTK 927. madde hükmü 6762 sayılı Kanunda karşılığı bulunmayan yeni bir düzenlemedir. Hükmün düzenlenmesinde 25.06.1998 tarihli Alman Taşıma Hukuku Reform Kanunu uyarınca değiştirilen Alman Ticaret Kanunu'nun 460. paragrafı mehz alınmıştır³²⁷.

Madde gerekçesine göre uygulamada taşıma işleri komisyoncusunun taşıma işini üzerine aldığı haller ile toplama yük taşıma halleri genellikle bir arada ortaya çıkmaktadır ancak hukuki açıdan iki farklı ihtimalin de bulunduğu kabul edilmiştir³²⁸.

ADIGÜZEL'e göre eşyanın toplama yük olarak taşınmasındaki amaç, eşyanın daha az maliyetle taşınmasını sağlamaktır³²⁹; ERİŞ'e göre ise toplama yük ile sağlanmak istenen ekonomik avantaj veya küçük çaplı taşımalarda doğabilecek güçlüğü ortadan kaldırmaktır³³⁰. AKDENİZ'e göre toplama yükün sağladığı maliyet avantajı, taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın toplama yük olarak taşınması durumunda taşıyıcının

³²⁵ Peter, BYDLINSKI, **Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch**, München, 2009, § 456, 17 (AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 90 naklen).

³²⁶ KOLLER, **Transportrecht**, § 454,9 (AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 124 naklen).

³²⁷ ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 1080.

³²⁸ ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 1080.

³²⁹ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 322.

³³⁰ ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 1080.

sorumluluğuna tabi kılınmasıyla gönderen ve komisyoncu arasında paylaştırılmıştır³³¹. Bir anlamda taraflar arasında menfaatler dengesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Mezkur düzenlemenin uygulanabilmesi için taşıma işleri komisyoncusunun öncelikle kendi hesabına bir taşıma sözleşmesi akdetmiş olması gerekir³³². Ayrıca taşıma sözleşmesi, birden fazla gönderenin eşyasının taşınmasına ilişkin olmalıdır³³³.

Taşıma işleri komisyoncusunun eşyayı toplama yük halinde taşıması gönderenin menfaatlerine aykırı olmamalıdır³³⁴.

Taşıma işleri komisyoncusu eşyanın toplama yük halinde taşınması durumunda, TTK'nın taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi hükümlerine tabi olacağı gibi ayrıca eşyanın taşınması bakımından taşıyıcının hak ve yükümlülüklerine tabi olacaktır. Bu durumda taşıma işleri komisyoncusu ayrıca taşıma ücreti ve diğer masrafları TTK m. 870 gereğince talep edebilir³³⁵.

C. Gönderenin Yükümlülükleri

1. Ücret ve Masrafları Ödeme

TTK m. 917'e göre taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde gönderenin asli edim yükümünü sözleşmede kararlaştırılan ücreti ödeme borcu oluşturur. Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde belirlenecek ücret komisyonculuk faaliyetlerine ilişkin ayrı ayrı belirlenebileceği gibi tek bir ücret olarak da tayin olunabilir³³⁶.

³³¹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 74.

³³² AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 74.; ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 1080.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 322. AKDENİZ'e göre "Toplama yükün bizzat komisyoncu tarafından taşınması bu madde kapsamına girmez." AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 74.; ADIGÜZEL'e göre ise "Eşyanın toplama yük halinde taşınması, taşıma işleri komisyoncusunun taşıma işini üstlenmesinin özel bir şeklidir." ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 322.

³³³ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 74.; ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 1080.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 322.

³³⁴ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 322.

³³⁵ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 322.

³³⁶ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 87.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 312.

Ücret ödeme borcu TTK m. 920 gereğince eşyanın taşıyıcıya teslimi üzerine muaccel olacaktır. Ancak TTK m. 920 hükmü emredici mahiyette değildir, bu anlamda taraflar kanuni düzenlemeden farklı olarak ücretin muacceliyeti hususunda ayrıca anlaşabilirler³³⁷. Birden çok taşıyıcının söz konusu olduğu müteakip taşımalarda ise, taşıma işleri komisyonculuğu ücreti eşyanın ilk taşıyıcıya teslimi ile muaccel hale gelecektir³³⁸.

Taşıma işleri komisyonculuğu ücretinin taşıma ücretini de kapsayan tek bir bedel olarak belirlenmesi durumunda götürü ücret söz konusu olur³³⁹ ve çalışmanın öncesinde bahsettiğimiz gibi bu durumda TTK m. 921 gereğince taşıma işleri komisyoncusu taşıyıcının hak ve yükümlülüklerine sahip olacak, ücretin muacceliyeti ise taşımanın gerçekleştiği türe ilişkin hükümlere göre tayin olunacaktır³⁴⁰.

Komisyon ücreti kural olarak para ile ödenmektedir, ancak tarafların komisyon ücreti olarak para dışında bir şey kararlaştırması da mümkündür³⁴¹. Yine komisyon ücreti, edimin belirli bir kısmı, yüzdesi olarak belirlenebileceği gibi önceden kararlaştırılmış sabit bir ücret, maktu bedel³⁴² olarak da belirlenebilir³⁴³. Şayet sözleşmede komisyon ücreti belirlenmemişse ücret, taşıma işleri komisyoncusunun bulunduğu yerdeki teamüle göre, teamül de yoksa somut olayın özelliklerine göre hakim tarafından belirlenir³⁴⁴.

³³⁷ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 313.; AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 88.

³³⁸ Erich, KRIEN, Bernd, ANDRESEN, Hubert, VALDER, **Speditionen, Fracht und Lagerrecht**, Berlin, 2000, § 456, 3 (AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 89 naklen).

³³⁹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 87.

³⁴⁰ BYDLINSKI, **Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch**, § 456, 17 (AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 90 naklen).

³⁴¹ ÇAKMAKLI, **Alım veya Satım Konusunda Komisyon Sözleşmesi**, s. 174.

³⁴² CAN, **Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları**, s. 152.

³⁴³ ÇAKMAKLI, **Alım veya Satım Konusunda Komisyon Sözleşmesi**, s. 175-176.

³⁴⁴ ÜLGİN, HELVACI, KAYA, NOMER ERTAN, **Ticari İşletme Hukuku**, s. 813.

Gönderenin bir diğer yükümlülüğü, TBK m. 510 ve 538 hükümleri gereğince, taşıma işleri komisyoncusunun kendisinin yararına yaptığı masraflar ve ödediği paraları taşıma işleri komisyoncusuna ödeme yükümlülüğüdür.

Masraf, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin ifası için taşıma işleri komisyoncusunun kendi malvarlığı değerlerinden fedakarlıkta bulunması³⁴⁵, harcama yapmasıdır³⁴⁶. Gönderenin masraf ödeme borcundan bahsedilebilmesi için geçerli bir taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin varlığı, komisyoncunun sözleşme dolayısıyla masraf yapmış olması ve bunu sözleşmenin ifası amacıyla yapmış olması gerekir³⁴⁷.

AKDENİZ'e göre taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinden doğan masraflar, taşıma işinin örgütlenmesi faaliyetlerinden doğan taşıma, ardiye, eşyanın gümrüklenmesi, sigorta edilmesi gibi ek ücretleri kapsar ancak sözleşmede belirlenen ücretin içinde yer alan giderlerin masraf olarak tazmini mümkün değildir³⁴⁸. Yine taşıma işleri komisyoncusu kendisi ile sürekli hizmet ilişkisi içinde bulunan bağımlı çalışanları için yapmış olduğu masrafları yahut büro, telefon vs. masrafları³⁴⁹ gönderenden talep edemeyecektir³⁵⁰.

Taşıma işleri komisyoncusunun gönderen tarafından ödenecek komisyon ücreti kesin ücret şeklinde kararlaştırılmışsa, masrafların talebi kural olarak mümkün değildir³⁵¹. Bu durumda taşıma işleri komisyoncusu gönderenden yalnızca olağanüstü masrafların

³⁴⁵ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 93.

³⁴⁶ TANDOĞAN, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, C. II, s. 577..

³⁴⁷ ÇAKMAKLI, **Alım veya Satım Konusunda Komisyon Sözleşmesi**, s. 193.

³⁴⁸ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 93. Örneğin ARKAN'a göre taşıma sözleşmesi yapılana kadar eşyanın kısa süreli komisyoncunun deposunda saklanması, komisyoncuya yüklenen bir yan borç niteliğindedir. ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 315. Kısa süreli depolama faaliyeti sonucunda ortaya çıkan maliyetin ise masraf olarak tazmini mümkün değildir. BYDLINSKI, **Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch**, § 456, 79 (AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 93-94 naklen).

³⁴⁹ ÖZDEMİR, **Lojistik ve Taşıma Hukuku**, s. 357.

³⁵⁰ ÜLGİN, HELVACI, KAYA, NOMER ERTAN, **Ticari İşletme Hukuku**, s. 815.; BOZER, GÖLE, **Ticari İşletme Hukuku**, s. 154.

³⁵¹ AYHAN, ÖZDAMAR, ÇAĞLAR, **Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar**, s. 514.

ödenmesini talep edebilir³⁵². Ancak taşıma işleri komisyonculuğu ücreti kesin ücret şeklinde kararlaştırılmamışsa taşıma işleri komisyoncusu hem olağan hem olağanüstü masrafların ödenmesini talep edebilir³⁵³.

Masrafların ödenmesi yükümlülüğünün muaccel hale gelmesi için ayrıca ihtarda bulunmaya gerek yoktur; masraf alacağının ileri sürülmesi ile masrafların ödenmesi yükümlülüğü muaccel hale gelir³⁵⁴.

2. Taşıma İşleri Komisyoncusunu Yüklendiği Borçlardan Kurtarma

TBK m. 510 gereğince gönderen, taşıma işleri komisyoncusunu sözleşmenin ifası amacıyla yüklendiği borçlardan kurtarmakla yükümlüdür. Aksi durumda gönderen, TBK m. 509'da öngörülen kanuni temlik hükümlerinden yararlanamaz³⁵⁵.

Gönderenin taşıma işleri komisyoncusunu borçtan kurtarma yükümlülüğünün söz konusu olabilmesi için geçerli bir taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin varlığı, taşıma işleri komisyoncusunun kendi adına gönderen hesabına borç altına girmesi ve taşıma işleri komisyoncusunun sözleşmeden doğan borcunun ifası amacıyla gönderen hesabına borç altına girmiş olması gerekir³⁵⁶.

Komisyoncunun doğrudan temsil yetkisini haiz olarak gönderen ad ve hesabına sözleşme akdettiği hallerde gönderenin taşıma işleri komisyoncusunu yüklediği

³⁵² CAN, *Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları*, s. 152.; KULA, *Türk Eşya Taşıma Hukuku*, s. 125.

³⁵³ CAN, *Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları*, s. 152.; KULA, *Türk Eşya Taşıma Hukuku*, s. 125.

³⁵⁴ Cevdet, YAVUZ, Faruk, ACAR, Burak, ÖZEN, *Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*, B.9, Beta Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 561.

³⁵⁵ ÇAKMAKLI, *Alım veya Satım Konusunda Komisyon Sözleşmesi*, s. 193.

³⁵⁶ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 95.; ÇAKMAKLI, *Alım veya Satım Konusunda Komisyon Sözleşmesi*, s. 194.

borçlardan kurtarma yükümlülüğü doğmaz³⁵⁷. Bu durumda yapılan işlemler doğrudan gönderen bakımından hüküm ve sonuç doğuracaktır.

Gönderenin taşıma işleri komisyoncusunu yüklediği borçtan kurtarma yükümlülüğü, taşıma işleri komisyoncusunun gönderen hesabına yükümlülük altına girdiği anda muaccel olur³⁵⁸.

3. Eşyayı Teslim Etme

Gönderenin bir diğer yükümlülüğü eşyayı taşınmak üzere teslim etme yükümlülüğüdür. Somut olayın özelliklerine göre gönderen eşyayı taşıma işleri komisyoncusuna, temsilcisi veyahut ifa yardımcılarına teslim etmekle yükümlü olabileceği gibi doğrudan taşıyıcıya teslim etmekle de yükümlü olabilir.

Gönderen eşyayı teslim etmemesi durumunda taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinden doğan teslim borcunu ifa etmiş olmaz ve temerrüde düşer, bu durum sözleşmenin haklı bir sebep olmaksızın ihlali anlamına gelir³⁵⁹.

Gönderenin eşyayı makul bir bekleme süresine rağmen haklı bir sebep olmaksızın teslim etmemesi, taşıma işleri komisyoncusuna sözleşmeyi haklı nedenle sona erdirmeye imkanı verir. Bu durumda taşıma işleri komisyoncusu tamamlamış olduğu işlemlere ilişkin ücreti talep edebilir³⁶⁰.

³⁵⁷ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 95.

³⁵⁸ Walter, FELLMANN, **Berner Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht**, Band VI, 2. Abteilung, 4. Teilband, Die einzelnen Vertragverhältnisse Der Einfache Auftrag, Art. 394-406 OR, Bern, 1992, Art. 402, N. 117 (ÇAKMAKLI, **Alım veya Satım Konusunda Komisyon Sözleşmesi**, s. 195 naklen).

³⁵⁹ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 313.

³⁶⁰ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 313. KAYA'ya göre ise sözleşmenin ifa edilmemesi bizzat gönderene yükletilebilen bir sebepten kaynaklanıyorsa, taşıma işleri komisyoncusu tam ücrete hak kazanacaktır. ÜLGEN, HELVACI, KAYA, NOMER ERTAN, **Ticari İşletme Hukuku**, s. 814.

Gönderenin haklı bir sebep olmaksızın eşyayı teslim etmemesi ve sözleşmeyi ihlal etmesi durumunda TBK m. 112 gereğince taşıma işleri komisyoncusunun uğradığı menfi zararın tazmini gerekir.

4. Eşyayı Ambalajlama ve İşaretleme

TTK m. 919/1'e göre gönderen taşıma işleri komisyoncusu tarafından taşıtılacak eşyayı ambalajlamak ve işaretlemeyle yükümlüdür. Ambalajlama ve işaretlemenin taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğunda olduğu sözleşmede ayrıca kararlaştırılmadığı hallerde ambalajlama ve işaretlemeden gönderen sorumlu olacaktır³⁶¹.

TTK m. 862'ye göre *“Eşyanın niteliği, kararlaştırılan taşıma dikkate alındığında, ambalaj yapılmasını gerektiriyorsa, gönderen eşyayı ziya ve hasardan koruyacak ve taşıyıcıya zarar vermeyecek şekilde ambalajlamak zorundadır. Ayrıca gönderen, eşyanın sözleşme hükümlerine uygun şekilde işleme tabi tutulabilmesi için işaretlenmesi gerekiyorsa, bu işaretleri koymakla yükümlüdür”*. Kanaatimizce TTK m. 917/3 gereğince taşıma sözleşmesine ilişkin bu hüküm, niteliğine uygun düştüğü ölçüde taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi bakımından da uygulama alanı bulacaktır. Gerçekten de gönderen eşyayı, niteliğini ve kararlaştırılan taşıma şeklini, taşımanın gerçekleşeceği güzergahı ve koşullarını dikkate alarak ambalajlamakla yükümlüdür³⁶².

Eşyanın niteliği, taşıma güzergahı ve yolculuğun şartları gereği taşıma sırasında yeterli korumaya alınmaması eşyanın zarar görmesine yol açacaksa ambalajlama

³⁶¹ Y. 11. HD. 27.11.2012 – E. 2011/12916, K. 2012/19231, ERDİL, **a.g.e.**, s. 267.; ÖZDEMİR, DURGUT, **a.g.m.**, s. 191.

³⁶² ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 75.; ÖZDEMİR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 302.; YÜRÜK YENİOCAK, **Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması**, s. 67.

zorunludur³⁶³. Ambalajlama ve işaretleme yükümlülükleri, birer yan yükümlülüktür³⁶⁴.

Gönderen, TTK m. 919/2-a uyarınca eşyanın yetersiz ambalajlanması ve işaretlenmesinden doğan zarardan kusuru olmasa dahi sorumludur.

5. Gerekli Bilgi ve Belgeleri Sağlama

a. Genel Olarak

TTK m. 919/1'e göre gönderen taşıma işleri komisyoncusu tarafından taşıtılacak eşyaya ilişkin gerekli belgeleri sağlamak ve ayrıca taşıma işleri komisyoncusunun edimlerini yerine getirebilmesi için gerekli olan bilgileri ona vermekle yükümlüdür.

Gerekli bilgi ve belgeleri sağlama yükümlülüğü yalnızca sözleşmenin kurulması sırasında değil, eşyanın taşınması sürecinde de gönderenin yerine getirmesi gereken bir yükümlülüktür. Nitekim başlangıçta gerekli olmayan bir bilgi veya belgenin sonradan sağlanması gerekebilir. Bu durumda da gönderen taşıma işleri komisyoncusunun istediği bilgi veya belgeyi doğru ve eksiksiz olarak vermelidir. Aksi durumda gönderen TTK m. 919/2-c'ye göre taşıma işleri komisyoncusunun eşya ile ilgili resmi işlemler için gerekli olan belgelerin ve bilgilerin eksikliğinden, yokluğundan ya da gerçeğe aykırılığından kaynaklanan masraf ve zararlarını kusuru olmasa da karşılamakla yükümlü olacaktır.

b. Refakat Belgeleri

Taşıma sözleşmesine ilişkin “Refakat Belgeleri” başlıklı TTK m. 860 hükmü, gönderenin eşyanın tesliminden önce resmi nitelik taşıyan ve gerekli bulunan bilgileri

³⁶³ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 75.

³⁶⁴ Ambalajlama ve işaretleme yükümlülüklerinin fer'i yükümlülük niteliğinde olduğu yönünde ayrıca bkz: ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 75.

taşıyıcıya vermek ve belgeleri taşıyıcının tasarrufuna bırakmakla yükümlü olduğunu düzenlemişken, TTK m. 919'da gönderenin resmi nitelik taşıyıp taşımadığına bakılmaksızın gerekli tüm bilgi ve belgeleri taşıma işleri komisyoncusuna sağlamakla yükümlü olduğu düzenlenmiştir.

Refakat belgeleri, eşyanın taşınması sırasında gümrük ve diğer işlemlerin tamamlanabilmesi için varlığı gereken tüm evrak olup, ATA Karnesi (ATA Carnet/ Temporary Admission), TR Dolaşım Belgesi (Movement Certificate), EUR-1 Dolaşım Belgesi (Movement Certificate), TIR Karnesi (Carnet TIR), Gümrük Beyannamesi (Customs Declaration Form), Çeki Listesi (Weight List), Ambalaj/Koli Listesi (Packing List), Navlun/ Taşıma Ücreti Faturası (Freight Invoice), Gözetim Belgesi (Inspection Certificate), Analiz Raporu (Certificate of Analysis), Bitki Sağlık Sertifikası (Phytosanitary Certificate), Menşe Şehadetnamesi (Certificate of Origin) ve sair belgelerden oluşur.

Refakat bilgi ve belgelerindeki eksiklik ve gerçeğe aykırılıktan gönderen, kusuru olmasa da sorumlu olacaktır. Gönderen taşıma işleri komisyoncusuna eşyanın taşınması için gerekli bilgi ve belgeleri tam ve doğru olarak vermekle yükümlüdür. Zararın refakat bilgi ve belgelerindeki eksiklikten yahut gerçeğe aykırılıktan doğduğunun tespiti durumunda bilgi ve belgelerdeki eksikliğin kimin fiilinden kaynaklandığı önem arz etmeksizin gönderen doğan zarardan sorumlu olacaktır.

Taşıma işleri komisyoncusu adına gönderen hesabına yapılan taşıma sözleşmesinde refakat bilgi ve belgelerinden sorumluluk, gönderen sıfatını haiz olan taşıma işleri komisyoncusuna ait olacaktır³⁶⁵. Bu nedenle taşıma işleri komisyoncusunun, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin tarafı olan gönderenden eşya hakkında gerekli ve yeterli bilgiyi alması, gönderenin ise doğru ve eksiksiz bilgiyi taşıma işleri komisyoncusuna sağlaması gerekmektedir. Taşıma işleri komisyoncusu basiretli

³⁶⁵ Süleyman, KIRAN, "Eşya Taşımalarında Refakat Belgeleri (Bilgileri) ve Bunlardan Doğan Sorumluluk", **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, 4 / 2, Aralık 2018, s. 180.

davranarak taşıma için gerekli bilgi ve belgelerin temin edilip edilmediğini araştırmalı şayet temin edilmemişse gönderenden bunu istemelidir.

c. Tehlikeli Yük

TTK m. 919/1'in ikinci cümlesine göre gönderen, taşıma işleri komisyoncusu tarafından taşıtılacak eşya tehlikeli yük ise tehlikenin niteliğini ve alınması gereken önlemleri zamanında ve yazılı olarak taşıma işleri komisyoncusuna bildirmekle yükümlüdür. Taşıma işleri komisyoncusunun tehlikeli eşyanın güvenli ve sorunsuz olarak taşınması için gerekli tedbirleri alabilmesinin mümkün olduğu durumda tehlikeli yüke ilişkin bildirimin zamanında yapıldığı söylenebilir³⁶⁶.

Tehlikeli yük kavramı 6102 sayılı TTK'da tanımlanmamıştır. 23053 sayılı Karayolları Trafik Yönetmeliği³⁶⁷'nin 132. maddesinde fiziksel ve kimyasal yapı ve nitelikleri bakımından patlayıcı, parlayıcı, yanıcı, yakıcı, kendi kendine ateş alıcı veya kolayca ateş alıcı, zehirli ve radyoaktif maddeler ile bunların benzerleri tehlikeli madde olarak öngörülmüştür. 30754 sayılı Tehlikeli Maddelerin Karayoluyla Taşınması Hakkında Yönetmelik³⁶⁸ m. 4/1-z'ye göre tehlikeli madde, Tehlikeli Malların Karayolu İle Uluslararası Taşımacılığına İlişkin Avrupa Anlaşması Bölüm 3.2'deki tehlikeli malların listelendiği Tablo A'da yer alan maddeleri ifade etmektedir. Doktrinde ise tehlikeli eşya kavramı yanıcı, patlayıcı, zehirleyici özellikler taşıyan katı, sıvı veya gaz maddeler olarak tanımlanmıştır³⁶⁹. Daha genel bir ifade ile tehlikeli yük kavramı, insanlara, çevreye ve doğal hayata zarar verebilecek her türlü yük olarak tanımlanabilir³⁷⁰.

³⁶⁶ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 99-100.

³⁶⁷ Karayolları Trafik Yönetmeliği, 18.07.1997 tarihli ve 23053 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³⁶⁸ Tehlikeli Maddelerin Karayoluyla Taşınması Hakkında Yönetmelik, 24.04.2019 tarihli ve 30754 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³⁶⁹ KARAN, **CMR Şerhi**, s. 564.; Ercan, ERDEM, **CMR Konvansiyonu ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Karayolu Taşıma Hukuku**, Bilge Yayınevi, Ankara, 2013, s.331.; CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 289.; ERDİL, **a.g.e.**, s. 393.

³⁷⁰ Buğra Kaan, KUM, **Taşıyıcının Tehlikeli Madde Taşımacılığında Doğan Sorumluluğu**, Altınbaş Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020, s. 19.

Gönderen, yükün tehlikesi hakkında yeterli bilgi vermemesinden doğan zarardan 919/2-b gereğince taşıma işleri komisyoncusuna karşı kusuru olmasa da sorumludur.

Her ne kadar taşıma sözleşmesine ilişkin “Tehlikeli Eşya” başlıklı TTK m. 861’e taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi bakımından açıkça atıf yapmamışsa da TTK m. 917/3 hükmü gereğince kanaatimizce mezkur hüküm taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi bakımından da uygulanabilir niteliktedir. Mezkur hükmün ikinci fıkrasına göre taşıma işleri komisyoncusu eşyayı teslim alırken tehlikenin türünü bilmiyor veya kendisine herhangi bir bildirimde bulunulmamışsa, gönderene karşı herhangi bir tazmin yükümlülüğü doğmaksızın tehlikeli malın boşaltılmasını, depolanmasını, geri taşınmasını veya gerektiğinde imhasını ve zararsız duruma getirilmesini ve bu önlemler sebebiyle gerekli giderlerin karşılanmasını gönderenden isteyebilmelidir.

6. Hapis Hakkının Kullanılmasına Katlanma

Hapis hakkı kanuni koşulların gerçekleşmesi durumunda borçluya ait olup da, alacaklının zilyetliğinde bulunan taşınır eşya veya kıymetli evrakın, borçluya geri verilmeyerek, alacaklıya alacağının teminatı olarak hapsedme ve paraya çevirme yetkisi veren aynı haktır³⁷¹.

Taşıma işleri komisyoncusu TTK m. 923 gereğince taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinden doğan bütün alacakları için TMK³⁷² 950-953. madde hükümleri uyarınca eşya üzerinde hapis hakkına sahiptir. TTK m. 923’ün ikinci cümlesinde TTK m. 891 birinci fıkrası ikinci cümlesine yapılan atıf uyarınca taşıma işleri komisyoncusunun hapis hakkı, TTK m. 860’taki refakat belgelerini de kapsayacaktır. Mezkur hüküm uyarınca gönderen, taşıma işleri komisyoncusunun sözleşmeden doğan bütün alacakları için taşıma konusu eşya ve refakat belgeleri üzerindeki hapis hakkına katlanmakla yükümlüdür.

³⁷¹ M. Kemal, OĞUZMAN, Özer, SELİÇİ, Saibe, OKTAY-ÖZDEMİR, **Eşya Hukuku**, B. 2, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2019, s. 573.

³⁷² 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu 08.12.2001 tarihli ve 24607 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Hapis hakkı, taşıma işleri komisyoncusunun alacaklarının kanuni garantisidir³⁷³. Kanuni şartların gerçekleşmesi halinde hapis hakkı kendiliğinden doğacaktır³⁷⁴.

6762 sayılı TTK'nın "Hapis Hakkı" başlıklı m. 811 hükmü, "*Komisyoncu, taşınan eşyaya gerçekten veyahut taşıma senedini veya onun yerine geçecek ilmühaber yahut eşyanın bir mağaza veyahut antrepoya tevdi edildiğini bildiren makbuz kağıdını hamil olmak suretiyle hükmen zilyet ise bu eşyanın taşıma masrafı, komisyon ücreti ve avanslarından dolayı eşya üzerinde hapis hakkı vardır*" şeklinde idi. Bu anlamda 6762 sayılı Kanun döneminde taşıma işleri komisyoncusu yalnızca taşıma masrafı, komisyon ücreti avanslar bakımından hapis hakkına sahipti.

6102 sayılı TTK m. 923'e göre ise taşıma işleri komisyoncusu, sözleşmeden doğan tüm alacakları için hapis hakkına sahip olacaktır. Taşıma işleri komisyoncusunun hapis hakkı, alacakları dışında takip masrafları ve gecikme faizini de kapsayacaktır³⁷⁵.

Kanuni hapis hakkının doğabilmesi için taşınır eşya veya kıymetli evraka borçlunun rızası ile alacaklının zilyet olması, muaccel bir alacağın varlığı, alacak ile taşınır eşya veya kıymetli evrak arasında bağlantının bulunması ve hapis hakkının kullanılmasının bertaraf edilmemiş olması gerekir³⁷⁶. TMK m. 950/2'ye göre ise zilyetlik ve alacak ticari ilişkide doğmuşsa tacirler arasında bu bağlantı varsayılacaktır.

TTK m. 923 hükmünden anlaşılaçağı üzere, hapis hakkının konusunu taşıma işleri komisyoncusu tarafından taşıtılan eşya oluşturur. TTK m. 923/1 ikinci cümlesinin yaptığı atıf gereğı taşıma işleri komisyoncusunun hapis hakkına, TTK 891. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi ile üçüncü fıkrası hükümleri kıyas yoluyla uygulanacaktır. Mezkur düzenleme gereğince hapis hakkının konusunu ayrıca TTK m. 891/1 ikinci cümlesine göre refakat belgeleri de oluşturacaktır.

³⁷³ İMREGÜN, **Kara Ticareti Hukuku Dersleri**, s. 145.

³⁷⁴ OĞUZMAN, SELİÇİ, OKTAY-ÖZDEMİR, **Eşya Hukuku**, s. 573.; ÇAKMAKLI, **Ahım veya Satım Konusunda Komisyon Sözleşmesi**, s. 225.

³⁷⁵ CAN, **Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları**, s. 152.

³⁷⁶ OĞUZMAN, SELİÇİ, OKTAY-ÖZDEMİR, **Eşya Hukuku**, s. 574-576.

Taşıma işleri komisyoncusu alacağı ödenmediği sürece eşya üzerinde alıkoyma hakkına sahiptir³⁷⁷ ve bu hakkını def'i olarak kullanacaktır³⁷⁸. TMK m. 953 gereğince borç yerine getirilmez ve yeterli teminat da gösterilmezse taşıma işleri komisyoncusu borçluya bildirimde bulunarak , alıkoyduğu şeylerin teslimine bağlı rehin hükümleri uyarınca paraya çevrilmesini isteyebilir.

Taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın paraya çevrilmesini isteyebilmesi için öncelikle borçluya ihtarda bulunması buna karşın yeterli teminatın gösterilmemiş olması gerekir³⁷⁹. Bununla birlikte TTK m. 923/1'in yaptığı atıf uyarınca uygulama alanı bulacak olan TTK m. 891/3 gereğince rehinin paraya çevrilmesine yönelik ihtarın gönderilene yapılması şarttır. Şayet gönderilen bulunamıyor veya eşyayı teslim almayı reddediyorsa, ihtar gönderene karşı yapılır.

6762 sayılı Kanun döneminde mezkur düzenleme “Birden Ziyade Komüsyoncu” başlıklı m. 812/2’de “*Bir komüsyocunun alacağı, kendisinden sonra gelen komüsyoncu tarafından temin edilecek olursa, önce gelen komüsyoncunun hapis hakkı ondan sonraki komüsyoncuya geçer*” şeklinde idi. 6762 sayılı Kanunda da düzenlenen halefiyete ilişkin hüküm, mehz Alman Ticaret Kanunu 465. paragraf ikinci fıkrası doğrultusunda taşıyıcıları da kapsayacak şekilde yeniden düzenlemeye kavuşturulmuştur³⁸⁰.

TTK m. 925’e göre önceki taşıyıcı veya taşıma işleri komisyoncusunun alacakları, sonraki taşıma işleri komisyoncusu tarafından ödenirse, önceki komisyoncu veya taşıyıcının istem ve hapis hakları sonraki taşıma işleri komisyoncusuna geçecektir.

³⁷⁷ ÇAKMAKLI, Alım veya Satım Konusunda Komisyon Sözleşmesi, s. 228.

³⁷⁸ OĞUZMAN, SELİÇİ, OKTAY-ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, s. 577.

³⁷⁹ OĞUZMAN, SELİÇİ, OKTAY-ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, s. 577.

³⁸⁰ ERİŞ, Taşıma Hukuku, s. 1074.

7. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Uğradığı Zararları Giderme

a. Genel Olarak

TBK m. 510 gereğince gönderen, taşıma işleri komisyoncusunun taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin ifası sebebiyle uğradığı zararı gidermekle yükümlüdür. Ancak gönderen, kusuru bulunmadığını ispat ederek sorumluluktan kurtulabilir. Gönderenin TBK m. 510'dan doğan sorumluluğu kusur karinesine dayalı bir kusur sorumluluğu halidir³⁸¹.

Gönderenin TBK m. 510 gereğince doğan zarardan sorumlu tutulabilmesi için, taşıma işleri komisyoncusu bir zarara uğramış olmalı, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi gönderen tarafından ihlal edilmiş olmalı, sözleşmenin ihlali ve meydana gelen zarar arasında uygun illiyet bağı bulunmalı ve gönderenin kusurlu olduğu ispat edilmiş olmalıdır³⁸².

b. Gönderenin Kusursuz Sorumluluğu

Gönderenin taşıma işleri komisyoncusuna karşı sorumluluğunu düzenleyen bir diğer hüküm, TTK m. 919/2 hükmüdür. Mezkur hükme göre gönderen taşıma işleri komisyoncusunun, eşyanın yetersiz ambalajlanma ve işaretlenmesinden; yükün tehlikesi hakkında yeterli bilgi verilmemesinden veya eşya ile ilgili resmi işlemler için gerekli olan belgelerin ve bilgilerin eksikliğinden, yokluğundan ya da gerçeğe aykırılığından kaynaklanan masraf ve zararını kendisine herhangi bir kusur yüklenmese bile karşılamakla yükümlüdür. Doktrinde gönderenin eşyanın yetersiz ambalajlanma ve işaretlenmesinden; yükün tehlikesi hakkında yeterli bilgi verilmemesinden veya eşya ile ilgili resmi işlemler için gerekli olan belgelerin ve

³⁸¹ EREN, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, s. 753.

³⁸² EREN, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, s. 754.

bilgilerin eksikliğinden, yokluğundan ya da gerçeğe aykırılığın kaynaklanan sorumluluğu, ağırlaştırılmış sebep (özen) sorumluluğu olarak nitelendirilmiştir³⁸³.

TTK m. 919/2’de öngörülen gönderenin kusursuz sorumluluğuna ilişkin hükmün amacı gönderenin ihmalkar davranışlarıyla taşıma sürecinde aksama yahut bir zarara sebep olmasını önlemek, gönderenin öngörülen davranışları nedeniyle doğan zarar ve masrafların tazminini sağlamaktır.

Gönderenin TTK m. 919/2 gereğince karşılamakla yükümlü olduğu zarar ve masraflar, taşıma işleri komisyoncusunun doğrudan ve şahsen uğradığı zararlar ve üçüncü kişilere karşı gönderenin öngörülen davranışları nedeniyle yapılan masraflardır³⁸⁴. Gönderenin TTK m. 919/2’de öngörülen davranışları nedeniyle doğan zarar maddi bir zarar olabileceği gibi, manevi zarar da söz konusu olabilir³⁸⁵.

Zarara yahut masrafa sebebiyet veren davranış gönderen tarafından gerçekleştirilmiş olabileceği gibi, gönderenin ifa yardımcılarının fiil ve ihmalleri sebebiyle de meydana gelmiş olabilir. Örneğin gönderen eşyanın ambalajlanması ve işaretlenmesini üçüncü bir kişiye bırakmış olabilir. Bu halde gönderen taşıma işleri komisyoncusuna karşı kendi yardımcılarının fiil ve ihmallerinden TBK m. 66 gereğince³⁸⁶ kusuru aranmaksızın sorumlu olacaktır³⁸⁷.

³⁸³ ÖZEL, **Gönderenin Sorumluluğu**, s. 67.

³⁸⁴ Taşıma sözleşmesinde gönderenin kusursuz sorumluluğunu öngören TTK m. 864 bakımından aynı yönde bkz: Cafer, EMİNOĞLU, "Türk Ticaret Kanunu’nun 864. Maddesi Kapsamında Gönderenin Kusursuz Sorumluluğu", **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 19 / 3, Temmuz 2015, s. 31.

³⁸⁵ Taşıma sözleşmesinde gönderenin kusursuz sorumluluğunu öngören TTK m. 864 bakımından aynı yönde bkz: ÖZEL, **Gönderenin Sorumluluğu**, s. 76-77.; Natig, ASGAROV, **Yükle İlgililerin Taşıma Sözleşmesi Gereğince Beyanda Bulunma Yükümlülüğü**, Ankara Üniversitesi Doktora Tezi, Ankara, 2012, s. 144.

³⁸⁶ Aydın Alber, YÜCE, "Karayolu Taşımalarında Taşıyıcının Zıya, Hasar ve Gecikmeden Doğan Sorumluluktan Kurtulmasında Özel Sebepler", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 25 / 1, Haziran 2019, s. 380.

³⁸⁷ Taşıma sözleşmesinde gönderenin kusursuz sorumluluğunu öngören TTK m. 864 bakımından aynı yönde bkz: EMİNOĞLU, **a.g.m.**, s. 33.

Gönderenin TTK m. 919/2 gereğince doğan zarardan sorumlu tutulabilmesi için gönderen ile taşıma işleri komisyoncusu arasında geçerli bir komisyonculuk sözleşmesinin varlığı, gönderenin TTK m. 919/2’de öngörülen bir davranışı, zarar yahut masraf ve gönderenin bu davranışı ile zarar arasında uygun illiyet bağı bulunmalıdır³⁸⁸. Sebep sorumluluğu ilkesi gereğince gönderenin davranışı ile zarar arasında neden sonuç ilişkisi kurulabilecek bir bağın bulunması yeterlidir³⁸⁹, gönderenin ayrıca kusurlu olduğunun ispatı aranmayacaktır³⁹⁰. Meydana gelen zarar ile gönderenin TTK m. 919/2’de öngörülen davranışı arasındaki illiyet bağının ispatı gönderenin sorumlu tutulması için yeterli olacak³⁹¹, gönderen gerekli özeni göstermiş olması gerekçesiyle kusursuz sorumluluğundan kurtulamayacaktır³⁹².

Zarar taşıma işleri komisyoncusunun malvarlığının aktifindeki bir azalma olabileceği gibi pasifindeki bir artış şeklinde de ortaya çıkabilir³⁹³. Gönderen taşıma işleri komisyoncusunun uğradığı fiili zararın yanında mahrum kalınan kar³⁹⁴ ve dolaylı zararlardan da sorumlu olacaktır³⁹⁵.

Mezkur düzenlemenin ikinci cümlesinin yaptığı atıf uyarınca TTK m. 864/4 hükmü gereği gönderen tüketici ise, taşıma işleri komisyoncusuna karşı ancak kusuru halinde uğramış olduğu zarar ve yapmış olduğu masrafları tazminle yükümlüdür.

³⁸⁸ Taşıma sözleşmesinde gönderenin kusursuz sorumluluğunu öngören TTK m. 864 bakımından aynı yönde bkz: EMİNOĞLU, **a.g.m.**, s. 49.

³⁸⁹ Taşıma sözleşmesinde gönderenin kusursuz sorumluluğunu öngören TTK m. 864 bakımından aynı yönde bkz: ÖZEL, **Gönderenin Sorumluluğu**, s. 78-79.

³⁹⁰ Taşıma sözleşmesinde gönderenin kusursuz sorumluluğunu öngören TTK m. 864 bakımından aynı yönde bkz: ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 184.

³⁹¹ Taşıma sözleşmesinde gönderenin kusursuz sorumluluğunu öngören TTK m. 864 bakımından aynı yönde bkz: ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 184.

³⁹² Taşıma sözleşmesinde gönderenin kusursuz sorumluluğunu öngören TTK m. 864 bakımından aynı yönde bkz: EMİNOĞLU, **a.g.m.**, s. 49.

³⁹³ Taşıma sözleşmesinde gönderenin kusursuz sorumluluğunu öngören CMR m. 7 bakımından aynı yönde bkz: KARAN, **CMR Şerhi**, s. 159.

³⁹⁴ Taşıma sözleşmesinde gönderenin kusursuz sorumluluğunu öngören CMR m. 7 bakımından aynı yönde bkz: KARAN, **CMR Şerhi**, s. 159, 571.

³⁹⁵ ASGAROV, **a.g.e.**, s. 134.

TTK m. 919/2’de üç bent halinde düzenlenen kusursuz sorumluluk halleri, sınırlı sayıda öngörülmüştür³⁹⁶. Madde gerekçesine göre mezkur düzenlemede UNIDROIT tarafından hazırlanan Taşıma İşleri Yükleniciliği Sözleşmesine İlişkin Bir Milletlerarası Antlaşma Taslağının 7. maddesi mehz alınmıştır³⁹⁷.

TTK m. 919/2 hükmü ikinci cümlesinin yaptığı atıf uyarınca TTK m. 864/2 gereği gönderenin sayılan hallerde taşıma işleri komisyoncusuna karşı sorumlu olduğu tazminat miktarı, taşıtılacak eşyanın net olmayan ağırlığının her kilosu için 8,33 Özel Çekme Hakkı ile sınırlıdır. Özel Çekme Hakkı, eşyanın taşıma amacıyla taşıyıcıya teslim edildiği tarihteki veya taraflarca kararlaştırılan diğer bir tarihteki Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasınca belirlenen değerine göre Türk Lirasına çevrilecektir (TTK m. 882/4).

Gönderen uygun illiyet bağıni kesen nedenlerden birinin varlığı durumunda veya zararın mücbir sebepten, taşıma işleri komisyoncusu yahut üçüncü kişilerin kastından kaynaklandığı hallerde bu durumu ispatladığı ölçüde sorumluluktan kurtulacaktır³⁹⁸.

TTK m. 864/2’nin TTK m. 886’ya yaptığı atıf gereğince zarara kasten veya pervasızca bir davranışla veya böyle bir zararın meydana gelmesi bilinciyle işlenmiş bir fiilinin veya ihmalinin sebebiyet verdiği ispat edilen gönderen, sorumluluğu sınırlama hakkından yararlanamayacaktır.

Gönderenin taşıma işleri komisyoncusunun, eşyanın yetersiz ambalajlanma ve işaretlenmesinden; yükün tehlikesi hakkında yeterli bilgi verilmemesinden veya eşya ile ilgili resmi işlemler için gerekli olan belgelerin ve bilgilerin eksikliğinden,

³⁹⁶ ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 1069.; Taşıma sözleşmesinde gönderenin kusursuz sorumluluğunu öngören TTK m. 864 bakımından aynı yönde bkz: ÖZEL, **Gönderenin Sorumluluğu**, s. 203.

³⁹⁷ ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 1068.

³⁹⁸ Taşıma sözleşmesinde gönderenin kusursuz sorumluluğunu öngören CMR m. 7 bakımından aynı yönde bkz: KARAN, **CMR Şerhi**, s. 160.

yokluğundan ya da gerçeğe aykırılığında kaynaklanan sorumluluğu TTK m. 855’te öngörülen zamanaşımı sürelerine tabidir³⁹⁹.



³⁹⁹ Taşıma sözleşmesinde gönderenin kusursuz sorumluluğunu öngören TTK m. 864 bakımından aynı yönde bkz: ÖZEL, **Gönderenin Sorumluluğu**, s. 77.

III. BÖLÜM

TAŞIMA İŞLERİ KOMİSYONCUSUNUN SORUMLULUĞU

A. Sorumluluk Halleri

1. Genel Olarak

6762 sayılı TTK döneminde taşıma işleri komisyoncusu, sözleşmeden doğan borcunu hiç veya gereği gibi ifa etmemesi durumunda eBK⁴⁰⁰ m. 96 gereğince bundan doğan zararı gidermekle yükümlü idi. Mezkur kanunun taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin hükümlerini düzenleyen “İhtimam” başlıklı 809. maddesinin birinci fıkrası ise, “*Komisyoncu taşıma mukavelesi hükümlerini yerine getirmekte ve bilhassa taşıyıcıları ve ara komisyoncuları seçmekte, tedbirli bir tacir gibi hareket etmeye ve müvekkilinin menfaatlerini korumaya ve talimatlarını uymaya mecburdur*” şeklinde idi. Bu anlamda taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğunda kusurun belirlenmesinde tedbirli bir tacir gibi hareket etme kriteri göz önünde bulunduruluyordu. Taşıma işleri komisyoncusunun tedbirli bir tacirin göstermesi gereken özeni göstermemesi, komisyoncunun kusurlu sayılmasına ve bundan doğan zarardan sorumlu tutulmasına yol açıyordu⁴⁰¹.

Taşıma işleri komisyoncusunun taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinden doğan edimi ifa ederken hizmetinden yararlandığı yardımcı kişilerin fiillerinden sorumluluğu eBK m. 100/1’e; başkasını tevkile yetkili olduğu durumlarda bu kişileri seçme ve bu kişilere talimat vermede göstermekle yükümlü olduğu özen yükümlülüğü eBK m. 391/2 hükmüne tabi idi⁴⁰². Yine taşıma işleri komisyoncusunun başkasını tevkile

⁴⁰⁰ 818 sayılı Borçlar Kanunu, 22.4.1926 tarihli ve 359 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

⁴⁰¹ ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 316.; 6762 sayılı TTK m. 809 uyarınca taşıma işleri komisyoncusunun tedbirli bir tacir gibi taşıyıcıları seçmeye, müvekkilinin menfaatlerini korumaya mecbur olduğu aksi halde aynı kanunun 814. maddesi gereğince eşyayı taşıttığı kişilerin fiil ve kusurundan kendi kusuru gibi sorumlu olacağı yönünde: Y. 11. HD. 31.01.2013- 2014/352 E., 2014/7956 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr> (e.t.: 10.07.2022).

⁴⁰² ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 316.

açıkça yasaklı olduğu hallerde sorumluluğu eBK m. 391/1 hükmüne göre tayin olunuyordu⁴⁰³.

Mezkur kanun döneminde tartışmalı olan kendisine düşen yükümlülükleri yerine getiren ve taşıyıcıyı seçmede gerekli olan özeni gösteren taşıma işleri komisyoncusunun taşıyıcının fiillerinden sorumlu tutulup tutulamayacağı hususu idi⁴⁰⁴. Bu konuda Alman ve İsviçre hukuk sistemleri iki ayrı düzenleme ihtiva etmektedir.

Alman sistemine göre taşıyıcıyı seçmede gerekli özen yükümlülüğünü gösteren taşıma işleri komisyoncusu, ayrıca ve açıkça taşıyıcıya düşen borçların ifasını da garanti etmemişse veya bu yönde bir örf yoksa, taşıyıcının fiillerinden sorumlu olmayacaktır⁴⁰⁵. Eşyanın taşınması bakımından taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesini taşıma sözleşmesi hükümlerine tabi kılan İsviçre sisteminde ise taşıma işleri komisyoncusu, taşıma sırasında eşyanın zıya ve hasara uğraması veya geç tesliminden doğan zarardan gönderene karşı sorumlu olacaktır⁴⁰⁶.

1926 tarihli TTK⁴⁰⁷, Alman hukuk sistemine paralel bir anlayış sergilemiş, doktrinde de taşıyıcıyı seçmede gereken özeni gösteren taşıma işleri komisyoncusunun taşıyıcının fiillerinden sorumlu olmayacağı kabul edilmişti⁴⁰⁸. 1957 tarihli TTK m. 808/2 hükmünde ise İsviçre sistemine benzer bir yaklaşımla eşyanın taşınmasına ilişkin hususlarda taşıma sözleşmesine ilişkin hükümlerin taşıma işleri komisyonculuğuna da uygulanacağı öngörülmüştü⁴⁰⁹. Bununla birlikte taşıma işleri

⁴⁰³ ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 316.

⁴⁰⁴ ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 316. Aynı husus KTK tasarısı döneminde de doktrinde yazarlar tarafından eleştirilmiştir: Hüseyin, ÜLGEN, Abuzer, KENDİGELEN, Arslan, KAYA, “Karayolu Taşıma Kanunu Tasarısı Hakkında Düşünceler”, **Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı**, C. 1, Beta, İstanbul, 2002, s. 802-803.

⁴⁰⁵ ARKAN, **Ticari İşletme**, s. 259.

⁴⁰⁶ ARKAN, **Ticari İşletme**, s. 260.

⁴⁰⁷ 865 sayılı Ticaret Kanunu 26.06.1926 tarihli ve 406 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

⁴⁰⁸ ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 321.

⁴⁰⁹ ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 321.

komisyoncusunun taşıyıcıyı ve ara komisyoncuları seçerken tedbirli bir tacir gibi hareket etmesi yükümlülüğünü öngören 1926 tarihli kanun dönemindeki düzenleme de 1957 tarihli kanun döneminde aynen alınmış idi⁴¹⁰. Bu ikilik doktrinde tartışmalara ve görüş ayrılıklarına yol açmıştı⁴¹¹. Ancak 6762 sayılı Kanun döneminde Yargıtay uygulaması taşıma işleri komisyoncusunun taşıma sırasında oluşan zararlar nedeniyle sorumlu olacağı şeklinde idi⁴¹².

6102 sayılı TTK, taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğunu 928. madde hükmünde üç fıkra ile düzenlemiştir. TTK m. 928 hükmünde 25/06/1998 tarihli Alman Taşıma Hukuku Reform Kanunu uyarınca değiştirilen Alman Ticaret Kanunu'nun 461. paragrafı mehzaz alınmıştır⁴¹³. Mezkur hükümde taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu, zararın taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğinde bulunan bir eşyanın zıya ve hasarından doğup doğmamasına göre iki farklı şekilde düzenlenmiştir.

TTK m. 928/1'e göre taşıma işleri komisyoncusu, eşyanın zıya veya hasarından ancak zarar eşya kendi zilyetliğinde iken meydana gelmişse sorumlu olacaktır. İlgili fıkranın devamına göre taşıma sözleşmesine ilişkin TTK m. 876 ila 878'inci, 880 ve 881'inci maddeler ile, 882'nci maddenin birinci, ikinci ve dördüncü fıkraları ve 883'üncü, 885 ila 887'nci maddeler, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine kıyas yoluyla uygulanacaktır. KULA'ya göre taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğunu 6762 sayılı TTK'ya göre hafifleten ve sorumluluğu yalnızca zilyetliğin gerçekleşmesi şartıyla sınırlandıran bu hüküm *devrim niteliğinde* kabul edilmektedir⁴¹⁴.

⁴¹⁰ ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 322.

⁴¹¹ ARKAN'a göre mezkur kanun döneminde İsviçre sistemi benimsenmiş, bu nedenle taşıma işleri komisyoncusu taşıyıcının fiilerinden de sorumlu tutulacak iken; ÜLGEN/ KENDİGELEN/ KAYA'ya göre yükümlülüklerini yerine getiren ve taşıyıcıyı seçmede gereken özeni gösteren taşıma işleri komisyoncusu artık taşıyıcının fiillerinden sorumlu tutulmayacak idi. ÜLGEN, KENDİGELEN, KAYA, **a.g.m.**, s. 802-803.

⁴¹² Y. 11. HD. 14.11.2005 – E. 2004/13372, K. 2005/10947; Y. 11. HD. 20.03.2006 – E. 2005/3173, K. 2006/2869; Y. 11. HD. 08.11.2010 – E. 2009/5181, K. 2010/11396; Y. 11. HD. 11.05.2015 – E. 2015/1056, K. 2015/6655; Y. 11. HD. 21.03.2011 – E. 2009/10581, K. 2011/2899; Y. 11. HD. 22.06.2020 - E. 2020/35, K. 2020/3050; www.corpus.com.tr.; Ayrıca Yargıtay kararları için bkz: AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 116.

⁴¹³ ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 1081.

⁴¹⁴ KULA, **Türk Eşya Taşıma Hukuku**, s. 132.

TTK m. 928/2’de ise kanun koyucu taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinden doğan diğer sorumluluk halini taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğinde bulunan malın zıyaından veya hasarından kaynaklanmayan bir zarardan sorumluluk olarak düzenlemiş ve bu zarardan yalnızca 918’inci madde uyarınca taşıma işleri komisyoncusunun kendisine düşen bir yükümlülüğü ihlal etmesi halinde sorumlu olacağını öngörmüştür. Taşıma işleri komisyoncusunun tedbirli bir tacirin göstereceği özeni göstermesine rağmen zararın önlenememesi durumunda ise taşıma işleri komisyoncusu sorumluluktan kurtulacaktır.

Bizim de katıldığımız görüşe göre TTK’nın taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğunun tayininde Alman Ticaret Kanunu’nu esas alarak taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya ve hasarından sorumluluğunu yalnızca eşyanın zilyetliğinde bulunması sırasında meydana gelen zıya ve hasar ile sınırlandırması, taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğunda ancak eşyanın zıya ve hasarından sorumluluğu bakımından taşıma sözleşmesine ilişkin hükümlere atıf yapması ve mehzaz ATK’da olduğu gibi ancak sınırlı hallerde taşıma işleri komisyoncusunun taşıyıcının hak ve yükümlülüklerine tabi olacağını düzenlemiş olması gerekçeleriyle TTK’daki sorumluluk rejimi bakımından taşıma işleri komisyoncusunun taşıyıcının fiil ve ihmallerinden ve taşıma sırasında meydana gelen zıya ve hasardan sorumlu olduğunun kabulü mümkün değildir⁴¹⁵. ATK’daki taşıma işleri komisyoncusunun

⁴¹⁵ Aynı yönde bkz: AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 117.; “...Davalı vekili, müvekkili şirketin nakliyecisi olmadığını, forwarder olduğunu savunarak, davanın reddini istemiştir. Mahkemece, iddia, savunma, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre, davaya konu zararın yükün kara taşımacılığı sırasında kamyonundan çalınması ile meydana geldiğinden davalıya sorumluluk düşmeyeceği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.” Y. 11. HD. 22.11.2010 – E. 2009/5738, K. 2010/11768.; “Davalı vekili, müvekkili şirketin, nakliyecisi olmadığını ve forwarder olduğunu savunarak davanın reddini istemiştir. Mahkemece, iddia, savunma, toplanan kanıtlar, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre, dosya içinde mevcut konişmento içeriği itibari ile davalının, nakliyecinin namına imzasının bulunduğu, deniz taşımasının CMA-CGM, kara taşımasının ise ADN firmalarınca gerçekleştirildiği, taraflar arasında alt – asıl taşıyan ilişkisinin bulunmadığı, bu şekilde davalının forwarder olup sorumluluğunun kendi faaliyet alanına ilişkin kusuru ile sınırlı olduğu, davaya konu olayda zararın kara taşımacılığı sırasında meydana geldiği gerekçesiyle, davanın husumet yönünden reddine karar verilmiştir.” Y. 11. HD. 01.11.2010 – E. 2009/4486, K. 2010/11050. www.corpus.com.tr.

sorumluluk anlayışı nedeniyle taşıyıcı, taşıma işleri komisyoncusunun ifa yardımcısı olarak da nitelendirilemeyecektir⁴¹⁶.

Doktrinde ATK'nın aksine 6762 sayılı TTK'nın İsviçre hukukundan alınan m. 808/2 hükmünün bir benzerine TTK m. 917/3'te yer verilmesinin eşyanın taşınması bakımından taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğunun tayininde karışıklığa yol açabileceği ifade edilmiştir⁴¹⁷. Kanaatimizce TTK m. 917/3 hükmü çalışmanın çeşitli yerlerinde de ifade ettiğimiz üzere taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde gönderen ve taşıma işleri komisyoncusunun yükümlülükleri bakımından tamamlayıcı mahiyette olacak, tarafların yükümlülüklerini ifa şekilleri bakımından kıyas yoluyla uygulanacak yol gösterici hükümler olarak yorumlanmalı, mezkur düzenlemeler bakımından taşıma işleri komisyoncusunun taşıyıcının hak ve yükümlülüklerine ve bu görüşün sonucu olarak taşıyıcının sorumluluğuna tabi olacağı şekilde geniş yorumlanmamalıdır.

6102 sayılı TTK düzenlemesine göre taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu iki halden doğabilir. TTK m. 928/1 hükmü taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıyaı veya hasarından doğan sorumluluğunu, TTK m. 928/2 hükmü ise taşıma işleri komisyoncusunun sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan sorumluluğunu düzenlemiştir. TTK m. 928/1 hükmü uyarınca taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıyaı veya hasarından doğan sorumluluğu sınırlı ve kusursuz sorumluluk halidir. TTK m. 928/2 hükmü uyarınca taşıma işleri komisyoncusunun sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan sorumluluğu ise sınırsız ve kusur sorumluluğu ilkesine dayanır.

Bugün yürürlükte olan ve taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğuna ilişkin bir düzenleme içeren KTK m. 9 hükmü ile ise taşıma işleri komisyoncusunun bu sıfatla yapmış olduğu faaliyet ve işlemlerden taşıyıcı ile müştereken ve müteselsilen sorumlu olacağı öngörülmüştür. KTK m. 9'daki bu düzenleme mevcut haliyle TTK ile çelişki

⁴¹⁶ ARKAN, *Ticari İşletme*, s. 259.; OYAL, *Taşıma İşleri Komisyonculuğu*, s. 387.

⁴¹⁷ ARKAN, *Ticari İşletme*, s. 260.

içindedir. Mezkur düzenleme doktrinde haklı olarak eleştirilmiş, KTK tasarısı döneminde dahi tasarıda öngörülen müteselsil sorumluluk esasının hem özel hukukun genel prensiplerine hem de taşıma hukuku ilkelerine uygun olmadığı, sorumluluk hükümlerinin KTK'dan çıkarılması gerektiği ifade edilmiştir⁴¹⁸. Benzer şekilde bir diğer görüş KTK'nın taşımanın kamu hukuku yönü ile ilgilenmesi gerektiği, özel hukukta sorumluluk tayini bakımından bir düzenleme yapmaması gerektiği yönündedir⁴¹⁹. Yine mevcut düzenleme taşıma işleri komisyoncusunun taşıyıcı ile sözleşme yaptıktan sonra eşyayı teslim etmekle taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinden doğan yükümlülükleri ve sorumluluğunun sona ermesi nedeniyle yadırgatıcı olduğu şeklinde eleştirilmiştir⁴²⁰. Bu haliyle KTK'daki taşıma işleri komisyoncusu ve taşıyıcının müteselsil sorumluluğuna ilişkin hüküm TTK'daki sorumluluk düzenlemelerine açık bir şekilde aykırıdır⁴²¹.

2. Zıya ve Hasardan Doğan Sorumluluk

a. Genel olarak

TTK m. 928/1'e göre taşıma işleri komisyoncusu, zilyetliğinde bulunan eşyanın zıya ve hasarından sorumludur. Mezkur fıkranın devamına göre TTK'nın taşıma sözleşmesinde taşıyıcının zıya ve hasardan doğan sorumluluğuna ilişkin 876 ila 878'inci, 880 ve 881'inci maddeleri ile, 882'nci maddenin birinci, ikinci ve dördüncü fıkraları ve 883'üncü, 885 ila 887'nci maddeleri, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine kıyas yoluyla uygulanacaktır.

Bu anlamda taşıma sözleşmesine ilişkin taşıyıcının özeni, araç arızası ve kiraya verenin kusuru ve özel haller başlıklı sorumluluktan kurtulma sebepleri; tazminata esas alınacak değer ve zarar saptama giderleri; sorumluluk sınırı, sorumluluğu

⁴¹⁸ ÜLGEN, KENDİGELEN, KAYA, **a.g.m.**, s. 801-803.

⁴¹⁹ ÜNAN, **a.g.m.**, s. 388.; AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 118.

⁴²⁰ ÜLGEN, HELVACI, KAYA, NOMER ERTAN, **Ticari İşletme Hukuku**, s. 830.

⁴²¹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 118.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 318.; OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 429.

sınırlama hakkının kaybı; diğer giderlerin tazmini, sözleşme dışı istemler ve yardımcı kişilerin sorumluluğu başlıklı hükümler taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine de uygulanacaktır.

Taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya ve hasarından sorumluluğu eşyaya özen gösterme, denetim ve koruma yükümlülüklerinin ihlali ile söz konusu olur. Taşıma işleri komisyoncusu, eşyanın doğrudan yahut dolaylı olarak zilyetliğini edindiği andan eşyayı teslim ettiği ana kadar eşyada meydana gelen zıya ve hasardan sorumlu olacaktır.

TTK m. 929 uyarınca zıya ve hasara taşıma işleri komisyoncusunun kendi adamları yahut taşımanın yerine getirilmesi için yararlandığı kişilerin sebebiyet vermesi durumunda da taşıma işleri komisyoncusu zıya ve hasardan kendi fiil ve ihmali gibi sorumlu olacaktır. TTK m. 928/1 hükmünün TTK m. 876'ya yaptığı atıf gereğince zıya ve hasar taşıma işleri komisyoncusunun en yüksek özeni göstermesine rağmen kaçınamayacağı ve sonuçlarını önleyemeyeceği sebeplerden meydana gelmişse, taşıma işleri komisyoncusu sorumluluktan kurtulacaktır.

b. Zıya ve Hasardan Doğan Sorumluluğun Şartları

Taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya ve hasarından sorumlu tutulabilmesi için, eşyanın zıya veya hasara uğramış olması; bu zararın eşyanın taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğinde iken meydana gelmiş olması ve taşıma işleri komisyoncusunun TTK'da belirtilen sorumluluktan kurtulma sebeplerinden birine dayanmamış olması gerekir⁴²².

TTK m. 928/1 hükmü taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya ve hasarından sorumluluğu bakımından taşıma sözleşmesine ilişkin muhtelif hükümlere atıf yapmakla birlikte “Bildirim” başlıklı TTK m. 889 hükmüne atıf yapmamıştır. Mezkur

⁴²² ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 316.

hüküm taşıyıcının zıya ve hasardan sorumlu tutulabilmesini gönderen veya gönderilen tarafından belirli süreler içinde yapılacak bildirim şartına tabi kılmıştır. Hükme göre eşyanın zıya veya hasara uğramış olduğu açıkça görülüyorsa en geç teslim anına kadar, zıya veya hasarın açıkça görülmemesi halinde eşyanın tesliminden sonra yedi gün içinde zıya veya hasarın gönderen yahut gönderilen tarafından bildirilmediği durumda eşyanın sözleşmeye uygun olarak teslim edildiği varsayılacak, bu nedenle taşıyıcı lehine bir karine meydana gelecektir.

TTK m. 928/1'in TTK m. 889'a açıkça atıf yapmaması nedeniyle taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi bakımından taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğunun herhangi bir bildirim süresine tabi kılınmaksızın ileri sürülebileceği düşünülebilir ancak kanaatimizce kanun koyucunun bu hükme atıf yapmaması bilinçli bir tercihe dayanmamaktadır. Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/1'de öngörülen sorumluluğunun diğer şartları da göz önünde bulundurulduğunda ve eşyanın taşınmasına ait konularda taşıma sözleşmesine ilişkin hükümler taşıma işleri komisyonculuğuna da uygulanır şeklindeki TTK m. 917/3 hükmü gereğince bildirim şartına ilişkin TTK m. 889 hükmü, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine de uygulanabilir mahiyettedir. Aksine bir uygulama taşıma hukukunun sınırlı sorumluluk ilkesine de aykırı olacaktır. Nitekim taşıma hukukunda eşyanın zıya ve hasarından sorumluluk yalnızca miktar bakımından değil, süre bakımından da sınırlandırılmış ve teslim anından sonra yapılan bir bildirim yazılı şekil şartına tabi kılınmıştır. Herhalde taşıma işleri komisyoncusunu taşıyıcının hak ve yükümlülüklerine tabi kılan TTK m. 921, 926 ve 927 hükümleri bakımından sorumluluğun tayininde TTK m. 889'da düzenlenen bildirim şartının uygulanması muhakkaktır.

(1). Eşyanın Zayi Olması veya Hasara Uğraması

i. Eşyanın Zayi Olması

Zıya ve hasar kavramları TTK'da tanımlanmamıştır. Bu kavramların doktrinde çeşitli tanımlarını görmek mümkündür.

Zıya, taşıma işleri komisyoncusunun taşımak üzere aldığı eşyanın gönderilene teslim edilemeyecek durumda olmasını ifade eder⁴²³. Eşyanın gönderilene teslim edilmesi fiili veya hukuki bir nedenle imkansız hale gelmiş ise zıya söz konusudur⁴²⁴.

Zıyadan bahsedilebilmesi için bu imkansızlığın geçici bir imkansızlık olmaması gerekir⁴²⁵. Söz gelimi eşyaya yetkili makamlar tarafından el konulması geçici mahiyette ise veyahut eşya yanlış kişiye teslim edilmiş ancak geri alınabilmiş ise zıya söz konusu olmayacaktır⁴²⁶.

⁴²³ Sabih, ARKAN, **Karada Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1982, s. 47.; Turkay, ÖZDEMİR, **Eşya Taşımalarına İlişkin Uluslararası Konvansiyonlar Bakımından Taşıyıcının Zıya ve/veya Hasar Sorumluluğu**, İstanbul Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul, 2005, s.115.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 148. .; AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 106.; CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 143.; ERDİL, **a.g.e.**, s. 226.; YÜRÜK YENİOCAK, **Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması**, s.44.; UYAROĞLU, Osman, "CMR'ye Göre Taşıyıcının Eşyanın Kaybı ve Hasarından Doğan Zararlardan Sorumluluğu". **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 51, 2022, s. 540.; Duygu, APAYDIN, **Uluslararası Hava Taşımalarında Taşıyıcının Yük ve Yolcu Taşıma Sözleşmelerinden Doğan Sorumluluğu**, İstanbul Aydın Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020, s. 128.; ATAMER, **a.g.e.**, s. 48.; Mustafa Seyfullah, SAR, **Kara Eşya Taşıma Sözleşmesinde Taşıyıcıya Teslimin Hukuki Sonuçları**, İstanbul Ticaret Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul, 2022, s. 85.; Muhammet, GÜNER, **Uluslararası Sözleşmelerde Deniz Yolu ile Eşya Taşımada Taşıyanın Hukuki Sorumluluğu**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 2019, s. 94.; Şafak, TÜRKEN, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Deniz Taşımacılığında Taşıyanın Eşyanın Zıya, Hasarı ya da Geç Tesliminden Doğan Sorumluluğu**, Bahçeşehir Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018, s. 40.; OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 380.

⁴²⁴ ARKAN, **Sorumluluk**, s. 47.; Arslan, KAYA, "Taşıyıcının Kara Yolu ile Eşya Taşınmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'de (CMR) Öngörülen Sorumluluğun Esasları (II)" **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. LVI, S. 1-4, 1998, s. 246.; ÖZDEMİR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 116.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 148.; Tuba, BİRİNCİ UZUN, **Uluslararası Hava Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu**, B. 3, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020, s. 111.; Ayşe Gül, CANBOLAT, **Hava Taşıma Sözleşmesinde Taşıyıcının Sorumluluğu**, Turhan Kitapevi, Ankara, 2009, s. 66.; ERDİL, **a.g.e.**, s. 226.; YÜRÜK YENİOCAK, **Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması**, s. 44.; APAYDIN, **a.g.e.**, s. 129.; Abdullah, ÖMEROĞLU, **Hava Yoluyla Taşıma Sözleşmesi**, Ankara Üniversitesi Doktora Tezi, Ankara, 2021, s. 209.; TÜRKEN, **a.g.e.**, s. 40.; OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 381.

⁴²⁵ KAYA, **a.g.m.**, s. 246.; ÖZDEMİR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 116.; CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 154.; BİRİNCİ UZUN, **a.g.e.**, s. 112.; ÖMEROĞLU, **a.g.e.**, s. 209.

⁴²⁶ KAYA, **a.g.m.**, s. 246.

Zıya eşyadan istifade imkanının ortadan kalkması olarak da tanımlanabilir⁴²⁷. Eşyanın tamir edilemeyecek bir biçimde zarar görmesi⁴²⁸, yanma, bozulma, kırılma, paslanma, donma, çalınma, kaybolma, ekonomik değerinin ortadan kalkması, kamu otoritelerince el konulması, eşyanın geri alınamayacak şekilde hak sahibinden başka bir kişiye teslim edilmesi halleri zıya vücut verir⁴²⁹. Eşyadaki değer kaybının eşyanın ekonomik değerini tamamen kaybetmesine sebebiyet vermesi de eşyanın zayi olmasına neden olur⁴³⁰. Zıya kavramı tahrif (telef olma) ve kayıp hallerini de kapsar⁴³¹.

Eşya tamamen zayi olabileceği gibi eşyanın kısmen zıya da söz konusu olabilir. Tam zıya halinde eşyanın tamamı ambalajı dahil olmak üzere gönderilene teslim edilemezken⁴³² kısmi zıya halinde teslim edilen eşyada nicelik bakımından bir azalma, miktar, hacim veya ağırlık olarak eksilme söz konusudur⁴³³.

Taşıma konusu eşyanın miktar, ağırlık yahut hacim olarak eksik teslim edildiği haller kısmi zıya vücut verir⁴³⁴. Taşıma konusu misli eşyanın belli bir kısmının yahut miktarının eksik teslim edilmesi kısmi zıya olarak kabul edilmesine rağmen ferden tayin edilmiş parça borçları yahut niteliği gereği bölünmesi imkansız olan eşyalarda oluşan zarar kısmi zıya değil, tam zıya olacaktır⁴³⁵. Yine taşıma konusu eşyayı bir

⁴²⁷ ADIGÜZEL, **Sorumluluk**, s. 72.; AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 148.; Buğrahan, BİCAN, **Denizde Yük Taşımacılığında Konteyner Kaynaklı Zarardan Sorumluluk**, B. 1, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020, s. 107.

⁴²⁸ KAYA, **a.g.m.**, s. 248.

⁴²⁹ KAYA, **a.g.m.**, s. 246.; ÖZDEMİR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 116.; ADIGÜZEL, **Sorumluluk**, s. 72.; BİRİNCİ UZUN, **a.g.e.**, s. 111.; CANBOLAT, **a.g.e.**, s. 66. ; ERDİL, **a.g.e.**, s. 226.; YÜRÜK YENİOCAK, **Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması**, s. 47-48.; GÜNER, **a.g.e.**, s. 94-95.

⁴³⁰ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 148.

⁴³¹ Hüseyin, ÜLGEN, **Hava Taşıma Sözleşmesi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, İstanbul, 1987, s. 179.; Emre, YOLCU, **Havayoluyla Yapılan Uluslararası Yük Ve Yolcu Taşıma Sözleşmelerinde Taşıyıcının Sorumluluğu**, Kırıkkale Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2014, s. 93.; Gökhan, TURHAN, **Uluslararası Hava Yolu Taşımalarında Taşıyıcının Yüke İlişkin Sorumluluğu**, Koç Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2016, s. 83.

⁴³² ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 149.

⁴³³ KAYA, **a.g.m.**, s. 246.; YÜRÜK YENİOCAK, **Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması**, s. 45.

⁴³⁴ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 149.

⁴³⁵ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 150.; BİRİNCİ UZUN, **a.g.e.**, s. 112.; YÜRÜK YENİOCAK, **Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması**, s. 47.

araya getiren münferit parçaların tek başına anlam ifade etmesi söz konusu değilken bir araya geldiğinde anlamlı bir bütün oluşturuyorsa münferit parçanın kaybı, eşyanın ekonomik bütünlüğünü bozacağından eşyanın kısmen zayi olması değil, tamamen zayi olmasından söz edilecektir⁴³⁶.

ii. Eşyanın Hasara Uğraması

Hasar halinde eşyanın teslim alındığı biçim ve durumda teslim edilememesi söz konusudur⁴³⁷. Diğer bir görüşe göre hasar eşyanın ekonomik değerinin düşmesine neden olan maddi kötüleşmedir⁴³⁸. Kısaca hasar, eşyanın içinde yahut dışındaki fiziksel bozulma sonucunda değerinin düşmesi olarak tanımlanabilir⁴³⁹.

Kırılma, ıslanma, kirlenme, donma, paslanma, çizilme, bükülme ve kokma halleri hasara örnek verilebilir⁴⁴⁰. Taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğundan bahsedilebilmesi için eşyadaki paslanma, çürüme, yıpranma ve eskimenin eşyanın doğal niteliğinden kaynaklanmaması gerekir.

Zıyadan farklı olarak hasar halinde eşyadan istifade imkanının ortadan kalkması söz konusu değildir. Yine eşyanın genel özellikleri değişmemesine rağmen yalnızca

⁴³⁶ ATABEK, *Eşya Taşıma*, s. 188.; CONGAR, *Taşıyıcının Sorumluluğu*, s. 157.

⁴³⁷ KAYA, *a.g.m.*, s. 247.; ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 150.

⁴³⁸ ARKAN, *Sorumluluk*, s. 51.; KARAN, *CMR Şerhi*, s. 310.; ÖZDEMİR, *Taşıyıcının Sorumluluğu*, s. 122.; AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 106-107. ; ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 150.; CONGAR, *Taşıyıcının Sorumluluğu*, s. 93.; Emine, YAZICIOĞLU, *Hamburg Kurallarına Göre Taşıyanın Sorumluluğu- Lahey Visby Kuralları ile Karşılaştırmalı Olarak*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 76.; BİRİNCİ UZUN, *a.g.e.*, s. 113.; CANBOLAT, *a.g.e.*, s. 68.; ERDİL, *a.g.e.*, s. 224.; YÜRÜK YENİOCAK, *Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması*, s. 49.; ATAMER, *a.g.e.*, s. 52.; ERDOĞAN, *a.g.e.*, s. 86.; ÖMEROĞLU, *a.g.e.*, s. 212.; Abdullah, CİVAN, *Demiryolu ile Yurtiçi Yük Taşımacılığında Taşıyıcının Sorumluluğu*, Çağ Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2019, s. 78.; SAR, *a.g.e.*, s. 83.; Hakan, ŞEKER, *Deniz Yolu ile Eşya Taşımalarında Taşıyanın Sorumluluğu*, Dicle Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2019, s. 34.; OYAL, *Taşıma İşleri Komisyonculuğu*, s. 382.

⁴³⁹ ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 151.

⁴⁴⁰ ARKAN, *Sorumluluk*, s. 51.; KAYA, *a.g.m.*, s. 247.; KARAN, *CMR Şerhi*, s. 310.; ERDİL, *a.g.e.*, s. 224.; ATAMER, *a.g.e.*, s. 52.

miktarında azalma söz konusu olması eşya hasarı olarak değil, eşyanın kısmi zıyaı olarak nitelendirilecektir⁴⁴¹.

Taşıma sırasında eşyanın borsa değerinin düşmesi yahut mevsimsel olarak ekonomik değerinin azalması hasara vücut vermeyecektir⁴⁴².

Eşyanın hasarına ambalajının uğradığı hasarlar ve yine eşyanın yüklenmesi, boşaltılması ve taşınması için kullanılan konteyner, tahta palet yahut diğer taşıma ekipmanlarının uğradığı hasarlar da dahildir⁴⁴³.

Eşyanın tamamının hasara uğraması söz konusu olabileceği gibi kısmen hasarlanması da mümkündür. Bu halde taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu eşyanın değerini kaybeden kısmının brüt ağırlığı ile sınırlı olacaktır. Ancak eşyanın hasar gören kısmının eşyanın münferit parçaları ile bir bütünlük arz etmesi ve hasarlı parça olmaksızın eşyadan kullanım imkanının olmayacağı durumlarda eşyanın tamamının hasara uğradığının kabulü gerekir⁴⁴⁴.

(2). Ziya veya Hasarın Eşya Taşıma İşleri Komisyoncusunun Zilyetliğinde İken Meydana Gelmesi

Taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın ziya ve hasarından sorumlu tutulabilmesi için ziya ve hasarın eşyanın taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğinde iken meydana gelmiş olması gerekir. Bu anlamda TTK sorumluluğu taşıma işleri komisyoncusunun eşyaya fiilen hakim olması şartına bağlamıştır.

⁴⁴¹ CONGAR, *Taşıyıcının Sorumluluğu*, s. 158.

⁴⁴² ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 212.; ERDİL, *a.g.e.*, s. 225.; ERDOĞAN, *a.g.e.*, s.93.; SAR, *a.g.e.*, s. 163.; Ancak yine yazara göre taşıma konusu eşyanın yapısında meydana gelen değer kayıplarının ticari mevkie çıkarılma imkanını yok etmesi veya normal satış süresini kısaltması hasar kapsamında düşünülebilecektir. ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 151.

⁴⁴³ CONGAR, *Taşıyıcının Sorumluluğu*, s. 95.

⁴⁴⁴ ERDİL, *a.g.e.*, s. 225.

Taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için eşyanın taşınmak üzere teslim alınmış olması gerekir⁴⁴⁵. Eşyanın teslimi, tarafların iradelerine uygun olarak eşyanın taşıma işleri komisyoncunun hakimiyet alanına girmesini ifade eder⁴⁴⁶.

Taşıma işleri komisyoncusu eşyaya doğrudan zilyet olabileceği gibi dolaylı olarak da zilyet olabilir⁴⁴⁷. Taşıma işleri komisyoncusunun ifa yardımcıları aracılığıyla eşyaya zilyet olduğu durumda dolaylı zilyetliği söz konusu olur⁴⁴⁸.

AKDENİZ'e göre zarar daha sonra ortaya çıkmış olsa bile zararı doğuran olayın eşyanın taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğindeyken meydana gelmesi durumunda, taşıma işleri komisyoncusu doğan zarardan sorumlu olacaktır⁴⁴⁹.

Eşyanın teslim alınması, yüklenmesi, boşaltılması, depolanmasının taşıma işleri komisyoncusu tarafından üstlenildiği ancak bu edimlerin ifasının üçüncü kişilere bırakıldığı durumlarda taşıma işleri komisyoncusunun dolaylı zilyetliğinden söz edilebilir. Bu durumda taşıma işleri komisyoncusu ifa yardımlarının zilyetliğinde bulunan eşyanın zıya ve hasarından sorumlu olacaktır. Ancak taşıyıcıyı TTK m. 929 anlamında ifa yardımcısı saymak mümkün değildir. Bu anlamda taşıma işleri komisyoncusu ayrıca eşyanın taşınmasını üstlenmemişse, taşıyıcının hakimiyet alanında bulunduğu sürece eşyanın zıya ve hasarından sorumlu olmayacaktır⁴⁵⁰.

Taşıma işleri komisyoncusu herhangi bir taşıma engeli ile karşılaşması durumunda tıpkı taşıma sözleşmesinde taşıyıcının yükümlülüğünde olduğu gibi, göndereni bu

⁴⁴⁵ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 108.; ARKAN, **Sorumluluk**, s. 51-52.; KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 375.; ÖZDEMİR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 132.

⁴⁴⁶ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 108.; ARKAN, **Sorumluluk**, s. 51-52.; KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 375.

⁴⁴⁷ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 108.; KAYA, **Sorumluluğun Esasları II**, s. 241.; UYAROĞLU, **a.g.m.**, s. 544.

⁴⁴⁸ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 108.

⁴⁴⁹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 107.

⁴⁵⁰ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 107.

durumdan haberdar etmeli ve gönderenden talimat almalıdır⁴⁵¹. Aksi halde taşıma işleri komisyoncusu özen yükümlülüğüne aykırı davranmış olur ve halen zilyetliğinde bulunan veyahut gönderenin talimatına haklı neden olmaksızın uymayarak tevdi ettiği eşyanın zıya ve hasarından sorumlu olur. Kanaatimizce TTK m. 917/3 gereğince bir teslim engeliyle karşılaşılması durumunda taşıma sözleşmesinde taşıyıcının yapması gerekenlere ilişkin TTK m. 869 hükmü niteliğine uygun düştüğü ölçüde taşıma işleri komisyoncusu bakımından da uygulanabilir mahiyettedir.

(3). Sorumluluktan Kurtulma Sebeplerine Dayanamama

TTK m. 928/1'in TTK m. 876'ya yaptığı atıf dolayısıyla zıya veya hasar taşıma işleri komisyoncusunun en yüksek özeni göstermesine rağmen kaçınamayacağı ve sonuçlarını önleyemeyeceği sebeplerden meydana gelmişse taşıma işleri komisyoncusu sorumluluktan kurtulacaktır. Bu anlamda her ne kadar taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğinde gerçekleşen bir zarar söz konusu ise de taşıma işleri komisyoncusu bu zararın en yüksek özeni göstermesine rağmen önlenemediğini ispatladığı takdirde sorumluluğu söz konusu olmayacaktır.

TTK m. 878'de öngörülen özel sorumluluktan kurtulma sebepleri, taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu bakımından da uygulama alanı bulacaktır. Taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğinde iken eşyada meydana gelen zıya ve hasardan sorumlu tutulabilmesi için taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluktan kurtulmada özel ve genel sebeplere dayanamaması gerekir.

c. Zıya ve Hasardan Doğan Sorumluluğun Hukuki Niteliği

Taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya ve hasarından sorumluluğunun hukuki niteliğine yönelik doktrindeki ağırlıklı görüş, komisyoncunun zıya ve hasardan doğan

⁴⁵¹ ARKAN, **Sorumluluk**, s. 57.

sorumluluğunun kusur sorumluluğu olduğu yönündedir⁴⁵². Bu görüşe göre taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu özen yükümlülüğünün ihlalinin doğan ve taşıma işleri komisyoncusunun kusuruna dayanan bir sorumluluktur⁴⁵³. Yine AKDENİZ'e göre taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya ve hasarından sorumluluğu ispat yükü tersine çevrilmiş ve özen borcu ağırlaştırılmış bir kusur sorumluluğudur⁴⁵⁴.

Ancak TTK m. 928/1 hükmü ve atıf yaptığı ilgili TTK hükümleri, CMR'nin sorumluluk hükümlerinin mehz alındığı Alman Ticaret Kanunu'ndan alınmıştır. Bu nedenle kanun koyucunun sorumluluk rejimini düzenlerken CMR'deki sorumluluk anlayışını benimsediğini söyleyebiliriz. CMR'deki sorumluluk anlayışı ise doktrinde yumuşatılmış kusursuz sorumluluk⁴⁵⁵/ kurtuluş kanıtı getirilebilen kusursuz sorumluluk⁴⁵⁶ hali olarak nitelendirilmiştir⁴⁵⁷.

Bizim de katıldığımız ADIGÜZEL'in görüşüne göre taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya ve hasarından doğan sorumluluğu yumuşatılmış kusursuz

⁴⁵² KULA, *Türk Eşya Taşıma Hukuku*, s. 133.; CAN, *Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları*, s. 154.; AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 109.

⁴⁵³ CAN, *Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları*, s. 154-155.; AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 109.

⁴⁵⁴ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 109.

⁴⁵⁵ Arslan, KAYA, "Kara Yolu ile Eşya Taşınmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (CMR) Uygulanma Şartları ve Öngörülen Sorumluluğun Esasları (I)", *Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan*, Beta Yayıncılık, İstanbul, Mart 1998, s. 325.; ARKAN, *Sorumluluk*, s. 44.; ADIGÜZEL, *Sorumluluk*, s. 67.; hafifletilmiş kusursuz sorumluluk deyiimi için bkz: CONGAR, *Taşıyıcının Sorumluluğu*, s. 71.; YÜRÜK YENİOCAK, *Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması*, s. 38.; UYAROĞLU, *a.g.m.*, s. 546.; Kerim, ATAMER, *Taşıyıcının Sorumluluğu Alanında CMR'nin 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na İktibas*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011, s. 33.; ERDOĞAN, *a.g.e.*, s. 61.; İsmet Betül, HAMAZ, *Kara Taşımalarında Taşıyıcının Yüke Özen Borcu*, İstanbul Kültür Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015, s. 44.; Mustafa Afşin, DEMİR, *Uluslararası Karayolu Eşya Taşımacılığında Fiili Taşıyıcının Sorumluluğu*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017, s. 53.

⁴⁵⁶ KARAN, KARA, VARAN, *CMR Şerhi*, s. 396.

⁴⁵⁷ Aksi yönde CMR'deki sorumluluğun ispat yükü tersine çevrilmiş kusur sorumluluğu olduğu yönünde bkz: Zıya, AKINCI, *Karayolu ile Milletlerarası Eşya Taşımacılığı ve CMR*, Ankara, 1999, s. 87.; Alihan, AYDIN, *CMR'ye Göre Taşıyıcının Zıya, Hasar ve Gecikmeden Sorumluluğu*, İstanbul, 2002, s. 35. Ağırlaştırılmış kusur sorumluluğu görüşü için ayrıca bkz: ÖZDEMİR, *Taşıyıcının Sorumluluğu*, s. 155.

sorumluluktur⁴⁵⁸. Taşıma işleri komisyoncusunun kusursuz sorumluluğu gerek TTK m. 928/1'in lafzından gerek mehzâ CMR'deki sorumluluk anlayışından ileri gelir.

TBK anlamındaki bir kusur sorumluluğunun aksine taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya ve hasarından sorumluluğunda zarar görenin (duruma göre bu kişi gönderen veya gönderilen olabilir) taşıma işleri komisyoncusunun kusurunu ve zarar ile fiil arasındaki illiyet bağını ispatlaması aranmaz. Aksine asıl olan zilyetliğinde meydana gelen bir zarardan taşıma işleri komisyoncusunun sorumlu olmasıdır. Bu durumda en yüksek özeni gösterdiğini ancak zararın buna rağmen meydana geldiğini ispat yükü taşıma işleri komisyoncusunun üzerindedir. Nitekim Yargıtay da bir kararında davalı taşıma işleri komisyoncusunun hasarın taşıma sırasında gerçekleşmediğinin veya yetersiz ambalajlamadan kaynaklandığının davalılarca ispat edilemediği gerekçesiyle hasardan sorumlu olduğuna yönelik ilk derece mahkemesinin kararının onanmasına hükmetmiştir⁴⁵⁹. Yargıtayın yaklaşımı da ayrıca kusurunun varlığının ispatı aranmaksızın taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğindeki eşyanın zıya ve hasarından sorumlu olduğu yönündedir. Ancak taşıma işleri komisyoncusu gerek TTK m. 876'daki genel sebebe gerek TTK m. 878'deki özel sebeplere dayanarak sorumluluktan kurtulabilir. Sorumluluktan kurtulmaya imkan tanıyan bu sebepler taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya ve hasarından doğan sorumluluğunun yumuşatılmış bir kusursuz sorumluluk olarak nitelendirilmesine imkan tanır⁴⁶⁰.

⁴⁵⁸ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 316. Taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıyaı veya hasarından doğan sorumluluğunun olağan sebep sorumluluğu olduğu yönünde bkz: OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 377.

⁴⁵⁹ Y. 11. HD. 2020/35 E., 2020/3050 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr> (e.t.: 10.07.2022).

⁴⁶⁰ ADIGÜZEL, **Sorumluluk**, s. 67.

3. Sözleşmenin Hiç veya Gereği Gibi İfa Edilmemesinden Doğan Sorumluluk

a. Genel Olarak

TTK m. 928/2 hükmüne göre taşıma işleri komisyoncusu, zilyetliğinde bulunan malın zıyaından veya hasarından kaynaklanmayan bir zarardan TTK m. 918 uyarınca kendisine düzen bir yükümlülüğü ihlal etmesi halinde sorumludur. TTK 928. maddesinin gerekçesinde ise taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğinde bulunan malın zıya veya hasarından kaynaklanmayan hasar kavramı TTK m. 918’de öngörülen edimlerin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi olarak ifade edilmiştir⁴⁶¹.

TTK m. 928/2 hükmü, taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğuna ilişkin genel bir düzenlemedir ve eşyanın zıya veya hasarından kaynaklanmayan bu anlamda TTK m. 928/1 kapsamında olmayan, taşıma işleri komisyoncusunun sözleşmeden doğan asli ve yan edim yükümlülükleri ve yan yükümlülüklerine aykırılıktan doğan her türlü zarardan sorumluluğu TTK m. 928/2 hükmüne tabi olacaktır⁴⁶².

Mezkur hükmün devamında taşıma işleri komisyoncusunun tedbirli bir tacirin göstereceği özeni göstermesine rağmen zarar önlenememişse sorumluluktan kurtulacağı öngörülmüştür. Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/2’de öngörülen sorumluluğunun şartları sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan zarar, taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 918 gereğince kendisine düşen bir yükümlülüğü ihlali ve bu zarar ile ihlal arasındaki uygun illiyet bağı bulunmasıdır.

⁴⁶¹ ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 1081.

⁴⁶² AKDENİZ’e göre eşyanın zilyetliğine ilişkin olmayan tüm zararlar TTK m. 928/2 kapsamına girer. AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 113.

b. Sözleşmenin Hiç veya Gereği Gibi İfa Edilmemesinden Doğan Sorumluluğun Şartları

(1). Zarar

i. Genel Olarak

Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/2 anlamında sorumluluğunun doğması için aranan ilk şart zararın meydana gelmesidir. Sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden meydana gelen zarara kasten yahut ihmal suretiyle sebebiyet verilmiş olunabilir⁴⁶³.

Zarar, tazminat talep eden kişinin rızası hilafına malvarlığında meydana gelen eksilmedir⁴⁶⁴. Diğer bir ifadeyle zarar, malvarlığının zarar meydana gelmeden önce ve sonrası arasındaki farktır⁴⁶⁵. Malvarlığındaki bu değişim, aktif değerlerin azalması şeklinde olabileceği gibi pasif değerlerin artması şeklinde de meydana gelebilir⁴⁶⁶.

Taşıma işleri komisyoncusu yalnızca meydana gelen fiili zarardan değil, somut olayın özelliklerine göre yoksun kalınan kardan da sorumlu olabilir⁴⁶⁷.

Taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğundan bahsedilebilmesi için zararın belirli, en azından belirlenebilir olması gerekir. Zararın tazmin olunabilmesi için varlığının ve miktarının ispatlanması şarttır⁴⁶⁸. Zararı ve miktarını ispat yükü tazminat talep eden/zarar görenin üzerindedir.

⁴⁶³ Fikret, EREN, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, B. 25, Yetkin Basımevi, Ankara, 2020, s. 1183.

⁴⁶⁴ Ahmet, ZEYNELOĞLU, **Taşıma Hukuku**, Yetkin Basımevi, Ankara, 1993, s. 233.; KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 384.

⁴⁶⁵ ZEYNELOĞLU, **Taşıma Hukuku**, s. 233.; KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 385.

⁴⁶⁶ KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 385.

⁴⁶⁷ ARKAN, **Ticari İşletme**, s. 259.; ZEYNELOĞLU, **Taşıma Hukuku**, s. 233.; KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 385.

⁴⁶⁸ KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 386.

ii. Gecikme ve Gecikme Zararları

Doktrinde taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/2’de öngörülen sorumluluğu gecikme kavramı ile ilişkilendirilmiştir⁴⁶⁹. Ancak eşyanın teslimindeki her gecikme zarara neden olmayabilir⁴⁷⁰. Yine taşıma işleri komisyoncusunun kural olarak taşıyıcının ihmali ve fiillerinden kaynaklanan bir gecikmeden sorumluluğu söz konusu değildir. Ancak gönderen ve taşıma işleri komisyoncusu eşyanın taşınması için belirli bir süreyi önceden kararlaştırmış olabilir⁴⁷¹. Bu halde gecikme sözleşmenin gereği gibi ifa edilmemesi anlamına gelecek ve taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/2 gereğince sorumluluğu söz konusu olacaktır⁴⁷². Şayet gecikme dolayısıyla eşya zıya ya da hasara uğramışsa, bu halde sorumluluğun tayininde gecikmeye değil zıya veya hasara dair sınırlı sorumluluk hükümleri esas alınacaktır⁴⁷³. Yine eşya gönderilene süresi geçmesine rağmen teslim olunmadığı takdirde, sorumluluğun sınırı hakkında gecikmiş teslimde değil hükmen zıya ilişkin hükümler uygulanacaktır⁴⁷⁴.

Gönderen ve taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın taşınması için açıkça yahut zımnen bir süre kararlaştırması mümkündür. Taraflarca belirlenen süre yazılı olarak kararlaştırılmamışsa da bağlayıcı olacak uyumsuzluk durumunda sürenin kararlaştırılmış olduğunu iddia eden taraf bunu ispatla yükümlü olacaktır.

UTIKAD Kuralları’nın “Gecikmeden Sorumluluk” başlıklı 13.1 maddesi, “*Taşıma işleri organizatörü tarafından taşıma işleri ve lojistik hizmetleri sözleşmesi kapsamında Müşteri’ye bildirilen taşıma süreleri tahmini olup, bilgilendirme amaçlıdır. Bu nedenle kural olarak taşıma işleri organizatörünün taşıma süresinin*

⁴⁶⁹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 114.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 318.

⁴⁷⁰ KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 385.

⁴⁷¹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 114-115.

⁴⁷² ADIGÜZEL taşıyıcının gecikme nedeniyle ortaya çıkan dolaylı zararlar bakımından TBK m. 112’ye göre sorumlu olacağı şeklindeki görüşüyle taşıma sözleşmesinde de gecikmeden doğan dolaylı zararlar bakımından benzer bir yaklaşım benimsemiştir. ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 196.

⁴⁷³ Y. 11. HD. 01.05.2001 – E. 2001/1499, K. 2001/3860, KARAN, **CMR Şerhi**, s. 597.

⁴⁷⁴ Y. 11. HD. 08.03.2004 – E. 2003/7882, K. 2004/2231, KARAN, **CMR Şerhi**, s. 608.

aşılması sonucu oluşan gecikmeden dolayı sorumluluğu ulusal veya uluslararası mevzuatta yer alan sınırlı sorumluluk hükümlerine tabidir.” şeklindedir. Bu anlamda somut olayın özelliklerine göre kararlaştırılan teslim süresinin kesin bir süre olarak mı yoksa yalnızca bilgilendirici mahiyette veyahut yaklaşık bir süre olarak mı belirlendiğinin tayini, sorumluluğun tespiti bakımından gerekli olacaktır.

Taraflarca eşyanın taşınması için belirli bir süre kararlaştırılmamışsa taşıma süresi, taşıma konusu, taşıma şekli, taşıma güzergahı, taşıma mesafesi ve hava koşulları dahil sair şartlar göz önünde bulundurularak eşyanın taşınması için gerekli olan makul süre ile sınırlıdır.

Belirtelim ki taşıma işleri komisyoncusunun taşıyıcının hak ve yükümlülüklerine tabi olacağı hallerde gecikmeden doğan sorumluluğu da genişleyecek ve TTK m. 875, 882 ve 889 hükümleri de sorumluluğun tayininde uygulama alanı bulacaktır. Bu halde taşıma işleri komisyoncusu gecikmeden doğan bir zarar olmasa dahi ücretinin gecikme süresi ile orantılı olarak indirilmesi yaptırım ile karşılaşabilecektir. Bu hallerde TTK m. 882/3 hükmü gereğince taşıma işleri komisyoncusunun taşıma süresinin aşılmasından doğan sorumluluğu taşıma ücretinin üç katı ile sınırlı olacaktır. Yine “Bildirim” başlıklı TTK m. 889/3 hükmü uyarınca teslim süresinin aşıldığı, gönderilen tarafından teslimden itibaren yirmi bir gün içinde bildirilmezse gecikmeden kaynaklanan haklar sona erecektir.

Buna karşılık salt eşyanın taşınmasından sorumlu olan ve ayrıca eşyanın taşınmasını da üstlenmeyen taşıma işleri komisyoncunun gecikmeden doğan sorumluluğu TTK m. 928/2 hükmüne tabi olacaktır. Bu halde gecikme, sözleşmenin gereği gibi ifa edilmediği hallerdendir ve taşıma işleri komisyoncusunun gecikmeden sorumluluğu TTK m. 928/2 hükmü gereğince kusur sorumluluğu olup sınırlı sorumluluk hükümlerine tabi değildir. Taşıma işleri komisyoncusu gecikme ve gecikmeden doğan zararlardan ancak kendisine düşen bir yükümlülüğü ihlal etmesi halinde sorumludur. Taşıma işleri komisyoncusu tedbirli bir tacirin göstereceği özeni gösterdiğini ancak

gecikme ve gecikme zararlarının buna rağmen meydana geldiğini ispat ederek sorumluluktan kurtulabilir.

(2). Yükümlülüğün İhlali

TTK m. 928/2'ye göre taşıma işleri komisyoncusu, yalnızca TTK 918. madde uyarınca kendisine düşen bir yükümlülüğü ihlal etmesi durumunda sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan zarardan sorumlu olacaktır. Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 918'de öngörülen yükümlülükleri hükmün birinci fıkrasında öngörülen asli edim yükümlülükleri ve ikinci fıkrası uyarınca sözleşme ile taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluk alanına dahil edilen yan edim yükümlülükleri olabileceği gibi dördüncü fıkarda öngörülen gönderenin menfaatlerini gözetmek ve talimatlarına uymak gibi yan yükümlülükler de olabilir.

(3). İlliyet Bağı

Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/2'de öngörülen sorumluluğundan bahsedilebilmesi için aranan son şart meydana gelen zarar ile taşıma işleri komisyoncusunun yükümlülüğünün ihlali arasında uygun illiyet bağının bulunmasıdır.

İlliyet bağı meydana gelen zarar ile taşıma işleri komisyoncusunun kusurlu davranışı arasındaki neden sonuç ilişkisidir⁴⁷⁵. Bu anlamda zarar, taşıma işleri komisyoncusunun kendisinden beklenen özeni göstermemesinin hayatın olağan akışına uygun⁴⁷⁶ ve makul⁴⁷⁷ bir sonucu olarak ortaya çıkmalıdır⁴⁷⁸.

⁴⁷⁵ ZEYNELOĞLU, *Taşıma Hukuku*, s. 233.

⁴⁷⁶ ZEYNELOĞLU, *Taşıma Hukuku*, s. 233.

⁴⁷⁷ KARAN, KARA, VARAN, *CMR Şerhi*, s. 385.

⁴⁷⁸ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 120.

c. Sözleşmenin Hiç veya Gereği Gibi İfa Edilmemesinden Doğan Sorumluluğun Hukuki Niteliği

Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/2’de öngörülen sorumluluğu, TTK m. 928/1’deki kusursuz sorumluluğun aksine, kusur sorumluluğudur⁴⁷⁹. Madde hükmünden de anlaşılacağı üzere taşıma işleri komisyoncusu zilyetliğinde bulunan malın zıyaından veya hasarından kaynaklanmayan bir zarardan yalnızca kendisine düşen bir yükümlülüğü ihlal etmesi halinde sorumlu olacaktır.

Taşıma işleri komisyoncusunun kusurunun tayininde önceki başlıkta değindiğimiz özen yükümlülüğü kriteri dikkate alınacaktır. Sözleşmeden doğan sorumlulukta sözleşme dışı sorumluluğun aksine kusuru ispat yükü tersine çevrilmiştir⁴⁸⁰. Kendisinden beklenen özeni gösterdiğini ispat yükü, taşıma işleri komisyoncusunun üzerindedir. Taşıma işleri komisyoncusu kendisinden beklenen özeni gösterdiğini ancak buna rağmen zararın meydana geldiğini ispatlaması halinde sorumluluktan kurtulacaktır.

4. Yardımcı Kişilerin Fiil ve İhmalinden Sorumluluk

a. Yardımcı Kişi Kavramı

TTK m. 929 uyarınca taşıma işleri komisyoncusu, kendi adamlarının ve taşımanın yerine getirilmesi için yararlandığı kişilerin görevlerini yapmaları sırasındaki fiil ve ihmallerinden kendi fiil ve ihmali gibi sorumlu olacaktır. Mezkur hükmün gerekçesine göre TTK 879. maddesinde taşıyıcının yardımcı kişilerden doğan sorumluluğu bakımından CMR’nin 3. maddesindeki düzenlemenin aynen kabul edilmesi ilkesi

⁴⁷⁹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 119.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 319.; “Sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi”nden doğan zarardan sorumluluğun kusur sorumluluğu olduğu yönünde bkz: Fikret, EREN, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, B. 25, Yetkin Basımevi, Ankara, 2020, s. 1172.; “Kötü ifa”dan doğan zarardan sorumluluğun kusur sorumluluğu olduğu yönünde bkz: OĞUZMAN, ÖZ, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 476.

⁴⁸⁰ Fikret, EREN, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, B. 25, Yetkin Basımevi, Ankara, 2020, s. 1187.

benimsendiğinden taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu da aynı hükümle düzenlenmiştir. Hem taşıyıcı, hem taşıma işleri komisyoncusunun yardımcı kişilerden doğan sorumluluğu CMR m. 3 düzenlemesine paraleldir.

CMR 3. maddesinde taşıyıcının çalıştırdığı kişilerin ve taşımanın yapılması için hizmetinden yararlandığı kimselerin görevleri sırasındaki hareket ve ihmallerinden bu hareket ve ihmalleri kendisi yapmış gibi sorumlu olacağı öngörülmüştür. CMR 3. maddesi anlamında ifa yardımcıları, taşıyıcı tarafından çalıştırılan kişiler ve taşıyıcı tarafından taşımanın yapılması için hizmetinden yararlanan kişiler olmak üzere ikiye ayrılır.

CMR orijinal Fransızca metninde çalıştırılan kişileri ifade etmek üzere “préposé” terimi kullanılmışken orijinal İngilizce metninde “agents and servants” terimleri tercih edilmiştir. Fransız Medeni Kanunu anlamında “préposé”, çalışan ve çalıştıran arasında tabiiyet ilişkisinin bulunduğu ve genellikle hizmet akdine bağlı olarak çalışan kişileri ifade eder⁴⁸¹. Anglo-Amerikan hukukunda ise “agent” üzerinde bir başkasının kontrol hakkı olan kişiyi ifade etmekte ve “servant” (hizmetli) ile “independent contractors” (bağımsız müteahhitler) kavramlarını kapsamaktadır⁴⁸². Türk doktrininde CMR’deki “agent” kavramı taşıyıcıyı temsil eden kişiler, taşıyıcının temsilcileri olarak yorumlanmıştır⁴⁸³. “Servants” kavramı taşıyıcının işletmesinde istihdam olunan kişileri, “taşımanın yapılması için hizmetlerinden yararlanan diğer kimseler” ise sözleşmenin ifasına doğrudan ya da dolaylı olarak katılan tüm ifa yardımcılarını ifade eder⁴⁸⁴.

⁴⁸¹ Sabih, ARKAN, “CMR Hükümlerine Göre Yardımcıların Fiilerinden Doğan Sorumluluk”, **Prof. Dr. Yaşar Karayalçın’a 69. Yaş Armağanı**, Olgaç Matbaası, Ankara, 1988, s. 320.; Ecehan, YEŞİLOVA, **Taşıyıcının CMR Hükümlerine Göre Yardımcı Şahıslarının ve Müteakip Taşıyıcıların Eylemlerinden Doğan Sorumluluğu**, Yetkin Basımevi, Ankara, 2004, s. 52-53.

⁴⁸² ARKAN, **a.g.m.**, s. 321.; YEŞİLOVA, **a.g.e.**, s. 50-51.

⁴⁸³ YEŞİLOVA, **a.g.e.**, s. 51.; KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 124.

⁴⁸⁴ KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 124.

6762 sayılı Ticaret Kanunu'nda taşıma işleri komisyoncusunun yardımcı kişilerden doğan sorumluluğunu düzenleyen herhangi bir hüküm bulunmamakla birlikte, taşıyıcının yardımcı kişilerden doğan sorumluluğuna ilişkin “Yardımcıların Kusuru” başlıklı 782. madde hükmü, “*Taşıyıcının kullandığı kimselerin veya maiyetinde çalışanların kusurları kendi kusuru hükmündedir*” şeklinde idi. Mezkur kanun döneminde “taşıyıcının maiyetinde çalışanlar”, doktrinde taşıyıcının işletmesinde genellikle bir hizmet sözleşmesine dayanarak görev yapan kişi olarak tanımlanmıştır⁴⁸⁵. “Taşıyıcının kullandığı kişi” kavramı ise maiyetinde çalışan kişilerin aksine taşıyıcı ile arasında sürekli bir ilişki bulunmaksızın, yalnızca belirli bir taşıma işinin ifasında taşıyıcının yararlandığı ve işin tamamlanması ile aralarındaki ilişkinin son bulduğu kişi olarak yorumlanmıştır⁴⁸⁶. Kanun hükmünün lafzından da anlaşılacağı üzere 6102 sayılı TTK'nın 879 ve 929. madde hükümlerinin aksine 6762 sayılı TTK m. 782'de sorumluluk yardımcı kişilerin kusurlu bir davranışta bulunmasına bağlanmıştır.

(1). Taşıma İşleri Komisyoncusunun Adamları

6102 sayılı kanun m. 929 hükmü, taşıyıcının ifa yardımcılarının fiil ve ihmallerinden sorumluluğunu düzenleyen TTK m. 879 hükmüne paralel düzenlenmiştir. Mezkur hükümde taşıyıcının kendi adamları kavramı doktrinde taşıyıcıya hizmet sözleşmesi ile bağlı olan⁴⁸⁷ ve ücret karşılığında çalışan kişiler olarak tanımlanmıştır⁴⁸⁸. Yine doktrinde taşıyıcının kendi adamları kavramının taşıyıcının işletmesinde sürekli⁴⁸⁹ bir şekilde görev yapan kişileri ifade ettiği belirtilmiştir⁴⁹⁰.

⁴⁸⁵ ARKAN, *Sorumluluk*, s. 96.

⁴⁸⁶ ARKAN, *Sorumluluk*, s. 97.; SAYGI, *a.g.e.*, s. 41.

⁴⁸⁷ OYAL, *Taşıma İşleri Komisyonculuğu*, s. 433.

⁴⁸⁸ SAYGI, *a.g.m.*, s. 1224.; ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 192.; BİRİNCİ UZUN, *a.g.e.*, s. 151.; ERDİL, *a.g.e.*, s. 88.; YÜRÜK YENİOCAK, *Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması*, s. 115.; ÖMEROĞLU, *a.g.e.*, s. 226.

⁴⁸⁹ CONGAR, *Taşıyıcının Sorumluluğu*, s. 105.; BİRİNCİ UZUN, *a.g.e.*, s. 151.; CİVAN, *a.g.e.*, s. 97.

⁴⁹⁰ ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 192.; Oğuz, YILMAZ, *CMR Hükümlerine Göre Müteakip Taşıma*, Turhan Kitapevi, İzmir, 2008, s. 35.; CANBOLAT, *a.g.e.*, s. 76.

Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre taşıyıcının kendi adamları kavramı taşıyıcıya tabi olarak onun emri altında çalışan ancak aralarında iş akdinin varlığı şart olmayıp⁴⁹¹, hiyerarşik bir ilişkiye dayanan ve taşıyıcının denetim ve gözetiminde görev yapması yeterli olan ve bu şekilde sözleşmenin ifasına katılan kişileri ifade eder⁴⁹². Bu ifadeden çıkan yorumla kanunda taşıma işleri komisyoncusunun kendi adamları kavramının da yalnızca taşıma işleri komisyoncusuna bir hizmet sözleşmesi ile bağlı olan kişileri ifade etmeyip taşıma işleri komisyoncusunun denetim ve gözetiminde, onun emrinde çalışan kişileri ifade ettiği şeklinde geniş yorumlamak gerekir.

Taşıma işleri komisyoncusunun denetim ve gözetiminde çalışan yardımcılarının münhasıran taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin ifasında görev alması şart olmayıp söz gelimi bir temizlik personeli yahut güvenlik görevlisinin de taşıma konusu eşyanın zıya veya hasarına sebebiyet vermesi durumunda taşıma işleri komisyoncusu bu kişilerin ihmal ve fiillerinden sorumlu olacaktır⁴⁹³.

(2). Taşımanın Yerine Getirilmesi İçin Hizmetinden Yararlanılan Kişiler

Taşıyıcının yararlandığı kişiler kavramı ise taşımanın tamamına veya belirli bir bölümüne, doğrudan doğruya katılmaları gerekmeksizin, yalnızca belirli bir işin görülmesinde kullanılmış olmaları yeterli olan, taşıyıcı ile aralarında sürekli bir ilişki bulunmaksızın⁴⁹⁴ taşımanın gerçekleştirilmesinde yararlanan ve işin tamamlanması

⁴⁹¹ CONGAR, *Taşıyıcının Sorumluluğu*, s. 105.

⁴⁹² ADIGÜZEL, *Sorumluluk*, s. 129-130.; Furkan Koray, AVCI, *Türk Hukuku ve Uluslararası Sözleşmeler Kapsamında Karayoluyla Yapılan Yük Taşımalarında Taşıyıcının Sorumsuzluk Halleri*, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, 2019, s. 8.; OYAL, *Taşıma İşleri Komisyonculuğu*, s. 433.

⁴⁹³ Taşıma sözleşmesi bakımından aynı yönde bkz: Sabih, ARKAN, “CMR Hükümlerine Göre Yardımcıların Fiillerinden Doğan Sorumluluk”, *Prof. Dr. Yaşar Karayalçın’a 69. Yaş Armağanı*, Olgaç Matbaası, Ankara, 1988, s. 321.; BİRİNCİ UZUN, *a.g.e.*, s. 152.; YILMAZ, *a.g.e.*, s. 35.; ATAMER, *a.g.e.*, s. 64.

⁴⁹⁴ CONGAR, *Taşıyıcının Sorumluluğu*, s. 105.; YILMAZ, *a.g.e.*, s. 35.; CANBOLAT, *a.g.e.*, s. 76-77.; YEŞİLOVA, *a.g.e.*, s. 58.; ATAMER, *a.g.e.*, s. 66.; CİVAN, *a.g.e.*, s. 98.

ile taşıyıcı ile aralarındaki ilişkinin son bulduğu kişiler olarak tanımlanmıştır⁴⁹⁵. Doktrinde taşıyıcının ifa yardımcılarının tanımı bakımından yapılan bu açıklamaların, taşıma işleri komisyoncusunun ifa yardımcılarını tanımlarken de geçerli olduğunun kabulü gerekir.

İfa yardımcıları, taahhüt altına girdiği edim yükümlülüğünün tamamının veya belirli bir kısmının iş sahibinin bilgisi ve rızası ile kendisine bırakıldığı kişilerdir⁴⁹⁶. İfa yardımcıları gerçek kişi olabileceği gibi, tüzel kişi de olabilir⁴⁹⁷.

İfa yardımcısının iş sahibine bağımlı ve ona tabi bir şekilde çalışıyor olması yahut yaptığı işin karşılığında ücret alması şart değildir⁴⁹⁸. Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 929’da öngörülen kendi adamlarının, taşıma işleri komisyoncusuna iş akdi ile bağlı olması şart olmayıp komisyoncunun işletmesinde çalışıyor olmaları yeterlidir⁴⁹⁹.

Taşıma işleri komisyoncusunun taşımanın yerine getirilmesinde yararlandığı kişiler ise taşıma işleri komisyoncusuna bağlı bir hukuki statüye sahip olmaksızın taşıma işleri komisyoncusunun komisyonculuk sözleşmesi ile taahhüt ettiği edimin ifasını kısmen veya tamamen kendisine bıraktığı ifa yardımcılarını ifade eder⁵⁰⁰. Bizim de katıldığımız AKDENİZ’in görüşüne göre mezkur hükümde *taşıma* kavramı yerine *taşıtma* ifadesinin kullanılması daha yerinde olacaktır⁵⁰¹. Nitekim taşıma işleri komisyoncunun taahhüt ettiği ve ifa yardımcısına tevdi ettiği edimi “taşıma” aşaması

⁴⁹⁵ ADIGÜZEL, **Sorumluluk**, s. 133.; SAYGI, **a.g.m.**, s. 1225.; YEŞİLOVA, **a.g.e.**, s. 64.; ERDİL, **a.g.e.**, s. 89.; YÜRÜK YENİOCAK, **Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması**, s. 115.

⁴⁹⁶ Zarife, ŞENOCAK, **Borçlunun İfa Yardımcılarından Dolayı Sorumluluğu**, B. 1, Dayınlarlı Yayıncılık, Ankara, 1995. S. 104; Haluk, TANDOĞAN, **Türk Mesuliyet Hukuku**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1961, s. 436.; YEŞİLOVA, **a.g.e.**, s. 41.

⁴⁹⁷ ŞENOCAK, **a.g.e.**, s. 105.; AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 121.

⁴⁹⁸ YEŞİLOVA, **a.g.e.**, s. 41.

⁴⁹⁹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 121. Aynı yönde bkz: KULA, **Türk Eşya Taşıma Hukuku**, s. 135. Aksi yönde, taşıma işleri komisyoncusunun kendi adamları ifadesinin işletmeye bağlı olarak bir hizmet akdi ile komisyoncuya bağlı olan kişileri ifade ettiği yönünde bkz: ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 319.

⁵⁰⁰ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 122.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 319.

⁵⁰¹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 121.

ile sınırlandırmak doğru değildir. Taşıma işleri komisyoncusu ayrıca eşyanın yüklenmesi, boşaltılması, gümrüklenmesi, depolanması vb. edimleri taahhüt ettiği ve bu edimlerin ifasını üçüncü kişiye bıraktığı hallerde de TTK m. 929 anlamında taşıma işleri komisyoncusunun ifa yardımcısından doğan sorumluluğu söz konusu olacaktır.

Bu aşamada taşıma işleri komisyoncusunun sözleşme ile belirlenen edimi ifa taahhüdü altına girip girmediğinin tayini gerekecektir. Şayet taşıma işleri komisyoncusu eşyanın yükleme ve boşaltılması yahut depolanması edimlerini üstlenmiş fakat bu edimlerin ifasını üçüncü kişiye bırakmış ise bu kişinin fiil ve ihmallerinden TTK m. 929 hükmü gereğince kendi fiil ve ihmali gibi sorumlu olacaktır. Ancak taşıma işleri komisyoncusu eşyanın yükleme ve boşaltılması yahut depolanması için gönderen adına üçüncü kişilerle sözleşme yapacağını bu anlamda yalnızca aracılık faaliyetini üstleneceğini taahhüt etmişse kural olarak taşıma işleri komisyoncusunun bu kişilerin fiil ve ihmallerinden sorumluluğu söz konusu olmayacak, taşıma işleri komisyoncusu yalnızca bu kişilerin seçiminde göstermesi gereken özen ve gönderenin menfaatlerini koruma yükümlülüklerinden sorumlu olacaktır.

Her ne kadar TTK m. 929 hükmü gereğince taşıma işleri komisyoncusu, sözleşmesinin ifası sırasında kullandığı ifa yardımcılarının fiil ve ihmallerinden kendi fiil ve ihmalleri gibi sorumlu olsa da, bu hüküm komisyoncunun sözleşme ile aracılık yapmayı üstlendiği organizatörlük faaliyetleri için gönderen adına sözleşme akdettiği 3. kişilerin fiil ve ihmallerini kapsamamalıdır. Söz gelimi somut olayda taşıma işleri komisyoncusu eşyanın yüklenmesini üstlenmiş ancak bu edimin ifasını ifa yardımcısına bırakmışsa taşıma işleri komisyoncusunun ifa yardımcısının fiil ve ihmallerinden dolayı sorumluluğu söz konusudur. Ancak taşıma işleri komisyoncusu gönderen ile yaptığı komisyonculuk sözleşmesinde eşyanın yüklenmesi için 3. kişilerle sözleşme akdetmeyi üstlenmiş ise taşıma işleri komisyoncusu artık yalnızca sözleşmenin akdedilmesini üstlenmiş olduğundan ayrıca 3. kişinin ihmal veya fiillerinden sorumluluğu söz konusu olmayacaktır.

Somut olayda sözleşme ile taşıma işleri komisyoncusunun bu edimlerin ifasını mı yoksa bu konularda aracılık faaliyetini mi üstlendiği açıkça belirlenemiyorsa, TTK m. 918/2 “...*Aksi öngörülmedikçe komisyoncu, sadece bu edimlerin yerine getirilmesi için gereken sözleşmeleri yapmakla yükümlüdür.*” hükmü gereğince taşıma işleri komisyoncusunun yalnızca aracılık faaliyetini üstlendiği ve kural olarak bu kişilerin fiil ve ihmallerinden sorumlu olmadığının kabulü gerekir.

b. Yardımcı Kişilerden Sorumluluğun Şartları ve Hükümleri

Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 929 anlamında sorumluluğunun doğabilmesi için, ifa yardımcılarının davranışlarının görevlerini yapmaları sırasında meydana gelmesi, bu davranışın bir zarara sebebiyet vermesi ve bu zarar dolayısıyla taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluktan kurtulamaması gerekir⁵⁰². Taşıma işleri komisyoncusunun ifa yardımcısının fiil ve ihmallerinden doğan bir zarardan sorumlu tutulabilmesi için ifa yardımcısının, komisyoncunun taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi ile üstlendiği edimlerin herhangi birinin ifası ile görevlendirilmiş olması gerekir. Ancak bizim de katıldığımız görüşe göre şayet taşıma işleri komisyoncusunun kendi adamının münhasıran komisyoncunun taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi ile üstlendiği edimlerin herhangi birinin ifası ile görevlendirilmiş olmasa bile, sözleşmenin ifasına katılması zararı meydana getiren eylemi işlemesini başkalarına nazaran kolaylaştırmış ise taşıma işleri komisyoncusu kendi adamının fiil ve ihmallerinden doğan zarardan sorumlu olacaktır⁵⁰³. Taşıma işleri komisyoncusu taşımanın yerine getirilmesi için hizmetinden yararlandığı kişilerin ise ancak kendilerine bırakılmış olan görevleri icrası sırasındaki fiil ve ihmallerinden doğan zarardan sorumlu olacaktır⁵⁰⁴. Bu anlamda münhasıran sözleşmenin ifasında

⁵⁰² ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 319.

⁵⁰³ Taşıma sözleşmesi bakımından aynı yönde bkz: YEŞİLOVA, *a.g.e.*, s. 81.

⁵⁰⁴ Taşıma sözleşmesi bakımından aynı yönde bkz: YEŞİLOVA, *a.g.e.*, s. 81.

kullanılma koşulu, taşıma işleri komisyoncusunun kendi adamlarını kapsamayacaktır⁵⁰⁵.

TTK m. 929 anlamında taşıma işleri komisyoncusunun ifa yardımcısının fiil ve ihmalden sorumlu olması için ayrıca bu kişilerin kusurlu olduğunun ispatı şart değildir⁵⁰⁶. Mezkur hükme göre taşıma işleri komisyoncusu, ifa yardımcısının zarara sebebiyet veren fiil ve ihmalden kendi fiil ve ihmali gibi sorumlu olacak bu anlamda sorumluluğu TTK m. 928 hükmüne tabi olacaktır⁵⁰⁷.

Zarara ifa yardımcısının görevi ile ilgili olmayan bir davranışının sebep olması durumunda taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu söz konusu olmayacaktır⁵⁰⁸. Zarara ifa yardımcısının ika ettiği bir haksız fiilin yahut görevleri sırasında olmayan bir fiil veya ihmalinin sebebiyet vermesi durumunda ise her ne kadar taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 929 anlamında sorumluluğu söz konusu olmasa⁵⁰⁹ da, somut olayın özelliklerine göre taşıma işleri komisyoncusunun TBK m. 66, 116 ve 507 hükümleri gereğince sorumluluğunun doğup doğmadığının tayini gerekir⁵¹⁰.

Taşıma işleri komisyoncusunun ifa yardımcısının fiil ve ihmalden doğan sorumluluğu, aynı davranışı kendisi yapmış olsaydı sorumlu tutulabileceği hallerle sınırlıdır⁵¹¹. İfa yardımcısının fiil ve ihmalden kendi fiil ve ihmali gibi sorumlu tutulması dolayısıyla taşıma işleri komisyoncusunun ifa yardımcısının davranışından doğan sorumluluğuna TTK m. 928'in atıf yaptığı TTK'nın taşıma sözleşmesinde

⁵⁰⁵ Mehaz CMR'de taşıyıcı bakımından aynı yönde bkz: ARKAN, **Yardımcılar**, s. 323.; YEŞİLOVA, **a.g.e.**, s. 69.; Elif, DAĞ, **CMR'ye Göre Taşıyıcının Gecikmeden Doğan Sorumluluğu**, İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, s. 67-68.

⁵⁰⁶ Mehaz CMR bakımından aynı yönde bkz: YEŞİLOVA, **a.g.e.**, s. 81.

⁵⁰⁷ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 320.

⁵⁰⁸ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 125.; OYAL, **Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, s. 437.; CMR'deki taşıyıcının sorumluluğu bakımından aynı yönde bkz: KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 126.

⁵⁰⁹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 125.

⁵¹⁰ CMR'de düzenlenen ifa yardımcılardan sorumluluk bakımından aynı yönde bkz: KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 127.; TTK m. 879 gereğince taşıyıcının ifa yardımcılardan sorumluluğu bakımından aynı yönde bkz: SAYGI, **a.g.m.**, s. 1221.

⁵¹¹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 126.; KULA, **Türk Eşya Taşıma Hukuku**, s. 135.

taşıyıcının zıya ve hasardan doğan sorumluluğuna ilişkin 876 ila 878'inci, 880 ve 881'inci maddeleri ile, 882'nci maddenin birinci, ikinci ve dördüncü fıkraları ve 883'üncü, 885 ila 887'nci maddeleri kıyas yoluyla uygulanacaktır⁵¹².

Bu anlamda taşıma sözleşmesine ilişkin taşıyıcının özeni, araç arızası ve kiraya verenin kusuru ve özel haller başlıklı sorumluluktan kurtulma sebepleri; tazminata esas alınacak değer ve zarar saptama giderleri; sorumluluk sınırı, sorumluluğu sınırlama hakkının kaybı; diğer giderlerin tazmini, sözleşme dışı istemler ve yardımcı kişilerin sorumluluğu başlıklı hükümler taşıma işleri komisyoncusunun yardımcı kişilerin fiil ve ihmalden doğan sorumluluğuna da uygulanacaktır⁵¹³.

Benzer şekilde taşıma işleri komisyoncusunun ifa yardımcılarında birine karşı eşyanın zararı sebebiyle sözleşme dışı bir istemle başvurulacak olursa, ifa yardımcısı da taşıma işleri komisyoncusunun yararlandığı sorumluluktan kurtulma sebeplerine ve sorumluluk sınırlarına dayanabileceklerdir⁵¹⁴.

TTK m. 928/1 hükmü gereğince kıyasen uygulanacak olan TTK m. 887 hükmüne göre taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 929'da öngörülen ifa yardımcılarında birine karşı eşyanın zıya veya hasarı sebebiyle sözleşme dışı sorumluluktan doğan istemler ileri sürülmüşse, bu kişi zarara kasten veya pervasızca davranışla ve zararın meydana gelmesi ihtimalinin bilinciyle işlenmiş bir fiille veya ihmalle sebebiyet vermediği sürece sorumluluktan kurtulma halleri ve sorumluluk sınırlamaları hükümlerine dayanabilecektir⁵¹⁵.

⁵¹² ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 320.

⁵¹³ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 320.

⁵¹⁴ CAN, **Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları**, s. 157.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 203.

⁵¹⁵ TTK m. 929'da öngörülen ifa yardımcısının sorumluluktan kurtulma halleri ve sorumluluk sınırlamaları hükümlerine dayanabilmesi için zarara neden olan davranışını görevi sırasında ıka etmiş olması gerekir. Rolf, HERBER, **Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch**, München, 2009, § 436, 6 (AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 145 naklen).

c. Yardımcı Kişilerden Sorumluluğun Hukuki Niteliği

Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 929’da öngörülen yardımcı kişilerin fiil ve ihmaliinden doğan sorumluluğu, 6762 sayılı TTK aksine yardımcı kişilerin zarara sebebiyet veren bu fiil veya ihmaliinde kusurlu olması şartına bağlanmamıştır⁵¹⁶. Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 929’dan doğan sorumluluğu kusursuz sorumluluktur. Taşıma işleri komisyoncusu, ifa yardımcılarının meydana getirdiği zarardan kusurlu olmasa da sorumlu olacaktır⁵¹⁷.

Hükmün mehzazı CMR m. 3’te düzenlenen taşıyıcının ifa yardımcılarında doğan sorumluluğu bakımından da doktrindeki görüş taşıyıcının sorumluluğunun kusur şartına bağlı olmayan *olağan sebep sorumluluğu* olduğu yönündedir⁵¹⁸.

5. Sözleşme Dışı Sorumluluk

Taşıma işleri komisyoncusunun gönderen ile arasındaki komisyonculuk sözleşmesinden kaynaklanmayan sorumluluğu taşıma işleri komisyoncusunun sözleşme dışı sorumluluğunu gündeme getirir. Sözleşme dışı sorumluluğu doğuran haller haksız fiil⁵¹⁹ ve sebepsiz zenginleşme⁵²⁰ halleri, TBK kusursuz sorumluluğa

⁵¹⁶ ÖZDEMİR, DURGUT, **a.g.m.**, s. 194.; KULA DEĞİRMENCİ, **Taşıyanın Sorumluluğu**, s. 107.; AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s.126.; Mehaz CMR Konvansiyonu bakımından aynı yönde bkz: ERDİL, **a.g.e.**, s. 87.; ATAMER, **a.g.e.**, s. 77.; SAYGI, **a.g.e.**, s. 67.

⁵¹⁷ ÖZDEMİR, DURGUT, **a.g.m.**, s. 194.; KULA, **Türk Eşya Taşıma Hukuku**, s. 135.; AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s.126.

⁵¹⁸ ARKAN, **a.g.m.**, s. 330.; KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 123, 127.

⁵¹⁹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 144.

⁵²⁰ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 205

ilişkin hükümleri⁵²¹, vekaletsiz iş görmeden doğan sorumluluk⁵²² ve culpa in contrahendo sorumluluğu⁵²³ olarak sayılabilir.

TTK m. 928/1'in yaptığı atıf gereğince TTK m. 885/1'e göre taşıma işleri komisyoncusu gönderen veya gönderilenin eşyanın zıya veya hasarı nedeniyle kendisine yönelttiği sözleşme dışı istemler için de sorumluluktan kurtulma halleri ve sorumluluk sınırlamaları hükümlerine dayanabilir. Taşıyıcının sözleşme dışı sorumluluğunu düzenleyen mehaz CMR m. 28 hükmü de sözleşme dışı sorumluluğun söz konusu olduğu hallerde taşıyıcının sorumluluğunu kaldıran yahut sınırlandıran hükümlere dayanabileceğine cevaz vermiştir.

Taşıma işleri komisyoncusu TTK m. 885/2'ye göre üçüncü kişilerin eşyanın zıya veya hasarından dolayı sözleşme dışı istemlerine karşı da sorumluluktan kurtulma halleri ve sorumluluk sınırlamaları hükümlerine dayanabilecektir. Ancak mezkur hükmün devamında bu kurala istisna getirilmiştir. Şayet üçüncü kişi taşımaya onay vermemişse ve taşıma işleri komisyoncusu gönderenin eşyayı gönderme konusunda yetkili olmadığını biliyorsa veya bilmesi gerekiyorsa yahut eşya taşıma için teslim alınmadan önce üçüncü kişinin veya ondan zilyetliği elde etmiş olan kişinin onayı olmaksızın elinden çıkmışsa taşıma işleri komisyoncusu sorumluluktan kurtulma halleri ve sorumluluk sınırlamaları hükümlerine dayanamayacaktır.

⁵²¹ Nevzat, KOÇ, "Türk Borçlar Kanunu'nun Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukukuna İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi The Consideration of the Provisions on Non-Contractual Liability of Turkish Code of Obligations", **Yaşar Üniversitesi E-Dergisi**, C. 8, S. Özel, 2013, s. 1679 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/huniibf/issue/30302/327757> (e.t. 19.05.2022).; Çağlar, ÖZEL, "Türk Özel Hukukunda Sözleşme Dışı Sorumluluk Olgularına Genel Bakış", **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 18, S. 2, 2000, s. 423.

⁵²² Başak, BAŞOĞLU, "Sözleşme Dışı Kusursuz Sorumluluk Hukuku ve Özellikle Tehlike Sorumluluğuna İlişkin Değerlendirmeler", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 6, S. 2, Tem. 2016, s. 36.

⁵²³ Mustafa, ARIKAN, "Culpa in Contrahendo Sorumluluğu", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 17, S. 1, Haz. 2009, s. 70.

B. Sorumluluğun Sınırı ve Sorumluluktan Kurtulma

1. Sorumluluğun Kanuni Sınırı ve Sorumluluk Sınırının Genişletilmesi

a. Sorumluluğun Kanuni Sınırı

(1). Genel Olarak

TTK m. 928/1 hükmünün yaptığı atıf uyarınca taşıma sözleşmesine ilişkin “Sorumluluk Sınırları” başlıklı TTK 882. maddesinin birinci, ikinci ve dördüncü fıkraları taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğinde bulunan eşyanın zıya ve hasarından sorumluluğuna da kıyas yoluyla uygulanacaktır. Her ne kadar TTK m. 928/1’de öngörülen taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya ve hasarından sorumluluğu taşıma sözleşmesi hükümleri gereğince sınırlı sorumluluk esasına tabi olsa da, taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/2’de öngörülen sorumluluğu bakımından sorumluluğu sınırlama hükümlerine atıf yapılmamıştır.

TTK m. 882 hükmü birinci fıkrasına göre, gönderinin tamamının zıya veya hasarı halinde, 880 ve 881’inci maddeler uyarınca taşıma işleri komisyoncusu tarafından ödenecek tazminat, gönderinin net olmayan ağırlığının her bir kilogramı için 8,33 Özel Çekme Hakkını karşılayan tutar ile sınırlı olacaktır.

Gönderinin münferit parçalarının zıya veya hasarı halinde taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu TTK m. 882/2 uyarınca,

- Gönderinin tamamı değerini kaybetmişse tamamının,
- Gönderinin bir kısmı değerini kaybetmişse, değerini kaybeden kısmının net olmayan ağırlığının her bir kilogramı için 8,33 Özel Çekme Hakkını karşılayan tutar ile sınırlıdır.

TTK m. 882 hükmünün karşılığı 6762 sayılı TTK’da bulunmamaktadır. Mezkur hükmün kaynağı ise CMR m. 23/3,5,7 ve m. 25/2 hükümleri ile Alman Ticaret Kanunu

431/2 paragrafidır⁵²⁴. Her ne kadar hükmün gerekçesinde sorumluluğun sınırlandırılmasında amacın taşıyıcının taşıma ile olumlu bir amaç taşıyan bir iş yapması ve bu nedenle doğan zarardan tamamen sorumlu tutulmaması gerektiği yönünde belirtilmişse de taşıma faaliyeti kendine has riskleri mahiyetinde barındıran bir süreçtir ve bizim de katıldığımız ADIGÜZEL'in görüşüne göre taşıma hukukunda sorumluluğun sınırlandırılması taşıma işletmelerinin devamı ve taşıma ücretlerinin makul seviyede seyredebilmesi için gereklidir⁵²⁵. Yine KARAN'a göre taşıma hukukunda sorumluluğun sınırlandırılmasında amaç taşıyıcıların sorumluluklarını sigorta edebilecekleri yeknesak bir sigorta bedeli sunmaktır⁵²⁶. Sorumlu olunacak tutarın yeknesaklaştırılması sorumluluk sigortacılarının talep edeceği primi; sigorta primi taşıyıcı tarafından talep edilecek taşıma ücretini ve taşıma ücreti de en nihayetinde satım konusu ticari emtianın bedelini etkileyecektir⁵²⁷.

CMR m. 23/3'te öngörülen hesap birimi, aynı maddenin 7. fıkrasında Uluslararası Para Fonunca (IMF) tanımlanan Özel Çekme Hakkı (SDR)⁵²⁸ olarak düzenlenmiştir. Mezkur fıkra göre madde 23/3'de öngörülen tazminat miktarı, olayla ilgilenen mahkemenin bulunduğu devletin ulusal parasına karar tarihindeki veya taraflar arasında kararlaştırılan tarihteki kur üzerinden dönüştürülecektir. Bu kural TTK m. 882/4'te benzer şekilde düzenlenmiş, Özel Çekme Hakkının eşyanın taşıma amacıyla taşıyıcıya teslim edildiği tarihteki veya taraflar arasında kararlaştırılan diğer bir

⁵²⁴ ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 776.; CMR konvansiyonu uyarınca taşıma işleri komisyoncusunun sınırlı sorumluluğu bakımından: Y. 11. HD. 2014/15805 E., 2015/1280 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr> (e.t.: 10.07.2022).

⁵²⁵ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 217.

⁵²⁶ KARAN, **CMR Şerhi**, s. 579.; Aynı yönde bkz: UYAROĞLU, **a.g.m.**, s. 547.

⁵²⁷ KARAN, **CMR Şerhi**, s. 579.

⁵²⁸ Özel Çekme Hakkı (SDR), ABD Doları, EURO, İngiliz Sterlini ve Japon Yeni olmak üzere dört para biriminin sepet şeklindeki hesabından oluşmaktadır. ADIGÜZEL, **Sorumluluk**, s. 226. Uygulamada birden fazla para birimi kullanılarak ÖÇH biriminin oluşturulmasının amacı ani kur dalgalanmaları nedeniyle sözleşme taraflarının ekonomik menfaatlerinin zedelenmesinin önlenmesidir. CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 127; KARAN, **CMR Şerhi**, s. 592. “*Taşımacının sorumluluğunun sınırlandırılmasında Özel Çekme Hakkının esas alınması suretiyle sorumluluğu sınırlayan para ölçütünün günün şartlarına göre değerini koruması amaçlanmıştır.*” Y. 11. HD. 14.12.2000 – E. 2000/8197, K. 2000/10061, KARAN, **CMR Şerhi**, s. 595.

tarihteki Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasınca belirlenen değerine göre Türk Lirasına çevrileceği öngörülmüştür⁵²⁹.

(2). Sınırlı Sorumluluğun Kapsamı

Eşyanın net olmayan ağırlığı⁵³⁰ eşyanın net ağırlığı ile palet, paket⁵³¹, ambalajı ve gönderen tarafından tedarik olduğu sürece konteyneri da kapsar⁵³².

TTK m. 882’de öngörülen sorumluluk sınırı, gönderinin⁵³³ bütününe kapsar, bu anlamda birden fazla eşyanın tek bir taşıma sözleşmesi ile taşınması yine birden fazla gönderene ait eşyanın aynı taşıma sözleşmesi altında taşınması durumlarında taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu aynı sözleşme altında taşınan gönderinin tamamının brüt ağırlığına göre tayin olunacaktır⁵³⁴.

TTK m. 882’de öngörülen sorumluluk sınırı, taşıma işleri komisyoncusu tarafından ödenecek tazminata ilişkin bir sınırdır. Bu anlamda ayrıca tazminata işletilecek faiz, TTK m. 882’deki sınırlamaya tabi değildir⁵³⁵. Sorumluluğun TTK’ya tabi olduğu

⁵²⁹ Söz konusu ölçüt günlük kur değişimleri hesaplanarak TCMB tarafından her gün yayınlanmaktadır. Yargıtay bir kararında davalıların taşıma işleri komisyoncusu sıfatıyla sınırlı sorumluluğunun kabulü ancak karar tarihindeki SDR kuru dikkate alınmak suretiyle maddi tazminata karar verilmesi gerekirken, hasarın oluşma tarihindeki SDR kuruna göre hesaplanan maddi tazminata karar verilmiş olması dolayısıyla ilk derece mahkemesinin kararının bozulmasına hükmetmiştir (Y. 11. HD. 2016/9854 E., 2018/2571 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr> (e.t.: 10.07.2022). Kanaatimizce taraflarca ayrıca kararlaştırılan bir tarih yoksa Özel Çekme Hakkının eşyanın taşıma amacıyla taşıyıcıya teslim edildiği tarihteki TCMB tarafından belirlenen değerine göre Türk Lirasına çevrileceği şeklindeki TTK m. 882/4 açık hükmüne rağmen Yargıtayın karar tarihindeki SDR kuru dikkate alınmak suretiyle maddi tazminata karar verilmesi yönündeki kararı yerinde değildir.

⁵³⁰ Hükmün gerekçesindeki deyişle *gönderinin gayri safi ağırlığı*. ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 776.

⁵³¹ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 218.

⁵³² KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 33.

⁵³³ “Gönderi taşıma konusu eşyayı ifade eder. Başka bir ifade ile 875’inci maddenin birinci fıkrası anlamında taşınmak üzere teslim alınan, taşınıp teslim edilecek eşyanın tamamı “gönderi”dir” ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 776.

⁵³⁴ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 140.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 219.

⁵³⁵ ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 778.

hallerde faiz hesabı ulusal hukuktaki mevcut düzenlemelere göre yapılacak, CMR'ye tabi olduğu durumlarda ise CMR m. 27 hükmüne göre tayin olunacaktır⁵³⁶.

Eşyanın brüt ağırlığı taşıma senedinde öngörülen miktara bakılarak tespit olunacaktır⁵³⁷. Zıyaa uğrayan brüt ağırlığın tespitinin yapılamadığı hallerde taşıma konusu emtiaya ilişkin satış faturası, tanık beyanları ve fotoğraflar dikkate alınarak zıyaa uğrayan emtianın brüt ağırlığı hakkaniyete uygun olarak bilirkişi marifetiyle takdir edilecektir⁵³⁸. Taşıtılacak olan eşyanın brüt ağırlığını ispat yükü, sorumluluğunu sınırlandırma hakkından yararlanmak isteyen taşıma işleri komisyoncusunun üzerindedir⁵³⁹.

TTK m. 928/1'in TTK m. 885'e yaptığı atıf gereğince sorumluluktan kurtuluş halleri ve sınırlamaları gönderen veya gönderilenin zıya, hasar veya gecikme nedeniyle taşıma işleri komisyoncusuna yöneltebileceği sözleşme dışı istemler için de geçerli olacaktır.

Taşıma işleri komisyoncusu eşyanın zıya ve hasarından dolayı üçüncü kişilerin sözleşme dışı istemlerine karşı da sorumluluktan kurtulma hallerine ve sınırlamalarına dayanabilir (TTK m. 885/2). Ancak sorumluluktan kurtulma sebepleri ve sınırlamaları,

- Üçüncü kişi taşımaya onay vermemişse ve taşıma işleri komisyoncusu, gönderenin eşyayı gönderme konusunda yetkili olmadığını biliyorsa veya bilmesi gerekiyorsa,
- Eşya taşıma için teslim alınmadan önce, üçüncü kişinin veya ondan zilyetliği elde etmiş olan kişinin onayı olmaksızın elinden çıkmışsa ileri sürülemez (TTK m. 88/2 devamı).

⁵³⁶ ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 778. Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi, TTK'da düzenlenen bir husus olması dolayısıyla TTK m. 3 gereğince bir ticari iştir. TTK' nın ticari işlerde faize ilişkin 8, 9 ve 10. madde hükümleri, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi bakımından da uygulanacaktır.

⁵³⁷ Mehaz CMR Konvansiyonu bakımından aynı yönde bkz: KARAN, **CMR Şerhi**, s. 585.

⁵³⁸ Mehaz CMR Konvansiyonu bakımından aynı yönde bkz: KARAN, **CMR Şerhi**, s. 586.

⁵³⁹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 140.

TTK m. 928/1’de öngörülen taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya ve hasarından sorumluluğu taşıma sözleşmesi hükümleri gereğince sınırlı sorumluluk esasına tabi olsa da, taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/2’de öngörülen sorumluluğu bakımından sorumluluğu sınırlama hükümlerine atıf yapılmamıştır.

Kanaatimizce taşıyıcının taşıma işinin yapılmasında sözleşmeden doğan bir yükümlülüğünü ihlal etmesi nedeniyle meydana gelen ve eşyanın zıyaından ve hasarından kaynaklanmayan zararlardan taşıyıcıyı tam zıya halinde ödenmesi gereken tazminat miktarının üç katı ile sınırlı olmak üzere sorumlu tutan TTK m. 884 hükmü, taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/2’de öngörülen sorumluluğu bakımından da uygulanabilir niteliktedir. Ancak sorumluluğun sınırlandırılmasına ilişkin bu hükmün uygulanabilmesi için kanunun buna açıkça atıf yapması gerekirdi. Bu anlamda mevcut düzenlemede taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/1’de öngörülen zilyetliğindeki bir eşyanın zıya veya hasarından doğan sorumluluğu sınırlı sorumluluk rejimine tabi iken, taşıma işleri komisyoncusu zilyetliğinde bulunan eşyanın zıya veya hasarından kaynaklanmayan diğer zararlardan sınırsız sorumluluk ilkesi gereğince sorumlu olacaktır.

b. Sorumluluk Sınırının Genişletilmesi

TTK m. 854 gereği her ne kadar hukukumuzda taşıyıcı ve taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluklarını önceden sınırlandıran veya kaldırılması sonucu doğuran sözleşme hükümleri geçeriz ise de sorumluluğun genişletilmesine yönelik sözleşme hükümleri geçerlidir⁵⁴⁰.

⁵⁴⁰ ÜLGEN, Hüseyin, “6102 Sayılı (Yeni) Türk Ticaret Kanunu’nda Taşıma Hukukuna Hakim İlkeler”, **Ersin Çamoğlu’na Armağan**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013, s. 228.; 6762 sayılı TTK döneminde taşıma hukukunda zıya ve hasardan doğan sorumluluk sınırının artılmasına uygulamada örnek olarak bkz: “*Taşıma sözleşmesine konulacak özel hükümlerle taşıyıcının sorumluluğu artırılabilir. Sözleşmenin bu kuralı TTK’nın 766. Maddesine aykırı değildir.*” Y. 11. HD. 11.06.1996- E. 2012/ K. 4307., ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 261.; CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s.282.

Mehaz CMR m. 24 gereğince, gönderen anlaşmaya varılacak belirli bir ücret karşılığında sevk mektubunda (CMR Taşıma Senedi) CMR m. 23/3'te belirtilen sınırı aşan bir değer beyan edebilir. Bu takdirde beyan edilen değer, bu sınırın yerine geçer. Hükme göre taşıma senedinde tarafların anlaşmasıyla CMR m. 23/3'te öngörülen 8.33 ÖÇH'den daha yüksek bir tazminat sınırı taşıyıcı tarafından üstlenilebilir. CMR taşıyıcının sorumluluğunun genişletilmesine ilişkin bu düzenlemeyi yazılı olma ve taraflarca anlaşılan belirli bir ücret şartına tabi kılmıştır. Ancak mehaz CMR'nin aksine Ticaret Kanunu sorumluluğun genişletilmesine yönelik anlaşmalara ilişkin bir hüküm ihtiva etmemektedir. TTK anlamında sorumluluğun genişletilmesine yönelik anlaşmanın geçerliliği ücret ve yazılılık şartına bağlı değildir.

Taraflar sözleşme ile ayrıca kararlaştırarak taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğunun genişletilmesine karar verebilir. Ancak bu halde taşıma işleri komisyoncusu sorumluluk sınırının yükseltilmesine ilişkin ayrıca bir ek ücret istememişse, CMR'nin aksine bunu sonradan talep edemeyecektir⁵⁴¹.

2. Sorumluluktan Kurtulma Sebepleri

TTK m. 928/1 hükmünün yaptığı atıf gereğince taşıma işleri komisyoncusu, zilyetliğinde bulunan eşyanın zıya veya hasarı durumunda taşıma sözleşmesinde taşıyıcının sorumluluğuna ilişkin TTK m. 876 ila 878 hükümlerinde öngörülen sorumluluktan kurtulma sebeplerine dayanabilir. TTK m. 876 ila 878 hükümleri taşıyıcının eşyanın zıya veya hasarından ve gecikmeden doğan zarardan kaynaklanan sorumluluğundan kurtulmasını sağlayan genel ve özel sebepler öngören hükümlerdir.

Tekrar belirtelim ki mezkur hükümlere yalnızca TTK 928/1 gereğince taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya ve hasarından kaynaklanan sorumluluğu bakımından atıf yapılmıştır. Bu anlamda sorumluluktan kurtulma hükümlerine ancak zıya ve

⁵⁴¹ Taşıma sözleşmesinde taşıyıcı bakımından aynı önce bkz: ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 221.

hasarın söz konusu olduğu durumlarda dayanılabilecektir⁵⁴². Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/2’de öngörülen sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan zarardan sorumluluğu bakımından ise sorumluluktan kurtulma hükümlerine atıf yapılmamıştır.

Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/2’de öngörülen eşyanın zıya ve hasarından kaynaklanmayan, sözleşmede öngörülen yükümlölüklerini hiç veya gereği gibi ifa etmemesinden kaynaklanan zararlardan sorumluluğundan kurtulması için mezkur hükmün devamında öngöröldüğü üzere tedbirli bir tacirin göstereceği özeni göstermiş olduğunu ancak buna rağmen zararın önlenememiş olduğunu ispat etmesi gerekir.

Taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğindeki bir eşyanın zıya ve hasarından doğan zarardan kaynaklanan sorumluluktan kurtulabilmesi için ise TTK m. 876 hükmü gereğince taşıma işleri komisyoncusunun en yüksek özeni göstermiş olduğunu buna rağmen zararın kaçınılamayacak ve sonuçları önlenemeyecek sebeplerden meydana geldiğini ispatlaması gerekecektir.

TTK m. 878’de öngörülen özel sorumluluktan kurtulma sebepleri ise gerek taşıtılan eşyanın mahiyetinden, gerek sözleşme gereği gönderenin sorumluluğunda olan etiketleme, ambalajlama, yükleme, boşaltma gibi yükümlölüklerin gönderen tarafından gereği gibi yerine getirilmemesinden, gerek eşyanın sözleşme veya teamüle uygun olarak üstü açık bir araçla taşıtılması yahut güverteye yükleme yapılması gibi taşınma şekline ilişkin sebeplerdir.

Kanun koyucu özel sebeplere ilişkin, TTK m. 876’da öngörülen genel sebepten ayrılan bir düzenleme getirmiştir. TTK m. 878/2 hükmüne göre şayet zararın durum ve şartlara

⁵⁴² Mehaz CMR m. 17/4 hükmünün de yalnızca zıya ve/veya hasar haline özgü olarak sorumluluktan kurtulma sebepleri olarak düzenlendiği yönünde ayrıca bkz: Arslan, KAYA, "Kara Yolu ile Eşya Taşınmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin (CMR) Uygulanma Şartları ve Öngörülen Sorumluluğun Esasları (I)", **Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan**, Beta Yayıncılık, İstanbul, Mart 1998, s. 326.

göre TTK m. 878/1 fıkrasında öngörülen özel bir sebebe bağlanmasının olası olduğu durumlarda, zararın o sebepten ileri geldiği varsayılacak bu anlamda taşıma işleri komisyoncusunun zarar ile sebep arasındaki illiyet bağıını ispatlamasına ayrıca gerek olmayacak yalnızca sebebin varlığını ispatlamak sorumluluktan kurtulmak için yeterli olacaktır⁵⁴³.

Son olarak TTK m. 928/1'in TTK m. 885'e yaptığı atıf gereğince taşıma işleri komisyoncusu, gönderen veya gönderilenin zıya ve hasar nedeniyle yöneltebileceği sözleşme dışı istemler için de sorumluluktan kurtulma sebeplerine dayanabilecektir.

a. Eşyanın Zıya veya Hasarından Doğan Zarardan Kaynaklanan Sorumluluktan Kurtulma

(1). Genel Sebepler

TTK m. 928/1'in TTK m. 876'ya yaptığı atıf gereğince zıya veya hasar taşıma işleri komisyoncusunun en yüksek özeni göstermesine rağmen kaçınamayacağı ve sonuçlarını önleyemeyeceği sebeplerden meydana gelmişse taşıma işleri komisyoncusu sorumluluktan kurtulacaktır.

Mezkur hükme göre taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğindeki eşyanın zıya veya hasarından doğan sorumluluktan kurtulabilmesi için zilyetliği süresince eşyanın korunması için gereken en yüksek özeni gösterdiğini ispatlamasının yanında zıya veya hasara neden olan kaçınılamayan ve sonuçları önlenemeyen somut olayı da ispatlaması gerekir⁵⁴⁴.

⁵⁴³ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 127. Mehaz CMR m. 17/4 öngörülen özel sorumluluktan kurtulma sebeplerine ilişkin taşıyıcının sadece bu hallerden birini ispat etmesi ve hasar veya zıyanın bu hale özgü bir tehlikenin neden olduğunu genel olarak belirlemesinin ispat külfetinin yerine getirilmesi için yeterli olduğu yönünde ayrıca bkz: KAYA, **a.g.m.**, s. 327.

⁵⁴⁴ Taşıma sözleşmesinde taşıyıcı bakımından aynı yönde bkz: ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 163-164.

Mezkur düzenleme kaynağını CMR m. 17/2-4 ve ATK 426. paragrafından almaktadır⁵⁴⁵. Her ne kadar madde hükmünde “en yüksek özen” ifadesi kullanılmışsa da hükmün gerekçesinde “en üstün” (superlative) ifadesinin kullanılmasının hükmü uygulanamaz hale getireceği endişesi dolayısıyla mehzaz ATK 426. paragrafındaki “büyük bir özen gösterilmesi” şeklindeki ifadenin kanuna “tedbirli bir taşıyıcının özeni” şeklinde yansıtılması yoluna gidildiği ifade edilmiştir. Bu haliyle madde hükmü ve gerekçesi birbiriyle çelişik haldedir⁵⁴⁶.

TTK m. 876 gereğince taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğinde bulunan eşyanın zıya veya hasarından doğan sorumluluktan kurtulma şartları en yüksek özeni göstermiş olması ve zarara sebep olan olayın kaçınılamayacak ve sonuçları önlenemeyecek bir olay olması olmak üzere iki unsurdan oluşur.

Doktrinde TTK m. 876’da öngörülen “en yüksek özen” kavramının ölçüsü tartışmalıdır. Bir kısım yazarlar TTK m. 876 ve mehzaz CMR m. 17/2 anlamında sorumluluktan kurtulabilmek için tedbirli/ basiretli bir tacirden beklenen özenin gösterilmesinin yeterli olduğu⁵⁴⁷ görüşünde iken bizim de katıldığımız diğer görüşe göre “en yüksek özen” kavramı, tedbirli bir tacirden beklenen özenden daha fazlasını, en üst düzeydeki dikkat ve özeni ifade eder⁵⁴⁸. Bu anlamda taşıma işleri

⁵⁴⁵ ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 684.

⁵⁴⁶ Gereke ve madde hükmü arasındaki farklılığın çelişki olarak yorumlanmaması ve hükümdeki “en yüksek özen” ifadesinin “tedbirli bir tacirin göstereceği özen” ile aynı anlamda olduğu yönünde bkz: ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 686. Yazarın görüşünü eleştiren aksi görüş için bkz: Doğuş Taylan, TÜRKEL, "Taşıyıcının En Yüksek Özeni Üzerine Bir İnceleme (TTK m. 876)", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** 22 / 1, Mayıs 2020, s. 272.

⁵⁴⁷ ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 686.; KULA, **Türk Eşya Taşıma Hukuku**, s. 67.; KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 390-391.

⁵⁴⁸ ARKAN, **Sorumluluk**, s. 44.; Arslan, KAYA, “Taşıyıcının Kara Yolu ile Eşya Taşınmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme’de (CMR) Öngörülen Sorumluluğun Esasları (II)” **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. LVI, S. 1-4, 1998, s. 255.; ÖZDEMİR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 248.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 164.; AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 128.; TÜRKEL, **a.g.m.**, s. 279.; CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 140.; ATAMER, **a.g.e.**, s. 103.; Büşra, GÖK, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Karada Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Geç Teslimden Doğan Sorumluluğu**, Kırıkkale Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2018, s. 66-67.; Halit, ÇİM, **Uluslararası Karayoluyla Eşya Taşıma Sözleşmesine (CMR)**

komisyoncusunun basiretli bir komisyoncudan beklenen özeni göstermiş olması sorumluluktan kurtulabilmesi için yeterli olmayacaktır⁵⁴⁹. Taşıma işleri komisyoncusu ideal bir komisyoncudan beklenen tedbir, dikkat ve beceri ile uygun hareket ve çeviklikle davranmalıdır. Taşıma işleri komisyoncusu yalnızca zarara sebep olan olaydan değil, olayın sonuçlarından kaçınmak için de her türlü özeni göstermelidir⁵⁵⁰.

Taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluktan kurtulabilmesi için TTK m. 876'da öngörülen bir diğer şart zarara taşıma işleri komisyoncusunun kaçınamayacağı ve sonuçlarını önleyemeyeceği olayın sebebiyet vermesidir. Mümkün olan ve beklenebilir tüm özen gösterilmesine rağmen zararın oluşumu engellenemiyorsa kaçınılamayacak ve sonuçları önlenemeyecek sebebin var olduğu kabul edilecektir⁵⁵¹. Doktrinde kaçınılamayacak ve sonuçları önlenemeyecek olay kavramının mücbir sebep, zorlayıcı neden kavramlarından daha geniş bir kapsamı olduğu ifade edilmektedir⁵⁵². Kaçınılamayacak ve sonuçları önlenemeyecek olayın mücbir sebepte olduğu gibi harici, dışarıdan gelmiş olması aranmayacaktır⁵⁵³. Zarara sebebiyet veren olayın işletmenin kendisinden veya taşıma işinin gerçekleştirildiği araçtan kaynaklanması da mümkündür⁵⁵⁴. KAYA'ya göre kaçınılmazlık mutlak olarak anlaşılmalı, gösterilmesi mümkün olan, beklenebilir bütün özenin gösterilmesine

Göre Taşıyıcının Gecikmeden Doğan Sorumluluğu (TTK ve TTK Tasarısı İle Mukayeseli Olarak), Dokuz Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006, s. 59.

⁵⁴⁹ TTK ve CMR'de taşıyıcı bakımından aynı yönde bkz: ARKAN, **Sorumluluk**, s. 44.; KAYA, **a.g.m.**, s. 255.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 164.; YÜRÜK YENİOCAK, **Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması**, s. 82.; SAR, **a.g.e.**, s. 103.

⁵⁵⁰ Taşıma sözleşmesinde taşıyıcı bakımından aynı yönde bkz: Ece Nazlı, KARAPINAR, **Deniz Yoluyla Eşya Taşıma Hukukunda Özen Kavramı**, Yaşar Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2017, s. 130.

⁵⁵¹ ERDİL, **a.g.e.**, s. 236.

⁵⁵² ARKAN, **Sorumluluk**, s. 44.; KAYA, **a.g.m.**, s. 255.; ÖZDEMİR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 247.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 164.; AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 128.; CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 137-138.; CİVAN, **a.g.e.**, s. 89..

⁵⁵³ ARKAN, **Sorumluluk**, s. 44.; KAYA, **a.g.m.**, s. 255.; ÖZDEMİR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 247.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 164.; AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 128.; Kübra, YETİŞ ŞAMLI, **Uluslararası Kara, Hava ve Deniz Yolu ile Eşya Taşımlarında Taşıyıcının/ Taşıyanın Sınırlı Sorumluluktan Yararlanma Hakkının Kaybı**, İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, s. 14.; YÜRÜK YENİOCAK, **Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması**, s. 84.; ERDOĞAN, **a.g.e.**, s. 174.

⁵⁵⁴ ARKAN, **Sorumluluk**, s. 44.; KAYA, **a.g.m.**, s. 255.

rağmen zararın önüne geçilemiyorsa önlenemezlik ve kaçınılmazlık var kabul edilmelidir⁵⁵⁵.

Zarara sebebiyet veren olayın kaçınılamaz ve sonuçları öngörülemez bir sebep olup olmadığının tayininde somut olayın özellikleri göz önünde bulundurulacaktır⁵⁵⁶.

ADIGÜZEL'e göre mücbir sebep sayılacak durumlar TTK m. 876 ve CMR m. 17/2 anlamında kaçınılamayacak ve sonuçları önlenemeyecek olay kapsamında iken fevkalade hal kapsamındaki durumların kaçınılamayacak ve sonuçları önlenemeyecek olay teşkil edip etmediği somut olayın özelliklerine göre tayin olunması gerekir⁵⁵⁷.

(2). Özel Sebepler

TTK m. 928/1'in TTK m. 878'e yaptığı atıf gereğince taşıma işleri komisyoncusu zilyetliğinde bulunan eşyanın zıya veya hasarından doğan sorumluluğundan TTK m. 878'de öngörülen sorumluluktan kaçınma sebeplerine dayanarak kurtulabilir.

TTK m. 878'de öngörülen sorumluluktan kurtulma sebepleri,

- Taşıma şekline ilişkin sebepler:
 - i. TTK m. 878/1-a) Eşyanın üstü açık bir araçla veya güvertede taşınması,
- Taşınan eşyaya ilişkin sebepler:
 - ii. TTK m. 878/1-d) Eşyanın doğal niteliği,
 - iii. TTK m. 878/1-f) Canlı hayvan taşınması,
- Gönderenin davranışlarına ilişkin sebepler:
 - iv. TTK m. 878/1-b, e) Gönderen tarafından yapılan yetersiz ambalajlama ve etiketleme,

⁵⁵⁵ KAYA, **a.g.m.**, s. 254. Yine ADIGÜZEL'e göre kaçınılamayacak ve sonuçları önlenemeyecek durumlar mutlak ve kesin çizgilerle anlaşılmamalı, geniş yorumlanmalı ve beklenilebilir bütün özenin gösterilmesine rağmen zararın önüne geçilemediği her hal önlenemezlik ve kaçınılmazlık içine girecektir. ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 164.

⁵⁵⁶ KAYA, **a.g.m.**, s. 254., ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 164-165.

⁵⁵⁷ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 168.

v. TTK m. 878/1-c) Eşyanın gönderen tarafından işleme tabi tutulması, yüklenmesi veya boşaltılması,

- Diğer kanun ve düzenlemelerde yer alan sebepler:

vi. TTK m. 878/1-g) 27.10.1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu ile diğer kanun ve düzenlemelerde yer alan hükümlerin sorumluluktan kurtulmayı haklı gösteren haller,

olmak üzere 7 bent halinde sınırlı sayıda düzenlenmiştir⁵⁵⁸. Maddenin gerekçesine göre birden fazla hale dayanılmasına engel yoktur.

TTK m. 878/2 hükmüne göre herhangi bir zararın durum ve şartlara göre TTK m. 878/1'de öngörülen özel sorumluluktan kurtulma hallerinden birine bağlanmasının muhtemel olduğu durumlarda zararın o sebepten ileri geldiği varsayılacaktır. Mezkur sebeplerden birinin var olması ve zarar ile arasındaki bağlantı, zararın bu sebepten meydana geldiği yönünde bir karine oluşturacak bu durumun aksini ispat yükü zarar gören/ talep edenin üzerinde olacaktır⁵⁵⁹. Sorumluluktan kurtulmada genel sebeplerden farklı olarak özel sebeplere dayanan taşıma işleri komisyoncusunun, zararın özel sebeplerden biri nedeniyle meydana geldiğini ispatlaması yeterli olacak ayrıca neden sonuç ilişkisini, zarar ve sebep arasındaki illiyet bağıını ispatlamasına gerek olmayacaktır⁵⁶⁰.

Kanun koyucu sorumluluktan kaçınmaya imkan veren kimi hallerde sorumluluktan kurtulma sebebine dayanılabilmesini durum ve şartlara göre taşıyıcının üzerine düşen her türlü önlemi almış ve verilen özel talimatlara uygun davranmış olması şartlarına

⁵⁵⁸ Aydın Alber, YÜCE, "Karayolu Taşımalarında Taşıyıcının Zıya, Hasar ve Gecikmeden Doğan Sorumluluktan Kurtulmasında Özel Sebepler", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 25 / 1, Haziran 2019, s. 363-364.

⁵⁵⁹ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 175.; YÜCE, **a.g.m.**, s. 363. Doktrinde bu ispat kolaylığı ilk görünüş ispatı olarak da ifade edilmiştir: Ece, KARADUMAN, **Karayoluyla Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve CMR Konvansiyonu Kapsamında Sorumluluğu**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013, s. 45.; YÜRÜK YENİOCAK, **Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması**, s. 90.

⁵⁶⁰ ERDİL, **a.g.e.**, s. 240.

bağlamıştır. Mezkur düzenlemelerde öngörülen her türlü önlemi alma ve özel talimatlara uygun davranma yükümlülükleri taşıma işleri komisyoncusu bakımından da kıyas yoluyla uygulanacaktır.

i. Eşyanın Üstü Açık Bir Araçla veya Güvertede Taşınması

TTK m. 878/1-a hükmü gereğince eşyanın taşınması sözleşme veya teamüle uygun olarak üstü açık bir araçla yahut güverteye yükleme yapılmak suretiyle gerçekleştirilmişse ve zıya veya hasar bu sebebe bağlanabiliyorsa taşıma işleri komisyoncusu sorumluluktan kurtulacaktır.

Hükmün mehzazı CMR m. 17/4 hükmünün aksine TTK m. 878’de eşyanın üstü açık bir araçla taşınmasından doğan kurtuluş sebebine dayanılabilmesi için tarafların ayrıca bu hususta anlaşıp bunu taşıma sözleşmesinde açıkça öngörmeleri şartı aranmamıştır. Tarafların taşımanın üstü açık bir araçla yapılacağına dair yapacakları anlaşma herhangi bir şekil şartına tabi kılınmamıştır. Eşyanın üstü açık bir araçla taşınacağına ilişkin yazılı veya sözlü bir anlaşma yapılabileceği gibi açık veya örtülü bir anlaşma da söz konusu olabilir⁵⁶¹.

Hükmün gerekçesinde sözleşme kavramının geniş yorumlanması gerektiği, sözleşmenin yalnızca bir seferi değil somut olarak belirlenmiş seferleri (taşımaları) ifade ettiği bu sebeple çerçeve sözleşmelerin de sözleşme kavramına dahil olduğu ifade edilmiştir.

Gerekçeye göre üstü açık araç kavramı ise eşyanın taşınmasına müsait kapalı yeri bulunmayan aracı ifade eder. Doktrinde TTK m. 878/1-a ve CMR m. 17/4 anlamında örtüyle kapatılmamış her aracın üstü açık aracı ifade ettiği kabul edilmiştir⁵⁶². Yine

⁵⁶¹ YÜCE, **a.g.m.**, s. 365.

⁵⁶² ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 176.; KAYA, **a.g.m.**, s. 256.; YÜCE, **a.g.m.**, s. 365.

taşıma konusu eşyanın dıştan gelen etkilere açık olması halinde de aracın açıklığından söz edilecektir⁵⁶³.

Esasen eşyanın üstü açık bir araçla veya güvertede taşıtılmasının sorumluluktan kurtuluş sebebi olarak öngörülmesi, gönderenin bu yöndeki muvafakati ile taşıma sırasındaki birtakım dış riskler ve tehlikeleri ve bunlar sonucunda oluşabilecek zararı kabul etmiş olmasına dayanır⁵⁶⁴. Doktrinde üstü açık bir araçla yahut güvertede yapılan taşıma sırasında eşyanın yağmurdan ıslanması⁵⁶⁵, rüzgarda savrulması⁵⁶⁶, kum veya tozdan dolayı kirlenmesi⁵⁶⁷, hareket halinde iken istiflenmiş parçaların araçtan düşerek kısmi zıyaa uğraması⁵⁶⁸ olağan riskler olarak sayılmıştır. Ancak son durumda TTK m. 878/2 fıkra hükmünün ikinci cümlesi göz ardı edilmemelidir. Zira bu halin tam zıyaa yahut hasara sebep olması durumunda olağanüstü zıya veya hasar nedeniyle taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 878/1-a hükmüne dayanarak sorumluluktan kurtulabilmesi mümkün olmayacaktır⁵⁶⁹.

TTK m. 878/1-a'da öngörülen kurtuluş sebebine ilişkin bir diğer düzenleme TTK m. 878/3 hükmüdür. Mezkur hüküm uyarınca zıya veya hasar, taşıma işleri komisyoncusunun gönderenin eşyanın taşıtılmasına ilişkin özel talimatlarına uymamasından ileri gelmişse taşıma işleri komisyoncusu TTK m. 878/1-a bendine dayanarak sorumluluktan kurtulamayacaktır.

Doktrinde özel talimatın eşyanın taşıtılması süresince dikkat ve özeni içeren genel yükümlülüğe yönelik bir talimat değil, sözleşmede ayrıca kararlaştırılan veya üstü açık

⁵⁶³ ÖZDEMİR, *Taşıyıcının Sorumluluğu*, s. 291.; ERDİL, *a.g.e.*, s. 241.

⁵⁶⁴ KARAN, KARA, VARAN, *CMR Şerhi*, s. 410.

⁵⁶⁵ KAYA, *a.g.m.*, s. 256.; KARAN, KARA, VARAN, *CMR Şerhi*, s. 409.; ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 176.

⁵⁶⁶ KARAN, KARA, VARAN, *CMR Şerhi*, s. 409.

⁵⁶⁷ YÜCE, *a.g.m.*, s. 365.

⁵⁶⁸ KAYA, *a.g.m.*, s. 256.; ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 176.

⁵⁶⁹ ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 176.

araçla yahut güvertede taşımaya yönelik somut olay için verilebilecek nitelikteki talimatı ifade ettiği kabul edilmektedir⁵⁷⁰.

Taşıma işleri komisyoncusu üstü açık araçla yahut güvertede taşıma yapılması durumunda zararın bu şekilde taşıma sebebiyle oluştuğunu ve TTK m. 878/2 gereğince taşıma sırasında üstü açık araçla yahut güvertede taşıma yapılmasına bağlanabilecek bir durumdan zararın doğmasının muhtemel olduğunu ispatladığı takdirde sorumluluktan kurtulacaktır. Bu halde zararın TTK m. 878/1-a'da öngörülen sebepten doğduğu adi karine meydana getirmektedir. Eşyanın taşınmasına yönelik özel nitelikte bir talimat verilmişse buna uyulduğunun ispatı taşıma işleri komisyoncusunun üzerindedir.

Zıya ve hasar nedeniyle tazminat talep eden zarar gören, taşıma işleri komisyoncusunun zararın eşyanın üstü açık araçla yahut güvertede taşınmasından meydana geldiği iddiasını çürüterek taşıma işleri komisyoncusunun sorumlu olduğu bir sebepten kaynaklandığını ispatlarsa, zararın karşılanmasını isteyebilecektir⁵⁷¹.

ii. Eşyanın Doğal Niteliği

TTK m. 878/1-d hükmü gereğince zıya veya hasara eşyanın özellikle kırılma, paslanma, bozulma, kuruma, sızma, olağan fire yoluyla kolayca zarar görmesine yol açan doğal niteliğinin sebep olması halinde taşıma işleri komisyoncusu zıya veya hasardan sorumlu olmayacaktır. Zıya veya hasara yol açan bu haller sınırlı sayıda olmamak üzere örnek mahiyetinde düzenlenmiştir⁵⁷².

TTK m. 878'de öngörülen eşyanın doğal niteliği kavramını TTK m. 928/3'teki eşyanın özel ayıbı kavramından ayırt etmek gerekir. Eşyanın özel ayıbı doğal yapısından

⁵⁷⁰ KOLLER, **Transportrecht**, s. 402 (ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 177 naklen).

⁵⁷¹ Taşıyıcı bakımından aynı yönde bkz: ADIGÜZEL, **Sorumluluk**, s. 187.

⁵⁷² ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 180.; YÜCE, **a.g.m.**, s. 376; Mehaz CMR 17/4 hükmü bakımından aynı yönde bkz: KAYA, **a.g.m.**, s. 259.; KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 416.; ERDİL, **a.g.e.**, s. 246.; ATAMER, **a.g.e.**, s. 112.

kaynaklanan eksikliğinden ziyade eşyadaki üretim hatası ve başlangıçtaki muhafaza eksikliklerinden kaynaklanır⁵⁷³. Doktrinde taşıma konusu camların üretim hatası nedeniyle kırılmaları eşyanın özel ayıbbı, demir, çinko gibi madenlerin normal taşıma koşullarında paslanma ve oksitlenmeleri eşyanın doğal niteliği sebebiyle meydana gelen zarar olarak örneklendirilmiştir⁵⁷⁴.

TTK m. 878/1-d anlamında olağan fire, taşınan eşyada kuruma, buharlaşma, dökülme gibi doğal sebepler sonucu meydana gelen hacim ve ağırlık kaybı olarak ifade edilebilir⁵⁷⁵. Hacim ve ağırlık kaybının olağan fire sayılabilmesi için yanlış ambalajlama yahut istifleme gibi dış etkenler sonucu değil, eşyanın doğal niteliğinden kaynaklanması gerekir⁵⁷⁶. Taşıma teamüllerinde sıvı eşya taşımaları için %3, katı eşya taşımaları için %2 oranında fire olağan kabul edilmekte olup bu oranlar üzerindeki hacim ve ağırlık kaybı taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluktan kurtulamamasına neden olacaktır⁵⁷⁷.

Kanun koyucu TTK m. 878/1-d'de öngörülen zararın eşyanın doğal niteliğinden kaynaklanması sebebine dayanılabilmesi için TTK m. 878/4'te iki özel şart öngörmüştür. Her şeyden önce taşıma işleri komisyoncusu sözleşmeden doğan özen yükümlülüğü gereği eşyanın niteliğine uygun araç, taşıma yolu ve taşıyıcıları seçmekle yükümlüdür. TTK m. 878/4 hükmü uyarınca da taşıma işleri komisyoncusu sözleşme gereğince eşyayı sıcağa, soğuğa, ısı değişikliklerine, neme, sarsıntılara ya da benzer etkilere karşı özel olarak koruma yükümlülüğü altında ise zararın eşyanın doğal niteliğinden kaynaklandığı sebebine ancak durum ve şartlara göre bilhassa gerekli

⁵⁷³ KAYA, **a.g.m.**, s. 259.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 180.

⁵⁷⁴ KAYA, **a.g.m.**, s. 259.; ERDİL, **a.g.e.**, s. 247.

⁵⁷⁵ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 181.; Hacı, KARA, **Rotterdam Kuralları'na Göre Taşıyanın Ziya, Hasar veya Gecikmeden Kaynaklanan Zararlardan Sorumluluğu**, B. 2, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2018.; YÜCE, **a.g.m.**, s. 376-377.; CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 287.

⁵⁷⁶ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 183.; KARA, **a.g.e.**, s. 205.

⁵⁷⁷ Taşıyıcı bakımından aynı yönde bkz: ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 183.; YÜRÜK YENİOCAK, **Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması**, s. 106. COTIF-CIM m. 41'de sıvı veya nemli durumda taşımaya verilen eşyalar için %2, diğer bütün kurutulmuş eşyalar için %1'i aşan fireden taşıyıcının sorumlu olacağı açıkça düzenlenmiştir.

donanımın seçimi, bakımı ve kullanımına ilişkin kendisine düşen tüm önlemleri almış ve gönderenin bu yöndeki özel talimatlarına uygun davranmış olması durumunda dayanabilecektir.

Gönderenin talimatının özen yükümlülüğüne yönelik genel nitelikte bir talimat değil münhasıran eşyanın taşınması sırasındaki korunma biçimine yönelik olması gerekir. Taşıma işleri komisyoncusu gönderenin eşya hakkında gerekli ve yeterli bilgiyi vermemesi yahut yanlış bilgi vermesi nedeniyle koruma yükümlülüğünü yerine getirememesi durumunda doğan zarardan sorumluluğu söz konusu olmayacaktır.

Eşyanın niteliğine uygun bir şekilde taşınması için gerekli önlemleri aldığını ve gönderenin bu yöndeki özel talimatlarına uyduğunu ispat yükü taşıma işleri komisyoncusunun üzerindedir. Taşıma işleri komisyoncusu gerekli önlemleri alma ve özel talimatlara uyma yükümlülüğünü yerine getirdiğini ispatladığı takdirde eşyanın doğal niteliği sebebiyle meydana gelen zarardan sorumlu olmayacaktır.

iii. Canlı Hayvan Taşınması

Taşıma işleri komisyoncusu TTK m. 878/1-f hükmü gereğince canlı hayvan taşımalarında eşyanın niteliğinden⁵⁷⁸ ortaya çıkabilecek doğal tehlikelerden sorumlu değildir. Doktrinde canlı hayvan taşımalarında karşılaşılan riskler hayvanın rahatsızlanması, hastalanması, ürkmesi, boğulması gibi ihtimaller olarak örneklendirilmiştir⁵⁷⁹. Gerekçeye göre yaralanma, birbirine zarar verme halleri de canlı hayvan taşınmasının zarar verici sonuçları içerisindedir.

Canlı hayvan doktrinde, *duygu ve hareket yeteneği olan, içgüdüleriyle hareket eden insandan başka her türlü canlı yaratık* olarak tanımlanmıştır⁵⁸⁰. Taşıma konusu canlı

⁵⁷⁸ ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 184.

⁵⁷⁹ KAYA, *a.g.m.*, s. 260.; KARAN, KARA, VARAN, *CMR Şerhi*, s. 418.; ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 184.; CONGAR, *Taşıyıcının Sorumluluğu*, s. 243, 294.

⁵⁸⁰ KARAN, *CMR Şerhi*, s. 346.

hayvan yabani hayvan⁵⁸¹ olabileceği gibi evcil hayvan⁵⁸² da olabilir⁵⁸³. Yine taşıma konusu canlı hayvanın ekonomik değer taşıyıp taşıyamaması hükmün uygulanması açısından önemli değildir⁵⁸⁴.

TTK m. 878/5 hükmü gereğince taşıma işleri komisyoncusu, canlı hayvan taşımalarından kaynaklanan sorumluluktan kurtuluş sebebine ancak durum ve şartlara göre kendisine düşen tüm önlemleri almış ve gönderenin canlı hayvan taşıtılmasına yönelik özel nitelikteki talimatlarına uygun davranmış olması halinde dayanabilecektir.

Özen yükümlülüğü gereğince gerekli tüm önlemleri aldığını ve gönderenin canlı hayvan taşıtılmasına yönelik talimatlarına uygun davrandığını ispat yükü taşıma işleri komisyoncusunun üzerindedir.

iv: Gönderen Tarafından Yapılan Yetersiz Ambalajlama ve Etiketleme

Sözleşmede ayrıca taşıma işleri komisyoncusu tarafından üstlenilmemişse eşyanın ambalajlanması ve etiketlenmesi gönderenin yükümlülüğüdür. Gönderen eşyayı niteliğini ve kararlaştırılan taşıma şeklini de dikkate alarak ambalajlamakla yükümlüdür⁵⁸⁵.

Zıya veya hasarın gönderen tarafından yapılan yetersiz ambalajlama ve etiketleme sebeplerine dayanılabildiği hallerde taşıma işleri komisyoncusu sorumluluktan kurtulacaktır⁵⁸⁶.

⁵⁸¹ KARAN, CMR Şerhi, s. 346.

⁵⁸² KARAN, CMR Şerhi, s. 346.; ERİŞ, Taşıma Hukuku, s. 713.

⁵⁸³ YÜCE, a.g.m., s. 381.; CONGAR, Taşıyıcının Sorumluluğu, s. 293.

⁵⁸⁴ ÖZDEMİR, Taşıyıcının Sorumluluğu, s. 296.

⁵⁸⁵ ADIGÜZEL, Taşıma Hukuku, s. 75.

⁵⁸⁶ “Mahkemece, iddia, savunma, benimsenen bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre, davacı sigorta şirketinin, sigortalı Kayalar Kimya San. ve Tic. A.Ş. ile 11.08.2011 tarihinde tanzim edilen

TTK m. 878/1 hükmü gerekçesine göre yetersiz sözcüğü amaca uygun olmayan, eksik, bozuk anlamlarına gelmekte olup; ambalajın hiç bulunmaması hali de yetersiz ambalajlama sayılacaktır. Doktrinde yetersiz ambalajlama eşyanın dış etkenlere maruz kalacak veya dışarıya tesirine sebep olacak şekilde ambalajlanması olarak tanımlanmıştır⁵⁸⁷. Eşyanın dış etkenlere ve tehlikelere karşı korunamayacak şekilde ambalajlanması durumunda yetersiz ambalajlama var sayılır⁵⁸⁸. Benzer şekilde yetersiz etiketleme kavramına da etiketlenmenin eksik, hatalı yapılması yahut hiç yapılmaması halleri dahil olacaktır⁵⁸⁹.

TTK m. 919/2 hükmü gereğince gönderen, eşyanın yetersiz ambalajlanması ve işaretlenmesi sebebiyle doğan zarardan kusuru olmasa bile taşıma işleri komisyoncusuna karşı sorumludur. Gönderen, taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın yetersiz ambalajlanması ve işaretlenmesinden doğan gider ve zararlarını karşılamakla yükümlüdür. Ancak önceki başlıklarda da değindiğimiz üzere taşıma işleri komisyoncusu, eşyanın ambalajlama ve işaretlenmesini ayrıca üstlenmiş olmasa da ambalajlama ve işaretlemenin uygunluğunu denetlemek ve bunlara ilişkin eksiklikleri gönderene bildirmekle yükümlüdür⁵⁹⁰. Eşyanın ambalaj ve etiketlenmesine yönelik eksiklik ve hataları görmesi durumunda taşıma işleri komisyoncusunun buna ilişkin çekince ve ihtirazı kayıtları yaparak eşyayı teslim alması gerekir.

Deniz Yüğü Sigorta Poliçesi uyarınca taşımaya konu emtialara teminat verdiği, alt taşıyıcının yükü sağlam teslim aldığı, hasarın taşıma esnasında meydana geldiği, aynı taşıma aracında içinde sıvı emtia bulunan 8.586 adet kutudan 324 adedinin hasara uğraması, trafik kazası olmadığı halde aynı nitelikteki diğer kutuların sağlam teslim edilmesinden dolayı hasara kutulardaki ambalaj hatasının sebep verdiği, taşıyıcıya kusur izafe edilemeyeceği, ambalaj hatasından dolayı davacı sigortacının sigortalısına yaptığı ödemenin sigorta poliçe kapsamında kalmadığı, davacının taşıyıcılara rücu hakkının bulunmadığı gerekçesiyle kanıtlanamayan davanın reddine karar verilmiştir.” Y. 11. HD. 07.04.2014 – E. 2013/17474, K. 2014/6818. Aynı yönde bkz: Y. 11. HD. 10.02.2020 – E. 2019/2854, K. 2020/1106. www.corpus.com.tr.

⁵⁸⁷ KARAN, KARA, VARAN, **CMR Şerhi**, s. 411.

⁵⁸⁸ YÜCE, **a.g.m.**, s. 372.

⁵⁸⁹ YÜCE, **a.g.m.**, s. 379.

⁵⁹⁰ ARKAN, **Taşıma İşleri Komisyoncusu**, s. 316.; TUSEVSKA, **Liability of Freight Forwarders**, s. 3.

TTK m. 878/2 hükmünde düzenlenen karine gereğince taşıma işleri komisyoncusu ziya veya hasarın eşyanın gönderen tarafından yapılan yetersiz ambalajlama ve etiketleme nedeniyle meydana geldiğini ispatlamakla yükümlü olmayıp yalnızca zararın bunlar nedeniyle meydana geldiğini göstermelidir. Gönderen, zararın kendisi tarafından yapılan yetersiz ambalajlama ve etiketlemeden kaynaklanmadığını ispatlayarak tazmin edilmesini talep edebilir.

v: Eşyanın Gönderen Tarafından İşleme Tabi Tutulması, Yüklenmesi veya Boşaltılması

TTK m. 878/1-c gereğince şayet eşya gönderen tarafından işleme tabi tutulmuş, yüklenmiş veya boşaltılmışsa zararın bu sebebe bağlanmasının muhtemel olduğu durumlarda taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın ziya veya hasarından sorumluluğu doğmayacaktır.

Her ne kadar taşıma sözleşmesi bakımından kural olarak yükleme ve boşaltmadan gönderenin sorumlu olduğu düzenlenmişse de taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi bakımından bu yönde açık bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak TTK m. 918/2 gereğince taşıma işleri komisyoncusunun ancak sözleşme ile ayrıca kararlaştırılmış ve açıkça üstlenmiş olduğu halde eşyayı yükleme ve boşalma borçlarının söz konusu olacağı göz önüne alındığında taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi bakımından da kural olarak eşyanın yükleme ve boşaltılmasının gönderenin yükümlülükleri olduğu söylenebilir. Yine taşıma konusu eşyaya ilişkin satış sözleşmesinde yükleme ve boşaltmadan satıcının (taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde gönderenin) sorumlu olmadığına ilişkin kayıtlar konmuş, buna ilişkin INCOTERMS belirlenmiş olabilir. Ancak bizim de katıldığımız görüşe göre sırf satış sözleşmesinde bu tarz kayıtların olması, taşınma sırasında yükleme yahut boşaltmadan gönderenin sorumlu olduğu anlamına gelmemelidir; taşıma işleri komisyonculuğu

sözleşmesinde açık bir hüküm olmadıkça eşyanın fiilen kim tarafından yüklendiği, istiflendiği ve boşaltıldığının ispatı gerekir⁵⁹¹.

TTK m. 878/2 hükmünde düzenlenen karine gereğince taşıma işleri komisyoncusu zıya veya hasarın eşyanın gönderen tarafından işleme tabi tutulması, yüklenmesi veya boşaltılması nedeniyle meydana geldiğini ispatlamakla yükümlü olmayıp yalnızca zararın bunlar nedeniyle meydana geldiğini göstermelidir⁵⁹². Gönderen eşyanın kendisi tarafından işleme tabi tutulması, yüklenmesi ve boşaltılmasından kaynaklanmadığını ispatlayarak zararın tazmin edilmesini talep edebilir⁵⁹³.

vi. Diğer Kanun ve Düzenlemelerde Yer Alan Sebepler

TTK m. 878/1-g bendi gereğince 4458 sayılı Gümrük Kanunu ile diğer kanun ve düzenlemelerde yer alan hükümlerin taşıyıcının sorumluluktan kurtulmasını haklı gösterdiği hallerde taşıma işleri komisyoncusu da sorumluluktan kurtulabilecektir.

Söz konusu düzenleme mehzaz Alman Ticaret Kanunu ve CMR’de bulunamamaktadır. Hükmün gerekçesine göre Gümrük Kanunu ve diğer mevzuatta yer alan düzenlemeler, taşımanın gecikmesine yol açabilir, doğrudan eşyaya bağlı olan ve taşıyıcının riziko alanı dışında bulunan sebepler için taşıyıcı sorumlu tutulamayacaktır. İlgili hüküm TTK m. 928/1’in TTK m. 878’e yaptığı atıf gereğince taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine de kıyas yoluyla uygulanacaktır.

⁵⁹¹ KARAN, **CMR Şerhi**, s. 341.

⁵⁹² Taşıma sözleşmesinde taşıyıcı bakımından aynı yönde bkz: ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 179.

⁵⁹³ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 179.; Nitekim bir kararında Yargıtay davalı taşıma işleri komisyoncusu aleyhine davacı gönderen tarafından açılan davada, yüklemenin fiilen gönderen tarafından yapılması sebebiyle eksik yüklenen emtiadan davalı taşıma işleri komisyoncusunun kusurunun kanıtlanamaması gerekçesiyle davanın reddine karar veren ilk derece mahkemesinin kararının onanmasına hükmetmiştir: Y. 11. HD. 2013/17445 E., 2014/4301 K.; Zararın gönderen tarafından yapılan yükleme ve istiflemekten kaynaklanması nedeniyle taşıma işleri komisyoncusu ve taşıyıcının sorumsuzluğu bakımından aynı yönde bkz: Y. 11. HD. 2016/8053 E., 2018/1397 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr> (e.t.: 10.07.2022).

Mezkur hüküm uluslararası taşımalarda gümrükte yapılan kontrol ve işlemlerin, gerekli harç ve vergilerin ödenmesinin eşyanın taşınma süresinin aşılmasına sebebiyet verebilecek zaman kayıplarına yol açması sebebiyle taşıma hukukunda sorumluluktan kurtulma sebebi olarak öngörülmüştür. Yine gümrük kontrolleri sırasında eşyanın denetime tabi tutulmak amacıyla ambalajının açılması, ambalaj yahut eşyanın gümrük denetimi sırasında zarar görmesi söz konusu olabilir. Taşıyıcı ve taşıma işleri komisyoncusu eşyanın gümrükte işleme tabi tutulduğu sırada meydana gelen zıya, hasar veya gecikmeden, zararın gümrüklenme ve gümrük idarelerinin işlemlerinden kaynaklanması nedeniyle sorumlu olmayacaktır.

b. Sözleşmenin Hiç veya Gereği Gibi İfa Edilmemesinden Doğan Zarardan Kaynaklanan Sorumluluktan Kurtulma

TTK m. 928/2 hükmü gereğince taşıma işleri komisyoncusu sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan zarardan ancak TTK m. 918 uyarınca kendisine düşen bir yükümlülüğü ihlal etmesi halinde sorumludur. Mezkur hükmün devamına göre şayet tedbirli bir tacirin göstereceği özene rağmen zarar önlenemeyecek ise taşıma işleri komisyoncusu sorumluluktan kurtulacaktır.

TTK m. 928/2 hükmüne göre TTK m. 928/1’de öngörülen eşyanın zıya veya hasarından doğan sorumluluğun aksine sorumluluktan kurtulmak için “en yüksek özen”in gösterildiğinin ispatı aranmayacak, taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluktan kurtulabilmesi için tedbirli/ basiretli bir tacirin göstermesi gereken özeni göstermesi yeterli olacaktır⁵⁹⁴.

⁵⁹⁴ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 130.

Esasen tacirin ticaretine ait iş ve işlemlerde basiretli bir iş adamı gibi hareket etme yükümlülüğü kanundan doğan bir yükümlülüktür. Basiretli davranma yükümlülüğü tacirin iş ve işlemlerinde objektif bir özen ölçüsü getirmektedir⁵⁹⁵.

Objektif özen yükümlülüğü gereğince tacir olan bir taşıma işleri komisyoncusunun, kendi yetenek ve imkanlarına göre beklenen özeni değil, aynı ticaret dalında faaliyet gösteren⁵⁹⁶ devamlı surette⁵⁹⁷ tedbirli, sağ duyulu⁵⁹⁸, ileri görüşlü⁵⁹⁹ ve dikkatli⁶⁰⁰ bir tacirden beklenen ve piyasa şartlarına ve işin niteliğine göre yapılan iş ve faaliyetin gerektirdiği özeni göstermesi gerekecektir⁶⁰¹.

Taşıma işleri komisyoncusu işletmesi ile ilgili sözleşmeleri yaparken ve sözleşmeden doğan borçlarını yerine getirirken objektif özen yükümlülüğüne uygun hareket etmelidir. Taşıma işleri komisyoncusunun bu yükümlülüğü TTK m. 918/4 hükmünde de taşıma işleri komisyoncusunun edimlerini yerine getirirken gönderenin menfaatlerini gözetmekle ve onun talimatlarına uymakla yükümlü olduğu şeklinde somutlaştırılmıştır.

Taşıma işleri komisyoncusunun taşıma aracı ve yolunun belirlenmesi, taşıma işini gerçekleştirecek kişileri seçme, eşyanın taşınması için gerekli sözleşmeleri akdetme, taşıyıcı ve taşıyıcılara gerekli bilgi ve talimatları verme edimlerini yerine getirirken objektif özen yükümlülüğüne aykırı davranışı TTK m. 928/2 anlamında sorumluluğuna yol açar.

⁵⁹⁵ ARKAN, **Ticari İşletme**, s. 153.; Tamer, BOZKURT, **Ticari İşletme Hukuku**, B. 2, Kuram Yayınevi, İstanbul, 2016, s. 68.; İsmail, KAYAR, **Ticaret Hukuku**, B. 5, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 127.; İsmail Mustafa, KAYA, Burçak, TATLI, **Ticaret Hukuku I Ticari İşletme ve Ortaklıklar Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 102.; Fatih, BİLGİLİ, Ertan, DEMİRKAPI, **Ticaret Hukuku Bilgisi**, B. 15, Dora Yayınevi, Bursa, 2019, s.63.

⁵⁹⁶ ARKAN, **Ticari İşletme**, s. 153.

⁵⁹⁷ KAYA, TATLI, **a.g.e.**, s. 102.

⁵⁹⁸ Aytekin, ÇELİK, **Ticaret Hukuku**, B. 11, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 32.

⁵⁹⁹ KAYA, TATLI, **a.g.e.**, s. 102.

⁶⁰⁰ BİLGİLİ, DEMİRKAPI, **a.g.e.**, s. 63.

⁶⁰¹ KAYAR, **a.g.e.**, s. 127.

Taşıma işleri komisyoncusu sözleşme ile ayrıca eşyanın ambalajlanması, işaretlenmesi, yüklenmesi, boşaltılması, sigortalanması, gümrüklenmesi edimlerini de üstlenmişse TTK m. 928/2 gereğince tedbirli bir tacirin göstermesi gereken özeni gösterdiğini ancak zararın buna rağmen önlenemediğini ispat etmedikçe bu fiillerinde objektif özen yükümlülüğüne aykırı davranışından doğan zarardan sorumlu olacaktır. Tedbirli bir tacirin göstermesi gereken özeni gösterdiğini ancak zararın buna rağmen önlenemediğini ispat yükü taşıma işleri komisyoncusunun üzerindedir.

Objektif özen yükümlülüğü gereğince taşıma işleri komisyoncusu, ticari iş ve işlemlerinde TBK m. 28’de düzenlenen aşırı yararlanma/ gabin hallerinden ancak sınırlı olarak yararlanabilecek, aşırı yararlanma halinin “düşüncesizlik” ve “deneyimsizlik” sebeplerine dayanamayacaktır⁶⁰². Taşıma işleri komisyoncusu gabinin subjektif koşullarından yalnızca darda kalma/ müzayaka haline dayanabilecektir⁶⁰³.

Doktrinde basiretli davranma yükümlülüğünün tacire kanunla getirilen ve sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça geçerli olan genel bir yükümlülük olduğu ve tacirin sözleşmeye açık hüküm koymak suretiyle bu konudaki sorumluluğu sınırlandırabileceği yönünde bir görüş mevcuttur⁶⁰⁴. Ancak bu durum taşıma işleri komisyoncusu bakımından geçerli değildir. Çalışmanın devamında da bahsedeceğimiz üzere TTK m. 853-854 hükümleri gereğince taşıma işleri komisyoncusunun kanun gereği yüklendiği sorumlulukların önceden hafifletilmesi veya kaldırılması sonucunu doğuran tüm sözleşme hükümleri geçersiz olacaktır.

⁶⁰² Tacirin basiretli iş adamı gibi hareket etme yükümlülüğü gereğince TBK m. 28 aşırı yararlanma hallerinden sınırlı şekilde yararlanabildiği yönünde bkz: ARKAN, **Ticari İşletme**, s. 154.; BOZKURT, Tamer, **Ticari İşletme Hukuku**, s. 68.; KAYAR, **Ticaret Hukuku**, s. 128.; ÇELİK, **Ticaret Hukuku**, s. 32.; BİLGİLİ, DEMİRKAPI, **Ticaret Hukuku Bilgisi**, s.64. Selma, ÇETİNER, Armağan Ebru, BOZKURT- YÜKSEL, **Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku**, B. 5, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 135.

⁶⁰³ ARKAN, **Ticari İşletme**, s. 154.; BOZKURT, Tamer, **Ticari İşletme Hukuku**, s. 68.; KAYAR, **Ticaret Hukuku**, s. 128.; ÇELİK, **Ticaret Hukuku**, s. 32.; BİLGİLİ, DEMİRKAPI, **Ticaret Hukuku Bilgisi**, s.64. ÇETİNER, BOZKURT- YÜKSEL, **a.g.e.**, s. 135.

⁶⁰⁴ KAYAR, **Ticaret Hukuku**, s. 128.

c. Gönderenin Davranışı ve Eşyanın Özel Ayıbı

(1). Gönderenin Davranışı

TTK m. 928/3 hükmüne göre zararın oluşmasına gönderenin bir davranışı sebep olmuşsa tazminat borcunun doğmasında ve kapsamının belirlenmesinde bu davranışın ne ölçüde etkili olduğu dikkate alınacaktır.

Gönderenin davranışı olumlu/ icrai bir hareket şeklinde ortaya çıkabileceği gibi olumsuz/ihmali bir davranış şeklinde de meydana gelebilir⁶⁰⁵. Gönderen tarafından verilen bir talimatın eşyanın zarar görmesine neden olması olumlu/ icrai davranışa, eşyanın özelliklerini bildirmemesi sebebiyle zararın meydana gelmesi olumsuz/ ihmali davranışa örnek verilebilir⁶⁰⁶.

Gönderenin fiil veya talimatının zarara yol açması yeterlidir, ayrıca zarara neden olan davranışında kusurlu olması gerekmez⁶⁰⁷.

Gönderenin davranışların eşyanın zarara uğramasına sebep olduğu haller gönderen tarafından ambalajlamanın yetersiz yapılması, yükleme, istifleme ve boşaltmanın gerekli biçimde yapılmaması, eşyanın özelliklerine ilişkin tam bilgi verilmemesi gibi nedenlerle ortaya çıkabilir⁶⁰⁸.

Bir diğer hal gönderen tarafından verilen talimatın eşyanın zarara uğramasına sebebiyet vermesidir. Bu halde TTK m. 928/3 anlamında taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğunun azalması veya tamamen ortadan kalkması için

⁶⁰⁵ Taşıma sözleşmesinde gönderen ve gönderilenin davranışlarının taşıyıcının sorumluluğu üzerindeki etkisine ilişkin TTK m. 875 hükmü ve 6762 sayılı TTK bakımından aynı yönde: ARKAN, **Sorumluluk**, s. 117; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 170.

⁶⁰⁶ ARKAN, **Sorumluluk**, s. 117.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 170.

⁶⁰⁷ ARKAN, **Sorumluluk**, s. 117.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 169.

⁶⁰⁸ ARKAN, **Sorumluluk**, s. 117-125.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 170-171.

gönderenin talimatı vermeye yetkili olması⁶⁰⁹, taşıma işleri komisyoncusunun bu talimata uymakla yükümlü olması ve zararın bu talimattan doğması şarttır⁶¹⁰.

Zarara gönderenin davranışının sebep olduğunu ispat yükü taşıma işleri komisyoncusunun üzerindedir.

(2). Eşyanın Özel Ayıbı

TTK m. 928/3 hükmüne göre zararın oluşmasına eşyanın özel bir ayıbı sebep olmuşsa tazminat borcunun doğmasında ve kapsamının belirlenmesinde bu davranışın ne ölçüde etkili olduğu dikkate alınacaktır.

Doktrinde eşyanın özel ayıbından doğan zarar, eşyanın kendine has nitelikleri veya taşınmak üzere tesliminden önce var olan ayıptan dolayı taşınma sırasında meydana gelen zarar olarak tanımlanmıştır⁶¹¹. Yine gönderen tarafından sağlanan konteyner ve ambalajı da eşya sayılacağından, bunlardaki ayıplar da eşyaya özel ayıp olarak sayılacaktır⁶¹².

Taşıma işleri komisyoncusunun zararın eşyanın özel bir ayıbından doğduğuna dayanarak sorumluluktan kurtulabilmesi için kendisinin kusurlu bir fiili ile zarara sebebiyet vermemesi ve zararın taşıma işleri komisyoncusunun ihmalinden de doğmamış olması gerekir⁶¹³. Örneğin eşyanın niteliği gereği ayrıca korumayı gerektirdiği bir durumda bu yükümlülüğe aykırı davranmanın sonucunda meydana gelen zararda eşyanın özel ayıbı değil ancak kötü ambalajlamadan söz edilebilecektir⁶¹⁴.

⁶⁰⁹ CONGAR, *Taşıyıcının Sorumluluğu*, s. 135.

⁶¹⁰ ARKAN, *Sorumluluk*, s. 135.; ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 173.

⁶¹¹ ARKAN, *Sorumluluk*, s. 113.; ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 173.

⁶¹² KARAN, *CMR Şerhi*, s. 332.

⁶¹³ Taşıma sözleşmesinde taşıyıcı bakımından aynı yönde: ARKAN, *Sorumluluk*, s. 114.; ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 174.

⁶¹⁴ ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 174.

Taşıma işleri komisyoncusu taşımak üzere teslim aldığı eşyayı görünürdeki eksiklik ve ayıplarını fark edebileceği şekilde araştırmalı, eşyanın dışarıdan anlaşılabilen eksik ve ayıpları varsa gerekli çekince ve ihtirazı kayıtları taşıma senedi veya ayrı bir kağıda yazarak eşyayı teslim almalıdır⁶¹⁵.

Taşıma işleri komisyoncusu tarafından eşyanın tesliminde ileri sürülecek ihtirazı kayıt açık ve gerekçeli olmalı, kaydın hangi sebeple ve neye ilişkin konulduğu açıklanmalıdır. Komisyoncu tarafından konulan “ihtirazı kayıt altında”⁶¹⁶, “çekincelidir”, “eşyanın kendi ayıbıdır” şeklindeki genel ifadeler hasar yahut zıyan sebebini açıkça içermemeleri nedeniyle komisyoncunun sorumluluktan kurtulma sebeplerine dayanmasında yeterli olmayacaktır.

Zarara eşyadaki eksiklik ve ayıbın neden olduğunu ispat yükü taşıma işleri komisyoncusunun üzerindedir.

3. Sorumluluğu Sınırlama ve Sorumluluktan Kurtulma Hakkının Kaybı

a. Genel Olarak

TTK m. 928/1’de atıf yapılan bir diğer hüküm “Sorumluluğu Sınırlama Hakkının Kaybı” başlıklı TTK m. 886 hükmüdür. Mezkur hükme göre zarara kasten veya pervasızca bir davranışla ve böyle bir zararın meydana gelmesi ihtimalinin bilinciyle işlenmiş bir fiilin veya ihmalinin sebebiyet verdiği ispat edilen taşıma işleri komisyoncusu ve TTK m. 929’da öngörülen ifa yardımcıları, sorumluluktan kurtulma halleri ve sorumluluğu sınırlandıran TTK m. 876-878 ve 882 hükümlerinden yararlanamayacaktır.

⁶¹⁵ Taşıma sözleşmesinde taşıyıcı bakımından aynı yönde: ARKAN, **Sorumluluk**, s. 114.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 166.

⁶¹⁶ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 113.

Hemen belirtelim ki mezkur hükme yalnızca TTK m. 928/1’de öngörülen taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya veya hasarından doğan zarardan sorumluluğu bakımından gönderme yapılmıştır. Tıpkı sorumluluktan kurtulma ve sorumluluğu sınırlama hükümlerinin eşyanın zıya veya hasarından doğan zararlara hasredildiği gibi TTK m. 886 hükmü de ancak bu durumlarda uygulanacaktır⁶¹⁷.

TTK m. 886 hükmü taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğunu sınırlama hakkının kaybına sebebiyet veren iki tip davranışının kast ve zararın meydana gelmesi ihtimalinin bilinciyle işlenmiş pervasızca bir davranış olduğunu, yine pervasızca davranışın ise fiili veya ihmali bir suretle meydana gelebileceğini öngörmüştür.

Esasen hükmün tam karşılığı 6762 sayılı TTK’da bulunmamaktadır. Ancak benzer şekilde 6762 sayılı TTK m. 786/3. fıkrasında zararın taşıyıcının ağır kusuru veya hilesinden doğmuş olduğu takdirde zarar gören tarafından tam tazminat istenebileceğine hükmolunmuştur⁶¹⁸.

TTK m. 886 hükmünün kaynağı CMR m. 29/1,2 ve ATK 435. paragrafıdır⁶¹⁹. İlgili CMR hükmü Türkçe resmi çevirisinde “*Hasar taşımacının kendi kötü hareketinden veya davaya bakan mahkemenin kararı ile isteyerek kötü harekete eşdeğer sayılan kusurundan ileri gelmiş ise taşımacı, sorumluluğunu kaldıran veya sınırlayan yahut da kanıt yükünü karşı tarafa yükleyen bu maddenin hükümlerinden yararlanamaz*” şeklindedir ve taşıyıcının sorumluluğunu sınırlandırma hakkının kaybına sebebiyet veren davranışları kötü hareketi ve kötü harekete eşdeğer sayılan kusuru olarak öngörülmüştür⁶²⁰. Doktrinde kötü harekete eşdeğer sayılan kusur ifadesi, kasta denk/

⁶¹⁷ 6762 sayılı Kanun döneminde m. 786/3 hükmü bakımından aynı yönde bkz: ARKAN, **Sorumluluk**, s. 169.

⁶¹⁸ Mezkur hükümde “hile” ifadesinin kullanılması doktrinde yazarlarca eleştirilmiş; ARKAN tarafından kasdı ifade etmek üzere hile teriminin kullanıldığı ifade edilmiştir ARKAN, **Sorumluluk**, s. 165-166.

⁶¹⁹ ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 793.

⁶²⁰ Y. 11. HD. 16.03.2016 tarihli 2015/15215 E., 2016/2967 K. nolu kararına göre davalı taşıyıcı tarafından eksik teslimin makul bir izahının yapılmadığına göre, eşyaların kaybolma hali CMR 29. maddesine göre ağır kusur teşkil ettiğinden tam tazminata hükmedilmesi gerekir. Yine Y. 11. HD.

kasta eşdeğer kusur⁶²¹ olarak ifade edilmiştir⁶²². Kasta denk kusur ise Türk ve İsviçre doktrinleri bakımından *ağır kusur* olarak nitelendirilmiştir⁶²³.

Yargıtay uygulamasında da sorumluluğu sınırlama hükümlerinden yararlanılmasını engelleyen ve zamanaşımını 1 yıldan 3 yıla çıkaran davranış ağır kusur kavramıyla ilişkilendirilmiştir⁶²⁴.

02.06.2014 tarihli 2014/7 E., 2014/10266 K. nolu kararı uyarınca davalı taşıyıcının kendisine teslim edilen eşyadan bir kısmını hiçbir açıklama olmaksızın teslim etmemesi nedeniyle CMR'nin 23. maddesindeki sınırlı sorumluluk hükümlerinin somut olayda uygulanması mümkün olmayacak, taşıyıcı gerçek zarar üzerinden tazminle yükümlü olacaktır. Yargıtay'ın 11. HD. T. 23.01.2023, 2012/64 E., 2013/1455 K. nolu kararı, Y. 11. HD. T. 7.01.2013, 2011/76586 E., 2013/57 K. nolu kararı, Y. 11. HD. T. 24.04.2007, 2006/3407 E., 2007/6228 K. nolu kararı, Y. 11. HD. T. 06.12.2000, 2000/4546 E., 2000/5446 K. nolu kararı da aynı yöndedir. Yargıtay kararları için bkz: ERDİL, **a.g.e.**, s. 464 ve devamı.

⁶²¹ Sabih, ARKAN, “CMR Hükümlerine Göre Yardımcıların Fiillerinden Doğan Sorumluluk”, **Prof. Dr. Yaşar Karayalçın’a 69. Yaş Armağanı**, Olgaç Matbaası, Ankara, 1988, s. 331,333.; ADIGÜZEL, **Sorumluluk**, s. 233.

⁶²² CMR İngilizce orijinal metninde aynı kavramları karşılamak üzere “*wilful misconduct*” ve “*such default as equivalent to wilful misconduct*”, Fransızca orijinal metninde “*dol*” ve “*faute qui lui est imputable et qui, d’après la loi de la juridiction saisie est considérée comme équivalente au dol*” ifadeleri kullanılmıştır. ARKAN’a göre Fransız hukukunda kasıt (*dol*) kavramının yalnızca doğrudan kastı (*dolus directus*) ifade etmesi, bu kavramın dolaylı kastı (*dolus eventualis*) ise kapsamaması nedeniyle Fransız uygulaması bakımından da dolaylı kast kavramının madde hükmüne dahil edilebilmesi için CMR m. 29’da “*kasda denk kusur*” ifadesi kullanılmıştır ARKAN, **a.g.m.**, s. 332.

⁶²³ İsviçre doktrini bakımından ağır kusur nitelendirmesi bakımından ayrıca bkz: ARKAN, **a.g.m.**, s. 333. ADIGÜZEL’e göre ise “*wilful misconduct*” kavramı kast ile ağır kusur arasında bir kavram olarak kabul edilmelidir. “*Wilful misconduct*” kavramını kast olarak nitelendirilebilecek “*intentionally*” ifadesinden ayıran nokta “*intentionally*” kavramında kişinin iradesi söz konusu sonucun meydana gelmesini isteme yönünde iken “*wilful misconduct*” kavramında kişinin niyeti söz konusu sonucun meydana gelmesini isteme yönünde olmamakla birlikte işlediği fiilin, sonucu doğurma ihtimalinin oldukça yüksek olduğunu bilmesi söz konusudur ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 241. Yine ADIGÜZEL’e göre Anglo-Sakson hukukundaki “*wilful misconduct*” kavramı ile esasen Kıta Avrupası hukuk sisteminde yer almayan bir kusur çeşidi oluşturulmuştur ADIGÜZEL, **Sorumluluk**, s. 234.

⁶²⁴ “*Ağır kusur, kasda yakın kusurdur. %50 kusur, ağır kusur olarak kabul edilemez.*” Y. 11. HD. 18.12.1995- E. 8431/ K. 9390.; “*Taşınan eşyanın gönderilen yerine meçhul kişilere teslimi ağır kusurdur.*” Y. 11. HD. 06.06.1994- E. 778/ K. 4782., ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 309.; “*Ağır kusur kavramı bir özel hukuk kavramı olup, kasıt olmamakla birlikte kasta yakın bir kusurun varlığını ifade eder. Bu durumda, bu tanım kavramında kalan ve ağır kusur olarak kabulü gereken olgunun kanıtlanması gerekir.*” Y. 11. HD. 19.12.2011- E. 3662/ K. 14672., ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 294.

b. Kast

TTK 886'ya göre taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğunu sınırlama hakkını kaybetmesine neden olan ilk davranışı, kasıtlı hareketidir. TTK m. 886'daki kast kavramı hem doğrudan (dolus directus) hem de dolaylı (dolus eventualis) kastı ifade eder⁶²⁵. Doğrudan kastta taşıma işleri komisyoncusu zarara sebep olan sonucu öngörmekte ve doğrudan doğruya bu sonucu istemektedir⁶²⁶. Dolaylı kast durumunda ise taşıma işleri komisyoncusu sonucu doğrudan doğruya istememekte ancak göze almaktadır⁶²⁷.

c. Pervasızca Hareket

TTK m. 886'ya yapılan atıf uyarınca taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğunu sınırlama hakkının kaybına sebebiyet veren bir diğer davranışı pervasızca davranışla ve zararın meydana gelmesi ihtimalinin bilinciyle işlenmiş fiili veya ihmali olarak öngörülmüştür.

TTK m. 886'nın gerekçesine göre “pervasızca ve zararın muhtemelen gerçekleşeceği bilinciyle hareket” birlikte ve tek bir kavram olarak değerlendirilmeli ve kasta eşit bir kusur olarak yorumlanmalıdır⁶²⁸. Maddede “pervasızca ve zararın muhtemelen

⁶²⁵ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 131. Muharrem, GENÇTÜRK, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Taşıyıcının Sınırsız Sorumluluğunu Gerektiren Ağır Kusurları ve Türk Mahkemelerinin CMR’yi Uygulaması Bakımından Muhtemel Etkisi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XVI, S. 4, 2012, s. 123. Uluslararası konvansiyonlar bakımından aynı yönde bkz: Muharrem, GENÇTÜRK, **Uluslararası Konvansiyonlara Göre Taşıyıcının Eşya Taşımalarında Gecikmeden Doğan Sorumluluğu**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 2005, s. 279-280.; Esra, KAŞAK, “Karayoluyla Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının TTK m. 886 Kapsamında Pervasızca ve Zararın Meydana Gelmesi İhtimalinin Bilinciyle Davranışı”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 27 / 2, 2021, s. 1492.; ATAMER, **a.g.e.**, s. 93.

⁶²⁶ GENÇTÜRK, **a.g.m.**, s. 120.

⁶²⁷ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 131. Dolaylı kastın bilinçli ihmalle karıştırılmaması gerektiği ve birbirlerinden farkları açısından ayrıca bkz: GENÇTÜRK, **a.g.m.**, s. 120.

⁶²⁸ ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 793-794.

gerçekleşeceği bilinciyle” sözcüklerinin kullanılmasının amacı CMR’ye paralel olarak kasta denk düşecek bir kusura vurgu yapmaktır⁶²⁹.

Doktrinde pervasızca davranış ağır kusur ve kast arasında bir kavram olarak değerlendirilmiştir⁶³⁰. Esasen kaynağını CMR m. 29/1’de düzenlenen “willful misconduct” teriminden alan “pervasızca davranış ve zararın gerçekleşeceği bilinciyle işlenmiş fiil veya ihmal” kavramı kasta eşdeğer kusuru ifade eder⁶³¹. Yine “pervasızca ve zararın muhtemelen gerçekleşeceği bilinciyle hareket” ifadesi doktrinde “dolaylı kast” olarak da nitelendirilmiştir⁶³².

Pervasızca davranış kavramının yorumlanmasında “*pervasızlık*” ifadesi objektif unsur, “*zararın meydana gelmesi ihtimalinin bilinci*” ifadesi subjektif unsuru oluşturacaktır⁶³³.

TTK m. 886’da pervasızca davranışın bir fiil veya ihmal şeklinde olabileceği öngörülmüştür. Bu anlamda taşıma işleri komisyoncusunun pervasızca davranışı aktif bir hareket olabileceği gibi pasif bir davranış şeklinde de ortaya çıkabilir⁶³⁴.

⁶²⁹ ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 793-794.

⁶³⁰ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 242. Pervasızca davranışın dolaylı kast ile şuurlu ihmal arasında yer aldığı ancak dolaylı kasta daha yakın olduğu yönünde ayrıca bkz: GENÇTÜRK, **Uluslararası Konvansiyonlara Göre Taşıyıcının Eşya Taşımalarında Gecikmeden Doğan Sorumluluğu**, s. 285.

⁶³¹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 132.; pervasızca davranışın kasta denk düşecek kusur olduğu yönünde ayrıca bkz: ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 795.

⁶³² Yazara göre taşıyıcı zarar vereceğini ya da verebileceğini bilmesine rağmen, kasten ya da pervasızca hareketi yapar veya tedbirli bir taşıyıcıdan beklenen özeni göstermekten ya da bir tedbiri almaktan kaçınır ise kasten hareket etmiş olur, KARAN, **CMR Şerhi**, s. 737-738.

⁶³³ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 131.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 242. GENÇTÜRK’e göre TTK m. 886’da öngörülen sorumluluğu sınırlama hakkının kaybına sebebiyet veren pervasızca davranıştan söz edilebilmesi için gereken unsurlar zarara neden olan davranışın pervasızca olması, bu davranışın sonucunda zararın meydana geleceğinin muhtemel olması ve taşıyıcının veya yardımcılarının meydana gelebilecek zararın bilincinde olmasıdır GENÇTÜRK, **a.g.m.**, s. 124.

⁶³⁴ Taşıyıcı bakımından aynı yönde bkz: GENÇTÜRK, **a.g.m.**, s. 124.; Uluslararası Konvansiyonlar bakımından aynı yönde bkz: GENÇTÜRK, **Uluslararası Konvansiyonlara Göre Taşıyıcının Eşya Taşımalarında Gecikmeden Doğan Sorumluluğu**, s. 280.

Ortaya çıkan zarardan taşıma işleri komisyoncusunun sorumlu tutulabilmesi için muhtemel zararın taşıma işleri komisyoncusu tarafından öngörülmüş olması diğer bir deyişle taşıma işleri komisyoncusunun zararın doğması ihtimalinin bilincinde olması⁶³⁵ gerekir⁶³⁶. Doktrinde bir diğer koşul olarak davranışın sonucu meydana getirme ihtimalinin oldukça yüksek olması aranmıştır⁶³⁷.

Taşıma işleri komisyoncusunun zarara sebebiyet veren davranışının pervasızca davranış ve zararın meydana gelmesinin bilinciyle işlenmiş bir fiil veya ihmal teşkil edip etmediği somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir⁶³⁸.

Zararın taşıma işleri komisyoncusunun veya TTK m. 929'da öngörülen yardımcılarının kastı veya pervasızca davranış ve böyle bir zararın meydana gelmesi ihtimalinin bilinciyle işlemiş olduğu fiil ve ihmalden doğduğunu ispat yükü tazminat talep eden/ zarar görene aittir⁶³⁹.

Zarara kasten veya pervasızca bir davranış ve zararın meydana gelmesi ihtimalinin bilinciyle işlenmiş bir fiil veya ihmaliyle sebebiyet veren taşıma işleri komisyoncusu ve ifa yardımcıları sorumluluktan kurtulma hallerinden ve sorumluluk sınırlamalarından yararlanamayacak ve gerçek zararın tamamını ödemek zorunda

⁶³⁵ Taşıyıcı bakımından aynı yönde bkz: GENÇTÜRK, **a.g.m.**, s. 129-130.

⁶³⁶ Zararın öngörülebilir olmasının yeterli olmadığı, meydana gelmesi ihtimalinin fiilen bilinmesi gerektiği yönündeki görüşler için ayrıca bkz: GENÇTÜRK, **Uluslararası Konvansiyonlara Göre Taşıyıcının Eşya Taşımalarında Gecikmeden Doğan Sorumluluğu**, s. 282-283., KAŞAK, **a.g.m.**, s. 1511.

⁶³⁷ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 241.; GENÇTÜRK, **a.g.m.**, s. 127-128.

⁶³⁸ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 133.; taşıyıcı bakımından aynı yönde bkz: ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 241.; GENÇTÜRK, **a.g.m.**, s. 126.

⁶³⁹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 133-134.; 6762 sayılı Kanun döneminde taşıyıcı bakımından aynı yönde bkz: ARKAN, **Sorumluluk**, s. 168.; Uluslararası Konvansiyonlar bakımından aynı yönde bkz: GENÇTÜRK, **Uluslararası Konvansiyonlara Göre Taşıyıcının Eşya Taşımalarında Gecikmeden Doğan Sorumluluğu**, s. 287.; KARAN, **CMR Şerhi**, s. 739.

kalacaktır⁶⁴⁰. Uğranılan zararı ve miktarını ispat yükü tazminat talep eden/ zarar görene aittir⁶⁴¹.

Son olarak TTK m. 930'un TTK m. 855'e yaptığı atıf gereğince taşıma işleri komisyoncusunun kastından veya pervasızca davranışıyla zararın meydana gelmesi ihtimalinin bilinciyle işlenmiş bir fiilinden veya ihmalinden dolayı eşya zıyaa veya hasara uğramış ise taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu TTK m. 855/1'de öngörülen 1 yılda değil, TTK m. 855/5 fıkrası gereğince 3 yılda zamanaşımına uğrayacaktır.

4. Sorumluluğun Sınırlandırılması ve Kaldırılmasına İlişkin Hükümlerin Geçersizliği

TTK m. 854 hükmüne göre kanunun taşıyıcı, taşıma işleri komisyoncusu ve faaliyeti Devlet iznine bağlı taşıma işletmelerine yüklediği sorumlulukların önceden hafifletilmesi veya kaldırılması sonucunu doğuran tüm sözleşme hükümleri geçersizdir⁶⁴². Sorumluluğun hafifletilmesi ve kaldırılmasına ilişkin bu hükümlerin işletme tüzüklerinde, genel işlem şartlarında, biletlerde, tarifelerde veya benzer diğer belgelerde öngörülmüş olmaları durumunda da mezkur hüküm uygulama alanı bulacaktır.

⁶⁴⁰ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 134-135.; taşıyıcı bakımından aynı yönde bkz: ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 795.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 241-242.; 6762 sayılı Kanun bakımından bkz: ARKAN, **Sorumluluk**, s. 167. ARKAN sınırsız sorumluluk öngörülen bu hallerin eşyanın zıya ve hasarından doğan zararlara hasredilmediği bu anlamda hile veya ağır kusurun varlığı halinde borcun gereği gibi yerine getirilmemesinden doğan tüm zararların tazmin edileceği fikrindedir. Yine ARKAN'a göre hile veya ağır kusurlu davranışı durumunda eşyanın zıya veya hasara uğramasından doğan manevi zararların tazmini de taşıyıcıdan istenebilir ARKAN, **Sorumluluk**, s. 167-168.

⁶⁴¹ ARKAN, **Sorumluluk**, s. 168.

⁶⁴² TTK m. 853 ve 854 hükümlerinin karşılığı olan 6762 sayılı TTK 765 ve 766. maddeleri bakımından Yargıtay uygulaması için bkz: “*Taşıma sözleşmesinin yollama yaptığı Sigorta Yönetmeliğinin 28’inci maddesinde öngörüldüğü üzere sorumluluğun sınırlandırılması geçersizdir.*” Y. 11. HD. 27.04.2006- E.4377/ K. 4742.; “*Taşıma faturası arkasındaki sorumluluğun sınırlandırılması kayıtları TTK’nın 766’ınca maddesi uyarınca geçersizdir.*” Y. 11. HD. 22.05.2003- E. 12756/K. 4742., ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 260-261.

TTK m. 853 hükmünde ise taşıyıcı ve taşıma işleri komisyoncusunun taşıma işini TTK m. 852’de öngörülen özel hükümlere bağlı bulunan bir kuruluşa gördürdükleri hallerde de kanunun kendilerine yüklediği sorumluluğun hafifletilmesi veya kaldırılmasını isteyemeyecekleri öngörülmüştür.

Görüldüğü üzere TTK, mehz Alman Ticaret Kanununun⁶⁴³ aksine sorumluluğun kanuni sınırının hafifletilmesi ve yine sorumluluğun kaldırılmasına ilişkin kayıt ve sözleşmelere cevaz vermemiştir. TTK m. 853 ve 854 hükümleri, tıpkı sorumluluğun hafifletilmesi ve kaldırılmasına ilişkin kayıtların geçersizliğini öngören 6762 sayılı TTK m. 766 hükmü gibi emredici mahiyettedir⁶⁴⁴.

Esasen taşıyıcı ve taşıma işleri komisyoncusunun kanundan doğan sorumluluğunun hafifletilmesi ve kaldırılmasına ilişkin hükümlerin yasaklılığı sözleşmenin zayıf tarafı olan gönderen/ zarar görenin korunması ve taşıyıcı ve taşıma işleri komisyoncusunun sözleşmeden doğan yükümlülüklerini ifada gerekli özeni göstermeye sevk etmek amacıyla öngörülmüştür⁶⁴⁵. Sorumsuzluk şartlarının hükümsüzlüğünün düzenlenmesinde bir diğer etken, taşıyıcılar tarafından tip sözleşmeler şeklinde hazırlanan ve pazarlık olanağı sunulmaksızın eşya taşımak isteyenlere sunulan sözleşme hükümlerine karşı ekonomik yönden daha güçsüz durumdaki tarafın korunmak istenmesidir⁶⁴⁶.

Taşıma işleri komisyoncusunun kanundan doğan sorumluluğunun hafifletilmesi ve kaldırılmasına yönelik sözleşme hükümlerinin geçersizliğine ilişkin TTK m. 854

⁶⁴³ TTK’dan farklı olarak Alman Ticaret Kanunu bazı durumlarda taşıyıcı ile gönderen arasında sorumluluğun azaltılmasına ilişkin anlaşma yapılmasına cevaz vermektedir. ATK §449/1 ve 2 hükümlerinde gönderenin tüketici ve tacir olması durumlarında taşıma hukukunun hangi hükümlerine aykırı düzenlemeler yapılabileceği ve yapılamayacağına ilişkin şartlar düzenlenmiştir. ÜLGİN, **a.g.m.**, s. 229.; ADIGÜZEL, **Sorumluluk**, s. 205.

⁶⁴⁴ ZEYNELOĞLU’na göre TTK m. 765 ve 766 hükümleri emredici hüküm mahiyetinde olduğundan yabancı ülkelerde yapılmış fakat ifa yeri Türkiye olan taşıma sözleşmelerinde de mezkur hükümlere aykırı olarak öngörülmüş ve taşıyıcının sorumluluğunu önceden hafifleten ve azaltan sözleşme hükümleri kesin hükümsüzdür. ZEYNELOĞLU, **Taşıma Hukuku**, s. 146.

⁶⁴⁵ ZEYNELOĞLU, **Taşıma Hukuku**, s. 145.

⁶⁴⁶ ARKAN, **Sorumluluk**, s. 141.; ADIGÜZEL, **Sorumluluk**, s. 202.

hükmü, komisyoncunun yalnızca eşyanın zıya ve hasarından doğan sorumluluğu yönünden değil aynı zamanda TTK m. 928/2’de öngörülen sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan sorumluluğu bakımından da uygulama alanı bulacaktır⁶⁴⁷. Bu anlamda taşıma işleri komisyoncusu, TTK m. 918’de öngörülen asli ve yan edim yükümlülüklerinin yanında sözleşmeden doğan yan yükümlülükler bakımından da sorumluluğunun hafifletilmesi ve kaldırılması yasağına tabi olacaktır⁶⁴⁸. Taşıma işleri komisyoncusunun ayrıca üstlenmiş olduğu ancak komisyonculukla ilgili olmayan yükümlülükleri bakımından ise TTK m. 854 hükmünün değil, somut olayın özelliklerine göre taşıma işleri komisyoncusunun yüklendiği edimin uzmanlık gerektiren bir yükümlülük olup olmadığının tayini ve bu kapsamda TBK m. 115 ve 116 hükümlerinin dikkate alınması gerekir⁶⁴⁹.

TBK m. 27/2 hükmü gereğince sözleşmenin sorumluluğun hafifletilmesi ve kaldırılmasına ilişkin hükümlerinin geçersizliği, diğer hükümlerinin geçerliliğini etkilemeyecektir. Mezkur hükmün devamı ise şayet bu hükümler olmaksızın sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa sözleşmenin tamamının kesin hükümsüz olacağı şeklindedir. TBK m. 27/2 hükmüne karşın sorumsuzluğa ilişkin hükümlerin geçersizliği durumunda sözleşmenin tamamının geçersiz olacağı sonucuna ulaşılmamalıdır. Şayet bu sonuç doktrinde TMK m. 2 anlamında sorumsuzluk kaydından yararlanan kişinin objektif iyiniyete aykırı davranması olarak değerlendirilmiştir⁶⁵⁰. Bu anlamda sorumsuzluk anlaşmaları yasağı sözleşmenin zayıf tarafını korumak için getirildiği ve sözleşmenin diğer şartlarının uygulanmasını engellemediği sürece yalnızca buna aykırı şartların geçersiz sayılması ve diğer hükümlerin geçerliliğini koruması ile yetinilecektir⁶⁵¹.

⁶⁴⁷ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 136.

⁶⁴⁸ Taşıma sözleşmesinde taşıyıcının sorumluluğunun hafifletilmesi ve kaldırılması yasağı bakımından aynı yönde bkz: ARKAN, **Sorumluluk**, s. 143.

⁶⁴⁹ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 136. Taşıyıcı bakımından aynı yönde bkz: ARKAN, **Sorumluluk**, s. 143.; Y. 11. HD. 30.10.2017 – E. 2016/3632, K. 2017/5846 www.corpus.com.tr.

⁶⁵⁰ ADIGÜZEL, **Sorumluluk**, s. 202.; ARKAN, **Sorumluluk**, s. 144.

⁶⁵¹ ADIGÜZEL, **Sorumluluk**, s. 202-203.; ARKAN, **Sorumluluk**, s. 144.; YÜRÜK YENİOCAK, **Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması**, s. 162.

Taşıma işleri komisyoncusunun ifa yardımcılarının fiil ve ihmallerinden sorumluluğuna ilişkin TTK m. 929 hükmüne aykırı olarak öngörülen sorumsuzluk kayıtları ve anlaşmaları da TTK m. 854 gereğince hükümsüzdür⁶⁵². Ancak daha önce de ifade ettiğimiz üzere taşıma işleri komisyoncusunun sözleşme ile yetkilendirildiği sürece müteakip taşıma işleri komisyoncusunun fiil ve ihmallerinden ve gönderen adına akdettiği diğer sözleşmelerden sorumluluğu söz konusu olmayacaktır. Aynı şekilde taşıma işleri komisyoncusu yalnızca aracılık faaliyetini üstlendiği sürece gönderen adına ardiyeci, taşıyıcı vb. kişilerle yapacağı sözleşmelerden sorumsuzluğuna ilişkin kayıtları sözleşmeye koyabilir, buna ilişkin ayrıca sorumsuzluk anlaşmaları akdedebilir. Zira taşıma işleri komisyoncusu yalnızca bu kişilerin seçiminde göstermesi gereken özenden sorumludur.

Taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya veya hasarından kanunen sorumlu olduğu tazminat miktarının altında bir oran veya miktarda sorumlu olduğunu öngören sorumluluk hükümleri, sorumluluğun hafifletilmesine yönelik kayıtlara örnek verilebilir⁶⁵³. Bu tip sözleşme hükümleri TTK m. 854 gereğince kesin hükümsüz olacaktır.

İspat yükünü ters çeviren ve esasen taşıma işleri komisyoncusunun ispatlamakla yükümlü olduğu bir hususu gönderen/ zarar görenin ispatlamakla yükümlü olduğuna ilişkin kayıtlar da TTK m. 854 uyarınca geçersiz olacaktır⁶⁵⁴.

⁶⁵² Taşıyıcı bakımından aynı yönde bkz: ADIGÜZEL, **Sorumluluk**, s. 203.

⁶⁵³ ARKAN, **Sorumluluk**, s. 142.

⁶⁵⁴ M. Sami, OKAY, **Adem-i Mes'uliyet Kayıtları**, Türk Hukuk Ansiklopedisi, C. 1., s. 172; ERTEN, Ali, **Sorumsuzluk Şartları**, Doktora Tezi, Ankara, 1971, s. 290; Max, PAPPENHEIM, **Handbuch des Seerechts**, Bd. 3, München u. Leipzig, 1918, s. 493-494; Hans, SEYDE, **Die Haftungsbeschränkungen des Frachtführers und des Verfrachters in rechtspolitischer Beleuchtung**, Diss., Bremen, 1924, s. 36 (ARKAN, **Sorumluluk**, s. 142 naklen). ARKAN'a göre ispat yükünü tersine çeviren bu kayıtlar, gönderen/ zarar gören bakımından ispatın aşırı güçlüğü dolayısıyla esasen taşıyıcının fiilen sorumsuzluğuna yol açar. ARKAN, **Sorumluluk**, s. 142.

Sorumluluğun hafifletilmesi ve kaldırılmasına ilişkin hükümlerin yasaklılığı ilkesi ücretli taşımalar bakımından öngörülmüş bir düzenlemedir, hatır taşımaları bakımından söz konusu olmaz⁶⁵⁵.

Her ne kadar sorumluluğun hafifletilmesi ve kaldırılmasına ilişkin önceden öngörülen sözleşme hükümlerinin geçersiz olacağı öngörülmüşse de TTK m. 854 anlamında zararın doğmasından sonra yapılan sorumsuzluk anlaşmaları geçerlidir⁶⁵⁶. Taraflar zararın doğmasından sonra taşıma işleri komisyoncusunun zarardan sorumlu olmadığı yönünde anlaşma yapabilirler⁶⁵⁷.

C. Sorumluluk Davası

1. Tazminatın Belirlenmesi

Taşıma işleri komisyoncusu TTK m. 928/1 ve 2. fıkralarında sorumluluğun kaynağına göre iki farklı sorumluluk rejimine tabi kılınmıştır.

TTK m. 928/1’de taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya ve hasarından kaynaklanan sorumluluğu TTK m. 880-883 hükümlerine yapılan atıf gereğince sınırlı sorumluluk rejimine tabidir. Taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya ve hasarından kaynaklanan sorumluluğu TTK m. 882 gereğince yalnızca eşyanın net olmayan ağırlığının her bir kilogramı için belirli bir tutar ile sınırlandırılmış, eşyanın uğradığı zarar dışında karşılanması gereken zarar kalemleri TTK m. 881 ve 883’te sınırlı sayıda olmak üzere belirlenmiştir. Bu anlamda taşıma işleri komisyoncusu eşyanın zıya ve hasarından kaynaklanan her türlü zararı özellikle dolaylı zarar ve yansıma zararları karşılamakla yükümlü değildir⁶⁵⁸. Taşıma hukukunda kabul edilen

⁶⁵⁵ ZEYNELOĞLU, **Taşıma Hukuku**, s. 147.

⁶⁵⁶ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 136.; ADIGÜZEL, **Sorumluluk**, s. 204.; ARKAN, **Sorumluluk**, s. 145.

⁶⁵⁷ AKDENİZ’e göre zararın doğmasından sonra yapılan sorumsuzluk anlaşmasının geçerliliği ayrıca gönderenin zarardan haberdar olmasına bağlıdır. AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 136. CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 281.

⁶⁵⁸ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 138.

sınırlı sorumluluk ilkesi ve objektif hesaplama yöntemi, eşyanın zıya ve hasarından doğan zarar bakımından borçlar hukuku anlamında yoksun kalınan kar ve dolaylı zarar kalemlerinin zarar gören tarafından talep edilememesine neden olacaktır⁶⁵⁹.

Yargıtay⁶⁶⁰ uygulamasına göre sınırlı sorumluluk hükümleri uyarınca tayin olunacak tazminat miktarının likit olmaması ve ancak yargılama sonucunda belirlenebilmesi mümkün olacağından şayet tazminat icra takibine konularak talep olunmuşsa itirazın iptali davasında icra inkar tazminatına da hükmedilemeyecektir⁶⁶¹.

Taşıma emtia sigortalarında sigortalı lehine belirlenen poliçe ilave bedeli⁶⁶² ve kar marjı ilavesi⁶⁶³ sınırlı sorumluluk ilkesi gereğince talep edilemeyecek olan diğer kalemlerdir⁶⁶⁴. Yine taşıma emtia sigortacısının sigortalı taşıma konusu emtiada meydana gelen zıya veya hasarın tespiti için yaptığı eksper masrafının talep edilmesi mümkün değildir⁶⁶⁵.

TTK m. 928/1 hükmünün aksine TTK m. 928/2’de taşıma işleri komisyoncusunun sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi nedeniyle uğranılan zararlardan sorumluluğu bakımından herhangi bir sorumluluk sınırı öngörülmemiştir. Taşıma işleri komisyoncusunun sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi nedeniyle

⁶⁵⁹ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 207.; ARKAN, **Sorumluluk**, s. 148.; SAR, **a.g.e.**, s. 153.; Hakan, BULUT, **Karayoluyla Yurtiçi Eşya Taşımacılığında Taşıyıcının Zıya ve Hasardan Sorumluluğu**, Dicle Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2017, s. 88. “Eşyanın zıyaı veya hasarı halinde ödenecek tazminat belirlenirken eşyanın objektif değeri esas alınır, umulan kar kaybı ilave olunamaz.” Y. 11. HD. 06.12.2005 - E. 2004/12926, K. 2005/11969, KARAN, **CMR Şerhi**, s. 623.

⁶⁶⁰ Y. 11. HD. 11.03.2013 – E. 2013/2856, K. 2013/4699; Y. 11. HD. 16.01.2012 – E. 2010/7815, K. 2012/215; Y. 11. HD. 27.03.2012 – E. 2010/12258, K. 2012/4779, ERDİL, **a.g.e.**, s. 251, 271.

⁶⁶¹ Mehaz CMR Konvansiyonu bakımından aynı yönde bkz: ERDİL, **a.g.e.**, s. 251.

⁶⁶² “...Sigortacı ile sigortalı arasında kararlaştırılan ilave bedelin eklenmesinin mümkün olmaması karşısında, davalının itirazının ikinci bilirkişi kurulu tarafından saptanan ve malın fatura bedeli olan, gerçek zararı ifade eden 63.045,66 Euro'nun TL karşılığı olan (2,1064 TL / Euro X 63.045,66 Euro) 132.799,38 TL üzerinden iptaline karar verilmesinin gerektiği gerekçesiyle, davanın kısmen kabulü...” Y. 11. HD. 26.02.2015 – E. 2014/17450, K. 2015/2624. www.corpus.com.tr.

⁶⁶³ ERDİL, **a.g.e.**, s. 397.

⁶⁶⁴ Mehaz CMR Konvansiyonu bakımından aynı yönde bkz: Y. 11. HD. 16.11.2009 – E. 2008/7699, K. 2009/11910; Y. 11. HD. 17.03.2009 – E. 2007/14074, K. 2009/3013, ERDİL, **a.g.e.**, s. 427, 430.

⁶⁶⁵ ERDİL, **a.g.e.**, s. 397.

uğranılan zarardan sorumluluğu sınırsızdır⁶⁶⁶. Bu anlamda TTK m. 928/2 bakımından dolaylı zarar ve yoksun kalınan kar kalemlerinin talep edilebilmesi mümkündür⁶⁶⁷. Kanun koyucunun taşıma hukukunda yalnızca eşyanın zıya ve hasarından kaynaklanan zarardan sorumluluğun değil aynı zamanda sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden kaynaklanan zarardan sorumluluk bakımından da sınırlı sorumluluk ilkesini benimsediğini taşıma sözleşmesinde taşıyıcının sözleşmeden doğan bir yükümlülüğünü ihlal etmesi nedeniyle meydana gelen zarardan sorumluluğunu tam ziya halinde ödenmesi gereken tazminat miktarının üç katı ile sınırlayan TTK m. 884 hükmünden de çıkarabiliriz.

TTK m. 928/2’de öngörülen kusura dayanan sınırsız sorumluluk rejimi genel hükümlere göre yorumlanacaktır.

a. Eşyanın Zıya ve Hasara Uğraması Halinde Tazminat

(1). Zıya Halinde

Taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın tamamen yahut kısmen zıya uğramasından dolayı sorumluluğunun eşyanın değeri ve kanunda öngörülen birtakım zarar kalemlerinden oluştuğundan önceki başlıkta bahsetmiştik.

Genel anlamda borcun hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi durumunda ödenmekle yükümlü olunan zarar müspet zarar olarak ifade edilir. Müspet zarar borçlunun borcu gereği gibi yerine getirseydi alacaklının malvarlılığının olacağı durum ile borcun gereği gibi ifa edilmemesi nedeniyle mevcut olan durum arasındaki fark olarak tanımlanır ve fiili zarar ve yoksun kalınan kar kalemlerinden oluşur⁶⁶⁸. Ancak taşıma hukukundaki sınırlı sorumluluk ilkesi nedeniyle zararın tazmininde müspet zarar ilkesinden uzaklaşlmış ve taşıma konusu eşyanın kural olarak piyasa yahut borsa değeri ile

⁶⁶⁶ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 141.

⁶⁶⁷ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 139.; ARKAN, *Ticari İşletme*, s. 259.

⁶⁶⁸ ARKAN, *Sorumluluk*, s. 146.

sınırlandırılan objektif bir değerin esas alınması ile eşyanın zıya veya hasara uğraması durumunda yoksun kalınan kar ve dolaylı zarar kalemlerinin tazmin edilmesi imkanı ortadan kalkmıştır⁶⁶⁹.

Taşıma işleri komisyoncusu eşyanın tamamı yahut kısmi zıya sebebiyle tazminat ödemekle sorumlu tutulduğunda bu tazminat, TTK m. 880/1 hükmü gereğince eşyanın taşınmak üzere teslim alındığı yer ve zamandaki⁶⁷⁰ değerine göre ve TTK m. 880/2 hükmü gereğince eşyanın değeri, eşyanın piyasa fiyatı şayet piyasa fiyatı yoksa aynı tür ve nitelikteki malların cari değerine göre tayin olunacaktır.

Taşıma konusu eşyanın piyasa değeri, ticari hayatta aynı kalite ve nitelikte düzenli olarak satılan emtianın ortalama fiyatıdır⁶⁷¹. Eşyanın piyasa değerinin belirlenmesinde eşyanın tür ve nitelikleri belirleyici olacaktır⁶⁷². Piyasa fiyatının hesaplanmasında ambalajlama, yükleme ve istiflemenin gönderen tarafından yapılması durumunda bunlara ilişkin masraflar, piyasa fiyatına dahil olunacaktır⁶⁷³. Taşıma konusu eşyanın ihracata konu eşya olması durumunda eşyanın değerinin teslim alındığı yer olan farklı bir ülkedeki değerinin, ödenmiş gümrük ve tüketim vergisi ve sair masraflar gibi diğer pek çok kalemi içermesi nedeniyle bu kalemlerin eşyanın teslim alındığı yerdeki fiyatına indirilerek piyasa fiyatının belirlenmesi gerekmektedir⁶⁷⁴. Yine boşaltma ve depolama masrafları eşyanın piyasa değerinin belirlenmesinde dikkate alınmayacak

⁶⁶⁹ ARKAN, **Sorumluluk**, s. 147-148.; Mehaz CMR Konvansiyonu bakımından aynı yönde bkz: KARAN, **CMR Şerhi**, s. 581.; ERDOĞAN, **a.g.e.**, s. 131. Bu aşamada Yargıtay'ın aksi yöndeki bir kararına değinmekte fayda vardır. 09.06.2014 tarihli bir kararında Yargıtay zayi olan taşıma konusu emtia sebebiyle davacının yeniden ithal etmek zorunda kaldığı ürün için ödediği gümrük, ordino, ardiye, gümrük komisyonu ücretlerini de talep edebileceği, malın yeniden elde edilmesi için yapılan ödemelerin ve hatta kâr kaybının dahi zarar kapsamında bulunduğu hükmetmiştir: Y. 11. HD. 09.06.2014 – E. 2014/5112, K. 2014/10955. www.corpus.com.tr

⁶⁷⁰ “Eşyanın objektif değeri hesaplanırken eşyanın taşınmak üzere teslim alındığı yerdeki ve zamandaki fiyatı esas alınır.” Y. 11. HD. 06.02.2006 – E. 2005/13, K. 2006/1043., KARAN, **CMR Şerhi**, s. 626.

⁶⁷¹ ARKAN, **Sorumluluk**, s. 154.; KOLLER, **Transportrecht**, S. 451.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 209.; ERDİL, **a.g.e.**, s. 399.

⁶⁷² ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 208.

⁶⁷³ KOLLER, **Transportrecht**, S. 451.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 209.; CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 177.; UYAROĞLU, **a.g.m.**, s. 549.

⁶⁷⁴ KOLLER, **Transportrecht**, S. 453.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 209.

hususlardır⁶⁷⁵. Ancak ihracat priminin niteliği gereği bu kapsamda olmaması nedeniyle piyasa fiyatının belirlenmesinde teslim yerindeki fiyatına eklenerek piyasa fiyatının belirlenmesi gerektiği kabul edilmiştir⁶⁷⁶.

TTK m. 880/3 hükmü devamında kanun koyucu, eşyanın piyasa fiyatına ilişkin bir faraziye öngörmüştür⁶⁷⁷. Şayet eşya taşınmak üzere tesliminden hemen önce satılmışsa, satıcının faturasında taşıma giderleri mahsup edilerek gösterilen satış bedelinin piyasa fiyatı olduğu varsayılacaktır⁶⁷⁸. Bu halde gönderen ve gönderilen arasındaki satım sözleşmesindeki ticari emtianın bedelini gösteren fatura, eşyanın piyasa değerinin belirlenmesinde bir ispat aracı olarak kullanılabilir⁶⁷⁹. TTK m. 880/3'te öngörülen bu karine aksi ispat edilebilir adi karinedir⁶⁸⁰. Taşıma işleri komisyoncusu ve gönderen bu karinenin aksini eşyanın gerçek değerini ortaya koyarak ispat edebilir⁶⁸¹. Bu anlamda taşıma işleri komisyoncusunun fatura değerine itiraz hakkı saklıdır⁶⁸².

Taşıma konusu eşyanın borsada işlem gören bir eşya olması halinde eşyanın borsa değeri, piyasa değeri olarak kabul edilecek ve taşıma işleri komisyoncusunun ödeyeceği tazminat buna göre belirlenecektir⁶⁸³. Borsada işlem görmeyen eşya için piyasa değeri ödenecek tazminatın belirlenmesinde esas alınacaktır⁶⁸⁴. Yine eşyanın hükümetçe tayin olunmuş bir değeri söz konusu olabilir, bu halde hükümet tarafından belirlenen değer eşyanın piyasa değeri kabul edilir⁶⁸⁵.

⁶⁷⁵ CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 177.

⁶⁷⁶ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 210.

⁶⁷⁷ KOLLER, **Transportrecht**, S. 451.

⁶⁷⁸ Mehaz CMR Konvansiyonu bakımından aynı yönde bkz: KARAN, **CMR Şerhi**, s. 584.

⁶⁷⁹ CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 177.

⁶⁸⁰ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 211.; “*Fatura değeri, eşyanın piyasa değerinin tespit olunamadığı hallerde kendisine başvurulabilecek, aksi ispat olunabilir fiili emare teşkil eder.*” Y. 11. HD. 22.11.2005 – E. 2004/12377, K. 2005/11330, KARAN, **CMR Şerhi**, s. 621.

⁶⁸¹ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 211.

⁶⁸² Mehaz CMR Konvansiyonunda taşıyıcı bakımından aynı yönde bkz: KARAN, **CMR Şerhi**, s. 581.

⁶⁸³ CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 176.

⁶⁸⁴ CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 176.

⁶⁸⁵ ARKAN, **Sorumluluk**, s. 154.

TTK m. 880/3 eşyanın belirlenebilir bir piyasa fiyatının olmaması durumunda değerinin, aynı tür ve nitelikteki malların cari değerine göre tayin olunacağını öngörmüştür. Eşyanın cari fiyatı, aynı tür ve nitelikteki eşyanın herkes için geçerli olan objektif değeridir⁶⁸⁶. Cari fiyatın belirlenmesinde eşyanın satım sözleşmesinde taraflar arasında belirlenen değeri değil, taşınmak için teslim alındığı yerdeki objektif değeri esas alınır⁶⁸⁷.

Doktrinde bir görüşe göre eşya zıyaa uğradığında, zıyaın önlenmesi için yapılan masrafların eşyanın piyasa değeri veya cari değeri üzerinden belirlenen tazminattan indirilmesi istenebilecektir⁶⁸⁸. Kanaatimizce somut olayın özelliklerine göre hakkaniyetin gerektirdiği ve taşıma işleri komisyoncusu tarafından da ispatlanabildiği takdirde zıyayı önlemek maksadıyla yapılan harcamalar belirlenen tazminattan indirilebilir.

Eşyanın tamamının zıyayı halinde 880 ve 881. maddeler uyarınca ödenmesi gereken tazminat, TTK m. 882 hükmü gereğince eşyanın net olmayan ağırlığının her bir kilogramı için 8,33 Özel Çekme Hakkını karşılayan tutar ile sınırlıdır.

Eşyanın münferit parçalarının zıyayı söz konusu ise taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu eşyanın tamamı değerini kaybetmişse tamamının, bir kısmı değerini kaybetmişse değerini kaybeden kısmının net olmayan ağırlığının her bir kilogramı için 8,33 Özel Çekme Hakkını karşılayan tutar ile sınırlı olacaktır. Bu halde eşyanın yalnızca zıyaa uğramış kısmının değeri belirlenecektir⁶⁸⁹. Taşıma konusu eşyanın

⁶⁸⁶ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 210.

⁶⁸⁷ “Cari fiyat, taraflar arasındaki anlaşma ya da özel durumlar göz önüne alınmaksızın teslim edildiği yer ve zamanda gönderilenin elde edebileceği eşyanın veya o eşyanın satış değerine eşit değerde aynı çeşit ve kalitede bir eşya ile karşılaştırılması sonucu bulunan fiyattır.” ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 210.; KOLLER, **Transportrecht**, S. 455.; ARKAN, **Sorumluluk**, s. 154.

⁶⁸⁸ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 211.; CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 177.

⁶⁸⁹ KOLLER, **Transportrecht**, S. 460.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 211.; CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 178.

parça parça olmakla beraber bütünlük arz etmesi durumunda tazminat tam zıya değeri esas alınarak belirlenecektir⁶⁹⁰.

(2). Hasar Halinde

Eşyanın hasara uğraması halinde ödenecek tazminat TTK m. 880/2 hükmü gereğince eşyanın taşınmak üzere teslim alındığı yer ve zamanki hasarsız değeri ile hasarlı değeri arasındaki farktan oluşacaktır. Hasara uğramış emtianın hasarlı ve hasarsız bedeli arasındaki farktan oluşan objektif hesaplama yöntemi⁶⁹¹, eşyanın hasara uğraması durumunda yoksun kalınan kar⁶⁹² ve dolaylı zarar kalemlerinin talep edilememesine sebep olur⁶⁹³. Mezkur hükme göre zararı azaltmak ve gidermek için yapılacak harcamaların saptanacak değer farkını karşıladığı karine olarak kabul edilir.

Doktrinde hasara uğramış emtiada eşyanın taşıyıcıya teslim edildiği yerdeki değeri ele alındıktan sonra kural olarak eşyanın hasarlı durumundaki değeri, hasarlı olarak satışının yapılması sonucunda satış masraflarının düşülmesiyle elde edilecek meblağ olarak ifade edilmiştir⁶⁹⁴.

Hasar tazminatı hesabı aşağıdaki şekilde formüle edilir:

Hasar Tazminatı = (Eşyanın teslim alma yerindeki değeri + Eşyanın taşınması için yapılan taşıma ücreti, gümrük ve sair giderler) x Hasar Oranı (Eşyanın teslim alma yerindeki farazi hasarlı değeri/ Eşyanın teslim alma yerindeki hasarsız değeri)⁶⁹⁵

⁶⁹⁰ ARKAN, **Sorumluluk**, s. 155.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 211.; CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 178.

⁶⁹¹ CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 125.

⁶⁹² ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 213.

⁶⁹³ YETİŞ ŞAMLI, **a.g.e.**, s. 20-21.

⁶⁹⁴ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 212.; ERDİL, **a.g.e.**, s. 474.

⁶⁹⁵ Mehz CMR'ye göre hasara uğrayan emtiada tazminatı hesaplama yöntemi bakımından aynı yönde bkz: ERDİL, **a.g.e.**, s. 474.; ÖZDEMİR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 176.

Belirlenen formüle göre eşyanın hasara uğraması halinde tazmini gereken meblağ aşağıdaki şekilde hesap edilecektir⁶⁹⁶:

1. Eşyanın objektif hesaplama ilkesi gereğince hasarsız değeri belirlenecektir. Eşyanın değeri belirlenirken TTK m. 880 hükmü gereğince eşyanın taşınmak üzere teslim alındığı yer ve zamandaki değeri esas alınacaktır.
2. Eşyanın hasara uğraması durumunda zayi olması halinden farklı olarak yalnızca ziyaa uğrayan kısmın değil tamamının değeri dikkate alınacaktır.
3. Eşyanın hasarsız olarak belirlenen değeri ile hasarlı hali arasındaki fark bulunacaktır.
4. Elde edilen değer kaybına TTK m. 881 ve 883 hükümleri gereğince yapılan masraflar eklenecektir. Eklenecek masraf miktarı eşyanın hasarlı haldeki değeri hasarsız haldeki değerine oranlanarak bulunacak ve tazmin olunacak hasar miktarına ulaşılacaktır.

Şayet eşya satışa çıkarılamıyorsa hasarlı durumdaki değeri bilirkişi tarafından takdir edilecektir⁶⁹⁷. Yine taşıma konusu eşyanın hasarlı halinin sovtaj işlemine tabi tutulmasının mümkün olduğu hallerde, eşyanın hasarsız bedelinden sovtaj bedelinin indirilmesi ile elde edilecek tutar tazmini gereken meblağı verir⁶⁹⁸.

⁶⁹⁶ ERDİL, a.g.e., s. 475.

⁶⁹⁷ ARKAN, **Sorumluluk**, s. 160.; ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 212.; Mehaz CMR Konvansiyonu bakımından aynı yönde bkz: KARAN, **CMR Şerhi**, s. 583. “Uyuşmazlık hasar tazminatının miktarına ilişkindir. Dava konusu olayda taşıma senedine geçirilmiş bir değer söz konusu olmadığına, başka bir anlatımla bu husus ispatlanamadığına göre, zaman itibarıyla somut olaya uygulaması gereken 6762 sayılı TTK'nın 785/son maddesine göre hasardan doğan tazminat, ancak eşyanın gönderilene teslim edileceği yerde hasardan önceki değeri ile hasardan sonraki değeri arasında mevcut farka göre tespit edilir. Davalı taşıyıcı, anılan Yasa hükmüne göre tespit edilecek hasar tazminatından sorumlu olup hükme esas alınan bilirkişi raporundaki hasar tazminatı TTK'nın 785. maddesine uygun hesaplanmamıştır. Davalı vekili, bilirkişi raporuna, diğer itirazlarının yanında, bu yönde de itiraz etmesine rağmen mahkemece nazara alınmamıştır. Bu itibarla mahkemece davalı taşıyıcının sorumlu olduğu hasar tazminatının 6762 sayılı TTK'nın 785/son maddesine uygun şekilde belirlenmesi için ek rapor ya da konusunda uzman yeni bir bilirkişi heyetinden rapor alınarak oluşacak sonuç çerçevesinde bir karar vermek gerekirken yazılı şekilde hüküm tesis doğru olmamış kararın bu nedenle davalı yararına bozulmasına karar vermek gerekmiştir.” Y. 11. HD. 17.12.2014 – E. 2014/13297, K. 2014/19919.; aynı yönde bkz: Y. 11. HD. 25.09.2019 – E. 2018/4421, K. 2019/5837. www.corpus.com.tr.

⁶⁹⁸ Hasarlı emtianın sovtaj değeri olup olmadığı varsa gerçek zarar miktarından bulunan sovtaj değerinin mahsubu sonucunda kalacak miktarın davalının sınırlı sorumluluğu kapsamında olup olmadığının

Objektif hesaplama ilkesi gereğince eşyanın tamir edilebilir bir şekilde hasar görmesi durumunda, tamir için yapılan masraflar tazminatın hesaplanmasında dikkate alınmayacaktır⁶⁹⁹. Söz gelimi hasarsız bedeli 100 birim, hasarlı bedeli 80 birim olan bir eşyanın tamiri için 30 birimlik harcama yapılması durumunda, taşıma işleri komisyoncusunun tazminle yükümlü olduğu tutar hasarsız ve hasarlı bedel arasındaki 20 birimlik farktan ibaret olacaktır. Ancak objektif değer farkının tespitinde zorluk

araştırılması gerektiği yönde bkz: Y. 11. HD. 10.05.2005 – E. 2004/6773, K. 2005/4902, ERDİL, **a.g.e.**, s. 440. “TTK’nun 785. maddesi uyarınca yapılacak hesaplamanın temeli, kural olarak, taşıyıcıya verilen bir değer in iade edilmesi esasına dayanmaktadır. Dosya kapsamı uyarınca, somut olayda emtianın yurt içinde tamiri mümkün olmayan hassas enjeksiyon kalıplarından ibaret olduğu, hasarlı halleriyle ancak hurda olarak değerlendirilebilecekleri anlaşılmaktadır. Bu durumda, taşınan emtianın hasarsız haliyle hasarlı hali arasındaki farkın bilirkişiler marifetiyle tespit edilerek, tamirinin ekonomik olup olmadığı, bir diğer söyleyişle emtianın “pert total” kabul edilip edilmeyeceği saptandıktan sonra gerekirse hurda bedeli düşülüp emtianın rayiç değeri üzerinden tazminata hükmedilmesi gerektiği” yönünde bkz: Y. 11. HD. 19.09.2014 – E. 2013/7430, K. 2014/14157.; “Mahkemece iddia, savunma, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre; davalıların zarardan alt taşıyıcı olarak müştereken ve müteselsilen sorumlu oldukları, davacı tarafın 6762 Sayılı TTK’nun 1301 ve 6102 Sayılı TTK’nun 1472.maddelerine göre davalılara rücu hakkının bulunduğu, toplam zarar miktarının 13.139,83 TL olduğu, bu zarar miktarının davacı ... şirketince sigortalısına ödendiği, zıya uğrayan panellerle ilgili sovtaj bedeli düşüldükten sonra kalan miktardan davalıların sorumlu oldukları gerekçesiyle davanın kısmen kabulü ile 12.739,83 TL’nin 15/10/2012 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsiline, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmiştir.” Y. 11. HD. 05.11.2014 – E. 2014/9530, K. 2014/16937. www.corpus.com.tr.

⁶⁹⁹ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 213.; KARAN, **CMR Şerhi**, s. 654.; CONGAR, **Taşıyıcının Sorumluluğu**, s. 185.; SAR, **a.g.e.**, s. 164. Mehaz CMR bakımından aynı yönde bkz: “Malların hasara uğraması durumunda ödenecek tazminat miktarı CMR’nin 25. maddesi uyarınca belirlenecek olup buna göre hasar durumunda taşıyıcı 23. maddenin 1, 2, ve 4. paragrafına göre hesaplanan malların değerinde söz konusu olacak azalmadan sorumlu olacaktır. Bu itibarla taşıyıcının malların eski durumuna getirilmesi veya malların tamir edilmesi masraflarından dolayı sorumluluğu bulunmamaktadır.” Y. 11. HD. 22.09.2014 – E. 2014/7991, K. 2014/14240. Eşyanın tamirinin mümkün olması halinde tamir masrafı hesaplamaya katılamayacağı yönünde bkz: Y. 11. HD. 23.05.2017 – E. 2016/4474, K. 2017/2990. www.corpus.com.tr. Aksi yönde, yükün tam hasarlı sayılacağı durumda gönderilenin tamir için harcadığı miktarın hasar tazminatı adı altında talep edilebileceği yönünde ayrıca bkz: YÜRÜK YENİOCAK, **Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması**, s. 51.; CAN, **a.g.e.**, s. 87.; H. Kübra, TURĞUT, **Karayoluyla Eşya Taşımacılığında Taşıyıcının Gecikmeden Doğan Sorumluluğu**, Çağ Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2021, s. 34. Yine aksi yönde tasarruf hakkı sahibinin eşyayı eski hâle getirmek için yaptığı masrafların hasar tazmini adı altında talep edilebilmesi gerektiği yönünde bkz: ATAMER, **a.g.e.**, s. 53. Benzer şekilde taşıma konusu emtianın taşıma sırasında kirletilmiş olması sebebiyle eski hale getirilmesi amacıyla yapılan temizleme masraflarının hasar tazminatı olarak talep edilebileceği yönünde bkz: Aksoy, YAVAŞ, **Kara Yolunda Konteyner ile Yapılan Yük Taşımasında Kayıp veya Hasardan Doğan Sorumluluk**, Yeditepe Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul, 2015, s. 72.

yaşanması halinde tamir giderleri, eşyanın hasar görmesi halinde tazmin edilecek zarar kalemi olarak talep olunabilir⁷⁰⁰.

Eşyanın tamamının hasarı halinde 880 ve 881. maddeler uyarınca ödenmesi gereken tazminat, TTK m. 882 hükmü gereğince eşyanın net olmayan ağırlığının her bir kilogramı için 8,33 Özel Çekme Hakkını karşılayan tutar ile sınırlıdır. Eşyanın hasara uğrayan kısmının brüt ağırlığını ispat yükü, TTK m. 882 hükmüne dayanarak sorumluluğunu sınırlamak isteyen taşıma işleri komisyoncusuna aittir. Eşyanın brüt ağırlığı taşıma senedinde öngörülen miktara bakılarak tespit olunacaktır⁷⁰¹. Zıyaa uğrayan brüt ağırlığın tespitinin yapılamadığı hallerde taşıma konusu emtiaya ilişkin satış faturası, tanık beyanları ve fotoğraflar dikkate alınarak zıyaa uğrayan emtianın brüt ağırlığı hakkaniyete uygun olarak bilirkişi marifetiyle takdir edilecektir⁷⁰².

Eşyanın münferit parçalarının hasarı söz konusu ise taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu eşyanın tamamı değerini kaybetmişse tamamının, bir kısmı değerini kaybetmişse değerini kaybeden kısmının net olmayan ağırlığının her bir kilogramı için 8,33 Özel Çekme Hakkını karşılayan tutar ile sınırlı olacaktır. Eşyanın tamamının hasara uğraması halinde ödenecek tazminat miktarı, eşyanın tam zıyaı halinde talep edilebilecek tazminat miktarını aşamayacaktır⁷⁰³.

(3). Zararı Saptama Giderleri

TTK m. 928/1 hükmünün TTK m. 881 hükmüne yaptığı atıf gereğince eşyanın zıya veya hasara uğraması durumunda taşıma işleri komisyoncusu TTK m. 880 uyarınca ödemesi gereken tazminattan başka zararın karşılanması için yapılması zorunlu olan masrafları da tazminle yükümlüdür.

⁷⁰⁰ KARAN, **CMR Şerhi**, s. 654.

⁷⁰¹ Mehaz CMR Konvansiyonu bakımından aynı yönde bkz: KARAN, **CMR Şerhi**, s. 655.

⁷⁰² Mehaz CMR Konvansiyonu bakımından aynı yönde bkz: KARAN, **CMR Şerhi**, s. 655.

⁷⁰³ Y. 11. HD. 22.02.2007 – E. 2005/14441, K. 2007/3246, KARAN, **CMR Şerhi**, s. 663.

TTK m. 881 anlamında talep edilebilecek masraflar, zararın tespiti için yapılan mahkeme, ekspertiz, zarar saptama hususunda uzman kuruluş masrafları olup, bunlar için ödeme tarihinden itibaren faiz de istenebilecektir⁷⁰⁴.

(4). Diğer Zararların Tazmini

TTK m. 928/1'in atıf yaptığı ve taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine de kıyas yoluyla uygulanacak olan bir diğer hüküm "Diğer Giderlerin Tazmini" başlıklı TTK m. 883 hükmüdür.

Mezkur hüküm taşıyıcının zıya veya hasardan sorumlu olduğu hallerde 880 ile 882. maddelere göre ödemesi gereken tazminatı ödedikten başka taşıma ücretini de geri vereceği ve taşıma ile ilgili vergileri, resimleri ve taşıma nedeniyle doğan giderleri de karşılayacağı ve başkaca giderlerden taşıyıcının sorumlu olmayacağı şeklindedir. Taşıma nedeniyle yapılan diğer masraflar, eşyanın tartılma ücreti, sigorta bedeli, ihracat ve ithalat izni için yapılan vergi, harç ve resim ödemeleri, taşıma refakat belgeleri için yapılan masraflar, taşıma konusu eşyanın korunması için özel tedbir ve teçhizat gerekiyorsa bunlara ilişkin masraflar ve sair ödemelerden oluşmaktadır⁷⁰⁵.

Kanaatimizce mezkur düzenlemenin taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi bakımından taşıma işleri komisyoncusunun zıya veya hasardan sorumlu olduğu hallerde 880 ile 882. maddelere göre ödemesi gereken tazminatı ödedikten başka taşıma işleri komisyonculuğu ücretini de geri vereceği ve taşıma işleri komisyonculuğu nedeniyle doğan giderleri de karşılayacağı şeklinde yorumlanması gerekir. Mezkur hüküm uyarınca eşyanın zıya veya hasara uğraması sebebiyle ödenmiş olan taşıma işleri komisyonculuğu ücretinin geri istenebilmesi, ödenmemiş olan taşıma işleri komisyonculuğu ücretine ilişkin de talep hakkının yitirileceği şeklinde yorumlanmalıdır⁷⁰⁶.

⁷⁰⁴ ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 214.

⁷⁰⁵ CONGAR, *Taşıyıcının Sorumluluğu*, s. 183.; KARAN, *CMR Şerhi*, s. 588.

⁷⁰⁶ Mehaz CMR Konvansiyonu taşıyıcı bakımından aynı yönde bkz: KARAN, *CMR Şerhi*, s. 587.

Taşıma işleri komisyoncusu TTK m. 883'e yapılan atıf gereğince zilyetliğindeki bir eşyanın zıya veya hasarından kaynaklanan zarardan, ilgili hükümlerce ödemesi gereken tazminattan başkaca zararları karşılamakla sorumlu değildir. Taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya veya hasarından doğan sorumluluğu kanunen sınırlı sorumluluk rejimine tabidir. Eşyanın zıyaı halinde taşıma işleri komisyoncusu tarafından ödenecek tazminat hesaplanırken zayı olan eşyanın objektif değeri hesaplanacak bu değere taşıma ile ilgili diğer masraflar eklenecektir. Elde edilecek toplam meblağ, taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğunun tayininde eşyanın brüt ağırlığı ölçülerek hesaplanan tazminatın üst sınırını aşmamalıdır⁷⁰⁷.

(5). Faiz

i. Genel Olarak

Hukuki anlamda faiz, hak edilişi hukuki bir sebebe bağlı olan *medeni semere*⁷⁰⁸ ve alacaklının kendisine ait bir miktar paradan kararlaştırılan süreden daha fazla bir süre yoksun kalması nedeniyle uğradığı zararı karşılayan tazminat⁷⁰⁹ olmak üzere iki şekilde olabilir. Taşıma hukukunda eşyanın zıya veya hasarı yahut gecikme nedeniyle ödenmesi gereken tazminata ilişkin faiz, ikinci türden faiz olarak karşımıza çıkar. Taşıma işleri komisyoncusu, eşyanın zayı olması yahut hasara uğraması nedeniyle ödenmesi gereken tazminat ve masraf kalemlerinden başka bu tutarlara ilişkin faizi de ödemekle yükümlü olacaktır.

ii. Hukuki Niteliği

Taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zayı olması yahut hasara uğraması nedeniyle ödenmesi gereken tazminat ve masraf kalemlerine işletilecek ve ödemekle yükümlü

⁷⁰⁷ Y. 11. HD. 10.05.2007 – E. 2007/4187, K. 2007/7215, KARAN, **CMR Şerhi**, s. 633.

⁷⁰⁸ Şerafettin, ŞİRİN, **Hukukumuzda Faizi Aşan Munzam Zarar ve Faiz**, Alfa Yayınevi, İstanbul, 1996, s.13, 15.; KARAN, **CMR Şerhi**, s. 673.

⁷⁰⁹ AKINTÜRK, Turgut, ATEŞ, Derya, **Borçlar Hukuku**, B. 27., Beta Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 133.; KARAN, **CMR Şerhi**, s. 673.

olduğu faiz hukuki anlamda temerrüt faizidir⁷¹⁰. Temerrüt faizi yukarıda da tanımını yapmış olduğumuz gibi, alacaklısının belirli bir miktar paradan yoksun kalması nedeniyle uğradığı zararın, yoksun kalınan süre ve belirli bir oran dahilinde hesaplanan karşılığı olacaktır⁷¹¹. Alacaklının temerrüt faizi isteyebilmesi için ayrıca tazminata konu paradan mahrum kalması nedeniyle bir zarara uğradığını ispat etmesi gerekmediği gibi, borçlu da kusursuzluğunu ispat etmek suretiyle temerrüt faizi ödemekten kaçınamayacaktır⁷¹².

Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde zarara uğrayan tarafın tazminat talebinden başka işleyecek faizi de isteyebilme hakkı, sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan zararın tazminine hizmet etmektedir⁷¹³.

iii. Oranı

Mehaz CMR Konvansiyonu m. 27'nin aksine TTK'da, eşyanın zıya ve hasarı nedeniyle ödenecek tazminata işletilecek faiz oranı ayrıca hüküm altına alınmış değildir. TTK m. 3 gereğince taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin TTK'da düzenlenen hususlardan olması nedeniyle TTK m. 928 hükmü uyarınca yapılacak tazminat talebi ticari işlerden sayılacak ve tazminata ilişkin faiz talebi de TTK m. 8 ticari işlerde faiz hükmüne tabi olacaktır. TTK m. 8 gereğince taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde kural olarak taraflar, temerrüt faizini aralarında serbestçe kararlaştırabilirler.

Çalışmanın başında da ifade ettiğimiz üzere taşıma işleri komisyoncusu tacir olmasa da taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin TTK'da düzenlenmesi nedeniyle

⁷¹⁰ Tazminat faizinin hukuki mahiyetinin temerrüt faizi olduğu yönünde bkz: Y. HGK. 17.12.1986 – E. 1985/II-383, K. 1986/1096, KARAN, **CMR Şerhi**, s. 683.

⁷¹¹ KARAN, **CMR Şerhi**, s. 672-673.

⁷¹² AKINTÜRK, ATEŞ, **a.g.e.**, s. 133.

⁷¹³ CMR Konvansiyonunda talep edilebilecek faiz bakımından aynı yönde bkz: KARAN, **CMR Şerhi**, s. 674.

yapılan iş ticari işe vücut verecek, bu anlamda sözleşmede ayrıca faiz oranı kararlaştırılmamışsa da zarar gören tazminat ile birlikte ticari faiz talep edebilecektir.

iv. İşlemeye Başladığı Tarih

Sözleşmenin ihlalden doğan tazminat taleplerine ilişkin faiz kural olarak borçlu sözleşmeye aykırılığı bilir yahut bilmesi gerekir karinesi uyarınca sözleşmenin ihlali anından itibaren işlemeye başlamaktadır⁷¹⁴. Önceki başlıklarda da ifade ettiğimiz üzere eşyanın zıya veya hasara uğraması nedeniyle taşıma işleri komisyoncusunun ödemekle yükümlü olduğu kalemler, taşıma konusu eşyanın objektif hesaplama kriteri uyarınca hesaplanacak değer farkı, zararın saptanması için yapılması gereken zorunlu masraflar ve taşıma nedeniyle yapılan masraf kalemlerinden oluşmaktadır.

Taşıyıcının eşyanın zıya veya hasara uğraması nedeniyle ödemekle yükümlü olduğu tazminata ilişkin talep edilebilecek faizi öngören mehz CMR m. 27 hükmü⁷¹⁵ aksine TTK, faizin işlemeye başlayacağı tarihe ilişkin herhangi bir hüküm öngörmemiş, faizin talep edilebilmesini de yazılı bildirim şartına tabi kılmamıştır. Eşyanın zıya veya hasarı nedeniyle ödenecek tazminat için zarar gören, zararın meydana geldiği⁷¹⁶ tarihten itibaren faiz talep edebilecektir. Zararın saptanması için yapılması gereken zorunlu giderler ve taşıma nedeniyle yapılan masraf kalemleri için ise zarar gören, ödeme tarihinden itibaren faiz talep edilebilir⁷¹⁷. Eşyanın zıya veya hasara uğraması nedeniyle sigorta tazminatı ödeyerek sigortalısının haklarına halef olan taşıma emtia sigortacısı, sigorta tazminatına ilişkin rücu talebinde sigortalısına ödeme yaptığı ve sigortalısının haklarına halef olduğu tarihten itibaren faiz isteyebilir.

⁷¹⁴ KARAN, **CMR Şerhi**, s. 676.

⁷¹⁵ Yargıtay uygulamasında ise CMR faizinin yazılı bildirimin taşıyıcı tarafından tebellüğ edildiği tarihten itibaren tazminata faiz işletileceği düşüncesi hakimdir: Y. 11. HD. 25.11.1999 – E. 1999/8068, K. 1999/9566; Y. 11. HD. 21.04.2008 – E. 2007/3687, K. 2008/5295, KARAN, **CMR Şerhi**, s. 695, 715.

⁷¹⁶ Taşıyıcının tazminat borcuna uygulanan faizin temerrüt faizi niteliğinde olduğu ve olay tarihinden itibaren işleyeceği yönünde bkz: Y. HGK. 13.11.1991 – 1991/11-303, K. 1991/567, KARAN, **CMR Şerhi**, s. 684.

⁷¹⁷ ADIGÜZEL, **Taşıma Hukuku**, s. 214.

b. Sözleşmenin Hiç veya Gereği Gibi İfa Edilmemesi Halinde Tazminat

Alacaklının gereği gibi yapılmamış bir ifayı kabul etmesi, borçlunun sorumluluğuna başvurmadan feragat ettiği anlamına gelmez⁷¹⁸. Alacaklı kötü ifayı⁷¹⁹ kabul etmiş olsa dahi borçlunun borcu gereği gibi ifa etmemeden sorumluluğu devam edecek ve alacaklının tazminat hakkına halel gelmeyecektir⁷²⁰. Hakkında özel hüküm bulunmayan borca aykırılık hallerinde sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan sorumluluk TBK m. 112 vd. hükümlerine tabidir⁷²¹.

TTK m. 928/2 gereğince taşıma işleri komisyoncusu TTK m. 918 uyarınca kendisine düşen bir yükümlülüğü ihlal etmesi halinde sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan zarardan sorumludur.

Taşıma işleri komisyoncusunun borcun hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan sorumluluğu TTK m. 928/1'de öngörülen eşyanın zıya veya hasarından doğan sorumluluğunun aksine sınırlandırılmış bir sorumluluk hali değildir. TTK m. 928/2 bakımından sorumluluğu sınırlandırma hükümlerine atıf yapılmamıştır. Benzer şekilde tazminatın belirlenmesinde esas alınacak değere ilişkin de bir düzenleme içermemektedir. Bu anlamda taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/2'de düzenlenen sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan sorumluluğunun kapsamı TBK m. 112 vd. hükümlerine tabi olacaktır. Borcun hiç veya

⁷¹⁸ M. Kemal, OĞUZMAN, M. Turgut, ÖZ, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 1, B. 16, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018, s.473.

⁷¹⁹ Borcun gereği gibi ifa edilmemiş olması veya kötü ifa, borca olumlu aykırılık (*borcun müspet ihlali*) hallerini kapsayan bir üst kavramdır OĞUZMAN, ÖZ, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 474. Şayet borca aykırılık temerrüt veya imkansızlıktan kaynaklanıyorsa, borçlu bu hususlardaki özel hükümler gereğince bu aykırılıktan sorumlu olacaktır OĞUZMAN, ÖZ, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 475; Haluk N., NOMER, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, B. 17, Beta Yayınevi, İstanbul, 2020, s. 382.

⁷²⁰ NOMER, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 382.

⁷²¹ OĞUZMAN, ÖZ, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 476.; NOMER, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 381.; KILIÇOĞLU, Ahmet M., **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, B. 24, Turhan Kitapevi, Ankara, 2020.

gereği gibi ifa edilmemesinden doğan zarar, borç sözleşmeye uygun şekilde ifa edilmiş olsaydı alacaklının içinde bulunacağı durum ile mevcut durumu arasındaki farka göre belirlenecektir⁷²².

Daha önce de bahsettiğimiz üzere taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/2’de öngörülen sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan zarardan sorumluluğu sınırsızdır⁷²³. Söz konusu hüküm gereğince gönderen taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 918 uyarınca ihlal ettiği bir yükümlülüğten doğan doğrudan zararlarını talep edebileceği gibi dolaylı zararının tazminini de talep edebilir⁷²⁴.

Borca aykırı davranışın sonucunda doğrudan meydana gelen zararlar doğrudan zararları oluştururken, borca aykırı davranışın doğrudan sonucu olmayan ancak aralarındaki illiyet bağı nedeniyle bu davranışın sebebiyet verdiği anlaşılan zararlar dolaylı zararlara vücut verecektir. Taşıma işleri komisyoncusu TTK m. 928/2 anlamında dolaylı zarar kalemlerinden sorumludur.

TTK m. 928/2 uyarınca talep edilebilecek tazminatın kapsamına fiilen mevcut ve gerçekleşen zarar⁷²⁵ -fiili zarar- gireceği gibi, fiilen gerçekleşmeyen ancak elde edilmesi muhtemel kazanç kayıpları⁷²⁶ -yoksun kalınan kar- da dahil olacaktır⁷²⁷.

Yansıma zarar kavramı ise eylemin yöneldiği kişiler dışında kalan kişilerin uğramış olduğu zararı ifade eder⁷²⁸. Taşıma işleri komisyoncusu TTK m. 928/2 anlamında kural olarak yansıma zararlardan sorumlu değildir.

⁷²² NOMER, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 382.; Fikret, EREN, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, B. 25, Yetkin Basımevi, Ankara, 2020, s. 1173.

⁷²³ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 141.

⁷²⁴ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 141.

⁷²⁵ KILIÇOĞLU, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 394.

⁷²⁶ KILIÇOĞLU, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 394.

⁷²⁷ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 139.

⁷²⁸ KILIÇOĞLU, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 391.

Borcun hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi halinde alacaklı borçludan sözleşmeye aykırı davranışı sonucunda meydana gelen zararın faizini de talep edebilir⁷²⁹. Buradaki zarar temerrüt faizi olmayıp sözleşmenin ihlalinin doğan zararın faizidir, bu faiz zarar verici olayın gerçekleştiği anda doğar ve bu andan itibaren talep edilebilir⁷³⁰.

Zararın tespit ve hesaplanmasında esas alınacak tarih alacaklının takdirine bağlıdır⁷³¹. Alacaklı dilerse zararın borçlunun borcu ifa zorunda olduğu tarihi esas alarak hesaplanmasını dilerse hükmün verildiği tarihe göre hesaplanmasını talep edebilir⁷³².

5. Dava

a. Taraflar

(1). Davacı

Bir hakkı dava etme yetkisi kural olarak o hakkın sahibine aittir, o hakka ilişkin bir davada davacı olma sıfatı (*aktif husumet ehliyeti*) da o hakkın sahibine ait olacaktır⁷³³. Taşıma işleri komisyoncusuna karşı açılacak davada davacı sıfatı borcun kaynağı olan sebeplere göre tayin olunacaktır.

Sözleşmeden doğan borçlar sebebiyle açılacak davada davacı sıfatını, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin tarafı olan gönderen ve onun hukuki halefleri haizdir⁷³⁴. Söz gelimi taşıma konusu emtianın taşıma emtia sigortası ile sigortalandığı hallerde eşyanın zıyaa yahut hasara uğraması durumunda sigortalısına ödeme yapan sigortacı, sigortalısının haklarına halef olarak taşıma işleri komisyoncusuna karşı talep ve dava hakkını kazanacaktır. Gönderilenin ise kural olarak taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine dayanarak taşıma işleri komisyoncusuna karşı dava

⁷²⁹ EREN, **a.g.e.**, s. 1189.

⁷³⁰ EREN, **a.g.e.**, s. 1189.

⁷³¹ EREN, **a.g.e.**, s. 1174.

⁷³² EREN, **a.g.e.**, s. 1175.

⁷³³ Ramazan, ARSLAN, Ejder, YILMAZ, Sema, AYVAZ TAŞPINAR, Emel, HANAĞASI, **Medeni Usul Hukuku**, B. 6, Yetkin Basımevi, Ankara, 2020, s. 270.

⁷³⁴ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 137.

açma hakkı yoktur⁷³⁵. Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin gönderilen yararına, tam üçüncü kişi yararına sözleşme olarak akdedildiği hallerde gönderilenin hak sahibi sıfatını haiz olduğu görülebilir.

Taşıma işleri komisyoncusunun taşıyıcının hak ve yükümlülüklerine tabi olduğu hallerde sorumluluğu genişleyecek, bu hallerde taşıma sözleşmesine dayanarak gönderilen yahut eşya ilgilisi de kanundan doğan haklarını kullanabilecektir. Taşıma konusu emtianın ayrıca satım konusu mal olduğu hallerde satıcı ile alıcı arasındaki satım sözleşmesinde kullanılan İNCOTERMS, mezkur taşımada emtiada meydana gelen hasarın (ve yararın) kime ait olacağının tayininde belirleyici olacaktır.

Sözleşme dışı sorumluluk nedeniyle yöneltilebilecek talepler bakımından davacı sıfatı hak sahibi, zarar görene aittir⁷³⁶. Gönderilenin haksız fiil sorumluluğuna dayanarak taşıma işleri komisyoncusuna yöneltebileceği talepler sözleşme dışı sorumluluk haline örnektir.

(2). Davalı

Kendisinden bir hak istenebilecek olan kişi (*pasif husumet ehliyetinin sahibi*) o hakka uymakla yükümlü olan kişidir⁷³⁷. Kendisine yöneltilebilecek talepler bakımından davalı sıfatı taşıma işleri komisyoncusuna aittir. Bizim de katıldığımız AKDENİZ'in görüşüne göre sözleşmeden doğan talepler, TBK m. 507/3 hükmü gereğince alt taşıma işleri komisyoncusuna da yöneltilebilir⁷³⁸.

⁷³⁵ Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin kural olarak üçüncü kişi yararına sözleşme niteliği taşıması nedeniyle gönderilenin dava açma hakkını haiz olmadığı yönünde: AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 137.

⁷³⁶ ARSLAN, YILMAZ, AYVAZ TAŞPINAR, HANAĞASI, **Medeni Usul Hukuku**, s. 270.

⁷³⁷ ARSLAN, YILMAZ, AYVAZ TAŞPINAR, HANAĞASI, **Medeni Usul Hukuku**, s. 270.

⁷³⁸ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 137.

b. İspat Yüğü

Davada ispat yükünü taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğuna ilişkin TTK m. 928/1 ve 928/2 düzenlemeleri için ayrı ayrı incelemek gerekir.

Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/1’de öngörülen zilyetliğindeki bir eşyanın zıya ve hasarından doğan sorumluluğu yumuşatılmış kusursuz sorumluluktur. Taşıma işleri komisyoncusu zilyetliğindeki bir eşyanın zıya veya hasarından ayrıca kusurlu olduğunun ispatına gerek olmaksızın sorumlu olacaktır. Bu anlamda taşıma işleri komisyoncusunun zıya ve hasardan sorumlu tutulabilmesi için gönderen tarafından ayrıca kusurlu olduğunun ispatı aranmayacaktır. Ancak gönderen eşyayı taşıma işleri komisyoncusuna sağlam bir şekilde teslim ettiğini ve zararın taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğinde meydana geldiğini ispatlamakla yükümlüdür⁷³⁹.

Şayet eşyada taşıma işleri komisyoncusu tarafından teslim alınmadan önce var olan bir hasar varsa buna ilişkin bildirim veya ihbar taşıma işleri komisyoncusu tarafından yapılmalı, eşya gerekli çekince ve ihtirazi kayıtlar konarak teslim alınmalıdır. Taşıma işleri komisyoncusu tarafından eşyanın tesliminde ileri sürülecek ihtirazi kayıt açık ve gerekçeli olmalı, kaydın hangi sebeple ve neye ilişkin konulduğu açıklanmalıdır. Komisyoncu tarafından konulan “ihtirazi kayıt altında”⁷⁴⁰, “çekincelidir”, “eşyanın kendi ayıbıdır” şeklindeki genel ifadeler hasar yahut zıyanın sebebini açıkça içermemeleri nedeniyle komisyoncunun sorumluluktan kurtulma sebeplerine dayanmasında yeterli olmayacaktır.

Uygulamada eşyanın durumunu tespit eden bu tür çekincelere “marjinal kayıtlar” adı verilmektedir⁷⁴¹. Marjinal kayıtlara unprotected goods (korunmasız yük), cover torn/rusty/wet (ambalaj yırtık/paslı/ıslak), insufficient markings (yetersiz

⁷³⁹ AKDENİZ, *Komisyonculuk Sözleşmesi*, s. 137.; OYAL, *Taşıma İşleri Komisyonculuğu*, s. 409-410.

⁷⁴⁰ ADIGÜZEL, *Taşıma Hukuku*, s. 113.

⁷⁴¹ ESKİŞEHİRLİ, *Nakliyat Sigortaları*, s. 31.

işaretlemeler), case damaged (muhafaza zarar görmüş), wet before shipment (yüklemeden önce ıslak durumda), cartons dented (kartonlarda ezik var), barrels leaking (varillerden sızıntı var), bags stained/ torn and wet (torbalar lekeli/ yırtık ve ıslak) kayıtları örnek gösterilebilir⁷⁴².

Taşıma işleri komisyoncusunun zıya ve hasardan doğan sorumluluğunun yumuşatılmış kusursuz sorumluluk olması TTK m. 928/1'in taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluktan kaçınabilmesine imkan tanıyan TTK m. 876-878 hükümlerine dayanabilmesine cevaz vermesinden ileri gelir. Nitekim taşıma işleri komisyoncusu en yüksek özeni gösterdiğini ancak zıya ve hasarın kaçınamayacağı ve sonuçlarını önleyemeyeceği sebeplerden meydana geldiğini ispat ederek yahut TTK m. 878'de öngörülen sebeplerden birine dayanarak sorumluluktan kurtulabilecektir.

Kanun koyucu özel sebeplere ilişkin, TTK m. 876'da öngörülen genel sebepten ayrılan bir düzenleme getirmiştir. TTK m. 878/2 hükmüne göre şayet zararın durum ve şartlara göre TTK m. 878/1 fıkrasında öngörülen özel bir sebebe bağlanmasının olası olduğu durumlarda, zararın o sebepten ileri geldiği varsayılacak bu anlamda taşıma işleri komisyoncusunun zarar ile sebep arasındaki illiyet bağıını ispatlamasına ayrıca gerek olmayacak yalnızca sebebin varlığını ispatlamak sorumluluktan kurtulmak için yeterli olacaktır⁷⁴³.

Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/2'de öngörülen sorumluluğu taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinden kaynaklanan borçlarını hiç veya gereği gibi ifa etmemekten kaynaklanan sorumluluğudur. Kanun koyucu bu halde taşıma işleri komisyoncusunun yalnızca TTK m. 918 gereğince kendisine düşen bir yükümlülüğü ihlal etmesi halinde sorumlu olacağını ve tedbirli bir tacirin göstereceği özene rağmen zarar önlenemeyecek ise komisyoncunun sorumluluktan kurtulacağını öngörmüştür.

⁷⁴² ESKİŞEHİRLİ, **Nakliyat Sigortaları**, s. 31.

⁷⁴³ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 137.

Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/2’de öngörülen sorumluluğu kusur sorumluluğudur. Gönderen zararını ve taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 918’den doğan bir yükümlülüğünü ihlal ettiğini ispatlamakla yükümlüdür⁷⁴⁴. Taşıma işleri komisyoncusu ise tedbirli bir tacirin göstermesi gereken özeni gösterdiğini ancak zararın buna rağmen meydana geldiğini ispatlamakla yükümlüdür⁷⁴⁵.

İspat külfeti bakımından değerlendirilmesi gereken bir diğer husus TTK m. 929’da öngörülen taşıma işleri komisyoncusunun yardımcı kişilerin fiil ve ihmalden doğan sorumluluğudur. Taşıma işleri komisyoncusu kendi adamlarının ve taşımanın yerine getirilmesi için yararlandığı kişilerin görevlerini yapmaları sırasındaki fiil ve ihmalden ayrıca kusuru aranmaksızın sorumlu olacaktır. Bu anlamda gönderenin zararını, zararın taşıma işleri komisyoncusunun yardımcılarının görevlerini yapmaları sırasındaki fiil veya ihmalden meydana geldiğini ispatlaması yeterli olacak taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 929 gereğince sorumlu tutulabilmesi için ayrıca bu kişilerin kusurlu olduğunu ispatlaması aranmayacaktır.

Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 876-878 hükümlerine dayanarak, yardımcı kişilerin fiil ve ihmalden kaynaklanan sorumluluktan kurtulması mümkündür. Bu halde TTK m. 876-878’deki sebeplerin gerçekleştiğini ispat yükü taşıma işleri komisyoncusunun üzerindedir.

Son olarak taşıma işleri komisyoncusunun sözleşme dışı taleplerden doğan sorumluluğunda ispat yükü genel hükümlere tabidir.

c. Görevli ve Yetkili Mahkeme ve Yargılama Usulü

TTK’nın 4/1-a hükmü uyarınca TTK’da düzenlenen hususlardan olan taşıma işleri komisyonculuğuna ilişkin uyuşmazlıklar, mutlak ticari davaya vücut verir. TTK 5.

⁷⁴⁴ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 138.

⁷⁴⁵ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 138.

maddesinde ise asliye ticaret mahkemelerinin aksine hüküm bulunmadıkça dava olunan şeyin değerine veya tutarına bakılmaksızın tüm ticari davalara bakmakla görevli olduğu düzenlenmiştir. Mezkur hüküm uyarınca taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinden doğan uyuşmazlıklarda kural olarak asliye ticaret mahkemesi görevlidir. Bu kuralın istisnasını 5136 sayılı Kanun⁷⁴⁶ gereğince deniz ticaretine ilişkin ihtilaflara bakmakla ve asliye derecesinde olmak üzere kurulan denizcilik ihtisas mahkemeleri ve 6502 sayılı Kanun⁷⁴⁷ gereğince tüketici işlemleri ve tüketiciye yönelik uygulamalardan doğabilecek uyuşmazlıklara ilişkin davalara bakmakla görevli tüketici mahkemeleri oluşturacaktır. Uyuşmazlığın münhasıran deniz ticaretine ilişkin olduğu hallerde görevli mahkeme denizcilik ihtisas mahkemeleri, denizcilik ihtisas mahkemesi bulunmayan yerlerde birden fazla ticaret mahkemesi bulunması halinde (1) numaralı ticaret mahkemesi; uyuşmazlığın tüketici işlemleri ve tüketiciye yönelik uygulamalardan doğduğu hallerde görevli mahkeme tüketici mahkemeleri olacaktır.

Genel yetkili mahkeme HMK⁷⁴⁸ m. 6/1 gereğince davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir. Şayet dava açıldıktan sonra davalının yerleşim yeri değişirse bu mahkemenin yetkisini etkilemeyecektir⁷⁴⁹.

Taleplerin aynı zamanda taşıma işleri komisyoncusu ve fiili taşıyıcı veyahut taşıma işleri komisyoncusu ve TTK m. 929'da düzenlenen yardımcıları gibi birden fazla kişiye yöneltildiği, davalının birden fazla olması halinde dava HMK m. 7/1 gereğince davalılardan birinin yerleşim yeri mahkemesinde de açılabilir. Şayet dava sebebine göre kanun, davalıların tamamı hakkında ortak bir mahkemeyi yetkili kılmışsa dava o yer mahkemesince görülecektir.

⁷⁴⁶ 5136 sayılı Türk Ticaret Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, 28.04.2004 tarihli ve 25446 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁷⁴⁷ 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, 28.11.2013 tarihli ve 28835 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁷⁴⁸ 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu 4.02.2011 tarihli ve 27836 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁷⁴⁹ ARSLAN, YILMAZ, AYVAZ TAŞPINAR, HANAĞASI, **Medeni Usul Hukuku**, s. 270.

Sözleşme dışı talepler bakımından yetkili mahkeme genel hükümler gereğince tayin olunacaktır. Davanın haksız fiile dayandığı hallerde HMK m. 16 uyarınca haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yer ya da zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi de yetkilidir.

Sözleşmeden doğan davalarda sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesini de yetkili kılan HMK m. 10 hükmünde ifa yeri kavramını sözleşmenin karakteristik edim borçlusu taşıma işleri komisyoncusunun komisyonculuk sözleşmesi ile üstlendiği edimleri göz önünde bulundurarak geniş yorumlamak gerekir. Her ne kadar taşıma işleri komisyoncusunun asli edim yükümlülüğünü eşyanın taşınması edimi oluşturuyor ve doktrinde taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi bakımından ifa yeri eşyanın taşıyıcıya teslim edildiği yer⁷⁵⁰ olarak kabul ediliyorsa da önceki başlıklarda değindiğimiz üzere taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde TTK m. 918 gereğince birtakım yükümlülükler taraflarca asli edim yükümlülüğü olarak kararlaştırılmış olabilir. Bu halde örneğin ayrıca depolamanın da üstlenildiği taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde depolama edimi bakımından ifa yeri eşyanın ardiyeciye teslimi olacaktır. Kanaatimizce sözleşme ile birtakım edimlerin asli edim yükümlülüğü haline getirildiği hallerde ifa yeri kavramı taşıma işleri komisyoncusunun karakteristik edim borcunun ifa yeri olarak yorumlanmalıdır.

Taraflar ayrıca yetki sözleşmesi ile belirli bir mahkemeyi yetkili kılmışlar ise HMK m. 17 gereğince aksi kararlaştırılmamışsa bu mahkeme münhasıran yetkili olacak, kanunen öngörülen genel ve özel yetkili mahkemelerin yetkisini ortadan kaldıracaktır⁷⁵¹. Şayet taraflar yetki sözleşmesini münhasır olmayan yetki sözleşmesi şeklinde yapmak istiyorlarsa bunu ayrıca ve açıkça öngörmeleri gerekir⁷⁵².

Türk hukukunda yetki sözleşmesi yapmaya yalnızca tacirler ve kamu tüzel kişileri yetkilidir. Yine taraflar HMK m. 18/1 gereğince üzerinde serbestçe tasarruf

⁷⁵⁰ AKDENİZ, **Komisyonculuk Sözleşmesi**, s. 142.

⁷⁵¹ ARSLAN, YILMAZ, AYVAZ TAŞPINAR, HANAĞASI, **Medeni Usul Hukuku**, s. 235-236.

⁷⁵² ARSLAN, YILMAZ, AYVAZ TAŞPINAR, HANAĞASI, **Medeni Usul Hukuku**, s. 236.

edemeyecekleri konularda ve kanunen kesin yetkili kılınan mahkemelerin bulunduğu hallerde yetki sözleşmesi yapamazlar. Ayrıca HMK m. 18/2’de yetki sözleşmesinin geçerliliği yazılı olarak yapılması, uyuşmazlığın kaynaklandığı hukuki ilişkinin belirli veya belirlenebilir olması ve yetkili kılınan mahkeme veya mahkemelerin gösterilmesi şartlarına bağlanmıştır. Yetki sözleşmesi ayrı bir sözleşme olarak yapılabileceği gibi esas sözleşmede yetki şartı olarak da düzenlenebilir⁷⁵³.

TTK’nın 5/A maddesi gereğince taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinden doğan davalardan konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkında dava açılmadan önce arabuluculuğa başvurulması dava şartıdır. HUAK⁷⁵⁴ m. 18/A-2 hükmü gereğince arabulucuya başvurulmadan dava açıldığının açılması halinde herhangi bir işlem yapılmaksızın davanın dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddine karar verilecektir.

Ticari davalarda deliller ve bunların sunulması TTK m. 4/2 hükmü gereğince 12.01.2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerine tabidir. Yine mezkur hükme göre miktar veya değeri bir milyon Türk lirasını geçmeyen ticari davalarda basit yargılama usulü uygulanacaktır.

d. Zamanaşımı

TTK m. 930/1 hükmü uyarınca TTK Taşıma İşleri kitabı, Taşıma İşleri Komisyoncusu başlıklı Altıncı Kısımında yer alan hükümlerden doğan istemler ve haklar 1 yılda zamanaşımına uğrar. Mevzuat CMR’deki bir yıllık zamanaşımı süresi doktrine haklı olarak sürenin dava açmak için gerekli delillere ulaşılması, değerlendirilmeleri ve karşı tarafla iletişime geçilmesi bakımından yetersizliği ve yine taşıma emtia sigortalarında

⁷⁵³ ARSLAN, YILMAZ, AYVAZ TAŞPINAR, HANAĞASI, **Medeni Usul Hukuku**, s. 233.

⁷⁵⁴ 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu 22.06.2012 tarihli ve 28331 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

sigortacının halefiyet ilkesine istinaden açmış olduğu rücu davalarında kafi gelmediği sebebiyle eleştirilmiştir⁷⁵⁵.

Mezkur hükmün ikinci fıkrasında zamanaşımının başlangıcı, zamanaşımına uğramış bir istem veya hakkın def'i olarak ileri sürülmesi bakımından ve zararın taşıma işleri komisyoncusunun kasten veya pervasızca bir davranışla ve böyle bir zararın meydana gelmesi ihtimalinin bilinciyle işlenmiş bir fiilinden veya ihmalinden doğması halinde TTK m. 855 hükümlerinin uygulanacağı öngörülmüştür.

Eşyanın zıya ve hasara uğramasından doğan talepler bakımından zamanaşımı süresi TTK m. 855/2 hükmü gereğince eşyanın gönderilene teslimi ile başlayacaktır. Şayet eşya tamamen zayi olmuş ise zamanaşımı süresi eşyanın teslim edilmesi gereken tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır.

Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinden doğan diğer talepler bakımından TTK m. 855 hükmü ayrıca bir düzenleme ihtiva etmemektedir. Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinden doğan ve eşyanın zıya ve hasarından kaynaklanmayan talepler bakımından zamanaşımı süresi TBK m. 149 hükmü gereğince alacağın muaccel olması ile işlemeye başlayacaktır.

TTK m. 855/3 hükmü gereğince rücu haklarına ilişkin zamanaşımı, rücu alacaklısının zararı ve rücu borçlusunu öğrendiği tarihten itibaren 3 ay içinde zarar hakkında rücu borçlusuna bildirimde bulunmuş olması şartıyla, rücu alacaklısına karşı mahkeme kararının kesinleştiği günden, kesinleşmiş bir mahkeme kararı bulunmayan hallerde ise rücu alacaklısının borcu ifa ettiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır.

Taşıma işleri komisyoncusunun kastından veya pervasızca bir davranışıyla ve böyle bir zararın meydana gelmesi ihtimalinin bilinciyle işlenmiş bir fiilinden veya ihmalinden dolayı eşya zıya veya hasara uğramışsa taşıma işleri komisyoncusunun

⁷⁵⁵ KARAN, CMR Şerhi, s. 861.

sorumluluğu TTK m. 855/5 gereğince 3 yılda zamanaşımına uğrayacaktır. Mezkur hükmün mehzazı CMR m. 32/1’de zamanaşımını 3 yıla tabi kılan davranış bilerek kötü hareket veya mahkeme tarafından bilerek kötü hareket olarak kabul edilen kusur olarak ifade edilmiştir⁷⁵⁶. Yine zarara taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 929 uyarınca fiil ve ihmallerinden sorumlu olduğu kişilerin kastı yahut pervasızca bir davranışıyla ve böyle bir zararın meydana gelmesi ihtimalinin bilinciyle işlenmiş bir fiilden veya ihmali nedeniyle zararın meydana gelmesi halinde zamanaşımı süresi 3 yıla uzayacaktır⁷⁵⁷.

Tazminat hakkına konu alacak ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı süresi öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa tazminat hakkı da bu zamanaşımı süresine tabidir.

TTK m. 6 gereğince TTK m. 930 ve 855’te öngörülen zamanaşımı süreleri kesindir ve sözleşme ile değiştirilemez.

Zamanaşımı sürelerinin hesaplanması, zamanaşımının durması ve kesilmesi, birlikte borçlulara etkisi hakkında ilgili TBK hükümleri uygulanacaktır⁷⁵⁸.

⁷⁵⁶ Hükmün mehzazı CMR m. 32 hükmü uygulamasına örnek olarak: “*Davalı taşıyıcı, vesaik mukabili malı, belgeyi görmeden teslim etmiş olması halinin ağır kusur kabulüyle, CMR m. 32/2 uyarınca üç yıllık zamanaşımının uygulanması gerekir.*” Y. 11. HD. 10.09.2014- E. 10082/ K. 13515., ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 275-276.; “*Araç sürücüsünün bilerek kötü hareketi (ağır kusuru) ile meydana gelen hasar nedeniyle, ... sigorta şirketinin rücu davası üç yıllık zamanaşımına tabidir.*” Y. 11. HD. 31.10.2006- E. 9798/K. 10901., ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 302.; “*Salt hasarlı teslim ya da hatalı istiflemenin bilerek kötü hareket olarak kabulü doğru değildir.*” Y. 11. HD. 12.10.2006- E. 9206/ K. 10203., ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 303-304.; “*Geçerli neden olmadan yükün alıcısına teslim edilmemesi hali bilerek kötü hareket sayılır. Ancak yükün alıcısına teslim edilmemesine gönderenin veya alıcının talimatı neden olmuş ise bu durum bilerek kötü eylem olarak kabul edilemez.*” Y. 11. HD. 21.10.2002- E. 4923/ K. 9359., ERİŞ, **Taşıma Hukuku**, s. 307.

⁷⁵⁷ Mehzaz CMR Konvansiyonu bakımından aynı yönde bkz: KARAN, **CMR Şerhi**, s. 861.

⁷⁵⁸ Mehzaz CMR Konvansiyonu aksine TTK’da zamanaşımının durmasına ilişkin özel bir hüküm düzenlenmiş değildir. Mehzaz CMR’de ise taşıyıcıya karşı yapılacak yazılı tazminat talebinin taşıyıcı tarafından talebe ilişkin belgelerin de eklenerek geri çevrildiği süre zarfına kadar zamanaşımının duracağı öngörülmüştür.

e. Rücu Hakkı ve Halefiyet

(1). Genel Olarak

Türk hukukunda TBK m. 61 hükmü gereğince birden çok kişi birlikte bir zarara sebebiyet verdiği yahut aynı zarardan çeşitli sebeplerden dolayı sorumlu oldukları takdirde müteselsil sorumluluk hükümlerince zarardan sorumlu olurlar. Müteselsil borçluluk, borcun alacaklısına borcun tamamı veya bir kısmını dilerse borçluların hepsinden dilerse yalnız birinden isteme hakkı bahşeder.

Birden çok kişinin aynı zarardan sorumlu olduğu hallerde zarar sorumlulardan birinin borcu ifa etmesi durumunda kusuru oranında diğer zarar sorumlularından ödediği tutarı talep edebilmesi, rücu alacağı hakkı olarak ifade edilir. Rücu alacağı kavramı doktrinde “başkasına ait bir borcu ifa eden kişinin asıl borçluya dönüp geri istemesi”⁷⁵⁹, “müteselsilen sorumlu olan zarar verenlerden birinin kendi payından fazla ödemede bulunarak alacaklı zarar göreni kısmen veya tamamen tatmin etmesi üzerine malvarlığında meydana gelen eksilmeyi gidermeye yönelik diğer borçlulara karşı ileri sürebileceği bir tazminat talebi”⁷⁶⁰ olarak da tanımlanmıştır. Rücu hakkı hukuki niteliği itibariyle tazminat talep etme hakkı bahşeden alacaktır⁷⁶¹.

Müteselsil borçlulukta rücu hakkının doğumundan söz edilebilmesi için rücu alacaklısının asıl alacaklıyı tatmin etmiş olması, yapılan ifanın geçerli olması, yaptığı ödemenin kendi payından fazla yahut kusuru oranında rücu borçlusundan talep edilebilir mahiyette olması ve rücu borçlusunun ifadan kaçınma imkanına sahip olmaması gerekir⁷⁶².

⁷⁵⁹ Emine, KOÇANO RODOSLU, **Rücu Alacağı**, Ankara Üniversitesi Doktora Tezi, 2014, Ankara, s. 3.

⁷⁶⁰ Sebanur, AŞIK, **Müteselsil Sorumlulukta Zarar Verenlerin Birbirine Karşı Rücu İlişkisi**, Hacettepe Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019, s. 34.

⁷⁶¹ KOÇANO RODOSLU, **a.g.e.**, s. 7.; AŞIK, **a.g.e.**, s. 34.

⁷⁶² AŞIK, **a.g.e.**, s. 34.

Halefiyet kavramı ise doktrinde “*başkasına ait bir borç dolayısıyla alacaklıyı tatmin eden kişinin, onun haklarını, kanunda belirtilen hallerde ve tatmin ettiği oranda kendiliğinden elde etmesi*”⁷⁶³ şeklinde tanımlanmıştır. Halefiyet kurumu da rücu hakkı gibi başkasına ait bir borcu yerine getiren üçüncü kişinin nihai zarar sorumlusuna başvurmasına imkan verir. Rücu hakkından farklı olarak halefiyet durumunda halef, hukuken selefının yerine geçerek onun hak ve yükümlülüklerine sahip olacaktır. Halefiyet sebebiyle kişi daha önce var olmayan yeni bir hak elde etmeyecek, kanun gereği mevcut bir hakkı aynen olduğu şekilde devralacaktır⁷⁶⁴.

Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi gereğince yürütülen faaliyetler sebebiyle doğan zarar, alacaklıyı tatmin eden şahsın yapmış olduğu ödemeyi zarar sorumlusuna rücu etmesi sonucunu doğuracaktır. Taşıma işleri komisyonculuğu ilişkisinde rücu alacağı hakkı taşıma işleri komisyoncusunun zarar sorumlusuna rücu hakkı ve rücu alacaklısının taşıma işleri komisyoncuna rücu hakkı olmak üzere iki şekilde ortaya çıkabilir. Çalışmanın ilerisinde mezkur haller rücu sebepleri, rücu hakkının kapsamı ve rücu hakkında zamanaşımı başlıkları altında incelenecektir.

(2). Rücu İlişkisinin Tarafları ve Sebepleri

i. Taşıma İşleri Komisyoncusunun Rücu Hakkı

Taşıma işleri komisyoncusunun rücu hakkı, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin ihlali nedeniyle doğan zarar için zarar görene ödeme yapan taşıma işleri komisyoncusunun, zarar sorumlularına karşı haiz olduğu rücu alacağı hakkıdır. Taşıma işleri komisyoncunun rücu hakkı, çeşitli hallerde ortaya çıkabilir.

Çalışmanın önceki başlıklarında yalnızca eşyanın taşınmasını ve aracılık faaliyetlerini üstlenen taşıma işleri komisyoncusunun taşıyıcının fiil ve ihmallerinden sorumlu

⁷⁶³ Ahmet, KILIÇOĞLU, **Türk Borçlar Kanununda Kanunî Halefiyet**, Ankara, 1979, s. 7.

⁷⁶⁴ H. Cem, CONGAR, **Karayolu ile Uluslararası Eşya Taşımacılığında Sigorta Türleri, CMR Sigortası ve Rücu Hakkı**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 191.

olmadığından bahsetmiştik. Bu halde taşıma işleri komisyoncusunun taşıyıcının sorumluluk sahasında eşyada meydana gelen ziya veya hasardan sorumluluğu ve ödeme sebebiyle fiili taşıyıcıya rücu imkanı bulunmayacaktır. Ancak eşyanın taşınması ve organizatörlük faaliyetlerini üstlenen taşıma işleri organizatörünün, akdi taşıyıcı sıfatıyla fiili taşıyıcının fiil ve ihmallerinden ve fiili taşıyıcının hakimiyet alanında eşyada meydana gelen ziya veya hasardan sorumlu olması, zarar görene ziya veya hasar sebebiyle taşıma işleri organizatörünün yaptığı tazminat ödemesinin fiili taşıyıcıya rücu edilmesi sonucunu doğuracaktır.

Sigorta ettiren taşıma işleri organizatörü adına ziya veya hasar sebebiyle ödeme yapan taşıyıcı sorumluluk sigortacısı da, halefiyet ilkesi gereğince aynı rücu alacağı hakkını fiili taşıyıcıya karşı haizdir.

Taşıma işleri komisyoncusunun rücu alacağı hakkı elde edeceği diğer hal, komisyoncunun ifa yardımcılara karşı haiz olduğu rücu alacağı hakkıdır. Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin ihlali nedeniyle ifa yardımcılarının fiil ve ihmallerinden sorumlu olarak zarar görene ödeme yapan taşıma işleri komisyoncusu, ödediği tazminatı kusuru oranında ifa yardımcısına rücu hakkını haizdir.

ii. Taşıma İşleri Komisyoncusuna Rücu Hakkı

Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinin ihlali nedeniyle doğan zararın tazmini amacıyla zarar göreni tatmin eden üçüncü kişi, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinden doğan sorumluluğu oranında taşıma işleri komisyoncusuna ödediği tazminatı rücu edebilir. Taşıma işleri komisyoncusuna karşı rücu hakkı çeşitli hallerde söz konusu olabilir.

TTK m. 1472 hükmü gereğince mal sigortalarında sigortacı sigorta tazminatını ödediğinde hukuken sigortalının yerine geçer. Sigorta hukukunda bir mal sigortası olarak taşıma emtia sigortalarında zarar görene ödeme yapan sigortacının zarar sorumlusu taşıyıcı ve taşıma işleri komisyoncusuna rücu hakkı, halefiyet ilkesi ve rücu

alacağı hakkının tipik birer örneğidir. Sigorta hukukunda halefiyete ilişkin bir diğer hüküm sorumluluk sigortalarında ödeme yapan sigortacının hukuken sigortalı yerine geçeceğini öngören TTK m. 1481 hükmüdür. Zarar sorumlusu akdi taşıyıcının sorumluluk sigortacısının, zarar görene ödeme yapması üzerine zarara sebebiyet veren fiili taşıyıcıya rücu alacağı hakkı mezkur hükümde öngörülen halefiyet ilkesinin sonucudur.

Taşıma işleri organizatörlüğü faaliyetinden doğan bir diğer rücu hakkı, eşyanın ziya veya hasarı sebebiyle zarar görene ödeme yapan taşıma emtia sigortacısının akdi taşıyıcı sıfatıyla taşıma işleri organizatörüne karşı haiz olduğu rücu alacağı hakkıdır. Sigortacı, sigorta tazminatını ödediği an itibariyle sigortalısının yerine geçerek taşıma işleri organizatörüne karşı sigortalısının sahip olduğu tazminat ve talep haklarını haiz olacaktır. Emtia sigortacısının taşıma işleri organizatörüne rücu alacağı hakkının doğabilmesi için hukuken geçerli bir sigorta sözleşmesinin varlığı, doğan zararın poliçe kapsamında bir zarar olması, sigorta tazminatının ödenmesi, sigortalının taşıma işleri organizatörüne karşı dava ve talep hakkının bulunması şartları aranacaktır⁷⁶⁵. Sigortacının kanunen sigortalısının halefi olması sebebiyle söz gelimi sigortalı tarafından taşıma işleri organizatörüne karşı bildirim ve ihbar süreleri kaçırılmış, hak düşürücü süreler aşılmış yahut alacak hakkı zamanaşımına uğramış ise taşıma işleri organizatörü bu defileri ileri sürerek sigortacıya karşı ödeme yapmaktan da kaçınabilecektir.

Taşıma hukukunda bağımsız rücu alacağı hakkının bir diğer örneği, zarar görene ödeme yapan taşıyıcı sorumluluk sigortacısının kendi sigortalısına karşı sahip olduğu rücu alacağı hakkıdır. Tazminatı gerektiren olayın, *sigorta ettirenin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kasti bir hareketi veya ağır kusuru sonucunda*

⁷⁶⁵ AYHAN, ÇAĞLAR, ÖZDAMAR, **Sigorta Hukuku**, s. 283.; Oğuzhan, TAŞDEMİR, **Sigorta Hukukunda Halefiyet ve Rücu**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 43; “*Davacı sigortacının sigortalısına yaptığı ödemenin sigorta poliçe kapsamında kalmadığı, davacının taşıyıcılara rücu hakkının bulunmadığı gerekçesiyle kanıtlanamayan davanın reddine karar verilmiştir.*” Y. 11. HD. 07.04.2014 – E. 2013/17474, K. 2014/6818 www.corpus.com.tr.

*meydana gelmesi*⁷⁶⁶, *taşımacının yetki belgesinde kayıtlı olmayan taşıtlarla yapılan veya yetki belgesi olmadan yapılan taşımalar sonucu meydana gelmesi*⁷⁶⁷, *yetkili makamlarca saptanan istiap haddinden fazla yolcu veya yük taşınmasından veya taşıtın işletilmesine ilişkin diğer yasaklanan hallerden doğmuş olması*⁷⁶⁸ sorumluluk sigortacısının kendi sigortalısına rücu edebileceği hallere örnek olarak verilebilir. Bu ve benzeri hallerde taşıyıcı sorumluluk sigortacısının zarar görene yaptığı ödeme sebebiyle sigortalısı akdi taşıyıcı taşıma işleri organizatörüne rücu hakkı ödeme tarihi itibarıyla başlayan ve bağımsız rücu alacağı hakkı olacaktır.

(3). Rücu Hakkının Kapsamı

Rücu alacağı hakkının kapsamını alacağın halefiyete dayanıp dayanmamasına göre ikiye ayırarak belirlemek gerekir. Rücu alacağının halefiyete dayanmadığı ve doğrudan rücu alacaklısında doğan bağımsız bir hak olduğu hallerde rücu alacaklısı rücu borçlusundan kendisi tarafından ifa edilen değeri, ve buna bağlı ferileri, işleyen faizini ve ifa için yapılması zorunlu olan masrafları talep edebilir⁷⁶⁹.

Rücu hakkının halefiyete dayandığı durumlarda rücu alacaklısı rücu borçlusundan zarar göreni tatmin ettiği ödeme tarihi itibarıyla asıl alacağa işleyecek faizi talep edebilecektir. Sigorta tazminatını ödeyen sigortacının, ödeme tarihi itibarıyla sigortalısının haklarına halef olması sebebiyle rücu hakkının kapsamına tazminat alacağını oluşturan asıl alacak ve tazminat alacağına bağlı feriler⁷⁷⁰, ödeme tarihi

⁷⁶⁶ Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları m. B.7/a.

⁷⁶⁷ Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları m. B.7/c.

⁷⁶⁸ Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları m. B.7/i.

⁷⁶⁹ AŞIK, **a.g.e.**, s. 34.; KOÇANO RODOSLU, **a.g.e.**, s. 255.

⁷⁷⁰ KOÇANO RODOSLU, **a.g.e.**, s. 255.

itibariyle faizi girecektir⁷⁷¹. Alacaklı ile borçlu arasındaki çekişmeden doğan masraflar ise rücu hakkı kapsamında olmayıp rücu alacağı kapsamında talep edilemezler⁷⁷².

Halefiyet ilkesi gereğince sigortacının rücu hakkı, sigortalısına yaptığı ödemenin gerçek zarar tutarı ile sınırlıdır⁷⁷³. Taşıma emtia sigortalarında sigortalı lehine belirlenen poliçe ilave bedeli ve kar marjı ilavesi taşıma işleri organizatörüne rücu alacağı kapsamında talep edilemeyecektir. Sigortacı, sigorta tazminatı dışında yaptığı masrafları, örneğin ekspertiz ücreti, kendisine karşı başlatılan icra takipleri yahut dava sonucunda hükmedilen yargılama giderleri, icra masrafları, vekalet ücreti ve sair giderleri, rücu hakkı kapsamında talep edemeyecektir⁷⁷⁴. Sigortacı yapmış olduğu sigorta tazminatı ödemesinin rücu istemine ilişkin zarar sorumlusu taşıma işleri organizatörüne karşı başlattığı dava ve icra takiplerinde ise masrafların, yargılama giderlerinin iadesi ve vekalet ücretine ise hak kazanacaktır.

(4). Rücu Alacağı Hakkında Zamanaşımı

i. Halefiyete Dayanmayan Rücu Alacağı Hakkında Zamanaşımı

Rücu alacaklarında zamanaşımı süresi, rücu alacaklısı ve rücu borçlusu arasındaki ilişkinin kaynağına göre tespit olunacaktır. Şayet rücu alacağı hakkı halefiyete dayanmayan bağımsız bir hak olarak doğmuşsa, rücu hakkının kişinin şahsında doğduğu anda muaccel olacak ve bu andan itibaren yeni bir zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır⁷⁷⁵. Taşıma hukukunda bağımsız rücu hakkının tipik örneği müteselsil sorumlu olarak zarar görene ödeme yapan akdi taşıyıcı taşıma işleri

⁷⁷¹ “Sigortacının 3. şahıslara rücu edebilme tarihi, sigorta ettirene ödeme yaptığı tarihtir. Kanundan kaynaklanan bu temerrüt hali için ayrıca bir ihtara gerek yoktur. Bu durum karşısında mahkemece, davacının ödeme tarihinden itibaren temerrüt faizi yürütülmesi talebinin de kabulüne karar verilmek gerekir.” Y. 11. HD. 11.10.2004 – E. 2004/570, K. 2004/9618 www.corpus.com.tr.

⁷⁷² AŞIK, **a.g.e.**, s. 40.

⁷⁷³ Hasan Tahsin, GÖKCAN, **Hukuki Sorumluluk, Tazminat, Sigorta ve Rücu Davaları**, B. 9, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s. 951.

⁷⁷⁴ KOÇANO RODOSLU, **a.g.e.**, s. 255-256.

⁷⁷⁵ KOÇANO RODOSLU, **a.g.e.**, s. 262.

organizatörünün zararın kendi sorumluluk sahasında meydana gelen fiili taşıyıcıya karşı sahip olduğu rücu alacağı hakkıdır. Bu halde eşyanın zıyaı veya hasarı sebebiyle zarar görene ödeme yapan taşıma işleri organizatörünün fiili taşıyıcıya karşı sahip olduğu rücu alacağı hakkı için ödeme tarihi itibariyle yeni bir zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır.

Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları⁷⁷⁶ m. C.7'de de tazminat yükümlülerinin birbirlerine karşı rücu haklarının kendi yükümlülüklerini tam olarak yerine getirdikleri ve rücu edilecek kimseyi öğrendikleri günden başlayarak zamanaşımına uğrayacağı öngörülmüştür.

Ulusal taşımalarda akdi taşıyıcı taşıma işleri organizatörünün zarar görene tazminat ödemesi yaptıktan sonra zarara sebebiyet veren fiili taşıyıcıya karşı rücu alacağı, TTK m. 855'te öngörülen zamanaşımı süresine tabidir. Mezkur hüküm uyarınca rücu alacaklarına ilişkin zamanaşımı süresi 1 yıldır. Hükümün üçüncü fıkrasında rücu haklarına ilişkin zamanaşımının rücu alacaklısına karşı mahkeme kararının kesinleştiği günden, kesinleşmiş mahkeme kararı bulunmayan hâllerde ise, rücu alacaklısının borcu ifa ettiği tarihten itibaren işlemeye başlayacağı öngörülmüştür. Ancak rücu alacaklısının 1 yıllık süreden istifade edebilmesi zararı ve rücu borçlusunu öğrendiği tarihten itibaren üç ay içinde zarar hakkında rücu borçlusuna bildirimde bulunmuş olması şartına bağlanmıştır.

Mezkur hükmün beşinci fıkrası rücu alacakları bakımından da uygulama alanı bulacaktır. Şayet eşya taşıma işleri organizatörünün kastından veya pervasızca bir davranışıyla ve böyle bir zararın meydana gelmesi ihtimalinin bilinciyle işlenmiş bir fiilinden veya ihmalinden dolayı zıyaı veya hasara uğramış ise taşıma işleri organizatörünün sorumluluğu üç yılda zamanaşımına uğrayacaktır.

Uluslararası taşımalarından doğan rücu talepleri ilgili konvansiyon hükümlerine tabidir.

⁷⁷⁶ Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları, 18.01.2004 tarihli ve 25350 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

ii. Halefiyete Dayanan Rücu Alacağı Hakkında Zamanaşımı

Rücu alacaklısı ile rücu borçlusuna arasındaki rücu alacağı hakkı halefiyete dayalı bağımlı bir hak olarak doğmuş olabilir. Bu halde rücu alacaklısı selefinin hukukuna tabi olarak onun rücu borçlusuna karşı haiz olduğu zamanaşımı süresi ile sınırlı olacaktır⁷⁷⁷. Şayet halefiyetle geçen hak için zamanaşımı süresi işlemeye başlamışsa, bu zamanaşımı süresi kaldığı yerden işlemeye devam edecektir⁷⁷⁸. Bu halde rücu hakkına konu alacağın zamanaşımının başlangıç tarihi asıl borç ilişkisinde alacağın muaccel olduğu tarihtir⁷⁷⁹.

Eşyanın ziya veya hasarı sebebiyle zarar görene ödeme yapan taşıma emtia sigortacısının akdi taşıyıcı sıfatıyla taşıma işleri organizatörüne karşı haiz olduğu rücu alacağı hakkı sigortacının, sigortalısının halefi olması sebebiyle sigortalı ile taşıma işleri organizatörü arasındaki zamanaşımı süresine tabidir. Bu anlamda ödeme yapan taşıma emtia sigortacısı, sigortalısının hukukuna tabi olarak onun süresini tamamlayacaktır. Sigortacının taşıma işleri organizatörüne karşı haiz olduğu rücu alacağı hakkında zamanaşımının başlangıç süresi, zarar görenin taşıma işleri organizatörüne karşı haiz olduğu alacak hakkının muaccel olduğu tarihtir. Bu halde zamanaşımı süresi önceki başlıklarda açıkladığımız üzere taşıma işleri komisyonculuğu ve komisyoncunun ayrıca eşyanın taşınmasını da üstlendiği hallerde taşıma sözleşmesinin tabi olduğu zamanaşımı süresi olacaktır. Rücu hakkına konu alacak ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı süresi öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa rücu alacağı hakkı da bu zamanaşımı süresine tabidir.

⁷⁷⁷ AŞIK, a.g.e., s. 87.

⁷⁷⁸ KOÇANO RODOSLU, a.g.e., s. 265.

⁷⁷⁹ KOÇANO RODOSLU, a.g.e., s. 265.; Cahit, DAMAR, **Sigortacının Kanuni Halefiyeti ve Rücu Hakkı**, Selçuk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2021, s. 257.

SONUÇ

Taşıma işleri komisyonculuğuna için temel düzenleme 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 917- 930 hükümleridir. Mezkur kanun, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde tarafların hak ve yükümlülüklerini, sorumluluğunu ve zamanaşımını düzenlemiştir. Bugün yürürlükteki 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Taşıma İşleri kitabının altıncı kısmında 917-930. madde hükümlerinde düzenlenen taşıma işleri komisyoncusu, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda Kıymetli Evrak kitabının altıncı faslı emtia senetlerinin dördüncü ayrımında 808-815. maddeleri arasında düzenlenmişti. Taşıma işleri komisyonculuğuna ilişkin diğer hükümler 6 Temmuz 2018 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 30470 sayılı Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliği ile 1 Temmuz 2019 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 27 Ağustos 2022 tarihli 31936 sayılı Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliği ile 30470 sayılı Yönetmelikte birtakım değişiklikler yapılmıştır ve mezkur yönetmeliğin 28. Maddesine göre 6/7/2018 tarihli ve 30470 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır. 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu ve 30295 sayılı Karayolu Taşıma Yönetmeliği taşıma işleri komisyonculuğuna ilişkin hükümler ihtiva eden diğer düzenlemelerdir. Görüldüğü üzere taşıma işleri komisyonculuğuna ilişkin hükümler mevzuatta farklı düzenlemelerde yer almaktadır.

Taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinde taşıma işleri komisyoncusunun asli edim yükümünü eşyanın taşınması borcu oluşturur. Eşyanın taşınması borcu ise genel anlamda taşıma işinin örgütlenmesidir. Bununla birlikte kanunun ve yönetmeliğin muhtelif hükümlerinde taşıma işinin örgütlenmesi bakımından, sınırlı sayıda olmamak üzere çeşitli yan yükümlülükler öngörülmüştür. Taşıma işleri komisyoncusu sözleşme ile taşıma işinin örgütlenmesi anlamında farklı edimleri gönderene karşı borçlanabilir.

Her ne kadar 31936 sayılı TİÖY'deki tanımda taşıma işleri organizatörünün 30470 sayılı TİÖY'de olduğu gibi organizatörlük ve lojistik faaliyetlerine atıf yapılmamışsa da, Türk hukukunda gerek taşıma işleri komisyoncusu gerek taşıma işleri organizatörü

kavramlarının taşıma işinin örgütlenmesi bununla beraber ayrıca sözleşme ile yükümlenmişse eşyanın ambalajlama ve işaretleme, yükleme ve boşaltma, gümrükleme ve sigortalanması gibi lojistik faaliyetleri üstlenen gerçek ve tüzel kişileri ifade ettiği açıktır. 31936 sayılı TİÖY’ün m. 4/1-1’de “taşımacı” kavramını *kendi nam ve hesabına taşımayı bir ücret karşılığı üstlenen gerçek veya tüzel kişi* olarak ayrıca tanımlamasından da “taşıma işleri organizatörü” kavramı ile esasen uygulamada akdi taşıyıcı (contracting carrier) sıfatıyla hareket eden ve eşyanın taşınması ve birtakım lojistik faaliyetleri üstlenen kişileri, “taşımacı” kavramı ile ise uygulamada fiili taşıyıcı (performing carrier) sıfatıyla hareket eden kişileri kastettiği çıkarılmalıdır.

Taşıma işleri komisyoncusu (forwarder as agent) ile taşıma işleri organizatörü (forwarder as principal) kavramlarının ayrımı ise bu kişinin ayrıca eşyanın taşınmasını da üstlenip üstlenmemesi durumunda ortaya çıkacaktır. Nitekim 31936 sayılı TİÖY’de öngörülen yetki belgesi ve mesleki eğitim şartları ve eşyanın sigortalanması gibi ek yükümlülüklerle tabi olacak kişiler mezkur yönetmeliğin 4/1-i. maddesinde kendi nam ve hesabına eşya ve kargo taşıması yaptırarak taşıma faturası düzenleyen gerçek ve tüzel kişiler olarak tanımlanmıştır.

Doktrinde de taşıma işleri organizatörü kavramı eşyanın taşınması işini de üstlenen ancak taşıma işini kendi ad ve hesabına taşıma sözleşmesi yaptığı fiili taşıyıcılar aracılığı ile gerçekleştiren taşıma işleri komisyoncusu olarak ifade edilmiştir. Bu anlamda bugün yürürlükte olan mevzuat bakımından taşıma işleri organizatörü kavramının TTK m. 926 hükmü gereğince ayrıca eşyanın taşınmasını da üstlenen taşıma işleri komisyoncusu olarak anlamakta sakınca bulunmamaktadır. Mevcut düzenlemede taşımada “temsilci” sıfatıyla hareket ederek “gönderen ad ve hesabına hareket eden” taşıma işleri komisyoncularının TİÖY hükümlerine tabi olmaması, fakat taşımada “asil” sıfatıyla hareket eden taşıma işleri komisyoncularının TİÖY hükümlerine ve yükümlülüklerine tabi olması gerektiği sonucu çıkarılmalıdır.

Taşıma işleri organizatörü (forwarder as principal) tıpkı fiili taşıyıcı (performing carrier) gibi eşyanın taşınması ve tıpkı taşıma işleri komisyoncusu (forwarder as agent)

gibi taşıma işinin örgütlenmesini, bu anlamda eşyanın taşınması yükümlülüğünün yanında ambalajlama ve işaretleme, yükleme ve boşaltma, gümrükleme ve sigortalanması gibi çeşitli lojistik ve organizatörlük faaliyetlerini de yüklenen kişidir.

Taşıma işleri organizatörü eşyanın taşınması işini bizzat görebileceği gibi ayrıca sözleşme akdettiği fiili taşıyıcılar (performing carrier) aracılığıyla da gerçekleştirebilir. İkinci halde taşıma işleri organizatörü akdi taşıyıcı/ asıl taşıyan (contracting carrier) sıfatını kazanacak, TTK m. 888 hükmü gereğince fiili taşıyıcı ile birlikte müteselsilen sorumluluğu söz konusu olacaktır.

Taşıma işleri komisyoncusu ve taşıma işleri organizatörü kavramlarının doğru tanımlanması taşıma işleri komisyonculuğu ve taşıma işleri organizatörlüğü sözleşmelerine uygulanacak hukuk kurallarının belirlenebilmesi açısından önem arz eder. “Eşyanın taşınması” ve “taşıma işinin örgütlenmesi” edimlerinin üstlenildiği taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi, TTK’nın 917-930. madde hükümlerine tabidir. Kanun ayrıca taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğindeki eşyanın zıya ve hasarından sorumluluğu bakımından sınırlı sayıda olmak üzere taşıma sözleşmesine ilişkin hükümlere atıf yapmıştır. “Eşyanın taşınması” ve “taşıma işinin örgütlenmesi” edimlerinin üstlenildiği taşıma işleri organizatörlüğü sözleşmesi ise “taşıma işinin örgütlenmesi” edimi bakımından TTK m. 917-930 taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi hükümlerine, “eşya taşıma” edimi bakımından ise taşıma sözleşmesinin tabi olduğu taşıma hukuku kurallarına tabi olacaktır.

Nihayet Türk hukuku bakımından taşıma işleri komisyoncusu ve taşıma işleri organizatörü ayrımının yapılması bu kişilerin tabi olacağı sorumluluk hükümlerinin tayininde de belirleyici olacaktır. Eşyanın taşınması ve taşıma işinin örgütlenmesi edimlerini üstlenen taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu TTK’nın 928. madde hükmüne tabi olacak ve mezkur hükmün 1. fıkrası gereğince taşıma işleri komisyoncusu eşyanın yalnızca kendi hakimiyet alanında iken meydana gelen zıya veya hasarından sorumlu olacaktır. Taşıma sözleşmesi bakımından yalnızca aracı sıfatıyla hareket eden taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın taşıyıcının hakimiyet

alanında ve taşınması sırasında meydana gelen zıya veya hasarından sorumluluğu söz konusu olmayacaktır. Taşıma işleri komisyoncusunun sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan sorumluluğu ise TTK m. 928/2'ye tabi olacaktır.

Eşyanın taşınması ve ayrıca taşıma işinin örgütlenmesi edimlerini üstlenen, bu anlamda TTK m. 926 hükmü gereğince ayrıca eşyanın taşınmasını da üstlenen taşıma işleri komisyoncusu sıfatıyla hareket eden taşıma işleri organizatörünün sorumluluğu muhtelif hükümlere tabi olacaktır. Bu halde sorumluluğun eşyanın taşınmasına ilişkin bir yükümlülüğün ihlalinden mi yahut taşıma işinin örgütlenmesine ilişkin bir yükümlülüğün ihlalinden mi kaynaklandığının belirlenmesi gerekir. Eşyanın taşınmasını bizzat üstlenen taşıma işleri organizatörü TTK m. 926 hükmü gereğince taşımadan doğan hak ve yükümlülükler bakımından taşıyıcı/ taşıyan sayılacak, bu halde taşıma işleri organizatörünün eşyanın zıya veya hasarından doğan sorumluluğu taşıma sözleşmesinin tabi olduğu ulusal ve uluslararası mevzuat hükümlerince tayin olunacaktır. Taşıma işleri organizatörünün eşyanın taşınmasını ayrıca sözleşme akdettiği fiili taşıyıcılar aracılığıyla gerçekleştirdiği halde taşıma işleri organizatörü akdi taşıyıcı/ asıl taşıyan (contracting carrier) sıfatını kazanacak, TTK m. 888 hükmü gereğince fiili taşıyıcı ile birlikte müteselsilen sorumluluğu söz konusu olacaktır. Taşıma işleri organizatörünün taşıma işinin örgütlenmesi edimine ilişkin bir yükümlülüğün ihlalinden doğan sorumluluğu ise TTK m. 928/2'ye tabi olacak, taşıma işleri organizatörü bu halde yalnızca TTK m. 918 hükmü gereğince kendisine düşen bir yükümlülüğü ihlal etmesi halinde sorumlu olacaktır.

Taşıma işleri komisyonculuğu faaliyeti ile komisyoncu ve gönderen arasında taşıma işleri komisyonculuğu, taşıma işleri komisyoncusu ve taşıyıcı arasında ise taşıma sözleşmesi olmak üzere iki farklı hukuki ilişki meydana gelir. Gönderen ile taşıyıcı arasında komisyonculuk faaliyetini yürüten taşıma işleri komisyoncusunun ayrıca gönderen ad ve hesabına sözleşme akdetmeye yetkili olduğu ve göndereni doğrudan temsil ettiği hallerde gönderen ve taşıyıcı arasında hukuki ilişki olarak taşıma sözleşmesi meydana gelecektir. Bu halde doğrudan temsil ilişkisi sebebiyle taşıma sözleşmesinden doğan haklar ve borçlar doğrudan gönderenin hukuki sorumluluk

alanında meydana gelir. Taşıma işleri komisyoncusunun göndereni doğrudan temsil ederek, gönderen adına hareket etmeye yetkili olduğu ve bu yetki ile taşıma sözleşmesini gönderen adına akdettiği halde taşıma işleri komisyoncusu ile taşıyıcı arasında herhangi bir hukuki ilişki meydana gelmeyecektir.

Taşıma işleri komisyoncusunun göndereni dolaylı temsil yoluyla temsil ederek kendi adına gönderen hesabına hareket ettiği durumda taşıma işleri komisyoncusu ve taşıyıcı arasındaki taşıma sözleşmesinde gönderen sıfatını taşıma işleri komisyoncusu haiz olacaktır. Bu halde TTK m. 922 hükmü gereğince gönderen, komisyoncusunun kendi adına ve gönderen hesabına yaptığı sözleşmelerden doğan alacaklarını ancak bu alacaklar komisyoncu tarafından kendisine devredildikten sonra ileri sürebilecektir.

6762 sayılı Kanun döneminde Yargıtay uygulaması taşıma işleri komisyoncusunun taşıma sırasında oluşan zararlar nedeniyle sorumlu olacağı şeklinde idi. 6102 sayılı TTK, taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğunu 928. madde hükmünde üç fıkra ile düzenlemiştir. TTK m. 928 hükmünde 25/06/1998 tarihli Alman Taşıma Hukuku Reform Kanunu uyarınca değiştirilen Alman Ticaret Kanunu'nun 461. paragrafı mehzaz alınmıştır. Mezkur hükümde taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu, zararın taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğinde bulunan bir eşyanın zıya ve hasarından doğup doğmamasına göre iki farklı şekilde düzenlenmiştir.

6102 sayılı TTK düzenlemesine göre taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğu iki halden doğabilir. TTK m. 928/1 hükmü taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya veya hasarından doğan sorumluluğunu, TTK m. 928/2 hükmü ise taşıma işleri komisyoncusunun sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan sorumluluğunu düzenlemiştir. TTK m. 928/1 hükmü uyarınca taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya veya hasarından doğan sorumluluğu sınırlı – kusursuz sorumluluk halidir. TTK m. 928/2 hükmü uyarınca taşıma işleri komisyoncusunun sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan sorumluluğu ise sınırsız – kusur sorumluluğu ilkesine dayanır.

TTK m. 928/1'e göre taşıma işleri komisyoncusu, eşyanın zıya ve hasarından ancak zarar eşya kendi zilyetliğinde iken meydana gelmişse sorumlu olacaktır. İlgili fıkranın devamına göre taşıma sözleşmesine ilişkin TTK m. 876 ila 878'inci, 880 ve 881'inci maddeler ile, 882'nci maddenin birinci, ikinci ve dördüncü fıkraları ve 883'üncü, 885 ila 887'nci maddeler, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine kıyas yoluyla uygulanacaktır. Taşıma işleri komisyoncusunun eşyanın zıya ve hasarından sorumlu tutulabilmesi için, eşyanın zıya veya hasara uğramış olması; bu zararın eşyanın taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğinde iken meydana gelmiş olması ve taşıma işleri komisyoncusunun TTK'da belirtilen sorumluluktan kurtulma sebeplerinden birine dayanmamış olması gerekir.

TTK m. 928/1'in TTK m. 889'a açıkça atıf yapmaması nedeniyle taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesi bakımından taşıma işleri komisyoncusunun sorumluluğunun herhangi bir bildirim süresine tabi kılınmaksızın ileri sürülebileceği düşünülebilir ancak kanaatimizce kanun koyucunun bu hükme atıf yapmaması bilinçli bir tercihe dayanmamaktadır. Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 928/1'de öngörülen sorumluluğunun diğer şartları da göz önünde bulundurulduğunda ve eşyanın taşınmasına ait konularda taşıma sözleşmesine ilişkin hükümler taşıma işleri komisyonculuğuna da uygulanır şeklindeki TTK m. 917/3 hükmü gereğince bildirim şartına ilişkin TTK m. 889 hükmü, taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesine de uygulanabilir mahiyettedir. Aksine bir uygulama taşıma hukukunun sınırlı sorumluluk ilkesine de aykırı olacaktır. Nitekim taşıma hukukunda eşyanın zıya ve hasarından sorumluluk yalnızca miktar bakımından değil, süre bakımından da sınırlandırılmış ve teslim anından sonra yapılan bir bildirim yazılı şekil şartına tabi kılınmıştır. Herhalde taşıma işleri komisyoncusunu taşıyıcının hak ve yükümlülüklerine tabi kılan TTK m. 921, 926 ve 927 hükümleri bakımından sorumluluğun tayininde TTK m. 889'da düzenlenen bildirim şartının uygulanması muhakkaktır.

TTK m. 928/2'de ise kanun koyucu taşıma işleri komisyonculuğu sözleşmesinden doğan diğer sorumluluk halini taşıma işleri komisyoncusunun zilyetliğinde bulunan malın zıyaından veya hasarından kaynaklanmayan bir zarardan sorumluluk olarak

düzenlemiş ve bu zarardan yalnızca 918'inci madde uyarınca taşıma işleri komisyoncusunun kendisine düşen bir yükümlülüğü ihlal etmesi halinde sorumlu olacağını öngörmüştür. Taşıma işleri komisyoncusunun tedbirli bir tacirin göstereceği özeni göstermesine rağmen zararın önlenememesi durumunda ise taşıma işleri komisyoncusu sorumluluktan kurtulacaktır.

TTK m. 929 uyarınca taşıma işleri komisyoncusu, kendi adamlarının ve taşımanın yerine getirilmesi için yararlandığı kişilerin görevlerini yapmaları sırasındaki fiil ve ihmallerinden kendi fiil ve ihmali gibi sorumlu olacaktır. Taşıma işleri komisyoncusu ayrıca eşyanın yüklenmesi, boşaltılması, gümrüklenmesi, depolanması vb. edimleri taahhüt ettiği ve bu edimlerin ifasını üçüncü kişiye bıraktığı hallerde de TTK m. 929 anlamında taşıma işleri komisyoncusunun ifa yardımcısından doğan sorumluluğu söz konusu olacaktır.

Bu aşamada taşıma işleri komisyoncusunun sözleşme ile belirlenen edimi ifa taahhüdü altına girip girmediğinin tayini gerekecektir. Şayet taşıma işleri komisyoncusu eşyanın yükleme ve boşaltılması yahut depolanması edimlerini üstlenmiş fakat bu edimlerin ifasını üçüncü kişiye bırakmış ise bu kişinin fiil ve ihmallerinden TTK m. 929 hükmü gereğince kendi fiil ve ihmali gibi sorumlu olacaktır. Ancak taşıma işleri komisyoncusu eşyanın yükleme ve boşaltılması yahut depolanması için gönderen adına üçüncü kişilerle sözleşme yapacağını bu anlamda yalnızca aracılık faaliyetini üstleneceğini taahhüt etmişse kural olarak taşıma işleri komisyoncusunun bu kişilerin fiil ve ihmallerinden sorumluluğu söz konusu olmayacak, taşıma işleri komisyoncusu yalnızca bu kişilerin seçiminde göstermesi gereken özen ve gönderenin menfaatlerini koruma yükümlülüklerinden sorumlu olacaktır.

Her ne kadar TTK m. 929 hükmü gereğince taşıma işleri komisyoncusu, sözleşmesinin ifası sırasında kullandığı ifa yardımcılarının fiil ve ihmallerinden kendi fiil ve ihmalleri gibi sorumlu olsa da, bu hüküm komisyoncunun sözleşme ile aracılık yapmayı üstlendiği organizatörlük faaliyetleri için gönderen adına sözleşme akdettiği 3. kişilerin fiil ve ihmallerini kapsamamalıdır. Söz gelimi somut olayda taşıma işleri

komisyoncusu eşyanın yüklenmesini üstlenmiş ancak bu edimin ifasını ifa yardımcısına bırakmışsa taşıma işleri komisyoncusunun ifa yardımcısının fiil ve ihmallerinden dolayı sorumluluğu söz konusudur. Ancak taşıma işleri komisyoncusu gönderen ile yaptığı komisyonculuk sözleşmesinde eşyanın yüklenmesi için 3. kişilerle sözleşme akdetmeyi üstlenmiş ise taşıma işleri komisyoncusu artık yalnızca sözleşmenin akdedilmesini üstlenmiş olduğundan ayrıca 3. kişinin ihmal veya fiillerinden sorumluluğu söz konusu olmayacaktır.

Somut olayda sözleşme ile taşıma işleri komisyoncusunun bu edimlerin ifasını mı yoksa bu konularda aracılık faaliyetini mi üstlendiği açıkça belirlenemiyorsa, TTK m. 918/2 “...*Aksi öngörülmedikçe komisyoncu, sadece bu edimlerin yerine getirilmesi için gereken sözleşmeleri yapmakla yükümlüdür.*” hükmü gereğince taşıma işleri komisyoncusunun yalnızca aracılık faaliyetini üstlendiği ve kural olarak bu kişilerin fiil ve ihmallerinden sorumlu olmadığı kabulü gerekir.

Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 929’da öngörülen yardımcı kişilerin fiil ve ihmallerinden doğan sorumluluğu, 6762 sayılı TTK’nın aksine yardımcı kişilerin zarara sebebiyet veren bu fiil veya ihmallerinde kusurlu olması şartına bağlanmamıştır. Taşıma işleri komisyoncusunun TTK m. 929’dan doğan sorumluluğu kusursuz sorumluluktur. Taşıma işleri komisyoncusu, ifa yardımcılarının meydana getirdiği zarardan kusurlu olmasa da sorumlu olacaktır. Mezkur hükme göre taşıma işleri komisyoncusu, ifa yardımcısının zarara sebebiyet veren fiil ve ihmallerinden kendi fiil ve ihmali gibi sorumlu olacak bu anlamda sorumluluğu TTK m. 928 hükmüne tabi olacaktır.

KAYNAKÇA

- ADIGÜZEL, Burak: **Karayoluyla Yapılan Taşımalarda Taşıyıcının Zıya ve Hasardan Doğan Sorumluluğu**, B. 2, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012. (Anılış: Sorumluluk)
- ADIGÜZEL, Burak,: **Taşıma Hukuku (Deniz Ticareti Hariç)**, B. 4, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021. (Anılış: Taşıma Hukuku)
- ADIGÜZEL, Burak: "Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Eşya Taşıma Hukuku Alanında Getirilen Yenilikler", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi** 18 / 2 (Aralık 2012): 769-792.
- AKDENİZ, Umut: "Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini Üzerine Alınması ve Bunun Hukuki Sonuçları", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** 4 / 2, Temmuz 2016, s. 181-204. (Anılış: Taşıma İşleri Komisyoncusunun Taşıma İşini Üzerine Alması)
- AKDENİZ, Umut: **Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013. (Anılış: Komisyonculuk Sözleşmesi)
- AKDENİZ, Umut: "Taşıma İşleri Organizatörlüğü Yönetmeliği" Hakkında Bir Değerlendirme", **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, 5 / 2, Aralık 2019, s. 143-156.
- AKINCI, Zıya: **Karayolu ile Milletlerarası Eşya Taşımacılığı ve CMR**, Ankara, 1999.

AKINTÜRK, Turgut /

ATEŞ, Derya:

Borçlar Hukuku, B. 27., Beta Yayıncılık, İstanbul, 2018.

AL, Dursun:

Eşya Taşıma Hukukunda Bildirim ve Dava Süreleri, Altınbaş Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019.

APAYDIN, Duygu:

Uluslararası Hava Taşımalarında Taşıyıcının Yük Ve Yolcu Taşıma Sözleşmelerinden Doğan Sorumluluğu, İstanbul Aydın Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020.

ARAL, Fahrettin /

AYRANCI, Hasan:

Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, B. 12, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

ARIKAN, Mustafa:

"Culpa in Contrahendo Sorumluluğu", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 17, S. 1, Haz. 2009, s. 69-89.

ARKAN, Sabih:

"CMR Hükümlerine Göre Yardımcıların Fiillerinden Doğan Sorumluluk", **Prof. Dr. Yaşar Karayalçın'a 69. Yaş Armağanı**, Olgaç Matbaası, Ankara, 1988, s. 319-337. (Anılış: Yardımcılar)

ARKAN, Sabih:

Karada Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, T. İş Bankası Tesisi Hukuk Fakültesi, Ankara, 1982. (Anılış: Sorumluluk)

- ARKAN, Sabih: **Ticari İşletme Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2019. (Anılış: Ticari İşletme)
- ARKAN, Sabih: "Taşıma İşleri Komisyoncusunun Borçlarını ve Sorumluluğunu Düzenleyen Hükümler", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** 37, 1980, s. 313-326. (Anılış: Taşıma İşleri Komisyoncusu)
- ARKAN, Sabih: "Yolcu ve Eşya Taşımalarında Aracılık Faaliyetlerine İlişkin Yargıtay Kararları Üzerine Bir İnceleme", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 37, S. 1-4, s. 313-326.
- ARSLAN, Ramazan /
YILMAZ, Ejder /
AYVAZ TAŞPINAR Sema /
HANAĞASI, Emel, **Medeni Usul Hukuku**, B. 6, Yetkin Basımevi, Ankara, 2020.
- ASGAROV, Natig: **Yükle İlgililerin Taşıma Sözleşmesi Gereğince Beyanda Bulunma Yükümlülüğü**, Ankara Üniversitesi Doktora Tezi, Ankara, 2012.
- AŞIK, Sebanur: **Müteselsil Sorumlulukta Zarar Verenlerin Birbirine Karşı Rücu İlişkisi**, Hacettepe Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.
- ATABEK, Reşat: **Eşya Taşıma Hukuku (Deniz Hukuku Hariç)**, B. 1, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1960. (Anılış: Eşya Taşıma)

- ATAÇ, Onur Kanat: **Taşıyıcının ve Taşıma İşleri Komisyoncusunun Hapis Hakkı**, Çankaya Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022.
- ATAMER, Kerim: **Taşıyıcının Sorumluluğu Alanında CMR'nin 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na İktibası**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011.
- AVCI, Furkan Koray: **Türk Hukuku ve Uluslararası Sözleşmeler Kapsamında Karayoluyla Yapılan Yük Taşımalarında Taşıyıcının Sorumsuzluk Halleri**, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, 2019.
- AYAN, Mehmet: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, B. 11, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.
- AYDIN, Alihan: **CMR'ye Göre Taşıyıcının Ziya, Hasar ve Gecikmeden Sorumluluğu**, İstanbul, 2002.
- AYDIN, Hüseyin: **Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesine Acentelik Hükümlerinin Uygulanması**, İstanbul Altınbaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Ticaret Hukuku Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019.
- AYHAN, Rıza /
ÖZDAMAR, Mehmet /
ÇAĞLAR, Hayrettin: **Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar**, B. 12, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

AYHAN, Rıza /

ÇAĞLAR Hayrettin /

ÖZDAMAR Mehmet:

Sigorta Hukuku Ders Kitabı, B. 3, Yetkin Basımevi, Ankara, 2020. (Anılış: Sigorta Hukuku)

BAŞOĞLU, Başak:

"Sözleşme Dışı Kusursuz Sorumluluk Hukuku ve Özellikle Tehlike Sorumluluğuna İlişkin Değerlendirmeler", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 6, S. 2, Tem. 2016, s. 29-56.

BİCAN, Buğrahan:

Denizde Yük Taşımacılığında Konteyner Kaynaklı Zarardan Sorumluluk, B. 1, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020.

BİLGİLİ, Fatih, /

DEMİRKAPI, Ertan:

Ticaret Hukuku Bilgisi, B. 15, Dora Yayınevi, Bursa, 2019.

BİLGİLİ, Fatih /

DEMİRKAPI, Ertan:

Borçlar Hukuku, B. 12, Dora Yayıncılık, Bursa, 2018.

BİRİNCİ UZUN, Tuba:

Uluslararası Hava Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu, B. 3, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020.

BOKAREVA, Olena:

Uniformity of Transport Law through International Regimes, B. 1, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, 2019.

BOZER, Ali /

GÖLE, Celal:

Ticari İşletme Hukuku, B. 7, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2021.

- BOZKURT, Tamer: **Ticari İşletme Hukuku**, B. 2, Kuram Yayınevi, İstanbul, 2016.
- BULUT, Hakan: **Karayoluyla Yurtiçi Eşya Taşımacılığında Taşıyıcının Zıya ve Hasardan Sorumluluğu**, Dicle Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2017.
- CAN, Mertol: **Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları**, C.1, B.1, İmaj Yayınevi, Ankara, 2017.
- CANBOLAT, Ayşe Gül: **Hava Taşıma Sözleşmesinde Taşıyıcının Sorumluluğu**, Turhan Kitapevi, Ankara, 2009.
- CİVAN, Abdullah: **Demiryolu ile Yurtiçi Yük Taşımacılığında Taşıyıcının Sorumluluğu**, Çağ Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2019.
- CONGAR, H. Cem: **Karayolu ile Uluslararası Eşya Taşımacılığında Sigorta Türleri, CMR Sigortası ve Rücu Hakkı**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022. (Anılış: CMR Sigortası ve Rücu Hakkı)
- CONGAR, H. Cem: **Karayolu Taşımacılığında Taşıyıcının Sorumluluğu ve Sınırlandırıcı Haller**, B. 2, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022. (Anılış: Taşıyıcının Sorumluluğu)
- ÇAKMAKLI, Hande Deniz: **Alım veya Satım Konusunda Komisyon Sözleşmesi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- ÇELİK, Aytekin: **Ticaret Hukuku**, B. 11, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

- ÇİM, Halit: **Uluslararası Karayoluyla Eşya Taşıma Sözleşmesine (CMR) Göre Taşıyıcının Gecikmeden Doğan Sorumluluğu (TTK ve TTK Tasarısı İle Mukayeseli Olarak)**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006.
- DAĞ, Elif: **CMR'ye Göre Taşıyıcının Gecikmeden Doğan Sorumluluğu**, İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.
- DAMAR, Cahit: **Sigortacının Kanuni Halefîyeti ve Rücu Hakkı**, Selçuk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2021.
- DEMİR, Mustafa Afşin: **Uluslararası Karayolu Eşya Taşımacılığında Fiili Taşıyıcının Sorumluluğu**, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017.
- DOĞANAY, İsmail: **Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, C.2, B.4, Beta Yayıncılık, 2004.
- EMİNOĞLU, Cafer: "Türk Ticaret Kanunu'nun 864. Maddesi Kapsamında Gönderenin Kusursuz Sorumluluğu", **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** 19 / 3, Temmuz 2015, s. 25-54.
- ERDEM, Ercan: **CMR Konvansiyonu ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Karayolu Taşıma Hukuku**, Bilge Yayınevi, Ankara, 2013.
- ERDEM, Ercüment: **Milletlerarası Ticaret Hukuku**, B. 2, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, 2020.

- ERDİL, Engin: **Karayolu ile Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku**, B. 3, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- ERDOĞAN, Mustafa: **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve CMR Konvansiyonu Kapsamında Karayolu İle Uluslararası Eşya Taşımacılığında Taşıyıcının Eşyanın Hasarından Doğan Sorumluluğu**, İstanbul Ticaret Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul, 2019.
- EREN, Fikret: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, B.25, Yetkin Basımevi, Ankara, 2020.
- EREN, Fikret: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, B. 24, Yetkin Basımevi, Ankara, 2019.
- EREN, Fikret: **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, B. 7, Yetkin Basımevi, Ankara, 2019.
- ERGÜN, Ömer: **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- ERİŞ, Gönen: **Taşıma Hukuku**, B. 1, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.
- EROL, Melih Uğraş: **Introduction to Turkish Commercial Law**, B. 4, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- ERTEN, Ali: **Sorumsuzluk Şartları**, Doktora Tezi, Ankara, 1971.

- ESKİŞEHİRLİ, Sertaç M.: **Nakliyat ve Lojistik Sigortaları & Konvansiyonel (Uluslararası) Taşımalar**, B. 2, Bilge Yayınevi, Ankara, 2020. (Anıls: Nakliyat Sigortaları)
- FELLMANN, Walter: **Berner Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht**, Band VI, 2. Abteilung, 4. Teilband, Die einzelnen Vertragverhältnisse Der Einfache Auftrag, Art. 394-406 OR, Bern, 1992.
- FERNANDEZ, Jonatan E.: **Jurisdiction and Arbitration Agreements in Contracts for the Carriage of Goods by Sea**, B. 1, Informa Law/ Routledge, New York, 2021.
- GENÇTÜRK, Muharrem: **Uluslararası Konvansiyonlara Göre Taşıyıcının Eşya Taşımalarında Gecikmeden Doğan Sorumluluğu**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 2005.
- GENÇTÜRK, Muharrem: “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Taşıyıcının Sınırsız Sorumluluğunu Gerektiren Ağır Kusurları ve Türk Mahkemelerinin CMR’yi Uygulaması Bakımından Muhtemel Etkisi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XVI, S. 4, 2012, s. 117-148.
- GÖK, Büşra: **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Karada Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Geç Teslimden Doğan Sorumluluğu**, Kırıkkale Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2018.

- GÖKCAN, Hasan T.: **Hukuki Sorumluluk, Tazminat, Sigorta ve Rücu Davaları**, B. 9, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018.
- GÜNER, Muhammet: **Uluslararası Sözleşmelerde Deniz Yolu ile Eşya Taşımada Taşıyanın Hukuki Sorumluluğu**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 2019.
- HAMAZ, İsmet B.: **Kara Taşımalarında Taşıyıcının Yüke Özen Borcu**, İstanbul Kültür Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015.
- HEPGÜLERLER, Ezgi: **Deniz Yolu ile Gerçekleştirilen Konteyner Taşımacılığının Yükleme, İstif, Boşaltma ve Teslim Aşamalarında Görev Alanların Hukuki Sorumlulukları**, Akdeniz Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2010.
- HIZIR, Fatma: "Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Alım ve Satım Komisyoncusunun Temsil Yetkisi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** 65, 2016, s. 2867-2890.
- HİRSCH, Ernst: **Ticaret Hukuku**, Ankara, 1948.
- İMREGÜN, Oğuz: **Kara Ticareti Hukuku Dersleri**, B. 9, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1991.
- KARA, Hacı: "Deniz Taşımacılığında Freight Forwarder" **Legal Hukuk Dergisi**, S. 37, 2006, s. 67-89.

KARADUMAN, Ece: **Karayoluyla Yapılan Eşya Taşımlarında Taşıyıcının 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve CMR Konvansiyonu Kapsamında Sorumluluğu**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013.

KARAN, Hakan /

KARA, Özgenur /

VARAN, İzel:

Karayolunda Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesi Hakkında Konvansiyon CMR Şerhi, B. 2, Yetkin Basımevi, Ankara, 2020. (Anılış: CMR Şerhi)

KARAN, Hakan:

Karayolunda Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesi Hakkında Konvansiyon CMR Şerhi, B. 1, Turhan Kitapevi, Ankara, 2011. (Anılış: CMR Şerhi)

KARAN, Hakan:

Law on International Carriage of Goods, Turhan Kitapevi, B. 3, Ankara, 2013.

KARAN, Hakan:

“TBMM Adalet Komisyonu’nun Taşıma Hukukuna Katmayı Başardığı İki Temel Sorun: Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesi ile Ulusal Demiryolu Taşıma Sözleşmesine Uygulanacak Hukuk”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XXVI**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 14 Aralık 2012.

KARAPINAR, Ece N.:

Deniz Yoluyla Eşya Taşıma Hukukunda Özen Kavramı, Yaşar Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2017.

- KARAYAZI, Elif: **Uluslararası Kara, Hava ve Deniz Yoluyla Eşya Taşımlarında Bildirim Yükümlülüğü**, İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018.
- KAŞAK, Esra: "Karayoluyla Yapılan Eşya Taşımlarında Taşıyıcının TTK m. 886 Kapsamında Pervasızca ve Zararın Meydana Gelmesi İhtimalinin Bilinciyle Davranışı", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi** 27 / 2 (Aralık 2021): 1487-1515. <https://doi.org/10.33433/maruhad.984080>
- KAYA, Arslan: "Kara Yolu ile Eşya Taşınmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (CMR) Uygulanma Şartları ve Öngörülen Sorumluluğun Esasları (I)", **Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan**, Beta Yayıncılık, İstanbul, Mart 1998, s. 311-333.
- KAYA, Arslan: "Taşıyıcının Kara Yolu ile Eşya Taşınmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'de (CMR) Öngörülen Sorumluluğun Esasları (II)" **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. LVI, S. 1-4, 1998, s. 239- 267. (Anılış: Sorumluluğun Esasları II)
- KAYA, İsmail M. /
TATLI, Burçak: **Ticaret Hukuku I Ticari İşletme ve Ortaklıklar Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- KAYA, Mustafa İ.: **Acentelik Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.
- KAYAR, İsmail: **Ticari İşletme Hukuku**, B. 11, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.

- KAYAR, İsmail: **Ticaret Hukuku**, B. 5, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- KAYIHAN, Şaban: **Ticaret Hukuku (Business Law)**, B. 1, Sakarya Kitabevi, Sakarya, 2003.
- KAYIHAN, Şaban: **Ticari İşletme Hukuku**, B. 7, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- KAYIHAN, Şaban /
ÜNLÜTEPE, Mustafa: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, B. 6, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- KENAR, Çağla: **Türk Lojistik Sektöründe Freight Forwarder Firmalarının Denizyolu Taşımacılığında İşlevi ve Uygulama Örneği**, İstanbul Arel Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015. (Anılış: Freight Forwarder)
- KILIÇOĞLU, Ahmet M.: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, B. 24, Turhan Kitabevi, Ankara, 2020.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M.: **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, B. 3, Turhan Kitabevi, Ankara, 2021.
- KILIÇOĞLU, Ahmet: **Türk Borçlar Kanununda Kanunî Halefiyet**, Ankara, 1979.
- KIRAN, Süleyman: "Eşya Taşımalarında Refakat Belgeleri (Bilgileri) ve Bunlardan Doğan Sorumluluk", **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, 4 / 2, Aralık 2018, s. 175-186.

KOÇ, Nevzat: "Türk Borçlar Kanunu'nun Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukukuna İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi The Consideration of the Provisions on Non-Contractual Liability of Turkish Code of Obligations", **Yaşar Üniversitesi E-Dergisi**, C. 8, S. Özel, 2013, s. 1669-1690.Erişim:<https://dergipark.org.tr/tr/pub/huniibf/issue/30302/327757> (e.t. 19.05.2022)

KOÇANO RODOSLU: Emine, **Rücu Alacağı**, Ankara Üniversitesi Doktora Tezi, 2014, Ankara.

KOLLER, Ingo: **Transportrecht, Kommentar zu Spedition, Gütertransport und Lagergeschäft**, München, 2007. (Anılış: Transportrecht)

KRIEN, Erich /
ANDRESEN, Bernd /

VALDER, Hubert: **Speditionen, Fracht und Lagerrecht**, Berlin, 2000.

KULA DEĞİRMENCİ, Nil: **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu 5. Kitap Hükümleri Uyarınca Taşıyanın Sorumluluğu ve Akdedeceği Sorumsuzluk Anlaşmaları**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021. (Anılış: Taşıyanın Sorumluluğu)

KULA DEĞİRMENCİ, Nil: **Çoklu Taşıma İşleticisi Olarak Taşıma İşleri Komisyoncusunun Sorumluluklarına ve Sorumluluk Sigortası Himayesine İlişkin Bir İnceleme**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İzmir, 2012.

- KULA, Nil: **Türk Eşya Taşıma Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- KUM, Buğra Kaan: **Taşıyıcının Tehlikeli Madde Taşımacılığından Doğan Sorumluluğu**, Altınbaş Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020.
- MİSİLİ, Sinan: "Karayoluyla Yapılan Eşya Taşımalarında Taşımanın Üstlenilmesi ve Eşya Kavramı", **Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi**, 5 / 1, Haziran 2019, s. 69-86. (Anılış: Eşya Kavramı)
- MİSİLİ, Sinan: "Yeni Türk Ticaret Kanunu ve 1998 Alman Taşıma Hukuku Reformu Işığında Forvarder Sözleşmesinin Hukuki Niteliği, Özellikleri ve Forvarder Teriminin Karşılığı", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 73 / 2, Kasım 2016, s. 269-304. (Anılış: Forvarder Sözleşmesi)
- NOMER, Haluk N.: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, B. 17, Beta Yayınevi, İstanbul, 2020.
- OĞUZMAN, M. Kemal /
SELİÇİ, Özer /
OKTAY ÖZDEMİR, Saibe: **Eşya Hukuku Kısaltılmış Ders Kitabı**, B. 2, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2019. (Anılış: Eşya Hukuku)
- OĞUZMAN, M. Kemal /
ÖZ, M. Turgut: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C. 1, B. 16, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018.

- OKAY, M. Sami: **Adem-i Mes'uliyet Kayıtları**, Türk Hukuk Ansiklopedisi, C. 1., s. 165-174.
- ONURSAL, Erkut: **Mevzuat ve Teknik Yönleri ile Dış Ticaret**, B. 3, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- ONURSAL, Erkut: **Mevzuat ve Teknik Yönleri ile Uluslararası Ticarete Kullanılan Belgeler**, B. 1, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018. (Anılış: Uluslararası Ticarete Kullanılan Belgeler)
- OYAL, Ahmet Batuhan: **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Taşıma İşleri Komisyonculuğu**, B. 1, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2023. (Anılış: Taşıma İşleri Komisyonculuğu)
- ÖMEROĞLU, Abdullah: **Hava Yoluyla Taşıma Sözleşmesi**, Ankara Üniversitesi Doktora Tezi, Ankara, 2021.
- ÖZDEMİR, Turkey: **Eşya Taşımalarına İlişkin Uluslararası Konvansiyonlar Bakımından Taşıyıcının Ziya ve/veya Hasar Sorumluluğu**, İstanbul Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul, 2005. (Anılış: Taşıyıcının Sorumluluğu)
- ÖZDEMİR, Turkey: **Lojistik ve Taşıma Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Uluslararası Ticaret ve Lojistik Yönetimi Lisans Programı Ders Notu, İstanbul, 2020. <https://yokdersleri.yok.gov.tr/> (Anılış: Lojistik ve Taşıma Hukuku)

ÖZDEMİR Turkey /

DURGUT Ramazan:

“Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’ndaki Taşıma İşleri
Yüklenicisine İlişkin Hükümlere Eleştirel Bir Bakış”,
HPD, S. 9, Y. 2006, s. 185-194.

ÖZEL, Bilal:

**Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Karayolu ile
Eşya Taşımalarında Gönderenin Sorumluluğu**,
Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora
Tezi, Konya, 2020. (Anılış: Gönderenin Sorumluluğu)

ÖZEL, Çağlar:

"Türk Özel Hukukunda Sözleşme Dışı Sorumluluk
Olgularına Genel Bakış", **Hacettepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 18, S.
2, 2000, s. 415-432.

ÖZEN, Özlem:

**Denizyolu Taşımacılığında Yük Sevkiyatçılığının
Karar Yaklaşımları Ve Bilgi Teknolojileri
Uygulamaları**, İstanbul Teknik Üniversitesi Yüksek
Lisans Tezi, İstanbul, 2006. (Anılış: Yük Sevkiyatçılığı)

ÖZKAYA, Eraslan:

Vekalet Sözleşmesi ve Kötüye Kullanılması, B. 4,
Seçkin Kitapevi, Ankara, 2016.

PAPPENHEIM, Max:

Handbuch des Seerechts, Bd. 3, München u. Leipzig,
1918.

PEJOVIĆ, Caslav:

Transport Documents in Carriage of Goods by Sea,
B. 1, Informa Law/ Routledge, New York, 2020.

REMZİ, Mehmet /

AYDIN, Sezer:

Borçlar Hukuku Özel Hükümler, B. 9, Adalet
Yayınevi, Ankara, 2019.

SAR, Mustafa S.:

**Kara Eşya Taşıma Sözleşmesinde Taşıyıcıya
Teslimin Hukuki Sonuçları**, İstanbul Ticaret
Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul, 2022.

SAYGI, Özden:

“Karayolu İle Eşya Taşımacılığında TTK m. 879
Kapsamında Taşıyıcının Sorumlu Olduğu Kişiler”,
Gaziantep University Journal of Social Sciences, 18
(4), 2019, 1220-1231.

SCHRAMM, Hans-Joachim:

**Freight Forwarder's Intermediary Role in
Multimodal Transport Chain**, B. 1, Physica-Verlag
Springer/ Heidelberg, New York, 2012.

SCHMIDT, Karsten /

BYDLINSKI, Peter /

HERBER, Rolf /

CZERWENKA, Beate vd.:

Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch,
München, 2009.

SEYDE, Hans:

**Die Haftungsbeschränkungen des Frachtführers
und des Verfrachters in rechtspolitischer
Beleuchtung**, Diss., Bremen, 1924.

ŞEKER, Hakan:

**Deniz Yolu ile Eşya Taşımalarında Taşıyanın
Sorumluluğu**, Dicle Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi,
Diyarbakır, 2019.

- ŞENOCAK, Zariye: **Borçlunun İfa Yardımcılarından Dolayı Sorumluluğu**, B. 1, Dayınlarlı Yayıncılık, Ankara, 1995.
- ŞİRİN, Şerafettin: **Hukukumuzda Faizi Aşan Munzam Zarar ve Faiz**, Alfa Yayınevi, İstanbul, 1996.
- TANDOĞAN, Haluk: **Borçlar Hukuku Özel İlişkiler**, C. II, Ankara, 1987.
- TANDOĞAN, Haluk: **Türk Mesuliyet Hukuku**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1961.
- TAŞDEMİR, Oğuzhan: **Sigorta Hukukunda Halefiyet ve Rücu**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- TBMM: **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, Genel Gerekçe, Madde Gerekçeleri**, s. 271. Erişim:<https://www.muglabarosu.org.tr/Upload/files/pdf/TTK%20Madde%20Gerek%C3%A7eleri.pdf> (e.t.: 03.01.2022)
- TURĞUT, H. Kübra: **Karayoluyla Eşya Taşımacılığında Taşıyıcının Gecikmeden Doğan Sorumluluğu**, Çağ Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2021.
- TURHAN, Gökhan: **Uluslararası Hava Yolu Taşımalarında Taşıyıcının Yüke İlişkin Sorumluluğu**, Koç Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2016.

- TUSEVSKA, Borka: “Liability of Freight Forwarders According to National and International Law”, **Research Gate**, 2015, s. 1-14, (Anılış: Liability of Freight Forwarders)https://www.researchgate.net/publication/280920059_LIABILITY_OF_THE_FREIGHT_FORWARDERS_ACCORDING_TO_NATIONAL_AND_INTERNATIONAL_LAW(e.t. 04.03.2022)
- TÜRKEL, Doğuş Taylan: "Taşıyıcının En Yüksek Özeni Üzerine Bir İnceleme (TTK m. 876)", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** 22 / 1, Mayıs 2020, s. 255-320.
- TÜRKEN, Şafak: **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Deniz Taşımacılığında Taşıyanın Eşyanın Zıyaı, Hasarı ya da Geç Tesliminden Doğan Sorumluluğu**, Bahçeşehir Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018.
- TÜZÜNER, Özlem: “Karayoluyla Eşya Taşıma Sözleşmesinin Hukuki Niteliği ve İş Görme Amacı Güden Sözleşmelerle İlişkisi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 101, 2012, s. 67-89.
- USLU, Murat: **Karayoluyla Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesine İlişkin Antlaşma (CMR) Hükümleri Çerçevesinde Taşıyıcının Gecikmeden Doğan Sorumluluğu**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2009.
- UYAROĞLU, Osman: "CMR’ye Göre Taşıyıcının Eşyanın Kaybı ve Hasarından Doğan Zararlardan Sorumluluğu". **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 51, 2022, 535-564.

ÜLGEN, Hüseyin: “6102 Sayılı (Yeni) Türk Ticaret Kanunu’nda Taşıma Hukukuna Hakim İlkeler”, **Ersin Çamoğlu’na Armağan**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013, s. 223-230.

ÜLGEN, Hüseyin: **Hava Taşıma Sözleşmesi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, İstanbul, 1987.

ÜLGEN, Hüseyin /
HELVACI, Mehmet /
KAYA, Arslan /

NOMER ERTAN, N. Füsün: **Ticari İşletme Hukuku**, B. 6, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019.

ÜLGEN, Hüseyin /
KENDİGELEN, Abuzer /
KAYA, Arslan:

“Karayolu Taşıma Kanunu Tasarısı Hakkında Düşünceler”, **Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı**, C. 1, Beta, İstanbul, 2002.

ÜLGEN, Hüseyin: **Uluslararası Taşımacılık ve Hukuki Sorunları**, İstanbul, 1988.

ÜNAN, Samim: “Karayolu Taşıma Kanunu’ndaki Eşya Taşımaya, Taşıma Acentesine, Taşıma İşleri Yüklenicisine ve Zorunlu Sigortaya İlişkin Bazı Yanlış Düzenlemeler”, **Doç. Dr. Mehmet Somer’in Anısına Armağan**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 383-401.

YARKIN, Murat: **Deniz Taşımacılığında Yük Sevkiyatı Freight Forwarderlık İşlemleri**, İstanbul Teknik Üniversitesi

Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006. (Anılış: Freight Forwarder)

YAVAŞ, Aksoy: **Kara Yolunda Konteyner ile Yapılan Yük Taşımada Kayıp veya Hasardan Doğan Sorumluluk**, Yeditepe Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul, 2015.

YAVUZ, Cevdet /

ACAR, Faruk /

ÖZEN, Burak: **Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler**, B.9, Beta Yayınevi, İstanbul, 2011.

YAZICIOĞLU, Emine:

Hamburg Kurallarına Göre Taşıyanın Sorumluluğu- Lahey Visby Kuralları ile Karşılaştırmalı Olarak, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2000.

YEŞİLOVA, Ecehan:

Taşıyıcının CMR Hükümlerine Göre Yardımcı Şahıslarının ve Müteakip Taşıyıcıların Eylemlerinden Doğan Sorumluluğu, Yetkin Basımevi, Ankara, 2004.

YETİŞ ŞAMLI, Kübra:

Uluslararası Kara, Hava ve Deniz Yolu ile Eşya Taşımalarında Taşıyıcının/ Taşıyanın Sınırlı Sorumluluktan Yararlanma Hakkının Kaybı, İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.

YILMAZ, Oğuz:

CMR Hükümlerine Göre Müteakip Taşıma, Turhan Kitapevi, İzmir, 2008.

YOLCU, Emre: **Havayoluyla Yapılan Uluslararası Yük Ve Yolcu Taşıma Sözleşmelerinde Taşıyıcının Sorumluluğu**, Kırıkkale Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2014.

YÜCE, Aydın A.: "Karayolu Taşımlarında Taşıyıcının Zıya, Hasar ve Gecikmeden Doğan Sorumluluktan Kurtulmasında Özel Sebepler", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 25 / 1, Haziran 2019, s. 360-387.

YENİOCAK, Demet: **CMR Hükümleri Uyarınca Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019. (Anılış: Taşıyıcının Sorumluluktan Kurtulması)

ZEYNELOĞLU, Ahmet: **Taşıma Hukuku**, Yetkin Basımevi, Ankara, 1993.

<https://dergipark.org.tr/>

<https://karararama.yargitay.gov.tr/>

<https://tez.yok.gov.tr/>

<https://www.researchgate.net/>

<https://www.muglabaros.org.tr/>

<https://yokdersleri.yok.gov.tr/>

www.corpus.com.tr/